X-23
1933-34 (VI)

GRAI ŞI SUFLET

REVISTA „INSTITUTULUI DE FILOLOGIE ŞI FOLKLOR"

PUBLICATĂ

de

OVID DENSUSIANU

VI

BUCUREŞTI
Atelierele SOCEC & Co., S. A.
1933-1934

pele 52.
Biblioteca Universitatii Iasi
23 MART. 1934

GRAI ŞI SUFLET

REVISTA „INSTITUTULUI DE FILOLOGIE ŞI FOLKLOR"

PUBLICATĂ

de

OVID DENSUSIANU

VOL. VI — FASC. 1, 2

BUCUREŞTI
Atelierele SOCEC & Co. S. A.
1934

BIBLIOTECA UNIVERSITĂŢII IAŞI

CUPRINSUL

	Pag.
Alexandrina Istrătescu. Lirică populară din Argeș	1
I. I. Stoian. Păstoritul în Ilminicul-sărat	41
Ov. Densusianu, Limba descîntecelor, III	75
I. A. Candrea, Glosar meglено-român, III	103
D. Şandru şi F. Betzegu, Printre ciobanii din Jiuo, II	193
Al. Vasiliu, Descîntece din Moldova	248
I. Preda. Formele auxiliarului de viitor: va şi vom	300

INSEMNĂRI ŞI RECTIFICĂRI

Ov. Densusianu	Rom. *tortanos*	319
	Rom. *oacăr*	317
	Asupra unei „nedumeriri" de terminologie lingvistică	310
I. A. Candrea	Rom. *aiton*	320
	Rom. *bărăta*	321
	Rom. *brenbăn*	„
	Rom. *dîbui*	323
	Rom. *dichiei*	324
	Rom. *gripeă*	„
	Rom. *junelnic*	„
	Rom. *pajachină*	„
	Rom. *seea „a tăia"*	325
	Rom. *toroapă*	326
Al. Rosetti	Cu privire la asibilarea lui *k'* în limba română	326

Fiecare volum al revistei apare în două fascicole şi preţul lui, prin abonament, e de 400 lei; în străinătate 50 fr. francezi.

Volumele apărute până acum costă, fiecare, 350 lei.

Manuscrisele, publicaţiile şi revistele în schimb se trimit D-lui Ov. Densusianu: Bucureşti, I; Str. Colţei 24.

Abonamentele se adresează administraţiei revistei: Bucureşti, II; 56 a, Spl. Independenţei.

LIRICA POPULARĂ DIN ARGEȘ

Cînd mi-am îndreptat cercetările spre această latură a prodneţiunei populare din Argeș am ţinut samă de ce apăruse în unele culegeri[1] şi am urmărit motivele pentru a deosebi ce şi cît mai circulă astăzi prin aceste părţi. De aceea m'am adresat tuturor vîrstelor, ieşodind ce-mi puteau spune bătrînii şi bătrînele, apoi cei la mijlocul vieţei şi în urmă tineretul. Cum viaţa populară aproape în toate manifestările ei nu se poate lipsi de cîntec, care izbucneşte spontan, am obţinut material destul de bogat, de o bogăţie variind după motivele de inspiraţie şi vîrsta celor pe care stam să-i ascult. Am arătat cînd m'am ocupat de epica argeşeană cum bătrînele îşi manifestă preferinţa mai mult pentru balade, a căror melodie trăgănată şi aproape jalnică le este mai accesibilă acum. Nu însemnă însă că au uitat cîntecul „de lume". Nu-l socotesc de multe ori demn să ţi-l înşiruiască, pentru că nu se potriveşte cu părul alb acoperit de peşchirul şi mai alb, totuşi cînd singurătatea le înţeapă părerea de rău după ce nu a fost şi ar fi putut să fie şi cînd printr'o întrebare discretă reuşeşti să ridici ceaţa ce cu voită resemnare au lăsat-o peste amintiri, îndoioşări şi năluciri le exprimă fără să vrea prin ce spunea odinioară cîntecul. Sînt stări sufleteşti ce le concretizează bine versuri ca :

---

[1] V. Toclbescu, *Mat. folkl.*, 1089-1119, culese de Al. I. Hodoş fără a se indica localitatea; *Şezătoarea*, XXII, 8-19, cîntece culese de V. Tempeanu dela Poiana-Ieului; *Graiul nostru*, I, 110-113, dela Bîlsana. Cîntăreţii-de-mir şi Corăli-Îngureni; *Datorii părinteşti din Argeş*, an. II, n-rele 17, 18, culese de G. Mulnescu dela Valea-Danului.

Tinereţe c'ale mele
Petrecute fără vreme,
Tinereţe ce-am avut
Intr'un zădar le-am petrecut,
Intr'un zădar mierg pămîntul,
Intr'un zădar mă ostenesc,
Intr'un zădar în lume trăesc.
De m'aşi face ca odată,
Nu m'aşi da pe lumea toată;
De m'aşi face cum am fost,
Nu m'aşi da pe-un lucru prost.
De-amărîtă ce sînt
Nu văz soare pe pămînt,
Nici luna pe cer mergînd;
Că de-ar fi ştiut măicuţa,
In hurtă nu mă purta,
In braţe nu mă ţinea,
In troiniţă nu mă legăna,
Col ajunge rău aşa [1].

La vîrsta aceasta, şi cîntecele de streinătate — cele mai multe pe care le-am cules aparţin bătrînelor — se explică uşor de ce nu sînt uitate. Şi dacă ne raportăm la comparaţia populară cu întristarea puiului de cuc părăsit, suferinţa apare cu atît mai chinuitoare cu cît se spune că puii s'au înpărăştiat, dar mai strein a rămas cel înaintat în zile şi, slăbit de putere, se simte de tot răzleţ printre ai săi. Atunci sufletul se destăinueşte:

Streina-s doamne, streină!
Numai mierla din pădure
Mai e streină ca mine;
Dar nici mierla din pădure
Nu e streină ca mine:
Ea mai are-un frăţior,
Pe sturzul cel pestricior;
Cînd mi-este mierla bolnavă
Vine sturzul şi mi-o 'ntreabă:
„Ce ţi-o, mierlă, ce ţi-o dragă?"[2].

[1] Auzită dela Ioana Hărăiman, de 70 ani, din Şuhei (Valea-Unghiului).

[2] Cine spunea aceeaşi Ioana Hărăiman. Comp. varianta din Moşăteşti, spusă de Anica Ion Ilcu, de 58 ani:

Cine e strein ca mine?
Numai cucul din pădure.

Părerile de rău stăpînesc mai adînc atunci cînd gînduri de ce ar putea fi devin tot mai rare și cînd proectarea lor în trecut de către cei ce-și zic că mai mult lor trebuia să le revie dreptul la viață și plăcerile ei își arată zădărnicia în fața realităților. Atunci, ahin ca o mîndrie a vremurilor trecute și ca o înștiințare pentru cei ce nu vor încă să creadă în trădarea timpului trecător, cîntecul răsare pe buze astfel:

Cînd eram în vremea mea
Sburam ca o păsărea,
Nu mă prindea nimenia
Și sburam din pom în pom,
Nu mă prindea nici un om:
Și sburam din crăcă 'n crăcă,
Nimeni n'avea ce să-mi facă;
Și sburam din frunză 'n frunză,
Nimeni n'avea să mă prinză.
Numai un hoț de vînător
Smulse trei fire de păr
Și-mi făcu de-un lănțișor
Și mi-l puse de-un picior:
Cum îl puse cum mă prinse,
Și mă puse 'n colivie,
Mă trimise la domnie,
Cu cîte păsări mă 'ntîlniam
Cu toate mă cîrîpiam

Nici âla nu e străin,
Că are de-o surioară,
Pe nderla ce negrișoară;
Cînd mi-este nderla bolnavă
Vine cumul și mi-o 'ntreabă:
— Ce ți-e ție, soră dragă?
— Sînt bolnavă g'ot murî,
N'aven cine m'o jeli.
— Să știu, soră, c'ai murî
Hainele mi le-aș cerut,
De crae verde m'aș păzi
Și-aș cîntа pe crae uscat,
Te-aș plînge, soră, cu drag,
Și-aș cîntа pe crae de foc.
Te-aș plînge, soră, cu foc.
Dacă n'am avut noroc,
Să fim doi frați la un loc,
La o vatră la un foc.

Deosebirea între cele două variante constă între cea dintîi și prima ce-

Şi pe mine mă 'ntreba:
— Un' te duci tu, sora mea ?
— Mă duc în ţară streină.
Unde nu e dor şi milă [1],

arătînd cum tot ce e al tinereţei alergînd după libertate trece pe nesimţite în anii răspunderilor şi roliei lor, cu atît mai greu de suportat printre cei ce nu te înţeleg.

Bătrînii mai neînrezători, poate, şi deci mai puţin comunicativi cînd e vorba de versuri pe care nu le socotiau vrednice să fie cîntate cînd am reuşit să-mi spună numai „vorbele" mi-au redat multe din cele înregistrate de Al. I. Hodoş în *Materialuri folkloristice*, în care adesea e cîntat cucul şi farmecele mîndrei ce robeşte şi descurajarea celui înaintat în ani ce nu mai poate asculta şoaptele dorului. Dar cînd zile ce se înnorează tot mai mult se deosebesc prea mult de cele de odinioară mîhnirea depăşeşte îndoiala după ceea ce a fost:

Şi-am zis verde viorea,
De-aşi fi trăit tot aşa,
Ca iarba m'aşi legăna,
Tot ca iarba dela munte,
Bătută de vînturi multe,
Şi ca iarba de izvor,
Aia-i bătută de dor.
Şi iar verde viorea,
Vai, vai, vai, inima mea
Iar începe-a mă durea;
Nu mă doare de durere,

---

rezonanţe exact stării sufleteşti a aceluia care în trăsăturile generale o reda, pe cînd deţinătoarea celei de a doua torcea firul cîntecului fără să-şi „atingă inima", fără să participe la el, încît nici nu a luat seama că de fapt ceea care suferia înstrăinată era mîndra.

[1] Spusă de Marina Ghiea Chiliom, de 66 ani, din Albeştii (Ilfov).

Mă doare de gînduri grele,
Car' nu sînt dedat cu ele.
Foaie verde, trei smicele.
Vai, vai, vai, zilelo mele:
O zi bună, zece rele.
Tot gîndiam s'o mai întorce,
Mai al dracului se face
Și de supărare multă
Mi-a căzut lumea urîtă,
C'așa am fost rîndul[1]:
Să trăesc tot amărît,
Amărît și necăjit,
Ca nimenea pe pămînt!.

Poesia lirică este ca orice element folkloric în funcțiune de sufletul celui care și-o însușește și fiecare reține din ceea ce circulă cuprinsul ce se potrivește cu predispozițiile ale lui și corespunde năzuinței lui spre frumos, care nici este foarte viu. Pînă la vîrsta aceasta s'a cernut prin sita luptelor de fiecare zi, cu greutățile existenței, tot ce a putut ispiti uneori sufletul, și a resistat uitării numai ce s'a putut încadra în concepția fiecăruia despre viață.

Printre cei ajunși la vîrsta mijlocie, cînd fiecare este prins în lanțul preocupărilor de o viață mai bună și timpul este prețios, găsești cu anevoie pe cineva dispus să stea de vorbă; de aceea pentru materialul liric am întîmpinat multe greutăți. Abia am decis-o pe Anica Boașu din Prosia să-mi „spună" cîteva cîntece, datorită îndemnului pe care i l-a dat D-na Elisa Rădulescu, din Mușătești, cînd i-a amintit cîntece pe care trebuia să le știe și dînsa. Iar cînd a început a desfășura din comoara ei de cîntece am găsit cît nu aș fi crezut.

Pentru cei tineri clăcile de toamnă, dela curățatul porumbului, mi-au fost cele mai prielnice, atunci cînd adevăratul cîntec își cîștigă reliefu său, cînd două, trei glasuri în început șovăelnice se împlinesc pe măsură ce atenția nu mai e prinsă

[1] Cum îmi spunea, la Vîlănești, bătrînul Nicolae Popescu, de 73 ani.

de efectul ce-l va produce — căci numărul celor ce tac scade din clipă în clipă —, ci de farmecul care se desprinde din ce este sufletesc al cîntecului răsfrînt asupra cîntăreţelor. La cîntec, şezători, la munca de pe afară tînăra Argeşeancă dacă abia va lăsa flăcăul să fie „seonat" la munca în cîmp, nu se va lăsa niciodată întrecută cînd e vorba de cîntece. Pretutindeni, pînă şi în cărnţa ce o duce spre greţele îndeletniciri în care e mereu egală bărbatului ca destoinicie, cîntă de-ţi par nieve cuvintele Vidrei din *Ghiţă Cîtănuţă*. Răsună văile, se turbură apele şi se turbură şi sufletul călătorului ce le aude de departe. Oriunde le-am aflat nu era nici una să nu ştie să cînte — cele mai multe foarte frumos — şi cîte unele ştiau atîtea cîţi fluturi pe iia şi lota lor înfloriră.

Din comparaţia materialului cules cu cel ce s'a publicat reiese puternica fluctuaţiune la care poesia lirică şi din acest ţinut a fost expusă. După o constatare aproape negativă — teme ce nu mai circulă [1], unele abia le mai ştiu bătrînii — una pozitivă: producţiunea lirică din Argeş e, de fapt, în continuă creştere, şi pentru că diferitele motive se îmbracă foarte variat, presintă un aspect de amestec, de continuă preschimbare şi de pronunţată diluare.

Dar şi înăuntrul materialului cules este o mare deosebire, căci ceea ce circulă relativ recent, producţiunea lirică din timpul războiului, este aproape uitată. A trebuit să mă adresez pentru aceasta celor apropiind vîrsta copilă, dar şi ei îşi adu-

[1] D. a. versurile:

Foaie verde şiu lalea,
Cine-a lăsat dragostea
Fi-i-ar trupul ca florea,
Sufletul ca tămîia,
Nu l-ar putrezi carnea.
Cine a lăsat iubitul
Iartă-i, Doamne, păcatul,
Uşurează-i pămîntul.

Mat. folkl., 1090.

se stîrnea admiraţia celor cărora le spuneam.

cam ca greu aminte de ce era acum șaisprezece ani în plină înflorire. Alte condițiuni de trai au contribuit ca acest gen să fie lăsat la o parte și deci uitat. Cum producțiunea lirică se datorește unei puternice impulsiuni interne ce reacționează față de realitate, nu se mai cîntă ceea ce în ochii altora în proporții de anacronism.

Din cît material am culeș și din informațiunile ce am avut se impune presupunerea că a fost altădată o adevărată efloreșcență lirică: creațiuni și din partea acelora ce au rămas acasă, precum și dintr'a celorlalți duși să înfrunte dușmanul. Erau aceia ce-și vedeau munca și sbuciumul zădărnicit, încît exclamau:

Vai, vai, vai, trenșei, trenșel,
Cît am muncit noi la voi
Și-acum va surpați pe noi!

și nu mai îndrăzniau să cheme în ajutor divinitatea:

Dumnezeu e milaoș,
Fața dela noi și-a 'ntors,
Că noi sîntem păcătoși;
Dumnezeu o supărat,
Mila dela noi și-a luat.

căci desnădăjduiau de a mai vedea pacea. Sînt cîntate diferitele aspecte ale vieței de pe front, dar mai ales victoria dela Mărășești:

Foaie verde măr domnesc,
Stau în loc și mă gîndesc
Să vezi ce-i la Mărășești:
Plîngi mereu și te 'ngrozești
Cum cad morți cu miile
Și răniți cu sutele;
Voinicii zac prin cîmpii;
Satele-au rămas pustii;
Voinicii zac prin spitale,
Mumele-i plînge cu jale.
Că n'au mîini, că n'au picioare.

La care se alungă interesanta scenă dintr'un spital, interesantă pentru ce lasă să se vadă din mentalitatea populară:

Dar doctorii se vorbiră:
„Hai, picioarele să tăiem
Şi din gumă să punem".
Răniţii când auziră.
Din gură aşa-mi grăiră:
„Decît un picior de gumă
Mai bine 'n neagra ţărînă;
Decît picior fără de os
Mai bine-un sicriu frumos;
Şi mînă de cauciuc.
Pe cum nu s'a pomenit,
Mai bine 'n negrul pămînt
Casa am fost ziduit [1].

Dar mai presus de toate e grija de cei rămaşi acasă şi atunci postul nu are cui să-şi încredinţeze gîndul decît pasărei călătoare:

— Şi iar verde viorea,
Păsărica pisărea,
De-ai fi din Muntenia,
Te-aşi întreba de ceva:
N'ai văzut nevasta mea?
— Ba am văzut nevasta ta
Codea 'n vale la cişmea,
Scotea apă şi plîngea.
Copilaşii o 'ntreba:
„De ce plîngi, mămica mea?"
„Cum, mămică, să nu plîng?
Cînd ta-tu-o fi mort pe front".
Plînge fata a mai mare,
Cu păr galben pe spinare:
Plînge fata a mai mică,
Codru 'n două se despică [2].

[1] Toate aceste sînt auzite dela Nicolae Iordache, de 38 ani, din Căpăţînenii.

[2] Cîntată de Florica Sătăcescu, de 18 ani, din Copaci (Plaiul-oiei).

sau muntelui ce-l găsește piedică dorinței de a-i vedea pe ai săi:

Verde, verde măr mustos,
Munte, munte lung frumos,
Apleacă-te de vîrf în jos
Să mă iau de vîrful tău,
Să mă uit în satul meu,
Să-mi văz copilașii mei,
Cine sînt stăpîni pe ei[1].
. . . . . .

Lupte sufletești ce se adaugă chinurilor trupului bărțuit, așa că moartea pare adevărata alinare și e întîmpinată cu versuri senine ce ne amintesc alegoria din *Ciobănașul*:

De 'ngropul un' m'o 'ngropa?
La tulpină de stejar,
Lîngă domnul general;
În loc de trac clopotele
Dă Rusul cu tunurile,
De răsună dealurile;
În loc de popă cetind
Vin cloncanii cloncănind;
În loc de făclii aprinse
Vin lacrimile nestinse[2].

Și dorul care s'a îndreptat neostoit către acea de departe va fi tristul vestitor, va spune mîndrei, cînd nu va mai fi cine să-i șoptească cu drag numele:

Mai leagă, mîndro, mai leagă,
Leagă dorul în basma neagră
Și-l dă pe apă să meargă;
De l-oi vedea că plutește,
Să-mi mai trag, mîndro, nădejde,
Și de-l vezi că s'a lăsat
Și la fund s'a scufundat,
Să știi că sînt mort pe pat

[1] Mi-a spus-o, la Cotmeana, Ileana G. Mirică, de 35 ani.
[2] Dela Nicolae Iordache, din Căpățînenii.

Şi să vii să mă jeleşti,
Mîndro, unde mă găseşti[1].

Pe cînd sentimentele acelora ce stau pe lîngă casă nu pot fi decît de revoltă, iar cîntecul lor izbucneşte ca o imprecaţie:

Pămîntule păcătos,
Te-ai înfiorat cu hinele 'n jos;
Pămîntule blestemat,
Cîte ploi te-au tot plouat
Şi nu te-ai mai adăpat.
Dar acum te-adăpi cu sînge,
De toată lumea te plînge.
Te plîng, pămînte, şi eu
Că s'a dus şi puiul meu,
Şi puiul şi frate-meu;
I-aşteptam pe toţi să vie
Dar prin şanţuri cîn' să fie!
C'au murit cu miile
Pe toate cîmpiile
Şi le-a venit mumele[2].

Sau cu tînguiri că sînt silite să îndeplinească şi munca de care altădată erau streine:

Şi-am zis verde trei trifoi,
De-atîţia ani în războiu
Cîţi au pierit dintre voi!
Multe fete că-mi ofuză
Şi neveste-mi lăcrămează,
Cîte neveste în sat
Au rămas fără bărbat.
Vine mîndra primăvară,
Scoate plugul la ogoară;
Ies neveste tinerele
La ogor cu pluguri grele
Şi din gură boii mînă
De la inimă suspină.

---

[1] Cîntată de D-na Elisa Rădulescu, din Muşăteşti.
[2] Dela Nicolae Iordache, din Căpăţînani.

Iară vara cînd coseşte
Tot fetiţe şi neveste
Şi copilaşi militei,
Mai mare iarba ca ei [1].

Însă războiul pentru multe nu a fost numai ceva ce se auzia de departe, ci ele au avut prilejul să vadă de aproape, să simtă toate grozăviile lui:

Cade unul, cade doi,
Cade o sută şi doi,
Cade unu 'ntr'o cărare
Şi-l găseşte-o fată mare.
Fata mare mi-l jelia
Şi din gură că-i zicea:
„Ce mai ochişori frumoşi
Şi de croncani mi sînt scoşi,
Ochii negri frumuşei
Cum cară corbii din ei!
Ce mai buze supţirele,
Cum umblă viermii prin ele!
Fata mare mi-l lua,
Sub un brad că-l aşeza
Şi o groapă li săpa,
„Să-mi culci capu 'nceifinul,
C'u trecut un glonţ prin el!
Sus în vîrful bradului
Cîntă puiul cucului
Şi-aşa cîntă de frumos
Că-mi cad flori 'n groapă 'n jos".
Culcă-te băiete 'n pace,
Că şi ţara a făcut pace.
Cînd o fi duminecа
O să vie maică-ta,
Mama şi surorile
Şi cu toate fetele
Să-ţi aducă florile
Şi din lacrimile lor
O să se facă lumînări [2].

---

[1] Cîntată, la Mugăţoşi, de Marioara Bolovan de 20 ani.

[2] Dela Anica Bonţu de 36 ani, din Frosin.

Pentru toată această producțiune rămîne întrebarea: cît se poate atribui Argeșului? Majoritatea se poate să fi fost teme ce au circulat pe tot pămîntul românesc și deci au radiat și în acest ținut. Pentru ceea ce poate fi propriu Argeșului țin să relevez ne următorul fapt: din cîte am cetit și mi s'a spus din vremea războiului m'a impresionat cu deosebire ceea ce-mi relata D-na Elisa Rădulescu din Mușătești, care, trecînd spre Curtea-de-Argeș curînd după ce se desprimăvărase în 1917, a găsit prin pădure cadavre rămase așa cum i-a aflat ultima suflare. Dar ceea ce făcea ca spectacolul să fie și mai impresionant era noianul de flori ce-i acoperia... din gură, din ochi, de pretutindeni ieșiau flori albastre, „ghicitori" de primăvară... Peste pămîntul ce-l răscoliseră focurile dușmane își întinsese zăpada și la ivirea soarelui răsăritean din ei florile ca un ultim prinos celor ce-l apărase cu viața lor. Este în această povestire ceva ce întrece închipuirea. Ce fapt real poate explica mai bine cîntecele întunecate[1] de acest gen decît privelișteа din pădurea ca un sanctuar al atîtor jertfiți și pe care postul îl imaginează că nu-și pot găsi liniștea decît „cînd țara a făcut pace"?

Dacă mă refer și la cele ce mi s'au spus de către femeile din acest sat, că ele, pe vremea războiului — unele fete pe atunci — știau și chiar născoceau mai multe cîntece decît acum, nu mai poate rămînea îndoială că versurile de mai sus

[1] V. și acest cîntec ce mi l-a spus aceeași Anica Hoașu:

Șade mă-sa la fereastră
Și se roagă: — Doamne Doamne,
Unde-o fi copilul meu?
— Lasă că o să-ți spun eu:
El se află 'ntr'o pădure.
Într'o pădure fără nume,
El bolnav pe-un deal mai sus
Și la cap flori i-au fost puse:
Că s'a coborît Isus,
Le mîini ghicitori i-a pus.
Și mai avea un buchet
Și la piept, într'un pachet
O poză cu domnească,
Florile i-o bălăiască.

sînt creațiunea unei femei. Cîntecul fiind atunci pentru ele singura mîngîiere, își cîntau și propriile suferințe.

Dacă nu resultă de aci rolul creator al colectivității — cîntecul neputînd fi decît opera unui singur individ talentat —, reies însă stimulentele pe care ea le poate da. În cazul de mai sus, dacă a fost una singură care a văzut acest tablou și emoția puternică ce i-a provocat-o atunci a rămas cristalisată în suflet, concretisarea deplină a emoției a urmat atunci cînd ea s'a găsit între mai multe.

O caracteristică a cîntecului pomenit este că fondul liric apare încadrat în motive epice, constatare elocventă cînd ea vine să coroboreze ceea ce am relevat cînd a fost vorba de producțiunea epică. Se vede cum substratul liric se amplifică cu elemente poetice prezentînd un tot desvoltat narativ, accentuat și de întrebuințarea dialogului. Este ceva care surprinde cînd cunoaștem caracteristica liricei noastre ce se exteriorisează în puține versuri, concentrînd tot ce sbuciumă sufletul. În Argeș sînt extrem de rare cîntecele scurte și în trecăt e de amintit că cuvîntul *doină* nici nu este prea cunoscut — bogăția lirică a regiunei o formează cîntecul înșirîndu-se în multe versuri.

Unul care impresionează prin concisiunea lui ca și prin dosarea și echilibrarea inspirației, prin alegerea fericită a imaginilor, este cel pe care l-am auzit dela Anica Bonșa din Prosia:

De-aș trăi cu brazii 'n munte,
N'aș avea supărări multe,
Dar trăesc cu plopii 'n sat,
Amărît și supărat
Și cu lacrimi pe obraz.
Nu mi-e de lacrimi că curg:
Limpezi ies, limpezi se duc,
Dar mi-e milă de obraz,
Că rămîne fript și ars.

Nu se poate o caracterisare mai fericită a contrastului între două feluri de viață; cel de pe munte în tovărășia brazilor mîndri și traiul din sat, în mijlocul acelora ce nu mai au astîmpăr să pătrundă în viața altora, să vorbească mereu

de ei, neastîmpăr simbolisat prin copacul cu frunza veşnic în mişcare. Finalul este ca o semnătură a autorului. Acela care, după caracterisarea de gingaşe discreţie, urmăreşte efectul traiului sbuciumat, cu „ireparabilul ultragiu al anilor", este de sigur o femeie.

S'ar putea obiecta că deoarece aceste versuri pomenesc de viaţa dela munte trădează inspiraţia păstorească şi deci s'ar putea atribui mai curînd unui bărbat. Dar din ceea ce este propriu păstoritului în vremea de acum, şi nu numai în acest ţinut, reiese că femeia nu este streină de cunoaşterea muntelui, căci la tuns, la mulsărătoare adeseori trebue să fie şi ea de faţă şi pe multe le-am auzit slăvind viaţa la munte.

Răsare însă o altă întrebare: dacă nu cumva motivul este transplantat şi a radiat aci de peste munţi, cînd se ştie ce rol au avut migraţiunile păstoreşti în circulaţia unor motive[1] şi cînd pentru acestea vorbesc lămurit cele două plaiuri cu denumirea de *Ploiul-oiei* în acest ţinut, unul pe valea Topologului şi altul pe aceea a Vîlsanului. Dacă transplantarea unor teme este sigură[2], la aceasta se opune singura comparaţie aşa de expresivă[3] cu plopul care este copacul caracteristic regiunei, dovadă şi numele văiei cele mai pitoreşti, Topologul. Asocierea aceasta de imagini, prin contrast, între brad şi plop pare să fi avut o întinsă circulaţie pe aceste locuri. Aşa, bunăoară, la Zmeura-de-sus am găsit-o încheind varianta unui cîntec de înstreinare prezentînd însă o altă coloratură:

. . . . . .
Că de-aşi trăi ca bradu'n munte,
N'aşi avea supărări multe,
Dar trăesc ca plopu 'n vale,
Cu sufletul plin de jale[4].

[1] Cf. Ov. Densusianu, *Viaţa păstorească în poesia noastră populară*.

[2] V. cea citată de Tache Papahagi, în *Folklor român comparat*, curs 1928–29, p. 332.

[3] V. şi *Semănătorea*, XXII, 19:

Şi'am o dragoste 'ntr'un loc,
Se sbate ca frunza 'n plop.
. . . . . .

[4] Dela Florica Vestinian, de 10 ani.

Se vede bine cum s'a adaptat imaginea temei generale; pentru cel înstrăinat fremătarea continuă a frunzei de plop era interpretată ca o veșnică jale. Evident, poesia din urmă rămîne departe de cea dintîi, care printr'o contrastare măiastră îmbină abstractul cu elemente concrete, izbutind a reda metafora.

Unde motivul e aproape de nerecunoscut este într'o variantă din Mușătești cîntată de Paraschiva Sighireanu, de 25 ani, și Maria Modrangu, de 20 ani:

Do-așĭ trăi ca bradu 'n munte,
N'așĭ avea supărări multe,
Dar trăesc cu plopu 'n baltă,
Supărările nu se gată:
Cînd dă binele să vie
Supărările calea-i ține;
Cînde se gat' o supărare
Vine alta și mai mare,
C'așa trec zilele mele:
O zi bună, zece rele:
C'așa mi-este vieața mea:
O zi bună și-alta rea.
Și-am să dau ca să mai vie
O zi rea și bune-o mie.
Cît trăești, noică, pe lume
Poartă-te puțin și bine,
Că moartea cînd se gătește
Nu vine să-ți dea de veste
Și te ia cum te găsește.
Că moartea o 'nșelătoare.
Fură omul din picioare.

Lăsînd la o parte înfățișarea de amestec a cîntecului în liniile lui generale, imaginea inițială se revelează factice în alăturarea plopului „din baltă" cu bradul din munte, dictată numai de impresii fără controlul realității.

Revenind la problema radiațiunei de peste munți, voi releva un singur motiv: acela al alungării badelui care „ține umbră la furcă", așa cum circulă la Cotmeana și Brădet:

Foaie verde şi-o cucută,
Du-te, neică, şi te culcă,
Nu mai fă umbră la furcă;
Du-te şi te odihneşte,
De guriţă nu-i nădejde;
Du-te să-mi vii mine seară,
Că bărbatu-mi pleacă iară
Şi eu mi te-aştept pe-afară,
Goală numa 'n iţoară.
Să mă iei de supţioară,
Că sînt mică şi uşoară.
Şi iar verde bob areu,
Supărat e puiu meu,
Supărată sînt şi eu;
Nu-i supărat de-alt ceva:
M'a găsit neprimenită,
Cu iia neaşprăvită,
Cu fota nefruntită,
Cu faţa nefoienită [1].

Altfel într-o cîtva l-am auzit la Brădet:

Frunză verde foi de mucă,
Du-te, neică, şi te culcă,
Nu mai fă umbră la furcă;
Du-te şi te odihneşte,
De guriţă nu-i nădejde;
Du-te nu-ţi mai pierde somnu],
C'astăseară 'mi vine omu],
Să vii, neică, mîine seară,
Că-i bărbatu] dus la moară,
Să nu vii, neică, de vreme,
Cînd duşmanii taie lemne,
Şi să vii la miezul nopţei,
Cînd duşmanii dorm ca morţii [2].

În ţinutul Făgăraşului, de unde îl cunosc [3], circulă ca introducere la cîntecul fetei despărţite de dragul ei prin ată-

[1] Cîntat de Ileana G. Mitrică, de 35 ani.

[2] Mi l-a cîntat Maria I. Geană, de 20 ani.

[3] L-am auzit în copilărie dela N. I. Cazacu, venit la cursurile de vară dela Vălenii-de-munte, care ţinea să cunoaştem cîntecele „de dincolo"!

rninţa mamei, în Argeș însă a devenit un cîntec de nevastă, luînd o altă amplificare prin adăugarea de amănunte din viaţa casnică ce pun femeia într'o lumină defavorabilă.

Din comparaţia celor trei variante se evidenţiază bine evoluţia aceluiaşi motiv în aclimatizarea lui, adaptîndu-se altor contingenţe sufleteşti. Şi pentru a ilustra mai bine aceasta voi da aci şi textul muzical [1]:
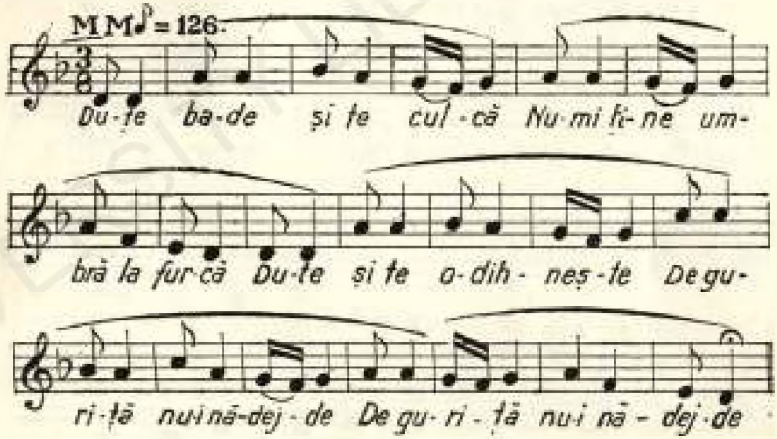
Varianta aceasta transilvăneană are ceva elegiac în desvoltarea ei ce cadrează cu versurile de aceeaşi nuanţă, pe cînd

---

Du-te, bade, şi te culcă,
Nu-mi ţine umbră la foc;
Du-te şi te odihneşte,
De gurită nu-i nădejde.
Bade pentru dumneata
M'a urît şi nadea-mea;
La fîntînă nu mă iubeă
Făr' oleată 'n căpătînă,
La pleleaz pe-al dă răgaz;
Caută, bade, să te las.
De cînd tu, bade, te-ai dus
Neagră 'n carte n'a pus
Şi pe prunii din grădină
Şi la inimă la mină.

[1] Transcrierea este a D-nei C. Ştefanovici, după melodia cum i-am romanizat-o.

variantă argeşeană ce urmează — este aceeaşi pentru ambele texte — notează o mişcare mai sigură în mersul ei, lăsînd să
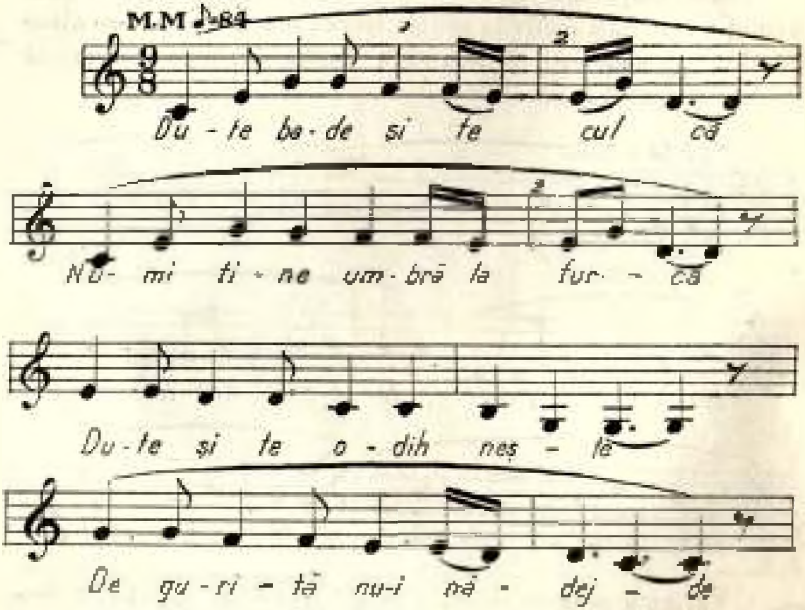
vorbească sufletul ce nu e ros de îngrijorări şi dor... Înseamnă că materialul transplantat a fost prelucrat, căpătînd o notă proprie din partea cui nu s'a mulţumit să-l reediteze în exemplare identice, ci l-a frămîntat într'o pastă cu totul altă.

Pentru a avea o idee mai precisă de ce este mişcarea cîntecului argeşean redau mai jos textul cîntecului din vremea războiului : *Mai leagă, mîndro, mai leagă* :

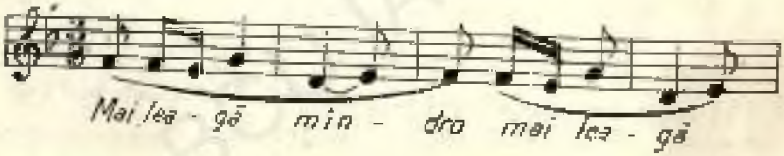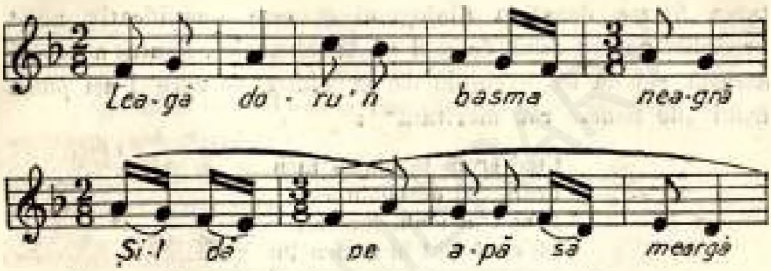

Tema cîntecului fiind elegiacă a fost totuși brodată pe o melodie de bună samă mai veche, a cărei mișcare bine ritmată are un caracter de vals.

Revenind la problema creațiunei cu întrebarea care dintre cele două sexe are preponderanță creatoare, referindu-mă la cel feminin căruia nu i s'a contestat aportul în ceea ce privește acest gen[1] voi adăuga că prezumtivelor mele am întrebat pe sătence de cine anume cred ele că se născocesc cîntecele mi-au răspuns cu oarecare mîndrie că ele „poartă cîntecele", pentru care au tot atîta zel și nu vor să-l facă cunoscut diutr'odată cum țin să aibă întîietatea modelului de cusătură de pe ie. Nu exclud ce este partea băcăilor și adesea mi-au spus că și băieții „înconvilează", ca să întrebuințez cuvîntul ce l-am auzit la Stroești cu prilejul acestei anchete, specificînd că o fac mai ales cînd sînt în grup departe de sat. Și chiar în ceea ce privește circulațiunea mi-au mărturisit că iau parte activă adăugînd cîte ceva nou. Este un fel de imperativ sufletesc în a schimba cît de puțin din cîntec, în a-l lăsa să poarte o marcă originală. Ajungem astfel pe această cale la justificarea impresiei ce o ai după ce ai auzit un număr impunător de cîntece din care se degajează o atmosferă de ceva ce nu e îndeajuns de concentrat. De multe ori lirica argeșeană oferă un aspect de diluare ce vădește o accentuată preferință pentru desfășurarea narativă. Caracteristica ei este întrebuin-

[1] N. Iorga, *Ist. lit. rom.*, vol. II 2ª, I, 50, recunoaște că în acest gen cîntecul bărbatului în general „e mai puțin variat decît acela care de pe buze femeiești se îndreaptă spre dînsul". Cf. și T. Papahagi, *Creațiunea poetică populară*, în această rev., II, 263, și *Folklor român comparat*, curs 1928–29, p. 337.

ţarea foarte deasă a dialogului şi este semnificativ acest procedeu pentru felul de a fi al Argeşeanului. Pentru a dovedi aceasta voi da un exemplu de un cîntec pe care l-aşi putea numi „de femeie rău măritată“ [1]:

Cînd eram la maica mea
Eram pui de rîndunea,
Dragă la toată lumea;
De cînd sînt la maica lui
Nu sînt pasăre, nici pui,
Nu sînt druga nimănui.
Dacă văzui şi văzui,
Pusei secera la brîu
Şi plecai la secerat.
Ma uitai pe drum la deal,
Toate soacrele veniau,
La nurori prînz aduceau;
Numai soacra mea nu vine,
Nu ştiu i-e rău ori nu-i bine
Ori nu-i e gîndul la mine.
Dacă văzui şi văzui
Pusei secera la brîu
Şi sburai la maica mea
Şi bătui cu aripa:
«Maică, maiculiţa mea,
Scoală, deschide uşan,
Măicuţa cînd auzia
Uşa că mi-o descuia;
Pe mine cînd ma vedea
Din ochi lacrimi-i curgea,
Pe obraz se revărsa.
— Maică, măiculiţa mea,
Doritu-m'ai tu, ori ba?
— Ba eu, maică, te-am dorit.
Am avut de-o fiică 'n lume
Şi nu-i mai ştiam de nume
— Eu sînt, maică, fiica tăle,
Te rog să-mi dai de mîncare.

[1] Mă servesc de acest termen întrebuinţat de cei ce s'au ocupat de lirica veche şi cea populară franceză, şi apropierea mi este tentivă, căci voi arăta şi altfel cum găsim mai multe puncte de asemănare între producţiunea lirică din acest ţinut şi cea franceză.

Maica mea îmi puno
Și plînge și suspină,
Pe obraz mă sărută [1].

Constatăm un lirism cu nuanță dinamică ducînd spre o epicisare a motivului.

Un cîntec de înstrăinare arată aceeași nuanță:

— Cîrîp, cîrîp la fereastră,
Dă-mi drumul, soru-mea, 'n casă!
— Fugi, fugi, fugi, pasăre rea,
Că nu ești tu sora mea.
Soru-mea o dusă 'n lume,
De trei ani nu-i știu de nume;
Soru-mea e dusă 'n țară,
Plîng voinicii, se omoară.
Și iar verde bob năut,
De cînd zic mă duc, mă duc
După bine să-l ajung;
Binele de mine fuge,
Răul din urmă m'ajunge [2].

Amărăciuni de neînțelegere familiară își găsesc plasticizarea în aceeași formă:

Frunză verde de trei scai,
Cată, maică, cui mi dai:
Nu căta argințului,
Să mă dai uritului,
Că arginții șade 'n ladă
Și uritul șade 'n vatră
Și mai 'ntreabă cîocîată:
— Ce-mi stai, mîndro, supărată?
— Eu nu stau de nici un rău
Și stau de uritul tău.
Mă duce la farmacie,
Dar leacuri de urît nu e,
Că leacul uritului
E 'n fundul pămîntului,
C'ăl frumos merge pe apă
Și nu strigă că se 'nnoacă,
Dar ăl urît treçe pe sec
Și strigă: „mă 'nnec, mă 'nnec" [3].

[1] Dela Maria I. Tothanu, de 65 ani, din Stroești.
[2] Cîntat de Violina Tothanu, de 16 ani, tot din Stroești.
[3] Mi-a cîntat-o Maria Nedrangu, de 20 ani, din Mușcești.

Sînt versuri ce reliefează un cîntec pe care l-am putea numi, făcînd iarăşi o apropiere de poesia franceză, „de trei personagii", în care felul de a reacţiona al fiecăruia denotă iarăşi o tendinţă de dramatisare.

În lirica erotică a *despărţirilor* întrebuinţarea dialogului este foarte naturală şi cred că genesa lui în producţiunea lirică a ţinutului trebue căutată cu deosebire în acest gen de producţiuni. Cîntecul ce urmează şi care păstrează urme de inspiraţie din viaţa păstorească îl pune bine în evidenţă:

— Tu te duci, neică, te duci.
Spune-mi pe ce drum apuci,
Să-ţi deu leica mere dulci,
Unde-oi odihni să mănînci
Şi aminte să-ţi aduci
De cin' ţi-a dat mere dulci;
Să iai cîte-o felioară,
Să gîndeşti la mine 'n ţară.
De-i gîndi, neică, la mine,
Să-ţi dea Dumnezeu mult bine.
Badea, chică retezată,
Dela munte pînă 'n baltă
Cîte ploi or să le bată
Tot cu vînt şi cu zăpadă.
— La' să bată, mîndro, bată,
Că-s învăţat dela baltă;
La' să bată cît de mulţe,
Că-s învăţat dela munte.
Taci, mîndro, nu mai oftа
De călătoria mea[1].

Tot astfel şi următorul din aceeaşi categorie lirică:

— Tu te duci, neică sărace,
Dar cu ce focul oi face?
— Te-oi face, mîndruţo, bine,
Că rămîi în sat la tine
Şi mai sînt voinici ca mine
Să-ţi petreci, mîndruţo 'n lume.

[1] Dela Ioana Băjenaşa, de 78 ani, din Chiţăineni.

— Fie, neică, ori nu fie,
Dacă nu-ți seamănă ție
Nici la față, nici la dos,
Nici la port așa frumos,
Nici la vorbă mîngîioș;
Fie voinicei ca frunza
Dacă nu e neica, surda;
Fie voinicei ca iarba,
Dacă nu e neica, geaba;
Fie voinici cît de mulți,
Și mai mari și mai mărunți
Și ca brazii de pe munți,
Nu-s ca neica car' s'a dus.
— Mîndruțo, un' mă duc eu
Nu e deal, nu e pîrâu,
Nici mîndruță 'n portul tău.
Sînt mîndruțe prea frumoase,
Dar sînt la vorbă grețoase.
Tu te-i face, mîndro, bine
Să mergi în lume cu mine[1],

în care discursivitatea amănuntului umbrește supleța inspirației. Într-o clipă mai concentrat se prezintă acesta:

— Neică, te-aș ruga ceva:
Ia-ți dorul cu dumneata,
Nu-l lăsa în grija mea,
Că mai am și dorul meu
Și cu două mi-o fi greu;
Și cu-atîta am noroc
Că umblu, nu stau pe loc
Ca să-mi potolesc un foc;
Focul meu cînd s'o aprinde
Nici o apă nu mi-l stinge,
Nici Oltul, nici Dîmbovița,
Numai neica cu guriță.
— N'am, mîndro, pe cine-l dă
Să nu-ți mai văz casa ta,

[1] Dela sorcova-l.

Casa și bătătura
Și ferestra cu mușcata,
Mult mi-a secat inima ;
N'a secat numai pe-a mea,
A secat pe-a multora [1] ;

totuși răspunsul tînărului poartă în el ceva sarbăd și difuz care nu armonisează cu ce mai înainte discret, dar colorat, i se arătase.

Despărțirea poate fi adusă nu numai de înstrăinarea celui drag. Ea se poate întîmpla și atunci cînd alte perspective atrag ochiul fătăului ; în acest caz imprecațiuni își cer și ele motivarea întrebuințînd aceeași formă :

— Gheorghiță, arde-te-ar focul,
Că tu mi-ai mîncat norocul ;
Gheorghiță, arde-te-ar para,
Că m'ai mințit toată vara
Că facem nunta la toamnă.
Cînepa că s'a cules,
Tu, neică, n'ai mai trimes ;
Cînepa s'a și topit,
Tu, neică, n'ai mai venit ;
Cînepa s'a și lucrat,
Tu, neică, n'ai terminat.
Nu știu vara a fost lungă
Ori n'ai avut para 'n pungă.
— Ba eu banii c'aș avea,
Nu te pot lua, draga mea ;
Că de dragă, mi-ai fost dragă,
Nu te iau că ești săracă [2].

---

[1] Mi-a cîntat-o, la Ceparl, Florica Săticescu, de 18 ani.

[2] Varianta cîntată de Florica Vestinian de 16 ani din Zmeura-de-sus diferă de aceasta numai de la Violina Totianu, de aceeași vîrstă, din Stroești, prin aceea că nu mai prezintă descrierea plantelor a zilelor trecute după ocupațiunea femeiască de căpetenie în acest anotimp; iar partea finală aduce altă sensă, aproape de neluat în seamă:

— Nu știu toamna nu fu lungă
Ori n'ai avut bani de nuntă.
— Ba eu banii i-aș avea,
Mnică-ta-i femeie rea,
Intră 'n circiumă și bea,
Ne vorbește drăgostea.

Răspuns în care se redă brutal, dar sincer, o scenă ce este curentă și corespundea întocmai contingențelor de viață ale aceleia ce mi le-a cîntat.

Cînd însă nu mai rămîne nici o nădejde și nici un plan de viitor, căci acela ce a făgăduit cîndva și-a dat cuvîntul în altă parte acum, versurile se succed direct, redînd vehement clocotirea sufletească a desamăgitei:

Și-am zis verde și-un lujor,
Tot pe deal pe deluțor
E potecă de picior,
De-o mîndră și de-un fecior;
Feciorul trece cîntînd
Și mîndruța suspinînd
Și din gură blestemînd:
„Usca-te-ai să te usuci
Ca pîinea care-o mănînci
Și ca vinul care-l beai,
Cînd mi-ai spus c'ai să mă iei,
Și'acuma nu mă mai vrei.
Însoară-te cu Dumnezeu,
Că mie nu-mi pare rău,
Nici bine, nici rău nu-mi pare,
Numai la ficați mă doare.
Puiule, alta de-i lua,
Dumnezeu nu te-o răbda
Nici pînă te'i cununa,
Cînd cu picioru-oi păși
Pe pragul bisericei
Și vinul care l-ăi bea,
Covrigul car' l-ăi mînca
Să fie otrava mea.
Și 'n loc să ieși cununat
Cu mireasa-alăturat
Să ieșiți la 'nmormîntat,
Să știi că te-am blestemat"[1].

Cu toate acestea sînt asocieri de imagini care arată mai pasiv și mai concentrat răzbunarea și se ridică din punct de vedere poetic deasupra acelora care așa de exaltat se exprimă:

[1] Mi l-a cîntat, în Brădet, Maria I. Gwntă, de 30 ani.

Şi eu mi te-oi blestema
Să te-ajungă mila mea
Un' ţi-o fi calea mai grea ;
Dorul meu să te ajungă
Un' ţi-o fi calea mai lungă.
Cin ţi-o fi neică mai bine
Să stea popa lîngă tine,
Să ridice-un pai de jos
Şi să-ţi pară că e gros ;
Să-ţi duci ţolul
Cu piciorul
Şi perniţa
Cu guriţa
Şi apă cu linguriţa.
Frunză verde şi-o lalea,
Şi dacă te-oi înşela
Să-ţi iei una ologea,
Să umbli din sat în sat
Cu ea după căpătat,
Să vii şi în satul meu
Să te miluesc şi eu
C'o mînă de cărbunaşi,
Să vezi ce iubeşti şi laşi [1],

Se evidenţiază bine din aceste cîntece sufletul Argeşencei cu anumite predispoziţiuni care din atingerea cu realitatea a găsit mijloace de expresivitate variate. Din ceea ce circulă în acest ţinut se desprinde ceva realist original care din circumstanţele de vieaţă a ales imagini caracteristice spre a realisa simţirea poetică.

Dacă uneori însă întîlnim incoherenţe, ele sînt explicabile prin faptul că vin din reminiscenţe, din asociaţii ce se produc firesc în mintea cui stăpîneşte mai multe cîntece. Sînt reminiscenţe din versuri vechi ce se strecoară pe furiş şi vin uneori să coboare ce e poesie pură, ca în următoarea elegie :

Frunză verde iasomie,
Nu ştiu, doamne, ce mi-e mie,
Mă usuc ca frunza 'n vie.

[1] Dela Anica Ilonţa, de 36 ani, din Prosla.

Frunza se uscă de vînt,
Eu mă usuc pe pămînt:
Frunza se uscă de soare,
Eu mă usuc din picioare:
Frunza se uscă de brumă,
Eu n'am de-o inimă bună;
Frunza toamna 'ngălbenește,
Inima mea putrezește:
Dar frunza mai dă odată,
Inima mea niciodată;
Frunza dă de două ori,
Eu intru 'n pămînt și mor,
Că la groapă din m'oi duce,
La horă să mă opriți
Și popii să nu-mi celească,
Fete mari să mă jelească,
Plînge inimioara 'n mine
Ca 'ntr'un copil de trei zile;
Copilul plînge și tace,
C'are mamă să-l împace,
Inimioarei n'am ce-i face,
Că pe mine n'are cine,
Că sînt streior pe lume[1].

în care succesiunea de imagini este la un moment dat întreruptă de intervenția bruscă a celor patru versuri ce slăbesc efectul estetic. Remarcăm însă în același timp procedeul de a urmări imaginea în părțile ei componente pentru ca mai apoi din diferențiere prin contrast de adversative să reiasă ce este un plus de suferință[2]. Tot astfel în versurile:

Inimioară cu a mea
N'ar mai fi la nimenea,
Arde 'nchis ca candela;
Dar candela arde cu unt[3],
Nu ca mine amărît

[1] Cîntată de Paraschiva Sighiroanu și Maria Modrangu, din Nușătești.

[2] Și în cîntecele de dată mai puțin recentă e utilizat. V. „Cine o streină ca mine ?". — Dar nici ea nu e streină V. p. 2.

[3] Prescurtare ce trebue precisată însemnînd untul de lemn.

Şi candela arde cu gaz,
Nu ca mine cu necaz.
Inimioară, stai pe loc,
Că-ţi pui lucăt la mijloc;
Inimioară, fii domoală,
Că te scot din mine-afară
Şi te fac bucăţi la scară [1].

Alteori se insistă asupra tuturor amănuntelor ce se asociază inconştient spre a concretisa mai bine simţirea, cum se vede în versurile ce urmează şi care se cîntă miresei cînd naşa după cununie îi înveleşte capul, semn că se va deosebi de ferede acum :

Roagă-te de naşi-ta
Să-ţi mai lase codiţa.
Cînd eram la maica fată
Purtam floare lobodă,
Mi-era lumea slobodă,
Şi-acum port floare de tîlă,
Toată lumea mi-e închisă.
Poteca dela vecini,
O să crească mărăcini ;
Poteca dela surată,
O să crească iarbă lată ;
Poteca de şezătoare,
O să crească iarba mare.
Că de lucram, de nu lucram,
Tot droaga mamei eram,
Dar acum m'am mărîtat,
Mi-a luat bărbatul bumbac,
M'apucai să ţes la pînză,
O las dracului de frunză [2].

Aci nu mai avem comparaţii ce aduc o motivare lirică, ci numai precisări care exprimă un anumit fel de viaţă.

---

[1] Auzită dela Maria I. Totiana, de 55 ani, din Stroeşti.

[2] Mi-a spus-o Violina Totiana din Stroeşti cum de curînd i se cîntase ei înşăşi. Găsim asemănări în cea ce ne dă piesa franceză pentru neplăcerile căsniciei ; v. F. Mistral, *Poésies pop. de la Gascogne*, II, 33; A. van Gennep, *Le folklore du Dauphiné*, II, 620.

Oîteodată însă înșiruirea de imagini este rudimentară și insistența lipsită de relief poetic, ca în acest cîntec culeș la Cepari dela Florica Săticescu:

Foaie verde sălcioară,
Mariuțo, Marioară,
Ia un par și mă omoară;
Parul să fie de-arine,
Să mor cu ochii la tine;
Parul să fie de plop,
Te-am iubit, mîndro, de tot;
Parul să fie de fag,
Te-am iubit, mîndro, cu drag;
Parul să fie de soc,
Că prea te-am iubit cu foc;
Parul să fie de flori,
Doamne, să nu mă omori,
C'am iubit două surori[1].

E un cîntec de flăcău plin de impulsivitate ce clocotește fără discreție în arătarea sentimentului erotic. Aproape în aceeași gamă se exprimă și acesta:

[1] Enumerarea aceasta (animal, plopul...) îl apropie de un cîntec ce l-am auzit în vara aceasta dela D-na Elena Mohor din Pitești, originară din com. Breaza, din Țara Oltului:

Poi eu zice: vai de mine,
Că tot nu mă crede nime,
Că cine-a fost de-a crezut,
Pe mormînt iarbă-a crescut,
Și cine-a fost de-a mă crede
Pe mormînt e iarbă verde.
Cine iarba va cosi
Mare jale va găsi
Și cine floul va suna
Pe mai mare jale-o da.
Frunză verde ulică seacă,
Toate crengile se pleacă,
Tot cu vîrful la pămînt
Și mă 'ntreabă de ce plîng.
Eu le spun că mă plîtesc,
Că ce-am pierdut nu găsesc,
C'am pierd, frunză de larine,
Pe malcu de lîngă mine;
Și-am pierd, frunză de bujor,
Pe tăicuțul meu cu dor;

Ochii tăi cei nărăvaşi
Ce mi-i cobori şi mi-i sui?
Ori ai gînd să mă răpui.
Ochii tăi cei nărăvaşi
Ce mi-i sui şi mi-i cobori,
Ori ai gînd să mă omori.
Ochii tăi arme nu poartă,
Un' mă vede mă săgetă.
Săgeata e ascuţită,
Imi şade 'n inimioară 'nfiptă;
Plîngeţi ochi şi lăcrămaţi,
Că voi sînteţi vinovaţi,
Că ce vedeţi nu lăsaţi
Şi ce iubiţi nu uitaţi [1].

Mai ponderat însă se reliefează sentimentul cînd confidentul lui este floarea aducătoare de noroc în iubire:

— Busuioc cu foaia lată,
Cine te-a sădit pe baltă?
— Mîndruţa, cînd a fost fată.
— Te-a pus cu inima 'n foc,
A ieşit doar busuioc.
Foaie verde mărăcine,
Imi bat calea pentru tine
Şi şoseaua, vai de mine,
Că de-aşi avea vre-un folos,
N'aşi umbla tot mînios
Pe uliţă 'n sus şi 'n jos.
Că pe noi ce ne desparte?
O grădină cu bucate
Şi-o leasă cu mărăcini,
Ca să nu mai fim vecini [2].

S'au piert frunză de trei flori,
C'am avut două surori,
. . . . . .
. . . . . .

sălăşuiesc în noi o creaţiune lirică populară, în care se recunosc şi acei universale de inspiraţie şi aceeaşi tendinţă de a înlătura asupra amănuntelor. Identităţi în ce privesc mijloacele de expresivitate ce-şi au explicaţia lor.

[1] Dela Ioan Hărăimac din Şuiei.

[2] Culeş dela Nicolae Popescu, de 70 ani, din Vlăsăneşti.

Dar cînd depărtarea îi aduce nostalgia de ce credea că e numai un amusament, atunci găsește accentele sincere pe care doar dorul adevărat știe să le afle:

. . . . . .
Frunză verde măr sălciu,
Rostul dragostei nu-i știu.
Am umblat și-am întrebat
Patru mîndre dintr'un sat
Și-o femeie cu bărbat.
Dar în locul rostului,
Rostului iubitului,
Prinsei boala dorului,
Dorului, oftatului.
De oftat ce oftez tare
Furca pieptului mă doare,
Că omul de mai oftează
Pare-că se mai ușurează [1],

unde „dorul" e și durere, diferențiindu-se plastic de ce este iubire. Atunci suferința e așa de chinuitoare că preferă aproape izolarea :

Foaie verde viorea,
Dacă ar ști cineva
Cît de grea e dragostea,
N'ar iubi pe nimenia
Și-ar sta singurel pe lume,
Ca și cucul din pădure,
Ca cucul cu puii lui
Cînd îi lasă mama lui
În mijlocul codrului,
Din causa dorului.
Frunză verde trei costrei,
Fă mîndruțo, ochii tăi
Păcă-s pietre scumpe 'n ei
Și guriță e izvor
Nu de apă și de dor,
Că și eu m'am adăpat
Dintr'un vas rău blestemat,
La inimă m'a secat [1].

[1] Ambele cîntate la Mușătești de Maria Modrangu și Paraschiva Bghiteanu.

Cînd nu un flăcău, ci o fată își destăinuește sufletul, dorul ei e așa de greu de purtat încît întrece pe al tuturora :

Toată lumea are dor,
E ca pleava de ușor,
Numai doruleț meu
E ca pămîntul de greu,
Că dorul meu unde se pune
Face inima cărbune
Și dorul meu unde se lasă
Multe lacrimi se revarsă.
Doruleț, arde-te-ar focul,
Mi-ai făcut fața ca socul,
Tot ca floarea socului,
În postul Simpetrului,
În marginea drumului,
În bătaia drumului [1].

Cîntecul cuprinde o notă de duioșie și discreție care îl deosebește mult de acela al flăcăului care, înstrăinat, ar voi să inventeze leacuri să-i astîmpere suferința :

Foaie verde trei smicele,
Păsărică din vălcele,
Adă-i leac inimei mele :
Apă din trei fîntînele,
Din trei munți, trei pietricele,
Din trei brazi, trei rămurele
Și gurița mîndrei mele,
Că m'a uscat din picere [1].
. . . . . .

versuri ce servesc de introducere unui cîntec de ostaș [2].

---

[1] Pe cîntăreață mi le-a spus Maria Tudoran din Stroești.

[2] Nu insist mai mult asupra cîntecelor ostășești de care s'a ocupat acum în urmă Al. Nanu în *Poezia militărică și a Crăciunului de pe Valea Argeșului*. Pitești, 1933. Țin să relevez însă că nota lirică în această specie de producțiune populară este adeseori foarte pronunțată și în cîntecele flăcăului ca și ale fetei. Un exemplu, din începutul unuia din ele :

Și iar verde și-un dudău,
Iată, doamne, ce zic eu :
Sfoara la leagănul meu

Dar uneori și bărbatul caută să păstreze numai pentru el frumusețea zilelor petrecute în tovărășia iubită :

Pădure, dragă pădure,
Netăiată de secure.
Nu mă mai spune la lume,
C'am trăit o vară bine
Cu mândruța lîngă mine.
Lasă să mă spuie codrul,
Că el mi-a fost mie votru ;
Lasă să mă spuie frunza,
Ca ea mi-a ținut umbra.
Cît ești, codru, de frumos
Iarna putrezești pe jos ;
Cît ești, frunză, de frumoasă
Iarna putrezești în coastă [1].

Accesorii explicative pentru ce numai în cîteva versuri se exprimă astfel :

Foaie verde viorea,
Sfîntă e primăvara,
Că prisosește dragostea ;
A nalbilor mi-e iarna,
Că mi-ascunde dragostea
Și mi-o bagă după soba.
N'ai cu cine sta de vorbă [2].

Aș putea înmulți exemplele pentru lirica erotică, mă opresc însă la acestea, reprezentînd aspectele sufletești mai caracteristice.

Car' m'a legănat pe lume
Să n'am noroacă pe lume,
Că m'a blestemat la stele
Să fac arsuța 'n pieere.

auzită de la Violina Tothanu din Stroești. Împreunarea poetică din directa atingere a poetului cu realitatea exprimată o notă etnografică : leagănul în acest ținut este legat cu sfoară de un cui din tavan spre a se putea mișca mai ușor.

[1] Cîntată la Ceparî de Florica Sătlocanu.

[2] Auzită la Căpățînenî dela Niculae Iordache.

Circulă însă în Argeș, alături de acestea, cîntece exprimînd altă latură psihică, a căror originalitate este introducerea notei glumeție, satirice aproape și care utilizează același procedeu narativ în care intervine dialogul. Iată unul ce oferă un paralelism frapant cu cele în poesia franceză e cunoscut sub numele de „Répliques de Marion" [1] :

— Foaie verde foi de praz,
Frumușico la obraz,
Frumușico și cu haz
Ce tot faci neichii necaz?
Spune neichii unde-ai mas,
Cin' te-a mușcat de obraz?
Te-a mușcat, te-a 'nvinețit,
Pe mine m'a otrăvit,
— Eu am mas într'o grădină
Și m'a mușcat o albină,
— Făi Mario, Marioaro,
Spune neichii, să nu minți,
Că albina n'are dinți,
N'are dinți, n'are măsele
N'are cu ce-și face semne [2],

unde răspunsurile ce nu coincid cu realitatea sînt respinse de perspicacitatea bărbatului.

Asemănări tot cu poesia franceză [3] prezintă și următorul cîntec ce înfățișează în colori de satiră pe bărbatul ce e nevoit să intre în sfera de îndeletniciri feminine :

La cea casă mititică,
Cu ferestrele de sticlă,
E-o nevastă tinerică,
Șade 'n pat, toarce la furcă
Și bărbatul coteleşte [4],
Bune bucate găteşte :
Ciulama de pui de curcă.
— Hai, nevastă, de mănîncă !
—Nu mai mînc, mîncare-aș foc.

[1] V. Pierrot, *Chansons populaires des Alpes françaises*, 314.
[2] Îl l-a cîntat la Hințești Stana Opreseu, de 18 ani.
[3] Pierrot, *l. c.*, 312 : *Le mal marié*.
[4] Termen exclusiv pentru munca femeiei din casă.

Bucă n'am avut noroc!
Să mi-arunc eu cuciu 'n foc,
Și cuciul și legătoarea,
C'așa mi-a fost ursitoarea:
Ursitoarea mi-a fost bună,
Dar mi-a fost mintea nebună [1].

Este o situație cu nuanță de comic care este redată într'un bun număr de versuri ce se desfășoară în cadrul gospodăriei nefericit instalată și e expresiv descrisă.

Următoarea conversație între soți și care oferă variante pe tot întinsul românesc se apropie de ce găsim în poesia franceză (*Marguerite elle est malade*) [2]:

— Hai, nevastă, la prășit.
— Omule, m'am bolnăvit.
— Hai, nevastă, la săpat.
— Omule-s bolnavă 'n pat,
La coasa și gresia,
Mi-apucă pe Valea-rea
Și-mi cosește cineva,
Doar de mi s'o afla.
— Hai, nevastă, la hăinat.
— Mulțumesc cui m'a făcut,
Că mi-a dat bărbat pe gînd.
Fă 'mainte că le-ajung,
Că nici pragul nu-l ating [3].

Preferință ce e caracterisată și altfel, dar numai în cîteva versuri:

Purculița — neauțele mele.
Năzbâtul — nu l-aș vedea!
Ploschița — inima mea,
Eu îl beau de drag,
Îl mă pune lîngă gard [4],

ce ne arată geneza cîntecelor de mai sus. Concentrarea lor la presintă ca fiind la origine strigături ce au evoluat spre cîn-

[1] Culesă dela Nicolae Popescu, de 75 ani, din Vîlsănești.
[2] Tiersot, *l. c.*, 198.
[3] Mi-a spus-o, la Șalcî, Maria D. Cristescu.
[4] Dela aceeași.

tece, adăugîndu-li-se diferite accesorii ce le dau un aspect narativo-descriptiv.

Satira în general se îndreaptă împotriva femeilor, arătînd spiritul caustic al bărbaților chiar dacă uneori ei apar într'o situație comică, cum vedem în această strigătură :

Fricel de ismă neagră.
Dragă, Lisăndrino, dragă,
Ieș pe drum, lumea mă 'ntreabă
De ce port cămașa neagră.
Eu le spui c'așa mi-e dragă,
Că mi-e nevasta bolnavă;
E bolnavă nu-i de-a-bună,
Rufe n'a spălat de-o lună.
Dragă, puișorul meu,
Aci la ța[ța s'o spăl eu
Cu apă din eleșteu,
Cu lemne din fierăstrău :
Dac'afară nu e soare,
Se usucă la lumînare
Și se face ca o floare[1].

În ceea ce privește nețndemînarea și lenea femeiei am cules la Căpățîneni dela Ioana Băjenoaia un cîntec ce numără nu mai puțin de 80 versuri. E o compunere ce înșiră toate vicisitudinile vieței unui om căsătorit care întors dela sapă își găsește mîncarea neliartă, femeia „cu capul plin de cenușe", a cărei soacră nu poate s'o învețe să țesă, fiind ea singură ocupată cu cîrpitul iiei :

O găsii c'o iie roș,
Pe-a mai bună și-o cîrpia.
Șapte ghemе lîngă ea.
Plîngea că nu-i ajungea.
Cînd o 'ntoarsеră pe față,
Nu se cunoșteu de ață :
Cînd o 'ntoarserй pe dos,
Era toată peticos ;
Iar în spre soare-răsare
Era o gaură mare,
Parcă inima mă doare ;

[1] Auzită dela Nicolae Popescu, de 75 ani, din Vlășănești.

în cele din urmă se resemnează să le hrănească „cu carne de ţinţari şi căpăţină de tăune", iar pentru nevastă aduce tocmai dela Cimpulung untul cu care să-şi ungă părul. In toată această naraţiune comico-satirică predomină exagerarea, iar compoziţia ei arată îmbinarea mai multor strigături. Acelaşi procedeu apare şi în satira având de obiectiv bărbatul ce nu ştie nici săpa, nici înjuga, nici conduce plugul, aşa de răspîndită la noi şi care cred să-şi aibă originea într'un mediu păstoresc ce nesocotia munca agricultorului.

Nu a scăpat de prelucrare nici *Amărîtă turturea*, ce a evoluat spre un fel de cîntec de înstrăinare:

Amărîtă turturea,
Cînd îi moare soţia
Şi rămîne singurea
Apă limpede nu bea,
O turburi cu puna
Şi pe urmă ea o bea.
Se scoală noaptea cîntînd,
Dimineaţa ciripind,
Din ochi negri lăcrimînd,
Şi sboară din cracă 'n cracă,
Se vede că e săracă
Şi cu inimioara arsă.
Crude vede vînătorul
Acolo o duce dorul
Şi cîntă din cioc mereu
Şi oftează tot din greu:
„Doamne, ce-ai avut cu mine
De m'ai pedepsit în lume?
Cînd a fost să trăesc bine
Supărările-au venit în mine.
Doamne, rău mă doare 'n piept
De viaţa care-o petrec:
Parcă n'ai grije de mine
Să fi trăit şi eu bine.
De ce m'ai lăsat în lume
Singurică ca o floare,
Pasăre cîntătoare,
Gură de privighetoare
Şi pasăre sburătoare?

De ce nu m'ai lăsat pământ
Ca să nu am nici un gînd?
Pămîntul rabdă și tace,
Că el n'are ce se face,
N'are gură să vorbească,
Nici pe gînduri să frăcească" [1].

Cu toată diluarea, nu lipsesc accentele care-i dau înfățișarea de un cîntec expresiv al singurătății.

Referindu-ne acum la întreaga producțiune lirică a acestui ținut cum o înfățișează textele pe care le-am înșirat, se poate vedea că și în această direcțiune, Argeșul nu rămîne în urmă față de ceea ce ne dă ca bogăție de inspirație folklorul din alte părți. Dacă este însă să apreciem gradul de lirism, îl vedem redus într'o oarecare măsură, biruit de ce e al rațiunei, deoarece este exteriorisat într'o producțiune cu pronunțat caracter narativ. Am remarcat preferința de desvoltare ce trădează un suflet dornic de întinderi nemărginite, viol, cu o puternică doză de impresionabilitate. Am văzut chiar teme și procedee de tratare ce ne-au îndreptat spre domeniul romanic și anume în spre poesia franceză. Ov. Densusianu a semnalat cel dintîi cîteva concordanțe între poesia noastră lirică populară și cea provansală [2], concordanțe privind mai ales poesia aromînă și putînd fi explicate printr'un substrat comun, din epoca romană. În sfera acestor concordanțe intră și poesia italiană [3], ceea ce lămurește continuitatea în spre domeniul romînesc. Exprimarea unor anumite predilecțiuni sufletești, impresionabilitatea față de anumite lucruri și exteriorisarea exuberantă, în versuri cu multe desvoltări, atingînd chiar discursivitatea, sînt relevate de Ov. Densusianu ca proprii inspirației mediteraneene. Constatăm acum o prelungire și în spre domeniul dăcoromîn.

---

[1] Dela Ioana Băjenoaia din Căpățînenî.

[2] *Aspecte ale poesiei populare romanice*, curs litografiat, 1925-1926 (v. în special p. 369).

[3] Paralelism între poesia noastră și cea italiană din sud a remarcat și N. Iorga, *l. c.*, 54, și în *Calendarul „Neamului romînesc"* pe 1918.

Producțiunea de acest gen a Argeșului revelează un suflet evoluat, cu posibilități de exteriorisare variate, cu multe aptitudini de plasticisare. Argeșeanul chiar atunci când nu recurge la ajutorul versului știe să se exprime într'o împărtășire caldă, afectivă și bine colorată, într'un ritm avîntat, cu sclipiri de originalitate. În vorbirea de toate zilele alegoria răsare repede și comparațiile se trezesc cu aceeași tendință de precisiune ca și în producțiunea în versuri. Uneori chiar frasarea arată o deosebită grije de redare a gîndurilor ca să impresioneze.

În privința aceasta e semnificativ textul pe care-l dau mai departe, cules dela Ioana Hărăiman din Șnici, și care arată cum mai ales, în rostire, femeile au mai multă originalitate în distingerea nuanțelor, cum și acela spus de Maria Dinu Ploscariu de 90 ani din Sălătrucul-de-jos :

Cum oi fi trăit eu în lumea albă? Ulte, cu ghiazute astea am cumpărat omu-meu oțelnci ; îi făceam cămeși d'alea mîndre. Am fîcut și straje pentru omul meu, că nu era vardieni ca acuma ; el, băgat pe la boieri isprăvnicei, nu mai da pe-acasă. Boli — că n'am mărîtat, c'am avut cu boi — îi țineam de-i plătiam cu cusătura. Și mult am fost bolnavă. Da eu, aveam creștinătate? Când făceam pătule d'alea de oameni stăteau cu mine, dădeam snopul cu țepoiul, ca țeleanul. De ! eșți metri o fi avut, că de-acolo sus, din Severin, te lua vîntul că ziceai când oi veni jos fael greapă 'n pătulut. Dar acuma nu mai pot: îmi amorțe mîna. Și mîna pe ernea n'am pus și n'oi pune, nume diavolului n'am pus și n'oi pune !

Aici am crescut, aici n'am mărîtat și-am îmbătrînit.

Mîre, măre, Milostiva numa știe că numa cu munca am trăit. Eu n'am știut vesalîile: străcă și cu amărîtul de om ! Că el nici nu s'a trecut, anumi de mult, la pămînt. S'a lăsat și de pămîntul părintesc și ne-am făcut casa de baeșă. La urmă mi-a dat foc casei și-am rămas ca pasările. Ne-am mutat în Boeăniță și-am avut cît am putut să plătesc cu munca. Acuma lucrez și lucrez în dîlă, că de sapăliel grele, de petreceri grele am căpătat năduf.

Originalitatea și aici și altcorl o constatăm în comprimarea subiectivității, evitarea diminutivelor ce ar trăda slăbiciune, căutarea comparației chiar îndrăznețe, revelînd o discretă mîndrie și o atitudine dîrză în fața greutăților vieței.

Ori de cîte ori Argeşeanul va conştiinţi să destăinuească ceva din viaţa sa lirică prea rar îl vom auzi lamentîndu-se, pentru că el înţelege să-şi trăească viaţa aşa cum îi e dată.

Frămîntîndu-se a trece prin această lume fără să aibă nimic a-şi reproşa, totdeauna siguri de puterile lor, căutînd a înţelege rostul existenţei, cu raţiunea şi imaginaţia mereu în neastîmpăr, aşa sînt cei din ţinutul acesta şi astfel ni-i arată şi producţiunea lor lirică, în care s'au potenţat gîndurile şi toată sensibilitatea lor.

Alexandrina ISTRĂTESCU

PĂSTORITUL ÎN RÎMNICUL-SĂRAT

Munții scunzi ai Rîmnicului-sărat, dar cu plaiuri îmbelșugate în iarbă, au făcut ca îndeletnicirea de căpetenie a „Muntenilor“ să fie creșterea vitelor și, în special, a oilor.

Buiestrașii de Bisoca și Dumitrești, mărunți, vineți și foarte ageri, astăzi aproape dispăruți, erau vestiți odinioară în toată țara [1], iar renumitul cașcaval de Pătelău era în mare parte produsul oilor din Rîmnic, care treceau vara în munții Buzăului.

Toamna, de îndată ce vremea începea să se înăsprească și ostrovele de ierburi ruginite răsăriau pe crestele colnicelor, nenumăratele turme de oi ce mișunau în toate părțile coborau la iernat, în cîmpia Rîmnicului, unde Moceanii rîmnicenii aveau să se întîlnească cu Moceanii veniți mai de departe, din munții Vrancei și din ținuturile Seaunelor Săcuiești (Covasna și Brețcu), ori chiar din ale Sibiului și Brașovului, Moceani care plecau cu gîndul de a se opri în Basarabia ori în Dobrogea, cele atît de prielnice iernatului, dar se opriau adeseori aici, înlănțuiți de nesfîrșitele cîmpuri de pîrloagă, hrana atît de bună pentru oi.

Alături de aceștia își duceau stînele, sarlele lor și ajungeau să trăiască în bună înțelegere Rîmnicenii cu Vrîncenii, Ungurenii, Țuțuienii și Moroienii.

Primăvara, se reîntorceau iar în munții lor, dar de fiecare dată mai puțini, căci mare parte dintre ei, ca și dintre cei veniți de aiurea, rămîneau aici, întemeind, la adăpostul

[1] N. Filip, *Noțiuni generale asupra creșterei animalelor*, București, 1924, 102.

vre-unei păduriei sau pe malul unei gîrle, o nouă „tîrlă", adică un nou mic sat moceănesc.

Astfel, cîmpia Rîmnicului se umplu de aceste tîrle. Ele se mutau din loc în loc după păşune. Locurile rămase după mutarea lor se numiau „siliştî" şi erau privite ca cele mai bune pentru agricultură.

Din contopirea a două, trei tîrle au ieşit satele moceăneşti (Sihlea, Căiata etc.), care îşi mai păstrează încă cîteva şi astăzi caracterul păstoresc.

Atunci însă cînd tîrlele s'au alipit satelor de Cojani, o luptă îndîrjită de predominare s'a încins între Mocani şi băştinaşi, luptă care s'a sfîrşit cu înfrîngerea unora sau a altora, după cum numărul unora sau a altora era mai mare sau mai mic.

În Bogza, Gugeşti şi Voetinu, Cojanii au fost asimilaţi de către Mocani, iar în Hînguleşti şi Ciorăşti Mocanii au fost aceia care s'au pierdut în masa Cojanilor.

Dar cu toate că Mocanii au reuşit „să moceănească" pe Cojani şi ei sfîrşiră prin a se face agricultori. Agricultura, practicată la început pe o scară mică, începu să ia o desvoltare din ce în ce mai mare, pînă ajunse de treen pe planul întîi, păstoritul rămînînd să fie cultivat de foarte puţini. Totuşi, în aceste sate moceăneşti, găsim în 1892 destul de multe oi, ceea ce ne arată că păstoritul încă era în floare atunci. Astfel, în Bogza, la 1791 suflete (396 familii) erau 8813 capete de vite, dintre care 6700 oi, faţă de 115 pluguri; în Sihlea: la 1130 suflete (295 fam.) erau 3395 vite, dintre care 1784 oi; în Hînguleşti: 3855 vite, dintre care 2650 oi, dar şi 150 pluguri; în Ciorăşti: 1630 oi; în Gologan: 1054 oi (v. *Diet. geogr. al R.-Sărat*).

Mocanii au devenit agricultori, dar pentru aceasta îndeletnicire au arătat totdeauna un fel de silă. Pe lîngă Cojani, buni plugari, ei au fost mai mult nişte cîrpaci, şi cu toate că au fost împroprietăriţi încă a doua oară, ei sînt tot scăpătaţi. Muncesc fără tragere de inimă şi de aceea scot dintr'un hectar jumătate cît dau Cojanii. De cîte ori nu s'a întîmplat

ca bărbatul să-şi lase femeia şi copiii să lucreze pămîntul şi el să se ducă la vre-o stînă, deşi era „chiabur". De aceea vedem cum mulţi dintre ei, chiar dacă n'au nici măcar un „pk'iöjor di oaĭ", ţin totuşi să fie socotiţi ca Mocani: „Oi n'avem", zic, „dar Mocani sîntem", ca să nu fie confundaţi cu Cojanii.

Cea mai mare ocară, într'adevăr, e aceea de a fi numiţi Cojani, după cum cea mai mare faimă e de a li se zice că au fost cîţiva ani ciobani. Dacă s'ar părea că nu-i crezi, sînt gata să-ţi aducă fluierul ca dovadă şi să-ţi cînte *Şiragul oilor*, pe care, după ei, nu-l poate cînta decît cine a fost la stînă.

Ca să poată face faţă nevoilor casnice, munteanul a fost nevoit să încline şi spre alte ocupaţii: facerea ţuicei sau tăiatul şi lucratul lemnului. Cînd nici cu aceasta nu se poate ajunge îşi ia coasa pe umăr şi pleacă vara să muncească din greu la cîmp cu ziua, pe mălui şi pe făină. Dar, oricît de sărac ar fi Mocanul, fie cel dela munte, fie cel dela cîmp, ţine mult să aibă cîteodată pe lîngă tîrla lui şi cîteva oi, pe care le iernează cu el în casă, adesea în aceeaşi odaie. Şi chiar dacă primăvara le dă la vre-o stînă, îşi opreşte aceasă o mia pe care o creşte şi răsfăţa nedespărţită; femeia o poartă în toate părţile după ea.

Pentru a se înjgheba astăzi o stînă, se adună cîte 40-50 de Mocani în jurul unuia care are oi mai multe. Stînile cu un singur sau doi, trei stăpîni, care erau aşa de răspîndite odinioară, astăzi sînt foarte rare[1]. Asociaţii poartă numele de „tîrlaşi".

Laptele îl ia un rîndul, după numărul oilor pe care le are fiecare. Dacă ei nu contribuesc la plata ciobanilor şi locurilor de păşune, atunci tot produsul oilor e luat de cel care are oi mai multe, pe care-l privesc însă toate cheltuelile. El

[1] Totuşi judeţul Rîmnicul-Sărat are încă destul de multe oi, faţă de întinderea lui (334.000 ha). După albumul statistic al Min. de agricultură şi domenii, numărul lor se ridică la 192.793 (v. *L'agriculture en Roumanie*, Bucureşti, 1929, 80).

va da fiecăruia doar „nartu" de 3 kg. de caș pe vară (1 jum. kg. caș felii și 1 kg. jum. caș pentru brînză). Aceasta pentru fiecare oaie mulgătoare. Pentru oîrlani și sterpe trebue să plătească o sumă oarecare, pe care o stabilește stăpînul stînei. Lîna de pe oi e luată totdeauna de cel care le-a iernat. Din spirit de economie, astăzi aproape toți își ierneză oile acasă. Tot pentru acelaș motiv, Mocanii dela munte au renunțat de mult să mai meargă cu oile în iernat la șes. Le iernează la munte, cu puținul fîn adunat de cu vară precum și cu cetină, înfruntînd de multe ori grozăviile viforelor și ale foamei.

Iernarea

La cîmp oile sînt iernate în „saiele", iar ciobanii iernează în „surle".

Saielele sînt șatre mari făcute din stuf și așezate cu dosul spre nord-est, de unde bate crivățul. Laturile saielelor se continuă cu niște aripi („apărători") foarte înalte ce servesc cu adăposturi contra viforelor; ele se continuă, la rîndul lor, prin „tandîre" de forma unui semicerc, ridicat din pămînt și acoperit cu ogrinji.

Surlele sînt bordeie, de forma unor trunchiuri de con și făcute tot din stuf.

În timpul zilei oile stau în fața saielei, pe locul încercuit de „tandîre", iar noaptea sînt băgate înlăuntru. Pe geruri mari sînt adăpostite în saiele și ziua.

Hrana li se dă de trei ori pe zi: dimineața între 7-8, la amiazi între 12-1 și seara între 4-5.

Dimineața li se dau paie de grîu, căci oile sînt flămînde și mănîncă orice. Dacă acestea nu constituesc o mîncare prea bună, în schimb ele sînt cele mai ieftine.

La amiazi li se dau coceni de porumb, iar seara, pîrlogă, dacă stăpînul a strîns de cu vară. Pîrlogu poate fi înlocuită cu fîn, paie de orz, mazăre sau altă mîncare mai bună.

Totdeauna mîncarea cea mai bună li se dă seara, pentru ca oile să țină în foame și în ger în timpul nopței.

Ca să mănînce cu poftă nutreţul uscat, li se pun în saiele drobi de sare pentru lins.

De îndată ce oile încep să fete, li se dă mîncare bună tontă ziua; li se dă chiar zoană, grîunţe, orz etc.

Adăparea se face odată sau de două ori pe zi.

După ce au trecut „zilili babii" şi a început să dea coltul ierbei, la „Mărciniĕ" (9 mart), oile sînt scoase din iarnă la cîmp. Saielele sînt înlocuite cu „perdelili", apărători mari de stuf sau scîndură de forma unor arcuri, pentru a se adăposti în ele mieii fătaţi de curînd, ferindu-i de „k'ieuri", ploi reci, amestecate cu fulgi de zăpadă, eau şi de „vlogu moscănese", ploaie rece, măruntă şi de lungă durată; altfel, mieii rebegesc de frig şi mor.

Mieii sînt împărţiţi în trei categorii: „cruzi, hîzloĕili" şi „zburatili". Cruzii sînt cei care au cea mai mare nevoie de îngrijire, de aceea sînt daţi în sama sentarului.

Pe măsură ce ajung „zburati" sînt daţi în oi şi trec pe sama ciobanilor. Oile care au fătat doi miei („oili di ğeamini") sînt alese de o parte şi hrănite din belşug, dacă stăpînul e nevoit să lase amîndoi „ğemănari" să le sugă. Aceasta timp de vre-o lună, pînă ce mieii se fac buni de tăiat; atunci unul dintre ei este vîndut.

Ivindu-se însă şi oi cărora le-au murit mieii, unul dintre „ğemănări" este luat şi „aplecat" la o oaie dintre acestea. Dacă oaia nu-l primeşte, se înfăşură mielul în „hîrşia" celui mort sau sînt închişi împreună, mielul cu oaia, într'un mic ţarc ori sînt puşi într'o groapă, pînă ce oaia se deprinde cu sbieratul mielului şi mielul cu behăitul oiei.

Tot aşa se face şi cu mieii cărora le-au murit oile. De cele mai multe ori însă aceştia, ca şi ceilalţi, sînt lăsaţi „sugari", adică să sugă la toate oile care-i primesc. Sugarii sau sugărcii se fac cei mai frumoşi miei din turmă şi de aceea sînt cei mai iubiţi de ciobani care-i poartă totdeauna pe lîngă ei strigîndu-i „suguriel! suguriel!" ori „biribiri"! Oile care dau să sugă la mai mulţi sugari se numesc „mamanĕi" (sg. „mamanel"); ele sînt „stărăzati", adică oi cu lapte

mult. Oaia care fată tîrziu și e lăsată să „lăptărească" mielul toată vara se numește oaie „sugari".

Oile cărora le-au murit mieii sau li s'au vîndut și tăiat și, prin urmare, nu mai sînt supte, se numesc „plecători". Ele se însamnă cu un floc de lînă pe spinare: cu un floc negru dacă oaia e albă, cu un floc alb dacă oaia e neagră. Pentru ca să nu-și piardă laptele pînă la facerea stînei, ele sînt mulse odată sau de două ori pe zi de către ciobani în comarnice provizorii („ciști").

Stîna

Stîna se face pe la sfîrșitul lui aprilie. Ea trebue așezată pe un loc mai ridicat, puțin înclinat și departe de „zăpăli" cu gălbează, dar în apropierea vre-unui „bulug" sau vre-unei fîntîni. Trebue să se aleagă locul cel mai bun cu putință; stîna odată făcută nu mai poate fi mutată pînă toamna, căci după credința ciobanilor „stărk'esc" oile. Toamna, la mîriște, se poate muta, dar de obicei nu se întîmplă; se mută numai comarnicul și strunga, sau, mai bine zis, se face un nou comarnic și o strungă provizorie care iau denumirea de „ciști"; ciștele nu sînt stabile, de unde zicătoarea: „umblî din ciști'n ciști".

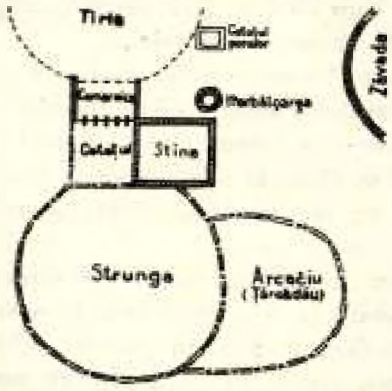

Fig. 1: Stîna

Înainte, stînile se făceau în întregime din stuf. Astăzi stufuî tinde a fi înlocuit cu scîndură; dar fie din stuf, fie din scîndură ele se fac în același chip.

După ce s'a ales locul pentru stînă, se face cu hîrlețul în pămînt un dreptunghi în lungime de 4-5 m., iar în lățime de 2-3 m. În fiecare unghi se bat în pămînt furci tari de

2 m., care se unesc prin „lunguri" și „curmezișuri". Dela mijlocul curmezișurilor pornesc în sus căpriorii (1 m. înălțime), uniți și ei prin câte un „lung". Căpriorii pot fi înlocuiți prin furci, de 3 m. înălțime, înfipte în pământ. După ce s'a încheiat astfel scheletul, se procedează la punerea stufului

Fig. 2: Stîna C. Grozavu (Călata)

Fig. 3: H'erbătgarea de stuf: Stîna C. Grozavu (Călata)

pe acoperiș și pe laturi, făcîndu-se mănunchiuri, legîndu-se și strîngîndu-se între doi „lați", unul fix și celălalt mobil, cu tei sau gîuj.

Stîna se face totdeauna cu fața spre răsărit. Ușa de stuf sau scîndură se închide cu o clanță de lemn sau cu un cîrlig. În fața stînei și cam în dreptul ușei se face „h'erbătgarea", totdeauna de stuf, în forma unui trunchi de con; e neacoperită. Aici se fierbe zărul pentru seos ardă și se face mîncarea.

La stîngu și în fața

stînei se înalță „comarnicu", făcut ca și stîna din furci, lunguri și curmeziguri, cu deosebire că laturile (afară de cel din spre nord) sînt descoperite. Acoperișul comarnicului poate să fie făcut cu o scurgere: spre stînga, cînd furcile din dreapta sînt mai înalte, sau la spate, cînd furcile din față sînt mai înalte; ori cu două scurgeri: cînd acoperișul e făcut cu căpriori sau cu furcile dela mijloc mai mari. În fundul comarnicului se află spătarul, de care se razimă ciobanii în timpul mulsului, iar sub spătar se află mulgătorile, care diferă în număr după mulțimea oilor și a ciobanilor mulgași. Mulgătorile sînt deschideri de înălțimea și grosimea unei oi. De o parte și de alta mulgătorile au cîte o ușe fixată pe un țăruș înfipt în pămînt. Ușile se închid, formînd un triunghi, împinse de genunchii ciobanilor. Ele se mai numesc „ștergătorj" sau „ștergători".

Fig. 4: La muls (stîna C. Grozavu din Cîiata)

La 30 cm. în fața mulgătorilor se ridică în pantă „podeaua", pentru ca oaia să n'aibă putere să se smulgă dela muls. Ca să paralizeze orice sforțare de scăpare a oilor, podeaua se udă înaintea mulsului, făcîndu-se astfel alunecoasă.

Comarnicul servește pentru adăpostirea de vînt, ploaie și soare a ciobanilor în timpul mulsului.

În fața comarnicului e „tîrla". Aci se odihnesc oile după ce sînt mulse. În dosul comarnicului se află „coteți", țarc mic, unde sînt introduse rînd pe rînd cîte puține oi din țarcul cel mare („strunga") pentru a fi mînate la ușe. Atît coteții

cît şi strunga sînt împrejmuite cu „coarlăţi" sau „ţambri". In partea de sud a strungei se mai află un ţarc pentru sterpe numit „arcaşi". Acest ţarc se mai numeşte şi „ţărcălăŭ", pentru că în el se înţarcă mieii primăvara. La unele stîni arcaşiul serveşte pentru adăpostirea oilor pe vreme rea.

Dosul stînei e locul de odihnă a cîrlanilor, dacă nu li s'a făcut mai departe o mică perdea numită „zăvadi".

La unele stîni mai bogate, în dosul „h'erbătoarii", se găseşte şi un mic ţarc sau un coteţ pentru porci.

Uneltele ciobanilor

Uneltele unei stîni din Rîmnicul-sărat, dela cîmp ori dela munte, nu diferă mult de ale unei stîni de aiurea, nici ca formă, nici ca întrebuinţare şi nici ca nume.

In ordinea întrebuinţării ele sînt:

Vîrtezău sau *ţuşu*, cercu de lemn legat cu o sfoară de spătarul mulgătorilor. El se pune la gîtul oilor, care nu stau la muls.

Găleţili pentru muls, vase de lemn de formă conică, avînd două doage mai lungi şi prevăzute cu două găuri. Printre aceste găuri se introduc fringhiile de lînă sau cînepă, care să ţină între ele un alt vas mai mic (cupa). O găleată are 10-12 kg. capacitate. După muls ele sînt acătate în cîrligele din faţa comarnicului.

Cupa, vas de lemn cu două toarte perpendiculare pe pereţi, pentru a putea sta între cele două fringhii ale găleţei. Laptele e muls în această cupă pentru ca să facă spumă; spuma căzînd în găleată ţine laptele cald. Dacă laptele ar fi muls direct în găleată, el s'ar răci şi prin urmare nu s'ar mai putea închega. Cupa serveşte şi ca vas de măsură avînd 1 kg., cum şi ca vas pentru mîncat din el, în loc de strachină sau farfurie.

Măsurătoarea sau *garniţa*, vas tronconic de lemn, avînd capacitatea de 10 kg. Numele-i spune la ce se întrebuinţează.

Strecurătoarea, ţesătură deasă de cînepă sau in, prin care se strecoară laptele. Ea se aşează pe două crăcăni sau

pe „hîrzobu" în formă de cerc, pus deasupra măsurătorii, ca să nu se lase la fund sub greutatea laptelui.

Budaca sau *străgătoarea*, vas de lemn, de o capacitate foarte mare, ajungînd pînă 150 kg.

Bătătoru, lemn de forma celui dela putinei, însă ceva mai mare. Cu el se bate laptele închegat ca să se fărămiţeze cît mai bine.

Învelitoarea, ţesătură de cînepă sau in, mai rară decît strecurătoarea. În învelitoare se înveleşte laptele strîns şi se jănţueşte.

Fig. 5: Vase dela stînă

Crinta, vas de lemn în formă de pentagon cu pereţii îngustaţi. E fixată pe patru pari bătuţi în pămînt şi înalţi de 1 m. La partea unde se întîlnesc cei doi pereţi convergenţi e o deschizătură pentru scurs zărul, căci în crintă se jănţueşte caşul şi se pune la teasc.

Şiştaru, vas de lemn în forma cîmbărului, însă mai mic; serveşte pentru strîns zărul scurs din caşul din crintă.

Teşgeaua, de aceeaşi formă cu crinta însă de două ori mai mare; e aşezată tot pe patru pari, vîrf la vîrf cu crinta; serveşte la facerea telemelei.

Cîrpampu, ţesătura de cînepă sau in pentru învelit caşul pus la dospit.

Curătoarea, vas oval de lemn în care se face saramură pentru telemea.

Zgiobu, vas de lemn asemănător ulcelului; serveşte tot la facerea saramurei.

Răzoarea, lemn gros cu crestături pe o parte; pe răzor se frămîntă cașul dospit, pentru a se scoate din el brînza.

Popușoiii, tipare de lemn cu diferite crestături; în aceste tipare se pune cașul sau cașcavalul nou făcut pentru a i se da diferite forme.

Fig. 6 : Cetină

Putinili, de diferite mărimi pentru caș, brînză, lapte acru, urdă etc.; o putină mai mică se numește *copilăică*.

Cazane de tuci pentru fiert urda.

Fig. 7 : Răzor

Zăvădaru, lemn gros pe care se așează cazanul la foc; o susțin pe două furci scurte și groase bătute în pămînt, de o parte și de alta a „cerlomului" din „vătrătoare".

Cuțite, lemn în formă de unghi drept înfipt în ceafon; de cuțită se acață cazanul de mămăligă; ea poate să fie formată și din trei lemne dispuse deasupra focului în formă unui trepied.

Fig. 8 : Păpușare

Tăuțaru sau *urdarnă*, lopățică de lemn cu care se mestecă în cazanul cu urdă pentru ca aceasta să nu fie afumată.

Lingura cea mare, cu care se ia urda din cazan.

Zăgivne, săculeț de cînepă prin care se strecoară jintița.

Răbojie, lemn pe care se înerestează cu cuțitul cantitatea de lapte ieșit în o mulsoare sau numărul oilor. Crestăturile mai

întrebuințate sînt: . = 1; I = 10; V = 20; X = 100; ⁿ= 1000. Răbujul se mai întîlnește rar la vre-un baci bătrîn neștiutor de carte.

Bota, vas înfundat de lemn; pentru păstrat apa de băut.

Cața, un fel de cîrjă lungă, cu care se prind oile sau mieii de picior.

Fig. 9: Cațibă

Traga, lopată de lemn pentru rînit „mrăniță" din tîrlă și din strungă.

Barin, de argăseală.

Fig. 10: Tîrlaș

Calnen, lemn pe care se pune tîrhatul ciobanilor și hîrșiile scoase din argăseală spre a se zvînta.

Tivilinca, pentru răsucit părul de cal sau capră spre a se face din el nojițele de opinci.

Presucelili sau *cîrligili*, pentru împletit nojițele de păr.

Druga, pentru răsucit nojițele de lînă.

Cîrligu, de lemn (asemănător igliței), pentru făcut mănuși.

Vermaru, clește mic de fier pentru scos viermii din rănile oilor. E purtat de ciobani legat cu o curelușe la brîu.

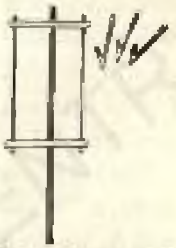

Fig. 11: Tivilincă și presucele

Acorița, tub de lemn sau fier, pentru păstrat acul cu ață de cusut. E purtat de asemenea legat la cingătoare.

Strigneaua, țăpușe de lemn sau fier, pentru lăsat sînge la oi.

Cuțitu, cu mîner de alamă și cu teacă; amîndouă sînt legate cu curele sau „zali" la brîu.

Fluieru, de prun sau de corn, nelipsit, de asemenea, dela brîul orîcărui cioban.

Cimalu, de frasin, și *bucîsnuc*, de cireș.

Cimpoiu, făcut din burduf de ied și *trișca*, fluier fără dop; se mai găsește foarte rar la vre-o stînă.

Teaca, din bășică de vițel, sau punga cu baiere, amîndouă pentru păstrat „țiitiunu" și „cărticica".

Aurarul și arămarul.

Bățu mocănesc, lunca sau *bâta*, cum i se mai spune. E de 1,30 m. având o măciulie în formă de ou; desenul e înbrăcat în foițe de alamă înfurcate de ciobani cu cuțitul. Bățul e tovarășul cel mai bun al ciobanilor; niciri nu pleacă fără el.

Oile

La Moși (10 noi st. v.) are loc cea dintîi mulsoare și odată cu ea înțărcarea mieilor. Toți cei care nu oi trebue să fie de față.

Oile cu miei sînt băgate în strungi. Mieii sînt prinși cu cața și asvîrliți peste cornată în „țărcădău". Oile „sînt date la uși" și mulse peste banii de argint puși în găleți, pentru ca laptele să iasă curat și să le adună spor. De acum încolo oile toate se numesc „mulzări". Ele sînt strînse și date în sama ciobanilor.

O turmă mică de 100-150 de oi se numește „țăcălău", iar o turmă mai mare având pînă la 600 de oi se numește „cîrd" sau „vîzloc". În afară de aceasta mai avem: „cioporu" și „boteju", numiri date turmelor mai mari de 600 de oi.

Mieii sînt împărțiți în două categorii: cei care trebue vînduți și cei cari vor fi opriți de prăsilă. Aceștia din urmă sînt dați în sama celor mai buni ciobani și porniți departe la pășune, de unde nu sînt aduși la stînă decît după cîteva zile, în care timp au putut să uite oile. Ceilalți, destinați pentru vînzare, sînt trimiși îndată la tîrg pe jos sau în căruțe cu scînțe mari. Mielele mai niciodată nu se vînd, orișicît s'ar oferi pe ele; sînt oprite de prăsilă. Dintre miei nu se opresc de prăsilă decît 10%. Totdeauna sînt vînduți cei mai slabi miei, dar și aceștia cu condițiu de a se da înapoi hîrșia și chiagul sau numai chiagul. Mieii foarte slabi, deși oile „spînatiți" de lapte, constituesc aceea ce se numește „brucu". Ei se vînd aparte pe un preț redus. Mieii grași se cunosc după coadă.

Pînă la înțărcat mieii se numesc: „ûel" cel de parte bărbătească și „ûin" cea de parte femeiască (diminutive: „ûeluțel", „ûeluțea", „ûeluțici", „ûeluțor", „ûeluț", „ûeluți).

După înțărcare li se zice: „cîrlanț" și „cîrlani" (diminutive: „cîrlănași", „cîrlănași").

În anul viitor, cîrlanii devin „țiorț" sau „tîrțiț" (sing. „țior" și „tărțiu"), iar cîrlancle devin „țioare" (sing. țioară" diminutive: „țioriel", „țiorea", „țioriți").

În toamna anului al doilea se dau berbecii între mioare, ca să le „mîrlească". După ce au fătat (timpul de sarcină e de 22 săptămîni) ele devin oi de un miel, iar în anul următor sînt de doi miei. De miei încolo se numesc de trei miei, de patru, de cinci și așa mai departe.

Cînd oaia e de șapte miei ea are zece ani, prin urmare e destul de bătrînă și trebue vîndută. Mai niciodată însă oile nu ajung această vîrstă, căci sînt vîndute dinainte și înlocuite cu altele ce se ridică.

O oaie foarte bătrînă, care nu a fost vîndută fiind dragă stăpînului, se numește „botonși" sau „boașcă".

Dacă mioara nu a fătat, ea intră în anul următor în rîndul sterpelor. Oile care nu fată mai mulți ani la rînd se numesc „știri"; oile acestea sînt cele mai bune pentru lînă și carne.

Oile bune pentru prăsilă se numesc „rudățeli".

Dela trei ani în sus berbecuții aleși de prăsilă se numesc „rudăcî" sau „berbeț di rudî". Ei sînt buni pînă la opt ani.

Batalul este berbecul „întors"; întorsul se face cînd berbecul e tînăr. Ca să se deosebească de berbeci i se taie coarnele. De altfel e ușor de cunoscut și așa, căci crește cu mult mai mare decît alți berbeci. I se pune clopot la gît și merge totdeauna în fruntea oilor, fiind obișnuit de către ciobani. Un batal isteț, ca și un cîne bun face mai mult decît un ciobanu prost. Batalul singur conduce oile la stînă la vremea mulsului și tot așa la pășune prin locurile cele mai bune. Pe vifore mari, cînd turma e amenințată să fie „rupti", toată nădejdea ciobanului e la batal; îl ia cu el sau îl „amăgești" cu bățul, strigîndu-i: „bișt! bișt!" și astfel face pîrtia pe care vin oile în urmă. Dacă în turmă nu se află nici un batal, oile se răzlețesc ușor luîndu-se după cele „cîrnițî", „țipileți", „șkioapi", „kioari".

Berbecul „scog'it" (îngănit) se numește „clampon", iar berbecul care are numai un testicul, celălalt ridicîndu-i-se pe pînteco prin lovirea unui alt berbec sau a vre-unui ciobau, se numește „rîncău" sau „rîncăi". Nepotîndu-se îngăni sau întoarce, berbecul rîncău e mai bine să fie tăiat.

Cînd ciobanul și-a pierdut oile trebue să le caute „în vînt", vara, și „sub vînt", iarna.

Semne la oi

La înțărcare, fiecare tîrîaș își însemnă mieii, dacă acest lucru nu a fost făcut mai dinainte, la fătare. Semnele se fac la bot și la ureche; la bot se însemnă cu fierul ars în foc, iar la ureche semnele se fac cu cuțitul, cu foarfeca, cu „prehușeaua" și cu „dangaua".

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15

1. Șuișturi; 2. ștanțături; 3. spînțîcături; 4. bărburături; 5. k'îcățături; 6. sk'în (crestături); 7. furculiți; 8. cîrlig (clanță); 9. prehușel (prehușcă); 10. prehușca sburlată; 11. danga cu trei colțuri; 12. danga cu patru colțuri; 13. vîrtei; 14. ștanțături și spînțîcături; 15. ștanțături și prehușca.

Semnele făcute cu fierul ars în foc sînt mai sigure, căci ele nu pot fi schimbate așa de ușor, totuși se întîlnesc foarte rar.

Semnele la ureche se fac nu numai la miei, ci și la oi bătrîne, atunci cînd unul cumpără dela altul. Semnul pe care-l are oaia e schimbat în semnul nouhi stăpîn. Însemnarea oilor în acest caz se numește „ștungurături".

Pe aceeași ureche se pot face mai multe semne, aceleași sau diferite.

Produsul oilor

Laptele

Începînd dela Moşi (10 mai st. v.) mînzările sînt mulse regulat de trei ori pe zi: dimineaţa între 3-4, după ce răsare luceafărul ciobănesc, la amiazi între 11-12 şi seara între 6-7. Pînă atunci sînt mulse numai plecătorile odată sau de două ori pe zi, chiar dela Sf. Gheorghe.

După fiecare mulsoare oile sînt lăsate să se odihnească 2-3 ore şi apoi sînt pornite iar la păşune.

Dela „Ziua Crucii" (14 sept. st. v.) oile se mulg de două ori pe zi, dimineaţa şi seara, iar dela „Vinirja-mari" (14 oct. st. v.) oile nu se mai mulg.

La Sf. Dumitru (26 oct.) e „spartu stînii": acum se face „răvăşitu" oilor. Se adună toţi tîrlaşii şi se împart veniturile şi, eventual, pagubele. Fiecare îşi ia oile acasă sau le lasă mai departe în sama ciobanilor, dacă s'au învoit să le ierneze pe cîmp. Mai totdeauna răvăşitul oilor se sfîrşeşte cu bătaie, de unde zicala: „La spartu stînii să'nvenjerî cîini şi să bat stăpîni".

Oile sînt mulse apucîndu-se mai întîi fiecare ţîţă între degetul cel mare îndoit şi arătător şi mijlociu şi „să zbîrcii" de cîteva ori, apoi se stoarce ugerul între podul palmelor pînă la secătuire. Laptele din găleţi e măsurat şi strecurat, apoi pus în budacă unde i se dă chiag. În lipsa chiagului se poate închega laptele cu „corastî" sau cu zeamă de porumbe. După ce i s'a dat chiag, laptele e învelit şi lăsat liniştit $^1/_2$-1 oră ca să se închege, după cum timpul e mai călduros sau nu.

Laptele închegat e fărîmiţat de baci cu mîna sau cu bătătorul şi apoi strîns spre fundul budăcei, făcîndu-se din cel prins un „gogoloj". Acest gogoloi e luat cu învelitoarea şi pus pe crîntă. Aici e stors de cîteva ori ca să iasă tot zărul ce ar fi mai rămas, şi după aceasta se „zănţuieşti", adică se frămîntă bine şi se stoarce din nou. Zărul scurs acum se numeşte „zănţ" (e foarte gras şi hrănitor). Caşul pentru feliî se jănţueşte odată, cel pentru brînză de trei orî, iar cel pentru caşcaval niciodată.

După ce caşul a fost jăluţuit e legat în învelitoare şi pus la teasc sub un fund de lemn cu o bucată grea de cremene deasupra. Astfel e lăsat pînă ce zărul se scurge bine din el şi numai în urmă e tăiat felii şi pus în jgheabul cu saramură. Cînd s'a întărit bine e semn că e sărat îndeajuns şi se poate pune la putini sau la uscat pe comarnic.

Caşul pentru brînză e lăsat să se dospească opt, nouă zile, după care e curăţat de „mizga" prinsă deasupra şi apoi e tăiat în felii mici. Acestea sînt frămîntate pe „răvar", scoţîndu-se astfel brînza, care se sără şi se bate în băşici, burduşe şi putini. Putinile se astupă la gură cu foi subţiri de porumb ori de viţă, peste care se pune un strat de pămînt nouăle şi capacul. Ca să se scurgă zărul ce ar fi mai rămas, cum şi sarea de prisos, dacă cumva s'a greşit de i s'a dat prea multă, se aşează cu gura în jos undeva la răcoare. Altfel, zărul rămas înăuntru acreşte brînza făcînd-o „ţuti" la gust, ca cea de capră. Putinile îngropate în nisip dau o brînză gălbuie foarte bună, căci nisipul ţinînd răcoare, untul din ea nu se scurge, ci se închiagă.

Nu se face caş pentru brînză decît după 1 august, pentru că de atunci încolo laptele începe să fie mai gras. Brînza cea mai bună e cea de octobre.

Caşul pentru caşcaval nu e lăsat să se dospească decît 24 de ore. După aceasta el e tăiat în felii foarte mici, care se pun într'un coş de nuiele afundat într'un cazan cu apă clocotită, unde sînt lăsate pînă ce se transformă într'un fel de aluat. Aluatul acesta se frămîntă aşa cald pe scîntă pînă ce iese untul din el, cînd e luat, „bulzuri", şi pus în tipare pentru a-l face roate de caşcaval sau în păpuşare pentru a-l face păpuşi de caşcavale.

Apa din cazan cu untul ce pluteşte deasupra e turnată în căzi unde e lăsată să se răcorească. Aici după ce s'a ales untul închegat, i se dă drumul „ţiţăiului" pe dedesubt, printr'un cep. Cînd căzile s'au umplut, untul e topit şi pus în „dămigeni".

Se mai poate scoate unt şi din jant, dacă acesta e lăsat cîteva zile să se prindă. De obicei însă jăntul e fiert îndată

împreună cu zărul rămas în budacă pentru a se scoate, din tot, urda dulce. Urda scoasă numai din zărul din budacă fără janț e sgurosasă, nu are aproape de loc unt în ea. Janțul se fierbe în cazanul de tuci așezat pe zăvădarul sprijinit de cele două furci. De îndată ce janțul începe să se încălzească și să se arate „boți" de urdă înnotînd în spumă, trebue să se amestece necontenit în el cu tănjarul, pentru ca boții să nu se prindă de fundul cazanului și, prin urmare, să nu iasă urda afumată. Cînd janțul „a urdit" avem jintița, care e luată cu lingura cea mare și strecurată prin zăgirnă, în care zăgirnă apoi se și leagă și se pune la tesc. Urda dulce căpătată se sară și se bate la putini, curată sau amestecată cu brînză.

Cu zărul rămas dela fierberea urdei se hrănesc porcii și cînii. Tot din acesta se face argăseala, dacă e lăsat să se înăcrească într'un loc în două săptămîni și i se mai adaugă și 10 % sare. O hîrșie de miel ca să se argăsească trebue să fie ținută în argăseală 4-5 zile, iar o piele de oaie, 8-9 zile.

Jintița dulce și fierbinte e mîncarea gustoasă cu care bacul ține să cinstească oaspeții stînei, iar jintița acră (lăsată la prins cîteva zile) numită și „coștrț", e mîncarea obișnuită a ciobanilor.

La multe stîni în loc de caș, sau alternînd cu cașul, se face „telemea". Laptelui pus în budacă i se dă chiag puțin mai mult ca celui destinat pentru caș. Odată închegat, laptele nu mai e bătut, ci e luat cu lingura cea mare și pus pe învelitoarea întinsă pe tejghea și presărată cu susan negru. Se strînge apoi puțin în învelitoare ca să se prindă și în urmă se crestează cu cuțitul, scoțîndu-se „calupuri". Aceasta e telemeaua dulce. Calupurile sînt puse în saramură și lăsate aici pînă ce se întăresc, după care apoi sînt puse în putini.

Din zărul rămas dela telemea se poate scoate prin fierbere urdă, însă aceasta e tot așa de sgurosă ca și cea făcută din zărul dela strînsul cașului. Dar atît aceasta cît și celălalt, lăsat cîteva zile să se înăcrească, devine o băutură foarte hrănitoare și răcoritoare. Ciobanii îl beau în loc de

apă. De asemenea se întrebuințează de multe ori în loc de borș la gătitul bucatelor.

Între 1 și 26 sept. se face „lapti acru". Laptele dulce se pune în putini speciale înfundate, jumătate din el fiert, iar jumătate nefiert. Cel fiert se vîntură bine pînă ce se răcește și numai după aceasta poate fi turnat în putini. Pentru ca laptele să nu iasă zăros, trebue să fie ținut la răcoare, iar ca să iasă cît mai gros i se poate adăuga și puțin chiag.

Lîna

De îndată ce oile încep să fete și chiar mai înainte, ele sînt „coditi", adică li se tunde lîna de pe coadă și de pe pulpele de dinapoi pe partea dinlăuntru, pentru ca să nu se opărească de căldură, cît și pentru ca mieii să poată suge mai lesne ugerul, fiind mai liber. Lîna tunsă se numește „coditură" (pl. „coditurĭ"). Codítura fiind lînă mărunță nu se poate întrebuința la alt ceva decît la umplutul saltelelor și plapomelor.

Primăvara, prin luna mai, oile încep să „împăieze", adică lîna începe să se îngălbinească la rădăcină din pricina usucului abundent și chiar începe să se desprindă singură, să cadă, crescînd pe dedesupt o altă nouă și mărunță. Acum oile trebuesc tunse, căci altfel își prăpădesc lîna. Împăierea nu se observă decît la oile cele grase și care nu fost iernate bine.

Cînd se duc la tuns, Mocanii (fiecare e dator să-și tundă oile lui) își îmbracă cioarecii cei mai buni ca să-i mînjească cu usuc[1]. Spălați în urmă, ei se fac foarte albi.

Tunderea oilor se face între 10-15 mai st. v. La 20 mai st. v. se tund și mieii. Această tundere a lor se numește „hiquiri", iar lîna „hiţuri" (sing. „hiţ"). Mițurile fiind tot așa de mărunte ca și coditurile, nu se întrebuințează decît pentru saltele și plapome.

---

[1] Din usuc și „lolaki". Mocanele prepară o frumoasă „buja" (văpsea) albastră.

La munte oile cu lîna mare, oile ţurcane, se mai tund odată toamna. Lîna luată atunci se numeşte „tuşinături" şi se întrebuinţează la facerea pălăriilor moceneşti.

Lîna luată dela tunsoarea generală a oilor se opăreşte în apă fierbinte, ca să iasă din ea tot usucul, şi după aceasta e spălată în cîteva ape reci, svîntată la soare, scărmănată cu mîna, apoi dată la „k'epţini di h'er", scoţîndu-se din ea părul.

Lîna rămasă după scoaterea părului se numeşte „ţjuki". Aceştia sînt daţi la darac, apoi la „k'epţănăi", scoţîndu-se din ei „canura". De cînd s'au întins maşinile de lînă „k'epţănăi" au început să dispară. Părul se face caiere şi se toarce subţire cu furca şi fusul, scoţîndu-se urzeala.

Din canură toarsă mai gros se scoate bătătura. Cînd lîna e aşa de mărunţă că nu se poate scoate din ea părul, atunci se scoate „cănurica" cu „k'epţini di h'er". Din „cănurici" se face tot o bătătură, dar cu mult mai fină.

Urzeala de pe fuse se dă pe „rîşkitor", se „scrog'eşti" (în apă cu mălai), „să deapîni pă vîrtelniţi", „să urzeşti pă urzitoari", „să învăleşti pă sulu dinapoi" dela războiul de ţesut, „să nevedeşti", adică se trece prin iţe şi spată şi în sfîrşit se leagă gură, adunîndu-se toate firele la sulul dinainte.

Bătătura de pe fuse se face mai întîi „ţemi", apoi se trece pe „ţevi" cu „suveica" sau cu „roata". Ţevile se pun în suveica dela războiul de ţesut. Ţesutul poate astfel să înceapă. Ţesăturile făcute din lînă sînt: „diñia" (ţesută din 4 iţe); „seoarţili" (2 iţe); „covoarili" (3 iţe); „aşterunturili" (4-5 iţe); „stricătorili" (4 iţe); „androaăili" (2 iţe) etc. Din dimia dată la piuă se scot: cinareci, obiele, miutene, mînecare, chebe, glugi etc. Tot din lînă ţesută la război se fac brîuri şi bete.

Lîna care nu e destinată ţesutului se face „h'iri", care se văpsesc, se răsucesc cu druga şi apoi se împletesc cu undrelele, făcîndu-se: „poleuţi", „ţiorak'ţ", „minuşi", „şaluri", „k'eptari" etc. sau se încreţează cu acul, făcîndu-se „puţ" şi „altiţi" pe cămăşi ori se răsuceşte cu cîrligul, scoţîndu-se „minuşi", „nojiţi", „bajeri", „aţi pestriţi" etc. Din lîna ţurcană se fac „procoviţi" (cergi) şi „sariči".

Paraziții și bolile oilor

Circeiu, viermuș mic, subțire și roșu; se înfige în piele așa de tare încît dacă vrei să-l scoți, îi rămîne totdeauna capul acolo. Circeiul apare numai primăvara.

Kirkiriță, tot un fel de circei, dar mai mare și mai umflat. Se găsește la oi în orice anotimp.

Fulțucă, sînt tot ca și circeii, dar nu se înfig în piele, ci stau pe lînă. Se întîlnesc mai mult la munte.

Căpușe, mult mai mare decît circeiul și lată, semănînd cu sămînța de plantă numită tot căpușe și care se întrebuințează ca leac contra bolilor lumești. Capul căpușei este însă foarte mic, mai mic decît chiar al circeiului. Ea apare arareori vara.

Păduki alg'i și *mărunți* se găsesc la oi mai mult iarna.

Rîia. Contra rîiei se întrebuințează o mulțime de leacuri: „dihod", „țiuțiun", „veriolint" și mai ales „strigoaicei", o buruiană ce crește prin păduri. Rădăcina de strigoaică se fierbe în apă și apoi cu zeama ei se spală oaia în locurile atinse de rîie; sînt de ajuns trei spălături ca oaia să fie vindecată. Pe lîngă că strigoaica e leacul cel mai ieftin, este și cel mai bun, pentru că nu atacă lîna ca celelalte.

Singerarea sau *aplecarea* provine din lăcomie la mîncare sau la băut. Se vindecă foarte ușor, lăsîndu-i-se oiei bolnave sînge cu strigneana, la bot sau la ureche.

Sfulgerătura, boala ce atinge mai ales mieii și se manifestă prin uscarea bruseă a urechilor și a unei părți din lînă. Nu se știe din ce provine și nici cum se poate vindeca.

Gălbeza, boala atît de cunoscută a oilor; ea se capătă, mai ales în toamnele ploioase, de prin „zăpeji", locuri mocirloase de unde mustește apa neconteuit. Oaia bolnavă de gălbează trebue să fie tăiată; carnea în afară de ficat poate să fie mîncată.

Bîzbîiala vine cînd oile mănîncă o anumită iarbă; oaia atinsă de bîjbîială dă mereu din cap, face spume la gură și în cîteva zile moare.

Durnăcęala provine tot dintr'o iarbă; ea se arată însă cu totul altfel; oaia „durnacă" nu mai aude, nu mai vede, fuge în neştire, se opreşte brusc şi apoi o ia iar la fugă. Oteodată ea se vindecă dela sine.

Căkĭiala, boala cea mai răspîndită. Nici aceasta nu se ştie din ce provine. Oaia „cak'ii" se învîrteşte mereu în loc; nu se poate tămădui cu nimic.

Răsfugu, împiedecarea ugerului din cauza căldurei emanată de braniştea din tîrlă, încălzită de soarele dela amiazi. De aceea oile nu trebue lăsate să se culce după mulsul dela amiazi, ci să fie scoţiorite necontenit sau să fie puse să dea roată stînei, cu care prilej digeră mîncarea.

Cufurcęala sau *urdinarea*; oaia o capătă cînd mănîncă iarbă rourată sau brumată. Pentru a fi ferite de cufurcală, oile nu trebue pornite la păşune prea de dimineaţă, ci după ce s'a ridicat roua sau s'a luat bruma.

Boala di h'eri, cînd oaia a băut prea multă apă şi „s'a umflat la h'eri". Oaia se vindecă — cred ciobanii — dacă e friptă cu puţină iască la burlic.

Colonogęala sau *supărăčiunea* e crăparea copitelor din causa ploilor de toamnă.

Celelalte boli: *vărsatu*, *dolacu* nu au alt leac decît ca atunci cînd vezi că oaia „boţeşti" să-i dai în grabă „inimă di cuţit cu óez di pîini şi yin roşu".

Oaia „încolţiti" de lup se vindecă cu usturoi. Cînd colţii s'au străpuns, rana nu se mai poate închide şi atunci „prindi yierńi". Ea trebue tăiată.

Oteodată vara oile fac viermi şi la „fătăčiuni".

Numele de oi şi de câini ciobăneşti

Colo dintîi sînt foarte variate:

Armeancă; cu lîna neagră deschisă.

Astragan; cu lîna neagră, creaţă şi lucitoare.

Baloşi; cu botul pîsturiat în toate colorile.

Bălţată; cu pete mari de lînă albă şi neagră.

Belčiugată; cu coarne mari şi răsucite.

Bell; cu lîna şi botul de culoare albă.

Berci; cu coada scurtă.
Brează; cu un semn mare şi alb pe fruntea neagră.
Brînduşi; cu lîna înfloraţă asemănătoare floarei numită brînduşe.
Brumării; cu lîna înspicată ca a jderului.
Bucălai; cu botul negru.
Buzaţi; cu botul postriţ.
Căciulaţi; cu lînă multă pe cap, încît aproape nu vede.
Ceanşi; cu lîna cenuşie închisă.
Cerboaici; cu coarne mari.
Cerceluiţ; cu cercei crescuţi pe ureche.
Cercuri; cu coarnele împreunate în formă de cerc deasupra frunţei.
Ciompi; cu coarnele ciuntite.
Ciomci; cu un corn.
Ciuli; cu urechi mici ca ale pisicilor.
Coarbi; cu lîna neagră, dar mică.
Codalbi; cu coada jumătate albă.
Curnuţi; cu coarne.
Fumuri; cu lîna cenuşie.
Grivi; cu lîna de colouare şoricie ca a grivanilor.
Hălbuşoşi; cu lîna mare şi deasă.
Hulpoici; cu coada lungă şi stufoasă.
Kicaţi; cu lîna albă înfloraţă cu negru.
Laci; cu coarne late.
Lai; cu lîna neagră şi lăţută.
Mărgelaţi; cu două mărgele de piele crescute în gît.
Melciuri (melcăi); cu coarne mici şi răsucite.
Ojăioşi; cu lîna şi botul de colouare albă, dar cu negru în jurul ochilor.
Pintenoagi; cu cercuri albe deasupra copitelor.
Pîrcălivi; cu buza de sus înaintată.
Pîrli (stoguşi); cu lîna jumătate turcană (10 cm.)
Plăvăţi; cu lîna sudrie închisă.
Poluşi (polişi); cu lîna albă şi moale ca vata.
Rîndunici; cu lîna neagră, dar pe pîntece albă.
Răţini; cu botul ruginiu.
Ruşci; cu lîna şi botul de colouare roşiatică.
Seini; cu lîna albă amestecată cu neagră.
Stehi; cu lîna roşiatică-cenuşie şi lăţută.
Spanci (spăncuţi); cu lîna şi botul de colouare albă, lîna însă foarte mică. Din ea se scoate „lînică".
Spanci cărăi; cu lîna şi botul de colouare albă; lîna însă mare.
Spînaţici; cu lînă puţină, pe pîntece aproape nu are.
Sudrii; cu lîna neagră amestecată cu albi.
Şuli; fără coarne.
Ţapoşi; cu coarne lungi şi drepte ca la ţapi.
Tărcaţi; cu petece mai mici de lînă albă şi neagră.
Ţigani; cu lîna mică şi lăţută.
Ţiganci; cu lîna şi botul de colouare neagră.
Ţintaţi; cu un semn mic şi alb pe fruntea neagră.
Tîrcavi; cu lîna foarte mică.
Turcani; cu lîna mare (20 cm.)
Verigaţi; cu cercuri albe pe picioare.

Ca nume de cîni se obișnuesc :

Armeanca	Fulga	Tavălușca
Bongaș	G'idrușca	Țigan
Bercu	Hajducu	Țiganca
Boțocaș	Hoțman (Osman)	Țigănuș
Boldoica	Hoțu	Togan
Brezoj	Lăbuica	Turcu
Bursuc	Lăbuș	Țuluguł
Buzdugan	Leu	Țuțulușca
Cadîna	Lupaș	Ursaki
Cerkez	Lupej	Ursu
Ciobanu	Lupoaica	Ursulaki
Cîrlan	Lupu	Zapăjaș
Corbu	Melelaș	
Curelușa	Micloș	
Dolca	Moțog	
Dolfa	Muriș	
Drăgaș	Neamțu	
Drugoiu	Okean	
Duluș	Păjaș	
Dulușca	Rokean	
Fîlfa	Tulup	
Frunza	Turuș	

Ciobanii

Ciobanii nu sînt priviți ca niște slugi și niciodată nu au fost priviți ca atare, întrucît de cele mai multe ori ei sînt chiar fiii stăpînilor.

Numărul ciobanilor la o stînă variază după numărul oilor. La o stînă de 800-1000 oi se pun cam opt pînă la nouă ciobani, în afară de baci, scutar și mînător.

Ciobanii iau numirile de „cîrlănari", „mînzărari", „berbecari" și „sterpari", după felul turmelor pe care le pasc. La fiecare cîrd se pun doi sau trei ciobani. Ei păzesc cu rîndul cîte o jumătate de zi fiecare. Cel căruia i se dă în sămă cîrdul se numește „vătaf di cîrd". El este răspunzător de tot ce se întîmplă în cîrdul său. Dacă o oaie „moari mortăčiuni" sau este mîncată de lupi, trebue să fie justificată cu pielea sau

cel puțin cu un „partal" de piele, altfel stăpînul acelei oi îi poate lua în schimb pe cea mai frumoasă oaie. Fiecare cioban are în cîrd un număr de oi, căci de obicei plata ciobanilor se face în îmbrăcăminte și oi. Aceasta e ceea ce se chiamă „simbrii". Pe lîngă simbrie se obișnuește de a i se mai da ciobanului, atunci cînd s'a purtat bine, și un miel sau o oaie. Mielul i se dă la înțărcare, iar oaia la Sf. Dumitru, cînd se împlinește anul ciobănesc. De fapt ciobanii mai stau o săptămînă după Sf. Dumitru, numită „stăminba căpoliț". Dacă ciobanul se tocmește în bani, atunci primește 7000-11.000 lei pe an. Cei mai bine plătiți sînt cîrlănarii, fiind cei mai destoinici ciobani. Nimic nu e mai greu de cît a păzi cîrlanii la cîmp. De aceea ei sînt trimiși adesea la munte. Ciobanul trebue să-i scoată necontenit, ca să nu „să coaci la borțoci", de zăpușeala verei, să le dea apă la timp și să nu „să înșplinezi" și să știe umbla cu ei pe „hățașuri" și „dulașuri" (cărări făcute de oi, drumeaguri) și „în vînt" și „pă sub vînt". După cîrlănari vin mînzărarii și apoi berbecarii și sterparii. Mînzărarilor în afară de simbrie li se mai dă un caș pe vară, numit „mînzărărit".

Fig. 12: Ciobani din Bogza

Cîrlănarii, berbecarii și sterpării nu sînt legați de stînă, afară doar de casul cînd nu sînt destui „umlgași". Ei pot lipsi dela stînă, cu cîrdurile, cîte trei, patru sau chiar mai multe zile, ducîndu-le la păscut prin locuri mai depărtate.

Pentru aceea au una pînă la două capre cu ei, din al căror lapte se hrănesc. „Tîrhatu" și merindele și le acață în vre-un „prepeleac" improvisat, acoperit sau descoperit, după cît stau de mult acolo.

Scutarul iese afară din rîndul ciobanilor. El este un fel de intendent al stînei, omul de încredere al stăpînului. Se îngrijește de hrana și îmbrăcămintea ciobanilor, dar tot el e acela care-i supraveghează dacă-și fac conștiincios datoria. Are puterea chiar să înlăture din slujbă ciobanii netrebnici și să tocmească alții. Trebue să fie totdeauna față la măsurarea laptelui și să știe ce se face cu el. Intră în slujbă la Sf. Dumitru și e plătit cu 15.000-20.000 lei anual.

Baciul se îngrijește numai de lapte. Dacă nu-s destui mulgători, mulge și el oile, ocupînd totdeauna locul de samă, cel din dreapta comarnicului. Baciul e tocmit la 9 mai cu zeciuială din tot venitul laptelui, ca să nu se poată face înțelegere cu scutarul contra stăpînului. Cînd baciul e un om cu știință de carte și cinstit i se poate da și slujba de scutar. Aceasta se întîmplă destul de des, căci bacii bătrîni sînt adevărate întruchipări ale cinstei și ale omeniei.

Mînătorul este de obicei un băiat de 10-15 ani, care mînă oile la mulș. In afară de aceasta el mai spală vasele (găleți, cupe, putini etc.), taie lemne, cară apă, mestecă în cazanul cu urda pusă la foc, în sfîrșit este mîna dreaptă a baciului, dar și bătaia de joc a ciobanilor. E plătit cu 2000-3000 lei pe an și îmbrăcăminte.

Portul ciobanilor

Portul ciobănesc sau moțănesc din Rîmnicul-sărat e asemănător cu cel al Moților din Transilvania și din munții Vrancei.

El cuprinde:

Cămașa lungă pînă la jumătatea pulpei și foarte largă pentru a puteа fi făcute multe crețuri, mai ales la spate. De obicei e simplă sau cel mult cu un ajur la piept și pe poale,

cu mînecile largi și cu gulerul înalt și drept, cusut adesea cu fir. Se poartă băgată și în cioareci sau în ițari. Pentru sărbătoare cei de la munte au o cămașe formată din două părți: „cămășoiu" scurt pînă la brîu și „rostofolu", larg de cîțiva metri, tot pentru a putea fi făcut în multe crețuri.

Cioareci de dimie albă bătută la piuă, foarte strimți, avînd o croială specială, diferită și de a pantalonilor și de a ițarilor. Se poartă atît vara cît și iarna, atît în zile de lucru cît și de sărbătoare. Sînt înșirați la betelie pe o curea. Ca să fie cît mai albi, sînt spălați cu usuc de oaie.

Turci tot de dimie albă dată la piuă. Sînt lungi pînă deasupra genunchilor și se îmbracă iarna peste cioareci pentru a-i feri de murdăreală, cît și pentru a ține de cald.

Ițari de lînă sau „bumbăcel"; se poartă vara, mai ales de către cei tineri; sînt înșirați pe un birneț de lînă.

Fig. 13: Radu Căprarul și ciobanii dela stîna sa (Sibiea)

Brîu de lînă, lat de 20-25 cm., de diferite colori: roșu, verde, violet etc. după sate; cel mai răspîndit e cel roșu.

Betili de lînă sau „linici", lungi de 4-5 m. și late de 3-4 cm., cu ciucuri înșirați pe mărgele sau cu cenafi; ele se încing peste brîu.

Cîmtru de piele lat de 10-15 cm., înlocuește adesea brîul, mai cu samă la ciobani.

Curelili moccănești cu flori de cositor sau cu nasturi

de aţamă („melitari"); înlocuesc şi ele de cele mai multe ori betele la ciobani.

Minecaru, de dimie neagră sau sudrie bătută la piuă, cu gulerul răsfrint sau drept şi cu multe fireturi în faţă; nu are mînecі.

Mintean (sumanul) tot de dimie neagră sau sudrie bătută la piuă, cu gulerul la fel cu al mînecarului şi cu mai puţine găitane.

Fig. 14: Vasile Necula, cioban din Căinia

Bunda înflorată cu lînică pe piept şi încheiată sub braţul stîng; se face din piei de miel.

Cojocelu, de asemenea înflorat pe piept şi făcut tot din piei de miel; se poartă mai des pe sub mintean.

Kiţka de dimie neagră, lungă pînă în pămînt şi foarte largă, ca să poată fi îmbrăcată peste cojocul cel mare, tot aşa de lung, făcut din piei de berbec sau de oaie ştiră.

Sarica, lungă şi largă, făcută din lînă de oi turceane. Ea se ia în locul chebei şi a cojocului, care sînt foarte grele şi nu ţin la vreme ploioasă (aceasta pentru cioban).

Pălăria moceăneacă, mică şi rotată, cu marginile strîmte.

Căciula de miel, rotundă în forma mitrei episcopilor; e purtată cu înconjurare de către cei mai bătrîni, chiar în timpul verei pe căldurile cele mai mari, căci le ţin răcoare „ţidulele de bir" purtate într'însa[1].

---

[1] Al. Vlahuţă, *România pitorească*, Bucureşti, 1920, 137.

Ok'inăili cu sau fără „vîrzok'i", frumos încreţite, cu vîrful puţin ridicat în sus; ele sînt legate cu curele sau nojiţe de lînă ori de păr.

Ciubotili purtate mai mult sărbătoarea şi în timp de iarnă.

Oţelili de dimie albă, peste care iarna se pune „poţiţa", piele rasă de oaie moartă de slăbiciune, ca să-i fiarcească de umezeală.

Ar mai fi de adăugat şi „gluga" care pe lîngă că serveşte pentru purtatul merindelor se întrebuinţează şi drept capişon pe timp de ploaie, cum şi „hîrzog'i", cercuri de lemn pe care ciobanii dela munte le leagă de opinci ca să nu se afunde în zăpadă.

Fig. 15: Şerban Tivgă şi Ion N. Bentea, ciobani din Bozza

Portul Mocanecior se remarcă prin simplitatea lui. El cuprinde: *cămaşa* de pînză, încărcată cu pui şi altiţe bogate la umeri, lucrate cu dibăcie şi gust din arnici, lînă, linică, mărgele, fluturi etc. Aceiaşi pui îi vom găsi şi la *fîţi* pe poale. Cămaşa „di ţineri" e numai pînă la briu, cămaşa de purtare e unită cu „poalili" de tort, lungi pînă la glezne.

Catrinţa unită şi „strecătoari", despicată în faţă; e ţesută la războiu din lînă neagră; în faţă, de o parte şi de alta, are vîrste roşii alternînd cu alesături.

Andrecu, rochie de lînă cu vîrste roşii şi alesături, cu o bandă de catifea la poale. Se întîlneşte alături de strecătoare.

Apoi *brîu di lînă*, *betăli*, *mîneeaue*, *mînteaue*, *oklnëăli cu nojiţi* sau *curdi*, ca şi la bărbaţi.

În cap se poartă *tulpani* albe şi negre, *casinăţ* care sînt aduse din Ţara Ungurească, *broboadi* de păr de cămilă, *caşmiri*, *barîşuri*, *marami* negre şi *năframi* albe sau galbene de boranglc. Maramele şi năframele sînt pentru sărbătoare.

Fig. 16 : Mocancă călare (Dumitreşti)

Cele mai bătrîne poartă, pe sub tulpane, *condiu*, un fel de cero de lemn sau un fes în forma cilindrului călugăriţelor.

Viaţa ciobanilor

Ciobanii îşi petrec mai tot timpul singuri pe cîmp sau la munte. Din cînd în cînd îşi scot fluierul dela brîu şi într'o doină îşi varsă toată restriştea singurătăţei lor. Şi sînt atît de meşteri cîntăreţi încît te miri cum instrumentul acesta primitiv scoate în mîinile lor aşa de frumoase acorduri.

Cînd vei auzi *Şiruţul oilor*, cu trilurile acelea imitînd mersul în şir al oilor, ţi se şi pare că vezi înaintea ta cum turma înşiruită coboară liniştit o vale, cum se depărtează şi se pierde încet în fundul ei, lăsînd să se mai audă citeodată o neioaie scuturată, un lătrat moroeănos de cine, behăitul unei oi care-şi strigă îngrijorată mielul, ori clopotul unui batal, acel sunet grav şi melancolic al clopotului ce capătă un farmec deosebit în faptul serei.

Nu se poate să rămîi nemişcat, să nu te întristezi, cînd vei auzi acea doină jalnică, plină de vaiete sfîşietoare ale cio-

banului care şi-a pierdut turma, ca apoi să nu tresalţi de bucurie cînd doina se schimbă deodată într'un îndăcărat briu coconăsesc, cînd ciobanul şi-a găsit oile. Cîntăreţul însuşi lasă fluierul şi, şuierindu-l mai departe, se sprijine în bîtă şi frămîntă cu opincile pămîntul în tactul cîntului, izbucnind în răstimpuri în chiote, care răzbat pînă departe, făcînd să răsune toate coclaurile. Şi jocul nu sfîrşeşte pînă ce nu trece pe acolo vre-un călător sau vre-un car înoportun. De necaz, ciobanul atunci mai creştează cu cuţitul cîteva flori pe bîtă sau pe fluier, şi aşa destul de înflorate.

Fig. 17: Ciobani stînd la masă (Cîlnău)

Dacă sînt doi şi mai ales dacă-s mai tineri nu fac alt ceva de cît să se ia la trîntă[1] mereu, trăgînd după ei vălmăşagul de cîini.

La vremea mulsului se îndreaptă spre stînă, în fiecare zi la aceeaşi oră, conducîndu-se numai după umbra soarelui. Cînd e nor, se lasă conduşi de batali şi de oi care niciodată nu-i înşală.

După mulsu iau masa, o masă mai mult voioasă decît îmbelşugată, masă pe care a refusat-o atît boierul, zicîndu-le: „ca porci mîncaţi, ca porci vă 'ngrăşaţi", cît şi Ţiganul spunîndu-le că el nu mănîncă cu ei la masă, ci cu baciul la urmă, netrecîndu-i prin gînd că acesta sătul de lapte şi caş va mînca o bucată de mămăligă rece cu o ceapă sfărîmată.

[1] Cel pe care nu-l poate trînti nimeni se bucură de un foarte mare respect în ochii tuturor, ca fiind cel mai voinic.

Vorbirea lor abundă în expresii şi zicători în legătură cu păstoritul:

„Sănătatea 'n oi şi moartea 'n ţiocoi!

Oili si trăiască, da pastrama din stînî si nu să isprăvască!

Oaia cari nu-şi ţini lina s'o mînĕi lupk'i!

Niĕi lupu flămînd, da niĕi oaia cu doi ñej.

Mai multi k'ej di ńel am văst dicît di oai bătrînî.

Lasî cîini si latri, numa oili si să sături.

Lasi si maj h'îi ş'un lup mîncat di oai.

Mai ţini jel lupu pi undi a mîncat odată ńelu.

Pîn la luna si k'erzî lîna, pîn la anu şi ĉjolanu.

Dişţept cu oaja pă zăduf.

S'n strîns brînza la burduf.

Ori îi lai orî bălai, orî îi şuti orî curnuţ.

Lupu nu mîncĕ di lîngî jel".

După masa de seară se duc cu oile la păscut pînă ce ajung treptat să stea cu ele pînă pe la miezul nopţei, orientîndu-se după stelele şi constelaţiile cunoscute:

Drumu roş'ilor cu calea rătăciti.

Caru mari şi carv mic.

Cruĉea (4 stele) care se vede de cum înserează alături de drumul robilor.

Coş'iliţa (3 stele).

Cloşca cu puĭ (6 stele).

Rariţili (5 stele).

Douţili (2 stele); nu apun niciodată.

Dobrili (2 stele mari); sfinţesc la zină în timp de iarnă.

Cosoara răsare la miezul nopţei, vara (Sf. Maria mică).

Sfredelu (3 stele); răsare după cosoară.

Hora (8 stele: şapte în cere şi una în mijloc, *lăutaru*); se vede spre apus.

Porcaru se vede numai toamna.

Ţigila răsare iarna la răsărit pe la ora opt, seara.

Luceafăru porĉesc răsare seara, spre apus.

Luĉeafăru ĉjobănesc (steaua ĉjobanului) răsare spre răsărit pe la ora trei.

Cei care rămîn la stînă se adună cîteodată seara în jurul unui foc aţiţat din vreascuri şi încep să depene poveştile înfricoşătoare cu iele şi comori stăpînite de diavol, dar care la urmă sînt înlocuite cu o sîrbă a baciului izvorîtă năvalnic din cavalu-i de frasin fermecat. Cu mare greu te poţi opri să nu te prinzi şi tu în jocul aprig, la lumina flăcării.

Toamna tîrziu de tot se desprind rînd pe rînd, sleiţi de puteri, rămînînd doar ca degetele bătrîne ale baciului să joace neobosite înainte pe doagele cavalului. Mulţumiţi, toţi îşi caută culcuşurile prin stînă, comarnic şi cei mai mulţi sub cerul sfîşiat de stele, împreună cu cîinii şi oile care s'au întors dela păşune. Ca să simtă cît mai uşor cînd va veni lupul, se culcă totdeauna cu cîinii „sub vînt", căci din această parte vine lupul pentru ca să nu dea mirosul lui în nasul cîinilor. Cînd se iveşte luceafărul ciobănesc toţi sînt în picioare şi se pregătesc pentru mulş, după care ziua se scurge tot aşa de monoton ca şi cea de ieri.

În timpul liber, unii pun cîte un potlog la oprinci sau îşi încreţesc altele noi. Iar fiii vor lua bătul şi glugă şi vor porni „la sat".

Satul nu prea i-atrage, deşi poate că în el au părinţii sau familiile lor. În el nu se simt bine decît la circiumă. Aici parcă nu sînt aşa de stînjeniţi ca atunci cînd trec lătraţi de cîini pe drum. Chefurile ciobanilor ca şi ale pădurarilor sînt vestite, de altminterelea.

Numai după ce au golit cîteva garafe se încumetă să iasă afară la horă, unde uimesc pe toţi prin jocurile lor bătute, însufleţite de nesfîrşitele strigături ştiute sau improvizate, de multe ori obscene, dar nu mai puţin spirituale. De îndată ce s'au prins în joc nu şi „luat k'ita" flăcăilor de sat care unul cîte unul se desprind neputincioşi, sau dacă mai continuă să joace, e numai pentru a le ţinea hangul, privindu-i cu o admiraţie amestecată cu duşmănie.

Fetele, cu toate că sînt ţinta atîtor ironii veninoase ale ciobanilor, totuşi se simt mîndre cînd sînt jucate de ei. De aici urmează adeseori bătăi între flăcăii de sat geloşi şi cio-

bani, dar niciodată ciobanii nu sînt cei bănuți. Ei își dau samă de puterea lor și de aceea, ca o sfidare, atunci cînd se prind în horă, își aruncă bețele în mijlocul ei.

Cum și ca stare materială ciobanii în deobște stau mai pre sus decît orișice flăcău mai ohiabur din sat, se înțelege că nici un părinte nu pregetă să-și dea fata după ei. Așa se întîmplă că ciobanii iau pe cele mai frumoase și mai bogate fete din sat.

I. I. STOIAN

LIMBA DESCÎNTECELOR

III

CREAȚIUNI PROPRII DESCÎNTECELOR

Dacă de atîtea ori descîntecele păstrează forme arhaice, arătînd astfel caracterul lor conservativ, ceea ce le distinge iarăși e bogăția de forme nouă pe care le întîlnim în ele, uneori cu o înfățișare bizară, îndepărtîndu-se de spiritul limbei noastre, avînd ceva de tot artificial. Înțelegem și acest aspect al lor cît timp atunci cînd sînt spuse lasă loc la multe improvisații, dau prilej imaginației să-și urmeze zborul liber, să asocieze mereu cuvinte sau să le inventeze chiar. Descîntătoarele am putea spune că se aseamănă în această privință cu copiii la jocurile lor — știm cum și ei improvizează mereu, denaturează vocabularul sau îi adaugă ce le trece prin minte, după fantasii verbale. Trebue să ținem samă însă și de data aceasta — cum am mai relevat — de influența pe care o are rima în înșirarea cuvintelor: de multe ori ea a provocat întrebuințarea cutărei sau cutărei forme, surprinzătoare la prima vedere, dar explicabilă prin felul cum o vedem încadrată.

Un descîntec ne dă aceste versuri:

> ... eu voi țipa...
> Peste drumuri
> Culmuri,
> Peste prilazuri
> Lanțuri [1],

[1] T. Papahagi, *Graiul și folkl. Maram.*, 142.

unde *cuinuri*, în loc de *cuiuri*, se vede bine cum a fost adus de formele cu aceeași terminație[1].

Din potriviri artificiale la fel se explică pl. *spăinuri*:

... adună-ți toate rudele,
Cu toate spăinurile
Și cu toate jocurile[2],

și *fioruri*, *fioare*, *fiori* (fem.):

Cu frigurile,
Cu fiorurile[3],

Cu toate răcoarele,
Cu toate fioarele[4].

Fiorile,
Tremurile[5].

De relevat și formele acestea de plural: *capi*, în loc de *capete*:

De pe capi
Peri de țapi[6],

---

[1] În glosar, T. Papahagi relevă că i s'a explicat de descântătoare prin „vel, virtej", dar contextul arată că nu poate fi vorba decât de „cuiuri" puse cum, ca în abur, să treacă abur a descântat.

[2] *Arhivele Olteniei*, IX, 423; cf. T. Pamfile, *Dușmani și prieteni ai omului*, 229; T. Hălăgel. *Pers. pop. rom.*, I[2], 139; *Apăr. sănătății*, II, 228; *Jun. Gregorii*, IX, 52; *Sănătatea*, I (1901), 303.

[3] Grigorie-Rigo, l. c., I, 89; cf. D. Ionescu și Al. Dantil, l. c., I, 91; Tucilescu, l. c., 618, 654; *Șezătoarea*, XI, 59.

[4] *Șezătoarea*, VII, 55 (alui și răcoarele apare cum nu se obișnuește); cf. D. Ionescu-Buzău, *Micul magazin de med. pop.*, 411, 419; *Rev. p. int. arh. fil.*, VII, 132; *Concursu satelor*, I, 107.

[5] Marian, *Nașterea*, 145; cf. Tucilescu, l. c., 588, 654, 657, 658, 1624 i T. Pamfile, *Dușmani și prieteni ai omului*, 229; D. Ionescu și Al. Dantil, l. c., II, 92-93, 139; Grigorie-Rigo, l. c., I, 19, 73, 74, 109; Laugier, *Sănătatea la Dolj*, 94; T. Hălăgel. l. c., I[2], 109; *Șezătoarea*, X, 91; XI, 32; XII, 192.

[6] D. Ionescu și Al. Dantil, l. c., II, 77.

laci:

Pământul clatină pe lucul lacilor,
Pe dracul dracilor [1],

părăi, pentru *părae*:

Să ciupi din dealuri și văi,
Din ape și părăi [2],

mădulere:

Din picere,
Din mădulere [3],

teie:

Tăiat-a nouă teie,
Nouă curmeie [4].

Terminația de singular e și ea uneori schimbată; așa cînd se zice *grăunțea* în loc de *grăunțele*:

Bășică cît lintea,
Bășică cît grăuntea [5],

fagură:

Cum se plămădește...
Fagura în stupină [6],

țințare:

A mușcat țințare
Pe mînzare [7],

și forma mai curioasă, schimbată din *bală*:

Tu diavol împelițat...
Depărtă-te, bale spurcat [8];

---

[1] D. Lupașcu, *Med. babelor*, 25.

[2] T. Pamfile, *Boli și leacuri*, 63.

[3] Tocilescu, l. c., 599; cf. 824.

[4] *Ibid.*, 1622; tot acolo, 870:

Cum întoarce plugul toate teile,
Toate mejle,

dar dacă *mejle* se înțelege, *teile* nu se potrivește cu contextul.

[5] *Ibid.*, 1586.

[6] *Ibid.*, 547.

[7] El. Niculiță-Voronca, l. c., 844.

[8] Tocilescu, l. c., 1581; cf. 1604.

lîngă care poate fi pus *feţul*:

Din feţul obrazului [1],

în loc de *faţa obrazului*, cum apare descori în descîntece, schimbîndu-se de data aceasta nu numai terminaţiunea, dar şi vocala tematică de sg. sub influenţa lui *feţe*.

Foarte des sînt modificate formele verbale, apărînd trecute la o altă conjugare; astfel (şi nu relevez decît o parte din ce ne dau culegerile în această privinţă):

Alegea:

În arie caii peste tine-oi arunca,
Praf de tine nu s'o alegea [2].

Ardea:

Cu toporul te-oi tăia,
Cu focul te-oi ardea [3].

Ascuţa:

Cu gura căscată,
Cu sula ascuţată [4].

Astupi:

....capul îi hueşte,
Urechile îi astupeşte [5].

Cerea:

Că eu voi veni şi te-oi mai cerea
Şi dacă te-oi mai afla...[6].

Cini:

...nu ştie
Nici să cinească,
Nici să prînzească [7].

---

[1] Marian, *Descîntece*, 160.

[2] Teodorescu, *l. c.*, 1546.

[3] *Ibid.*, 690.

[4] *Şezătoarea*, III, 120.

[5] *Ion Creangă*, III, 143.

[6] El. Niculiţă-Voroneţ, *l. c.*, 474.

[7] D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, I, 138; cf. 175, 200; Marian, *Naşterea*, 382.

Coci și *duri* (= coace, durea):

....nu coci,
Nu duri [1].

Descinga și *încinga*:

Din brîu de șarpe
L-a descingat,
Cu brîu de șarpe
L-a încingat [2].

Ducea:

Că i-oi lua
Și i-oi ducea [3].

Făcare:

....să mă spoli
De crișcare,
De făcare [4].

Frigea și *fierbea*:

Fără cuțit te-or tăia,
Fără foc te-or frigea ...
Fără apă te-or fierbea [5].

Glăsa: Eu am prins a mă glăsa
Și-a striga [6].

Înmărmura:

Cu cleștar te-am încleștat,
Cu marmură te-am înmărmurat [7].

---

[1] *Șez. Crestogă.* XIII, 80.

[2] Marian, *Vrăji*, 213 (formule acestea se explică prin asocierea cu *încălțat* și *descălțat*, de care sînt despărțite printr'un vers).

[3] D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 81; cf. II, 67; Teodorescu, *l. c.*, 660.

[4] Marian, *Vrăji*, 179; *Înmormîntarea*, 15; cf. *Rev. p. ist. arh. fil.* VII, 191.

[5] D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 154.

[6] Marian, *Vrăji*, 220.

[7] D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 200; cf. 203, 204.

Inpietra:

Nu le întorc
Pe pietre împietrate,
Nici pe lemne uscate [1].

Inpletecat:

Cu picioarele late,
Împletecate [2].

Inpungen:

Nu făcea carnea rău,
Că eu te-oi împungea [3].

Inapoi:

Cozile ți-oi netezi,
Dragostele ți-oi înapoi [4].

Incleşti:

Sîngele i l-a stîrvit,
De fălci l-a încleştit [5].

Incuibă:

Nu le încuibi,
Nu le lăcătui [6].

Indrăgosti:

Cu dragoste-l îndrăgosti,
În aur şi argint îl suflă [7].

Limpedă:

.... să-l lăsaţi
Curat,
Limpedat
De toate răutăţile [8].

Mina (pentru *minea*):

Acolo să mineze,
Acolo să însereze [9].

---

[1] *Şezătoarea*, XI, 58; cf. 30.
[2] *Lumina pentru toţi*, III (1887), 561.
[3] Tocilescu, *l. c.*, 404.
[4] C. Gheorghiu, *Cal. fem. superst.*, 36.
[5] D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, I, 33.
[6] Marian, *Descîntece*, 156; cf. *Tribuna*, 1893, 493.
[7] L. Costin, *Mărgăritărele Bănatului*, 65.
[8] *Şezătoarea*, XI, 50.
[9] D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, II, 104.

Morsoci:

Ochiĭ mi-a împăinjenit,
Carnea mi-a morsocit [1].

Ofta (a se):

Băŭ se ofilasc,
Din vîrf se plecasă [2].

Plîngea:

Taci, nu te văicăra
Şi nu plîngea [3].

Prindea:

Fără picioare vor alerga,
Fără mîni te-or prindea [4].

Punea:

Fără linguri te-or mînca,
Fără străchini te-or punea [5].

Purceda:

M'am rugat...
Am purcedat [6].

Rîdea:

Înaintea lui cînd aĭ rîdea
Mărgăritar înflorit aĭ revărsa [7].

Rupea:

Nu junghia,
Pînă s'o rupea [8].

Sdruncini:

Să-l sdrobească,
Să-l sdruncinească [9].

---

[1] *Ion Creangă*, III, 280.
[2] *Şezătoarea*, VII, 90.
[3] N. Păsculescu, *l. c.*, 144; cf. 149.
[4] D. Ionescu şi A. Dauliĭ, *l. c.*, I, 154.
[5] *Ibid.*, I, 155; cf. N. Păsculescu, *l. c.*, 133.
[6] *Rev. p. ist. arh. fil.*, VII, 183, 184.
[7] Laugier, *Sănătatea în Dolj*, 98.
[8] Tocilescu, *l. c.*, 1600; cf. 624, unde e greşit dat *rugeu*.
[9] T. Pamfile, *Duşmani şi prieteni ai omului*, 220.

Stringea:

Că pe toate v'oi strînge,
În căpăţînă de cînc v'oi băga [1].

Temea:

Nu te temea,
Nu te 'ntrista [2].

Trăgea:

Cu mîna te-o trăgea,
Cu gura te-o descînta [3].

Trimitea:

În coasele mărilor v'oi băga,
La fetele împăratului v'oi trimitea [4].

Ungea:

Cu tămîie te-oi afuma,
Cu usturoi te-oi ungea [5].

Ţinea:

Boala s'o îndustulească,
Trupul [cuiva] să se ţuţurească [6].

Chiar dacă nu se întîmplă să fie schimbată conjugarea, se dă verbului o terminaţie neobişnuită, d. e. cînd în loc de *bucură-te* se zice *bucurează-te*:

... nici eu nu lăcrămez
Şi bucurează-te [7].

Alte forme la fel:

Încetează şi ascultează [8].

---

[1] D. Ionescu şi A. Daniil, *l. c.*, I, 164.

[2] N. Păsculescu, *l. c.*, 113.

[3] D. Ionescu şi A. Daniil, *l. c.* I. 31; *cf.* 38.

[4] *Ibid.*, I, 21; *cf.* 184; *Tinerime rom.*, II (1899), 225; *Şezătoarea*, V, 48.

[5] E. Hoiiş, *l. c.*, 36.

[6] Tocilescu, *l. c.*, 577.

[7] *Ibid.*, 689.

[8] *Ibid.*, 584.

Unde cînii nu lătrează,
Om cu suflet nu urmează [1],

Ce te văitezi,
Ce te căinezi [2]?

Să zburesc,
Să răsăresc [3].

Te sileşte
Şi pe uşe le vireşte [4].

Tot aşa de artificiale apar şi ciuntiri ale unor forme, numai pentru ca sfîrşituri de versuri să presinte oarecare potrivire:

Eu îţi cuvînt
Şi-ţi porunc [5],

Să mă spăl,
Să mă curăţ,
Să mă limpăd [6].

Să se limpadă,
Să se curăţă [7].

Modificări constatăm şi în alt sens, anume cînd verbe intransitive sînt trecute printre cele transitive:

Îl bolesc,
Îl prăpădesc ...
Să-l boleşti,
Să-l prăpădeşti [8].

Nu vă poate cina,
Adăpa
Şi plimba [9].

---

[1] *Familia*, XXII, 309.

[2] *Ion Creangă*, VIII, 212.

[3] Gaster, *Crestom.*, II, 137.

[4] Marian, *Vrăji*, 175.

[5] *Şezătoarea*, VI, 102 (probabil că descîntătoarea a zis *porinc*, cum se aude prin unele părţi *porinci*).

[6] Marian, *Vrăji*, 137; cf. 122, 124, 156.

[7] *Ibid.*, 154, 155.

[8] Tocilescu, *l. c.*, 576; cf. *Şezătoarea*, XI, 66.

[9] *Rev. p. ist. arh. fil.*, III, 385; cf. Marian, *Descîntece*, 89; Tocilescu, *l. c.*, 580; D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, I, 200; II, 24, 101; *Familia*, XIX, 76; *Şezătoarea*, XI, 74.

Bine l-a cuvîntat [1].

Nu-l poate dormita [2].

Maica Precista...
...la rîul lui Iordan m'a mînecat [3].

Pe uliţa mare l-am plecat [4].

... cutare nu ştie...
A te prinzi [5].

Sau cînd un verb intransitiv (ori şi transitiv) apare ca reflexiv:

Iute s'a alergat...
De grabă s'a alergat [6].

Aşa să se văicăreze
Şi să se suspineze [7].

Ţipînău-se,
Văitîndu-se [8].

De se pătimia,
De se chiráia [9].

De altă parte, reflexive devin transitive:

Să n'o mai oficăiţi [10].

Puiĭ-şi văiera
Că n'au ce mînca [11].

---

[1] *Graiul nostru*, I, 318.

[2] *Şezătoarea*, XII, 192.

[3] Tocilescu, *l. c.*, 684.

[4] N. Păsculescu, *l. c.*, 120.

[5] Tocilescu, *l. c.*, 580.

[6] T. Papahagi, *Gr. şi folkl. Maram.*, 142.

[7] N. Păsculescu, *l. c.*, 132.

[8] D. Ionescu şi Al. Dantli, I, 31; *cf.* Tocilescu, *l. c.*, 584 (cot acolo, Istria, forma *te ţipui*, cu o vagă apropiere de *se chirăi*); *Şezătoarea*, III, 193.

[9] D. Ionescu şi Al. Dantli, *l. c.*, I, 114.

[10] Tocilescu, *l. c.*, 596.

[11] Marian, *Descîntece*, 252.

ori intransitive:

Şi-a 'nceput a văicări şi olicăi [1].

Olicăind şi lingulind [2].

Tot datorită rimei apare forma adverbială *cătin* (în loc de *cătinel*):

Tu ai venit...
Lin
Şi cătin [3].

Un şir bogat îl formează derivatele (cîteva au fost relevate în cap. I) şi mare parte din ele au înfăţişare şi mai bizară decît a unor cuvinte pe care le-am întîlnit mai înainte.

Uneori un substantiv masculin e derivat din forma feminină:

Năluc:

Crapă ochii...
Năiucului [4].

Strig:

Strigul cu strigoaica [5].

Ca derivate substantivale din verbe etc. apar:

Căscat:

Întîlnitu-l-a un căscat
Cu gura căscată [6].

Cîrp (din *cîrpi*):

Cu cîrpul să-l cîrpeşti [7].

---

[1] *Ion Creangă*, II, 137.

[2] T. Bălăşel, *l. c.*, 1[0], 74.

[3] E. Hodoş, *Descîntece*, 25; oricît de controversată ar fi etimologia lui *cătinel*, nu ne putem gîndi că ar fi existat întîi un *cătin*, din care s'ar fi derivat *cătinel*; forma dată de Hodoş nu poate fi decît o falsă refacere.

[4] *Buciumul*, I (1915), nr. 6.

[5] A. E. Mihăilescu, *Crîmpeie din viaţa ţăranului român*, Bucureşti, 1904, 17, 18; *Ion Creangă*, III, 192.

[6] T. Pamfilo, *Boli şi leacuri*, 43.

[7] *Ion Creangă*, VI, 213.

Cunten (din *cunteni*; cf. exemplele citate pentru *cunteni* în cap. asupra formelor arhaice):

Te cunton cu cuntenul meu [1].

Descint (= *descintec*):

Descintul meu
Și-al lui Dumnezeu [2].

Desmir și *desmirat* „deochetură":

De-i desmirat
De desmir [3].

Ciuta-și linge vițelul,
Eu-mi ling copilul
De deochiat,
De desmirat [4].

Dolorit din vb. *dolori*, la rîndul lui derivat din *durere* și cunoscut în Bihor [5]:

Mîntuească-se ...
De chinul de dolorit [6].

Genată (format după *sprîncenată*):

Genata cu gencle [7].

Hăluite < *hală* (băn.) „duh rău, dușman al oamenilor" (comp. blestemul: *du-te 'n hală*):

Bubă din hăluite,
Bubă din drăcuite [8].

---

[1] P. Retcou, *Poezia pop. din Bihor*, 93; *cf.* 95.
[2] *Șezătoarea*, VI, 93.
[3] Mc. Retegănul (Bibl. Acad.) 4644, f. 70.
[4] V. Pîrvan, *Mon. antidui Rășinari*, 248.
[5] *Conv. lit.*, XX, 1909.
[6] *Familia*, XXXIII, 237.
[7] *Dacia*, I (1928), 145.
[8] E. Hodoș, *l. c.*, 49.

Înfocat și *bobotit*:

Ieși, Înfocatule,
Bobotitule [1].

Mir (din *mire*):

Să se mire de mirul ei ...
Și mi-a pus ochi de mir [2].

Să fie de mirul voinicilor [3].

Să se rîză de mirul ei,
Să nu se mai mire de [cutare] [4].

Și ți-oi face spînzeni de mir,
Cine 'n ochi le-o vedea să se mire [5].

Năprătit „boală trimisă în calea cuiva" [6]:

Fugi...
Năprătite [6].

Obrîncă (din *obrînti*):

Obrîncă dela ea pleacă [7].

Orbălțit:

Orbalțul de orbălțit [8].

Răsmirat (v. mai sus *desmir, desmirat*):

...deochiatul,
Răsmiratul [9].

---

[1] Ion Creangă, II, 73.
[2] T. Bălțăgel, *l. c.*, I[11], 18, 81.
[3] E. Hodoș, *l. c.*, 22.
[4] *Șezătoarea*, IV, 101.
[5] Laugier, *l. c.*, 98, 99.
[6] E. Hodoș, *l. c.*, 18.
[7] *Ibid.*, 50.
[8] Teodorescu, *l. c.*, 1021.
[9] E. Hodoș, *l. c.*, 18.

Roșata:

Roșata cu roșețele [1].

Secetos:

Cum nu poate..
Secetosul fără apă [2].

Spai (într'un descîntec de spaimă):

Fugi, spai,
Că te tai [3].

Strigoiat:

N'am suflat sufletul,
Ci strigoiatul:
Strigoi venit [4].

Ca adjective întîlnim:

Alămat „ferecat cu alamă“ (v. mai departe, la verbe, *alăma*):

... cuțit ...
De alamă alămat [5],

și *aldmat* (atestat, de altfel, și altcori [6]):

... cuțite alămite [7].

Brîncată (adăugat la *brîncă* fără să aibă un înțeles special, cum vom vedea că și altcori se formează asemenea derivate):

Brîncă brîncată,
Brîncă înveninată [8].

---

[1] *Daina*, I (1928), 145.

[2] Tocilescu, *l. c.*, 681; cf. 1551.

[3] D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 190.

[4] E. Hodoș, *l. c.*, 15.

[5] *Tăcerimea rom.*, II (1899), 225; cf. Tocilescu, *l. c.*, 536, 579, 581, 1612; D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, II, 120, 155; Laugier, *l. c.*, 82, 92; N. Ionașcu și M. Minimanu, *Poezii pop. și descîntece*, Alexandria, 1897, 88; *Șezătoarea*, VIII, 112; XI, 66; *Arh. Olteniei*, VIII, 135.

[6] *Dicț. Acad.*, I, 92.

[7] *Șezătoarea*, XII, 181; cf. D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, II, 155; Laugier, *l. c.*, 82; *Ion Creangă*, IV, 195.

[8] Tocilescu, *l. c.*, 1543.

Bubată:

Buhă bubată [1].

Căţelită „ce se întinde, ce creşte întins“:

Beşică căţelită [2].

Cîrnită:

De nas cîrnită [3].

Cuţitat şi *încuţitat* (v. mai departe vb. *cuţita*):

Fugi, cuţit
Cuţitat [4].

Brincă ...
Cuţitată [5].

Buhă cuţitată [6].

Cuţit încuţitat [7].

Fetită:

... faţă fetită [8].

Frigărită (v. derivatele verbale):

Frigare frigărită [9].

Frigurate:

Friguri, frigurate [10].

---

[1] I. Bîrlea, *l. c.*, 364; cf. *Ungarka*, I (1904), 377 (tot aşolo şi: *Buhă bubată*, prin asociere improvizată).

[2] Marian, *Descîntece*, 45.

[3] Marian, *Immorm.*, 16.

[4] D. Ionescu şi Al. Danilă, *l. c.*, I, 140; cf. II, 120; T. Bălăşel, *l. c.*, I', 85; *Tinerimea rom.*, II (1899), 215; *Ion Creangă*, VIII, 310.

[5] G. Ciauşanu, G. Fira şi C. Popescu, *Culegere de folclor din jud. Vîlcea*, 136.

[6] Teodorescu, *l. c.*, 1589; cf. D. Ionescu şi Al. Danilă, *l. c.*, I, 66.

[7] Laugier, *l. c.*, 93; D. Ionescu şi Al. Danilă, *l. c.*, I, 150; II, 124.

[8] Gr. Densuşianu, *Graiul din Ţara Haţegului*, 263; cf. E. Hodoş, *l. c.*, 34.

[9] T. Pamfile, *Boli şi leacuri*, 11.

[10] *Comoara satelor*, IV, 107.

Imbontit <*bont* :

... cuțit ...
Cu un vîrf
Imbontit [1].

Imborzată (din *borză*, ființă închipuită de descîntătoare că ar aduce unele boale):

Borza imborzată [2].

Imbotită (după context, nu poate fi decît un derivat din *bot* și însemnînd „cu botul, cu gura legată, să nu mai poată vorbi"):

M'am văzut rău imbotită
Și rău gîrbovită.
De picioare 'mpiedecată,
De gură legată [3].

Imbumbit „înmugurit":

... păduri imbumbite [4].

Inciutată:

...ciule
Inciutate [5].

Ingurguțată „ascuțită, țuguiată":

La cea piatră ingurguțată [6].

Ingușterat:

Gușter ingușterat [7].

---

[1] Teodorescu, *l. c.*, 1147.

[2] Marian, *Descîntece*, 231, 232; *Nașterea*, 35.

[3] *Familia*, XI, 65.

[4] T. Bălăgel, *l. c.*, II, 17, 135.

[5] *Rev. p. ist. arh. fil.*, VII, 166; *cf. Lond. Ac. rom.*, s. a 2a, t. V, 168.

[6] L. Blaga, *l. c.*, 386.

[7] D. Ionescu și Al. Dauli, *l. c.*, II, 81.

Iniutate:

Iniutate
Și 'nfocate [1].

Insăbinate:

Săbii însăbinate [2].

Insăgetate (v. mai departe *insăgeta*):

Cu nouă săgeți însăgetate [3].

Insinzienată (derivat din *Sinziene*, în legătură cu obiceiuri la această sărbătoare [4]):

Doamnă insinzienată [5].

Intăciunată:

Bulă intăciunată [6].

Intulbinată < *tulbină* „vîrtej de apă, bulboană" (v. dicț. lui Tiktin):

Bubă grăbitoare...
Bubă vrăjmașe,
Bubă 'ntulbinată [7].

Țeapă turbată,
Țeapă 'ntulbinată [8].

Invifornițat:

Voi, oameni abraș
Și femei invifornițate [9].

---

[1] Marian, *Sărbătorile*, III, 219, 220.
[2] Tocilescu, *l. c.*, 1613.
[3] D. Lupașcu, *Mod. descînt.* 14; *cf.* Laoglor, *l. c.*, 80, 92.
[4] Cf. T. Pamfile, *Sărb. de vară*, 91.
[5] *Șezătoarea*, III, 204.
[6] Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 31.
[7] *Cosmosul satelor*, I. 16.
[8] *Ibid.*, II, 129.
[9] *Rev. p. ist. ark. fil.* VII, 187.

Inviṣinit :

Un vișin învișinit [1].

Junit :

... june junit [2].

Lumit și *numit* „cunoscut în lume, vestit“ :

De toată lumea să fie văzut,
De toată lumea lumit
Și cunoscut și auzit [3].

De toată lumea cinstită,
De toată lumea numită ...
Și m'am dus în târguri vestite
Și 'n târguri numite [4].

Mărăcinată :

... i-o întorc ...
Înghimpată ...
Mărăcinată [5].

Mărinată (dela numele boalei *mărin*) :

Vătămătură mărinată [6].

Mătrice(a)tă (tot un derivat din nume de boală, *mătrice*) :

Mătrico mătricată [7].

Mătrice mătricată [8].

---

[1] *Comoara satelor*, II, 40.

[2] Ov. Densusianu, *Gr. din Țara Hațegului*, 283.

[3] *Șezătoarea*, X, 46; cf. Tocilescu, *l. c.*, 681.

[4] N. Păsculescu, *l. c.*, 132, 133. Pentru *numit* „vestit“, cf. G. Ciaușanu, G. Fira și C. Popescu, *l. c.*, 183. Forma *lumit* se explică sau prin contaminarea lui *numit* cu *lume* sau direct din *lume*, pentru *nume*, cum se aude prin unele părți (Candrea-Densusianu, *Dicț. etim.*, 1268).

[5] T. Bălășel, *l. c.*, I[B] 125; cf. Tocilescu, *l. c.*, 1548.

[6] Marian, *Descântece*, 254.

[7] Tocilescu, *l. c.*, 1578; A. Țiplea, *Poezii pop. din Maramureș*, 98; *Tinerimea rom.*, II (1899), 231; *Șezătoarea*, XXIV, 63; *Ion Creangă*, VI, 149; *Anuarul Arh. de folkl.*, I, 206; Ms. Reteganul (Bibl. Academiei) 4544, f. 38.

[8] Tocilescu, *l. c.*, 1577; Laugier, *l. c.*, 82; D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 160; *Tinerimea rom.*, II (1899), 226.

Moimată < *moimă* „maimuță":

Moimă moimată [1].

Necocoșită și *nepircită*:

Nouă pulci necocoșite,
Nouă'iele nepircite [2].

Nevircolat „nesocit, neturburat" [3]:

De-i deochiată
De fată curată,
Necurată,
Cu inima nevircolată ...
... bărbat ...
Cu inimă nevircolat [4].

Noroită:

[În] norol noroită [5].

Orbălțat, orbălțit:

Beșică orbălțată [6].

Orbalț orbălțit [7].

Păcurită:

Și alte femei să i se pară
Păcură păcurită [8].

---

[1] T. Papahagi, *Graiul și folkl. Maram.*, 125; I. Birlea, *l. c.*, 334; *Anuarul Ark. de folkl.*, I, 205.

[2] *Comoara satelor*, V, 17.

[3] Cf. *încircoli* „a sucl, a întoarce", *vircol* „răsucire", la G. Clanțanu, G. Fira și C. Popescu, *l. c.*, 172.

[4] *Șezătoarea*, XXIII, 22.

[5] *Jun. Crenguț*, II, 90.

[6] Marian, *Descîntece*, 45.

[7] *Șezătoarea*, XIX, 159.

[8] Lunglez, *l. c.*, 99.

Păjurată și *împăjurată*:

Pajură păjurată ...
Pajură împăjurată [1].

Pelinat:

Guștor înveninat,
Guștor pelinat [2].

și *împelinat*, *neîmpelinat*:

Tu pelin
Împelinat [3].

Nesănătate,
Neîmpelinate [4].

Piersecată „de coloarea piersecei":

Buhă piersecată [5].

---

[1] Marian, *Sărbătorile*, I, 129; forma a dona se întîlnește și altcurl: Marian, *Vrăji*, 36, 37, 39; N. Păsculescu, *l. c.*, 141; I. Pop Reteganul, *Staroștele*, 9; *Șezătoarea*, VIII, 113; XV, 60; XXIV, 112.

[2] Langlet, *l. c.*, 16.

[3] D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 128; cf. Langlet, *l. c.*, 80.

[4] D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 127.

[5] *Grai și suflet*, V, 61. Altfel trebue înțeleasă aceeași formă dela Teodorescu, *l. c.*, 1579:

Viță de vie piersecată,
Peste gard scrîncată;

deoarece la pag. următoare o variantă ne dă:

Viță de vie tăiată,
Pe gard spînzurată,

și la pag. 1527 găsim:

Viță tăiută, piersecată,
Peste gard scrîncată.

piersecată nu poate însemna decît „tăiată" și trebue pus alături de *prisăcel* etc. pe care l-am relevat la seria de forme și înțelesuri vechi.

Plăselat și *împlăselat*:

Cuțit...
Plăselat [1].

Tu, cuțit lat,
Împlăselat [2].

Precleții (adică: *procleții* „blestemat, afurisit"):

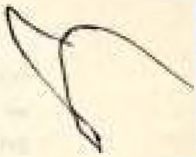

Deochi precleții [3].

Pupuiată „cocoșată":

Șade fată pupuiată
Pe un vîrf de piatră [4].

Roibită și *răchițată* (aceasta derivat, în legătură cu culoarea roșie, din *răchiță*, *răchițele* „vaccinium oxycoccos" [5]):

Bubă roibată,
Bubă răchițată [6].

Rugit:

Cu rug rugit te-oi alunga [7].

Uimată:

Uimă uimată [8].

Urată:

...ură urată [9].

---

[1] Tocilescu, *l. c.*, 576; *cf.* 579, 581; *Șezătoarea*, XI, 66.

[2] Tocilescu, *l. c.*, 580; *cf. Șezătoarea*, X, 105; XI, 66.

[3] *Graiul nostru*, I, 207; comp. *să se precleșească*, bot într'un descîntec: *Ion Creangă*, II, 71.

[4] I. Bîrlea, *l. c.*, 367.

[5] Z. Pantu, *Plantele*, ed. a 2-a, 241.

[6] *Grai și suflet*, V, 62.

[7] El. Niculiță-Voronca, *Dat. și cred.*, 474.

[8] I. Bîrlea, *l. c.*, 353, 354; *cf. Ungaria*, I (1904), 377.

[9] *Anuarul Ark. de folkl.*, I, 200.

Usturoiat (v. derivatele verbale):

Pipărat,
Usturoiat [1].

Văduvită :

... văduvă văduvită [2].

Vetricată < *vetrice*, cum e numită prin unele părți boala *mătrícea* [3], prin confusiune cu numele plantei *vetrice* care se întrebuințează la această boală ; prin aceeași asociere *vetricei* i se zice la Moți *mătrice* [4] ; comp. mai sus *mătricată*:

Vetrice vetricată [5].

Viforat :

Vifor viforat [6].

Foarte numeroase sînt și derivatele verbale:

Alămа:

Cuțit, cuțilașule,
De cînd te-am alămat [7].

Aluăți :

Cu nouă chei aluățește
Și cu nouă plămădește [8].

---

[1] P. Pîrvescu, *Hora din Cartal*, 61 ; cf. Marian, *Vrăji*, 137; *neusturoiat*; Tocilescu, *l. c.*, 577.

[2] E. Hodoș, *l. c.*, 18, 34.

[3] Cf. D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 153 ; II, 126 ; *Suflat ottenesc*, I, 57 ; *mătrica*, *curbice* din *Ion Creangă*, I, 117, e de sigur o greșeală în loc de : *m., vetrice*.

[4] Z. Pantu, *Plantele*, ed. a 2-a, 172.

[5] Laugier, *l. c.*, 82.

[6] T. Bălțeșel, *l. c.*, 1[10], 103 ; cf. G. Ciaușanu, G. Fira și C. Popescu, *l. c.*, 136; *Graiul nostru*, I, 23; și *viforit*, întrebuințat și altcevi : Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 31; D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 168, 225.

[7] Tocilescu, *l. c.*, 691.

[8] V. Pascală, *Monogr. satului Rășinari*, 240.

Bosurca (< *bosorcă*, *bosurcanic* „vrăjitoare") „a fermeca, a vrăji":

Viţelul l-a bosurcat [1].

Bucăli „a se ajuta la înbucat, la mîncare, a putea mesteca":

Eu să mă bucălesc cu dinţii
Şi cu măselele [2].

Buciumi (şi: *a se*) „a (se) face, a (se) întări ca buciumul":

Pulpa ei o mărit,
Ţîţele-i le buciumiţi [3].

Pulpa să se buciumească [4].

Cănţi „a prosti, a zăpăci" (<*cant* „prost", v. *Dict. Acad.*, s. v.):

...mi-i tonteşti
Şi mi-i cănţeşti [5].

Căvăla „a cînta din caval":

Ca cavalul căvălai [6].

Cocini (*a se*) „a se adăposti, a-şi face culcuşul într'o cocină":

Aicia nu le cocini,
Nu le sălaşlui [7].

---

[1] I. Bîrlea, *l. c.*, 377.
[2] T. Papahagi, *Gr. şi folkl. Maram.*, 125.
[3] *Ibid.*, 136.
[4] Ms. Reteganul (Bibl. Acad.) 4544, f. 55.
[5] Teodorescu, *l. c.*, 693.
[6] *Şezătoarea*, XI, 69.
[7] I. A. Candrea, *Gr. din Ţara Oaşului*, 41.

Crucipa „a face semnul crucei peste cevа”:

Cu crucea vă crucișai [1].

Cuțita „a impunge cu cuțitul, a da junghiuri”; ca trans. „a impunge pe cineva cu împunsături ca de cuțit, a-l face să sufere de junghiuri”; ca refl. „a se înfige ca un cuțit, a pricinui junghiuri”:

Nu junghia,
Nu cuțita [2],

Nu-l junghia,
Nu-l cuțita [3].

Acolo să te cuțitezi [4].

Des întrebuințat e și compusul *încuțita*:

Nu încuțita [5].

L-a 'ncuțitat [6].

Ca derivat din *cuțitoi* apare *cuțitoia* și *cuțitoi*:

Nu cuțitoia [7],

Cu cuțitoaia to-ți cuțitoi [8],

---

[1] E. Hodoș, *l. c.*, 29.

[2] Tocilescu, *l. c.*, 582, 1574 ; *cf.* Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 125; D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 83; D. Ionescu-Buzău, *Micul magazin de med. pop.*, 418, 419 ; G. Cianțanu, G. Fira și C. Popescu, *l. c.*, 136; *Graiul nostru*, I, 137; *Șezătoarea*, VIII, 112, 113; XI, 31, 33, 53; XII, 186, 187; XIV, 100.

[3] Tocilescu, *l. c.*, 559; *cf.* 581, 582, 628, 1581 ; D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 44, 158, 194; II, 119 ; *cf.* 157; *Șezătoarea*, X, 106, 107; XII, 188.

[4] T. Pamfile, *Boli și leacuri*, 19.

[5] Tocilescu, *l. c.*, 566; *cf.* D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 52, 197; Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 19, 45, 82; T. Pamfile, *Boli și leacuri*, 23 (cu înțelesul de „a prinde în cuțite”); *Șezătoarea*, X, 45; XI, 32; XII, 187.

[6] D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 117; *cf.* II, 157; E. Bucuța, *Românii dintre Vidin și Timoc*, 125, 126; *Ark. Olteniei*, V, 363; *Însemnări*, VII, n-rele 7-8, p. 20 ; *Ion Creangă*, VIII, 328.

[7] T. Bălășel, *l. c.*, I[1], 46.

[8] *Ion Creangă*, VI, 242; *cf.* 46; T. Bălășel, *l. c.*, I[1], 50, 54; *Doina*, I (1928), 84.

Nu te cuțitoia[1].

Deli, derivat curios din *deal*, cu înțelesul de „a se sui (ca pe un deal"):

In cap sărind,
In cap delind[2].

Drimboia „a cînta din drîmboi":

Nu te duce
Să-i cimpoi,
Să-i drîmboi[3].

Fîntîni „a curge ca dintr'o fîntînă":

Să izvorească cum izvoresc izvoarele,
Să fîntînească cum fîntînesc fîntînile[4].

Frămînturi (din contaminarea lui *frămînta* cu *frînturi* sau *fărîmături*):

Și oasele i le zobi,
Le frămînturi[5].

Frigări și *frigăra*:

Cu frigarea să-l frigărești[6].

Cu frigarea le-am frigărat[7].

---

[1] T. Bălășel, *l. c.*, II, 43.

[2] Șezătoarea, VI, 97.

[3] E. Hodoș, *l. c.*, 61.

[4] T. Papahagi, *Gr. și folkl. Maram.*, 139.

[5] Tocilescu, *l. c.*, 570.

[6] N. Păsculescu, *l. c.*, 136; *cf.* T. Pamfile, *Carul și podoabele lui*, 11; *Familia*, XXXVII, 295; Șezătoarea, X, 21; *Ion Creangă*, VI, 91; *Rev. crit.-lit.*, V, 88, 89.

[7] Șezătoarea, XI, 33.

Ghercăi (< *ghiară*) „a sgâria" :

Cu ghiarele să-l gheraești [1].

Iesca :

Cu iasca o iescai [2].

Igna, derivat fantesist din *Ignat* și părînd să însemne „a se îngrășa de Ignat" :

Cum n'a mai ignat porcul
Cu urdurî dela Ignat [3].

Insomna :

Că-l însomnează,
Că-l înfricoșează [4].

Iordăni, formațiune independentă de cea obișnuită și avînd înțelesul de „a înnnnia în apa Iordanului".

La rîul lui Iordan îl ducea
Și-l băga 'n rîu
Pînă la brîu,
Îl iordănia [5].

Izda „a da boala de izdat"; ca refl. „a se bolnăvi de izdat" :

Fugi, izdate [6]
Blestemate,
Nu izda [7].

Atunci să se mai izdeze [cutare] [7].

---

[1] E. Hodoș, *l. c.*, 7; A. Nour, *Descîntece și vrăji*, 35; *Arh. Olteniei*, IV, 436; *Izvoraș*, V, n-rele 2-3, p. 12; *Jon Creangă*, III, 277 (*gherăini*). Aceeași formă (*Nu te mai gherăia*) în *Descîntece*, 60, publ. de A. Nour, trebue interpretată altfel: e în loc de *nu te mai chirăi* (în terminație influențat de *țipa*, ce precede). În *Șezătoarea*, XXV, 81, găsim: *Cu ghiarăle să-l sgheriți*, deci *gherăi* contaminat cu *sgâria*.

[2] *Conv. lit.*, XXV, 855.

[3] T. Bălășel, *l. c.*, I[1], 140.

[4] E. A. Michăilescu, *Crimpeie din viața țăr. rom.*, 21.

[5] D. Ionescu și Al. Dumbl, *l. c.*, II, 161; *Conv. lit.*, XXVII, 850.

[6] E. Hodoș, *l. c.*, 28; *cf. Familia*, VI, 550.

[7] Teodorescu, *l. c.*, 628.

Lămosti <*lamoste*[1]:

Să nu-l mai lămostiți,
Să nu-l mai moleșiți[2].

Limba „a atinge, a curăți cu limba":

...cu limba voi limba[3].

Mierii „a face *mieriu*, de coloare albastră":

Săpați-i sgaiba cu coaco...
Ce mlorieșle,
Ce vinețește[4].

Mili (*a se*) „a i se face milă, a se milostivi":

Buna Procista...
Tare rău se cruci
Și de mine se mili[5].

Mînecă „a șterge cu mînecă":

Cu mînecă le mînecai[6].

Molitvi „a deslega de păcate spunînd o molitvă":

Hristos le-a molitvit[7].

---

[1] V. Grigorie-Rigo, *l. c.*, I, 97; N. Leon, *Lat. sau. med.*, 135; A. Nour, *Desc. și vrăji*, 59. Se zice și *îlmosteală*, cum îmi comunică D-na Maria Șl. Dumitrescu, după informații pe care le-a putut avea din jud. Teleorman; în timpul războiului soldații de pe valea Dunării numiau *îlmosteală* „gripa". *Lamoste* o bulg. *mlamoste* „boală de copii, cu călduri mari, cu erupțiuni" (terminația a fost schimbată după derivatele în *-oste*).

[2] Tocilescu, *l. c.*, 645.

[3] N. Georgescu-Tistu, *Folkl. din jud. Buzău*, 32; cf. E. Hodoș, *l. c.*, 62.

[4] *Cumoara satelor*, III, 67.

[5] *Arh. Olteniei*, IX, 62; cf. D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 125; e dat și în glosarul din Vîlcea publicat de G. Ciaușanu, G. Firu și C. Popescu, *l. c.*, 179, dar probabil ca auzit în vre-un descîntec, pentru că nu știu să fie întrebuințat în vorbirea obișnuită din Oltenia.

[6] *Izvorașul*, V, n-rul 1, p. 20.

[7] I. Bîrlea, *l. c.*, 347; cf. *Foaudin*, XXXII, 142.

Mușchia „a pune să stea în mușchi (planta)“:

În mușchi te-am mușchiat
Și 'n piatră te-am băgat [1].

Nemuri (a se) <*neam* „a se înrudi“:

Hai, ne-om încuscri
Și ne-om nemuri [2].

Ochena „a fixa cu privirea pe cineva“:

În ochi mă ochenară [3].

Orbălți și *orbălța* „a pricinui umflături ca de orbalț“:

Nu obrinti,
Nu orbălți [4].

Orbalțul orbalță ...
... nu orbălța [5].

Paloși în versul:

Din guriță paloșind [6]

pleacă dela comparația cu mișcările într'o parte și alta ale paloșului.

Plănela:

Cuțit, cuțitașule,
De când ...
...te-am plăselat [7].

---

[1] E. Hodoș, *l. c.*, 50; aceeași formă, probabil, alternată și cu înțelesul de „a prinde mușchi“, la D. Lupașcu, *Mezl. bab.*, 43:

În crăpăturile pământului să mușchiască.

[2] Marian, *Nuntea*, 363; *cf.* 364.

[3] *Ion Creangă*, VIII, 325; *cf.* 326.

[4] *Șezătoarea*, VI, 99; *cf. Ion Creangă*, VI, 147.

[5] *Ion Creangă*, XIII, 80.

[6] Tocilescu, *l. c.*, 674.

[7] *Ibid.*, 691.

Pocita <*pocit*:

... ne ducem ...
Să-l săgetăm
Şi să-l pocităm ...
Să-l săgetaţi
Şi să-l pocitaţi [1].

Prănica <*prunic* „maiul cu care se bat rufele" :

Cu prănicul prănica-te-oi [2].

Pricăzi <*pricaz* (deci formaţiune directă din *pricaz*, spre deosebire de *pricăji*) :

Cu pricazul să-l pricăzeşti [3].

Răcăni <*răcănel* :

Nu răcăni ca broaştele [4].

Răspinti (a se) <*răspintie*:

Cum se răspintesc drumurile,
Cum se răspintesc hotarele [5].

Rîhui:

Cu rîhna rîhnit-a [6].

Roua (a se):

Cu roua să se rouăzi [7].

---

[1] *Ion Creangă*, V, 271.

[2] I. Bîrlea, l. c., 339.

[3] *Ion Creangă*, VII, 117 : la Marian, *Descîntece*, 137 : Cu *pricazul pricăjit-o*.

[4] T. Bălăşel, l. c., I[1], 142; *cf.* 144.

[5] *Arh. Olteniei*, VII, 518.

[6] Marian, *Descîntece*, 137; *cf.* D. Lupaşcu, *Med. babelor*, 44.

[7] T. Papahagi, *Gr. şi folkl. Maram.*, 108.

Sălbia:

Nu junghia,
Nu sălbia [1].

Secura:

Cu securea te-oi secura [2].

Șoimi „a porni șoimii spre vînat" și, de aici, înțelesul figurat aplicat la o boală ca să fie urmărită, împiedecată de a unui face rău (reminiscență din vremea cînd șoimi se întrebuințau la vînat):

Phcat-au nouă oameni albi ...
La pădurea albă,
Să șoimească șoimi albi;
Voi, nouă oameni albi,
Nu vă duceți
La pădurea albă,
Să șoimiți șoimi albi,
Ci vă duceți la [cutare],
Să-i șoimiți vătămăturile [3].

Strigoia „a vrăji":

Pe [cutare]...
L-a strigoiat [4].

Țepoi (a se) „a sta drept în sus":

Urechile s'or țepoi [5].

Tocila:

Cu tocilătorul te-oi tocila [6].

---

[1] Marian, *Descîntece*, 40; cf. 41, 45, 46.
[2] *Șezătoarea*, VII, 55.
[3] Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 182.
[4] *Familia*, XXVII, 582.
[5] *Plugarul durerilor*, II, 140.
[6] I. Bîrlea, *l. c.*, 337.

Tonti:

Să-l tontești,
Să-l zăpicești [1].

Toporî:

Cu nouă topoare-l toporîți [2].

Totilca „a sfinta din totilcă" (fluier făcut din coajă de salcie [3]):

Cu totilca
Totilcai [4].

Urdura „a da urdori":

Nu urdura [5].

Usturoia și *usturoi*:

Cu usturoi to-am usturoiat [6].

Cu usturoi to-oi usturoi [7].

Vina < *vână*:

Ca vina vina,
Ca izvorul izvora [8].

Vultura:

Cu vulturul i-oi vultura [9].

---

[1] Tocilescu, *l. c.*, 607; *cf.* 693; *Apărătorul sănătății*, VI, 110 (*tonți*).

[2] *Ion Creangă*, VI, 40; VIII, 153; *cf.* T. Bălășel, *l. c.*, I[a], 50; *Semănătorea*, XI, 40.

[3] G. Ciaușanu, G. Fira și C. Popescu, *l. c.*, 205.

[4] Laugier, *l. c.*, 90.

[5] *Gura. poporului* (Timișoara), II, nr-ul 45.

[6] Tocilescu, *l. c.*, 1521; *cf.* 1002; D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 77; *Semănătorea*, XII, 185, 193.

[7] *Semănătorea*, XIV, 107; *cf. Ghilușul*, II, n-rele 11-12, p. 19.

[8] *Ion Creangă*, VI, 151.

[9] E. A. Michăilescu, *Crâmpeie din viața țăr. rom.*, 22; *cf. Ion Creangă*, III, 144.

Ca derivate adverbiale avem de însemnat numai formele curioase (< *cucuruz*, *buburuz*):

De-a-cucuruzata,
De-a-buburuzata [1],

și întrebuințarea lui *zugrav* cu adverb:

Și vom chiti
Și zugrăvi
Mai zugrăv de cum a fost [2].

O serie ce ne duce iarăși spre multe exemplificări a aceea a derivatelor cu sufixe. Unele din ele (v. suf. *-aș*, *-el*, *-ică*, *-ior*, *-iță*, *-uț*) se încadrează printre formele care am văzut că apar cu acea expresivitate ce se întâlnește de atâtea ori în descîntece. Pentru diminutive descîntătoarele au o deosebită predilecție, deoarece asemenea derivate răspund, de o parte, la intenția lor de a arăta cum împărtășesc suferințele acelora care recurg la ajutorul lor și pe care caută să-i mângâie, iar, de alta, la gîndul de a atenua răul pe care-l aduce o boală, de a îmblînzi pornirile vre-unui duh rău, și de aceea ele găsesc mereu cîte un cuvînt care li se pare că ar avea darul să slăbească puterea bolelor. Cu alt caracter de expresivitate se înșiră augmentativele (v. suf. *-oi*) — mai rare, de altfel, decît diminutivele —, ele fiind datorite intenției de a arăta cu cîtă îndîrjire se năpustesc asupra omului dușmanii sănătății.

Ca și alte ori, precumpănesc derivatele substantivale și adjectivale cu sufixele:

-aie: *gheraie* <*ghiară*:

Scoate-ți gheraiele,
Piraiele (= piroanele) [3].

---

[1] Birlea, *l. c.*, 305.

[2] E. Hodoș, *l. c.*, 44.

[3] *Graiul nostru*, I, 90.

-ană: *strecurană*, *picurană* (formațiuni de tot artificiale, într'un descîntec de mătrice, din *strecura*, *picura*[1]):

Strecurană,
Picurană [2].

-anie: *suflanie* „suflare, tot ce are suflet, ființă" (format după *dihanie*):

Să rîdă toată lumea,
Toată suflania [3].

-ar: *beșicar* (alături de *furnicar*, într'un descîntec de „beșica cea rea"):

A făcut o mască mare
Și-a chemat toți furnicarii,
Toți beșicarii [4].

bolundar <*bolund*:

Friguri bolundare,
Friguri, boale de lingoare [5].

capular și *crucelar* (tot improvizări verbale curioase, provocate de versul anterior în care apar *cap* și *cruce*):

... te fac cruce și biserică la cap;
Capular la stînga,
Crucelar la dreapta [6].

---

[1] Trebue explicată prin asociere cu *pică*, *picura*, pentru că el. e. într'un alt descîntec de mătrice, D. Ionescu și Al. Dauliî, *l. c.*, I. 180, se spune:

Mătrice
Mătriciată,
Din cer picată.

[2] *Șezătoarea*, IV, 21.

[3] Teodorescu, *l. c.*, 543; cf. 544.

[4] *Ibid.*, 1513.

[5] *Șezătoarea*, V, 144.

[6] *Tudor Pamfile*, II, 40.

costărar (pentru *costitorar* <*costitor*) „spoitor de căldări“:

Toți costărarii le cumpărară.
Toate căldările, ligăile le spoiră [1].

găinar, *gîscănar* și *curcănar* „coteț pentru găini etc.“:

A plecat Dobrița
Cu măturița
Să măture găinarul cu găinile,
Gîscănarul cu gîștele,
Curcănarul cu curcile [2].

Simcar (< *samcă*), *potcar* (< *potcă*), *săpornicar* (der. din rus. *zapernik*, „dușman“):

Au lăudat Samca cu Simcarii,
Potca cu potcarii,
Săpornița cu săpornicarii [3].

urzar:

Pe urzar am urzit-o [4].

-ăreață: *nimăreață*, *drumăreață*:

Uimă, nimăreață,
Ia-te pe drumăreață [5].

-ărie: *mărărie* „livadă cu meri“:

Cum se plămădește
Mărul 'n mărării,
Varza 'n vărzării [6].

---

[1] Tocilescu, *l. c.*, 653.
[2] *Jun. Creangă*, VI, 150.
[3] N. Păsculescu, *l. c.*, 146.
[4] *Șezătoarea*, XI, 44.
[5] A. Gorovei, *Dase. Românilor*, 411.
[6] Lengyel, *l. c.*, 78.

porcărie „cotet de porci" și *șerpărie* „loc unde stau șerpii":

...dela nouă porcării,
Dela nouă șerpării,
Dela nouă brutării[1].

-ariță: *codariță* <*coadă*:

De le-au deochiat pasările,
Pice-le codaritele[2].

lungariță:

Șoptrlariță
Lungariță[3].

orbariță (înțelesul nu poate fi precisat):

Bubă cu orbariță[4].

-aș: *bălăuraș* și *auraș*:

Te fac un bălăuraș
Cu solzi de auraș[5].

bărbiaș (format prin asociere cu „bărbia" toporului):

Toporaș,
Bărbiaș[6],

ciumaș și *pocitoraș*:

Și vede ciumași
Cu ciumași,
Pocitori cu pocitoraș[7].

---

[1] Tocilescu, l. c., 664.
[2] Bîrlea, l. c., 329.
[3] *Ibid.*, 356.
[4] Tocilescu, l. c., 617.
[5] *Ion Creangă*, II, 94.
[6] Laugier, l. c., 65.
[7] Marian, *Descîntece*, 188; cf. 189.

furnicăraș:

Bună dimineața, furnicăraș,
Și vouă furnicilor [1].

găuraș „care stă prin găurile munților":

Nouă găurași
Dela munte coborîră [2].

gunoiaș:

Tu gunoi,
Gunoiașe [3].

holeraș (într'un descîntec de viermi la care se descîntă cu o creangă de holeră):

Holeraș de primăvară,
Scoate viermii din rană-afară [4].

muieraș:

Voi oameni, omenași,
Muieri, muierașelor [5].

ungeraș <*unger*:

... lăptișorul să i-l aduna
Și în ungeraș să i-l vire [6].

vîlvaș <*vîlvă*:

Nouă săgetași
Cu nouă vîlvași [7].

-atic: *cățelatic*:

... am nouă cîini cățelatici [8].

---

[1] *Ion Creangă*, IX, 204.
[2] Birlea, l. c., 348; cf. 340.
[3] Tocilescu, l. c., 665.
[4] I. C. Beldie, *La oaspeți*, 95.
[5] *Șezătoarea*, IV, 191.
[6] *Ion Creangă*, II, 94.
[7] *Grai și suflet*, V, 52.
[8] *Șezătoarea*, XXIV, 92.

desmiratic „care deochiu" (v. mai sus *desmir*), *săgetatic*, *desbumbatic* (înțeles neclar), *căşunatic* „care căşunează o boală" :

Acesta-i desmiraticul,
Acesta-i săgetaticul,
Acesta-i desbumbaticul :
Greu e iernaticul.
Mai bun e văraticul ...
Aşa să crăpe ...
Ochii săgeluticilor,
Ochii căşunaticilor [1].

-ău : *spinărău* (nume dat şarpelui):

Spinarău, spinarău,
Ce şezi trist şi mîhnit ? [2].

-că: *faraoancă* :

Nouă faraoni
Cu nouă faraoance [3].

Irodiance :

Numai Irodianca nu era [4].

-ciune : *boriciune*:

Aşa să mi speli pe mine.,
De urciune,
De boriciune [5].

pîrîciune:

Uriciunea,
Pîrîciunea [6].

---

[1] *Ungaria*, I (1904), 378.

[2] N. Leon, *Înț. nat. med.*, 108.

[3] R. A. Mehăilescu, *Crimpeie din viața țăr. rom.*, 25.

[4] Marian, *Vrăji*, 163, 165.

[5] Păsculescu, *l. c.*, 128; *cf.* 129; A. Gorovei, *Desc. Românilor*, 201; *Ion Creangă*, VI, 836 ; *bolficianile*, rîmul cu *uriciunile*, într'un descîntec tipărit în *Familia*, XXXVII, 235, o aceeași formă, dar schimbată sub influența lui *boală*.

[6] Păsculescu, *l. c.*, 123.

-eală: *corneli* <*corn*, formaţiune tot aşa de ciudată ca şi altele, provocată de rimă:

S'au lovit cornelile,
S'au curăţit roşelile [1].

întunecală:

Ameţeală,
Întunecală [2].

pietreală, deşi sensul lui nu reiese tocmai clar din context, pare să fie derivat din *piatră*, însemnînd „ce se întăreşte ca piatra“:

Otrinteala, pietreala [3]...

poşteală şi *rimneală*:

Aplecate din poştoală,
Aplecate din rimneală [4].

răsăreală „tresărire“:

...a-l lecui
De ameţeli,
De răsăreli [5].

rătuteală „turburare a minţei“:

Cuţit din slinte cu rătuteală [6].

scîrbeală:

Scîrbeală din mîncare,
Scîrbeală din culcare,
Scîrbeală din băutură [7].

---

[1] D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, I, 121.
[2] *Şezătoarea*, V, 144.
[3] Georgescu-Tistu, *Folkl. din jud. Buzău*, 35.
[4] *Ion Creangă*, IX, 50.
[5] T. Bălăşel, *l. c.*, [II], 139.
[6] Laugier, *l. c.*, 93.
[7] D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, I, 22; *Ion Creangă*, II, 74.

sgirceală:

Sgircelile.
Pocelile [1].

urală (pentru *ureală*) „faptul de a urî":

Dela el să piară
Spaimă şi urală [2].

zălezeală „ce face să eloceaască o boală":

Luat-au zălezeala,
Luat-au ameţeala [3].

zobeală (<*zobi*), alături de *fărîmeală*, are acelaşi înţeles: „ce face să te simţi sdrobit, sfîrşit de boală":

Cu zobeala,
Cu fărîmeala,
Cu fireşeala [4].

-eană: *bilceană* „cel care se duce la un bilci":

Împărţira turta
Cu toţi drumaşii,
Cu toţi bilceanii [5].

miezean „care stă la mijloc", format după *lăturean* „care locueşte la marginea unui sat":

Pe toţi miezenii
Şi pe toţi lăturenii [6].

---

[1] D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, I, 45.
[2] *Familia*, XXXII, 20.
[3] *Ibid.*, XXXVII, 224.
[4] *Şezătoarea*, X, 91; cf. Tocilescu, *l. c.*, 654, 655.
[5] *Apărătorul sănătăţei*, II, 204.
[6] Marian, *Leg. Maicei Domnului*, 325.

-easă: *bătăturească* „stăpîna unei bătături, unei curți“:

Dela vecine,
Dela streine,
Dela bătătureasă bună [1].

brînculeană:

S'a 'ntîlnit cu brîncolul,
Cu brînculeasa [2].

deochetoreană, *rîmnitoreană* și *poftitoreană*:

Cu deochetorul,
Cu deochetoreasa ...;
Cu rîmnitorul,
Cu rîmnitoreasa;
Cu poftitorul,
Cu poftitoreasa [3].

flecăreană:

Dela circiumăreană,
Dela flecăreană [4].

Gereană:

S'a 'ntîlnit cu Ger împărat,
Cu Gereasa împărăteasa [5].

înălțeană (iarăși un derivat de circumstață, din *înalt*, adus de cuvîntul care urmează în rimă):

Ce 'nălțeană,
Impărăteasă?...
Nu-i 'nălțoasa,
Nu-i împărăteasă... [6].

---

[1] Tocilescu, *l. c.*, 661; *cf.* 662.

[2] V. Gomoiu, *Din lit. med.*, 28.

[3] Laugier, *l. c.*, 78; *deochetoreană* și în *Șezătoarea*, XII, 183.

[4] D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 127.

[5] *Calendarul „Izvorașul“*, 1933, 69; *cf.* 40; *Ger împărat* e, de altminterelea, o alterare a lui *Ler împărat*, care apare și în descîntece.

[6] Marian, *Vrăji*, 236.

Irodeasa:

Cu Irod împărat,
Cu Irodeasa împărăteasa [1].

judeasă:

— Ce judeasă,
Ce doamnă-aleasă ?
— Că nu-i judeasă,
Nici doamnă-aleasă [2].

Mierăneasa:

A plecat Mierea cu Mierăneasa [3].

pingăresc:

Se mînecară...
Toate pingărescle,
Toate jupînesele [4].

poteuleasă <*poteă*:

Un' le duci cu potca,
Cu poteuleasă [5] ?

Sburătoreasă :

Sburătoreasa
Cu Muma-pădurnica [6].

vineresi <*vineri* :

Vineri vineresă,
Avrămesă
Cristinească,
Tinde masă
De mătasă [7];

---

[1] T. Papahagi, *Gr. și folkl. Moților*, 132; cf. 142; Bîrlea, *l. c.*, 369, 371; L. Sădineanu, *Studii folklor.*, 84, 87; *Izvorașul*, X, 142; *Șezătoarea*, XXIII, 10; 20 (redat greșit: *Irodiada*); *în Bucovinul român*, III, 138, *Irodiecile*, evident aceeași formă, schimbată și mai mult; *Irozele*, Papahagi, *l. c.*, 129; *Șezătoarea*, XXV, 136 (tot acolo mai departe: *Irodioasa*).

[2] Marian, *Vrăji*, 125.

[3] Tocilescu, *l. c.*, 540.

[4] V. Gomoiu, *Din istoria med.*, 30.

[5] *Ion Creangă*, VII, 88.

[6] *Oltenia*, I (1923), fasc. 3, p. 115.

[7] *Ion Creangă*, XI, 68.

o formațiune în fel: *joienească* <*joi*:

Joienească,
Avrămească
Întinse masă
De mătasă [1].

vrăjitorească, *fermecătorească*, *legătorească*:

Ieșiră ...
Vrăjitoreasa,
Fermecătoreasa,
Legătoreasa,
Care leagă
Și nu mai desleagă [2].

-eață și **-ețe**:
glodeață, *obrinteață*:

De albeață,
De glodeață,
De obrinteți [3].

gunoiață:

Și-mi umplu ochiul
De albeață,
De gunoiață [4].

rumeneață:

Din albeața ochilor,
Din rumoneața obrajilor [5].

*drăgosteț*e:

Frumusețile,
Drăgostețile [6].

---

[1] T. Bălăgel, l. c., II[1], 88 (tipărit *Jeneresti*).
[2] Păcalescu, l. c., 118; cf. 117.
[3] Lungiur, l. c., 76.
[4] D. Ionescu și Al. Daniil, l. c., I, 18; cf. 17; II, 72.
[5] Păcalescu, l. c., 149.
[6] Jon Creangă, [I], 110; cf. Tocilescu, l. c., 1660 (tipărit: *drăgeutățele*).

înălțe:

Dela buna cu bunețele,
Dela 'nalta cu 'nălțețele [1].

iubeșe și înbunește:

Iubețele mele,
Mîndrețele mele [2].

... cu multă înbunește
Și cu multă frumusețe [3].

-el, ea:

altărel <*altar*:

Cu nouă zăbrele...,
Cu nouă altărele [4].

buciumel:

... voi face buciumol
De aurel [5].

bulbucățel:

Toți frumușei și bulbucăței [6].

ciuțel <*ciută*:

Cum își linge vaca vițelul
Și ciuta ciuțelul [7].

cuiburel:

Păsărele
În cuiburele [8].

curățea:

Curățea m'am îmbrăcat [9].

frigurele:

90 de frigurele,
99 de boale grele [10].

---

[1] Tocilescu, *l. c.*, 1558.
[2] *Ibid.*, 1560.
[3] Păsculescu, *l. c.*, 140.
[4] *Comoara satelor*, IV, 70.
[5] T. Bălășel, *l. c.*, II, 78 ; cf. E. Hodoș, *l. c.*, 71.
[6] Em. Novacovici, *Cal. folkl.*, 128.
[7] L. Costin, *Graiul bân.*, 87.
[8] Păsculescu, *l. c.*, 115; cf. 118; Tocilescu, *l. c.*, 609, 618.
[9] Marian, *Vrăji*, 103.
[10] *Ion Creangă*, II, 71.

furcerel (<*furcer*), *toporel*, *sfrederel*:

Cu nouă furcerele,
Cu nouă toporele,
Cu nouă sfrederele [1].

ghioşer (v. mai departe *ghiaciov*, la suf. *-ieră*):

A puichiță ghioşea [2].

gozurele, *coturele* (<*cot* „colț la ziduri"):

... am aruncat
Toate gozurelele
Din toate coturelele [3].

grădinărele:

... a strîns
Trei feluri de floricele
Din trei grădinărele [4].

încheieturele:

Din mii şi sute de 'ncheieturele,
Din douăzeci de degeţele ...
Din toate încheieturelele [5].

jeţurel:

... cu nouă jeţurele [6].

jigărele în versurile:

Toate păsărelele,
Toate jigărelele [7]

---

[1] *Comoara satelor*, I, 16.

[2] E. Hodoş, *l. c.*, 71.

[3] Marian, *Descîntece*, 196.

[4] E. Hodoş, *l. c.*, 68.

[5] Marian, *Descîntece*, 21; *cf.* 51, 74, 75, 149, 185; *Vrăji*, 144, 171; *Naşterea*, 383; D. Lapaşcu, *Med. babelor*, 13, 19; Tocilescu, *l. c.*, 615, 1536, 1541; T. Pamfile, *Boli şi leacuri*, 43; *Sezătoarea*, I, 59; *Ion Creangă*, I, 118; II, 73; III, 246; *cheieturelele*, la Păsculescu, *l. c.*, 115.

[6] Em. Novicovici, *Col. folkl.*, 128.

[7] Grigorin-Bîgu, *l. c.*, I, 171.

trebue înțeles ca un derivat din *jigănie*, schimbat sub influența lui *jigărească*, prin obișnuite confundări de cuvinte. *junghiurele*:

Toate junghiurelele [1].

luceferel:

Ca lumea să se uite la el
Cum se uită la un luceferel [2];

foarte des pl. *luceferei* rimînd cu *umerei* sau alte forme în *-ei*:

Luna 'n piept (l-oi răzima
Și luceferei
Pe umerei [3];

și *luceferele*:

Pe umerele
Două luceferele [4].

luminele:

Din trei vădurele
Cu trei luminele [5].

măciucel:

Sări în vîrf de măciucel [6].

mădăvele:

Din toate mădăvelele [7].

---

[1] *Șezătoarea*, XXII, 36.

[2] A. Nour, *Descîntece și vrăji*, 47.

[3] Marian, *Vrăji*, 95; *cf.* 284; Teodorescu, *l. c.*, 673, 974, 976, 978, 1135; Păsculescu, *l. c.*, 114, 125; E. Hodoș, *l. c.*, 10; L. Costin, *Mărgăritarele Bănatului*, 80; A. Nour, *l. c.*, 33; N. Georgescu-Tistu, *Folkl. din jud. Buzău*, 20; D. Ionescu-Buzău, *Micul magazin de med. pop.*, 421; *Șezătoarea*, X, 46; XI, 69; XIII, 8; XIV, 106; *Rev. crit.-lit.*, V, 92; *Arh. Olteniei*, V, 146; IX, 62; *Izvoraș*, VII, n-rele 9-10, p. 17.

[4] *Familia*, XI, 45.

[5] E. Hodoș, *l. c.*, 48.

[6] *Ion Creangă*, I, 14.

[7] Dintr'o colecție inedită din Putna; *cf.* *Tribuna*, 1893, 493, unde *mădăvelele* pare fi o greșeală pentru *nodurelele* (*cf.* mai departe).

măşcăţel < *mâşcat*:

Cele grele.
Măşcăţele [1].

mînecele:

Cu stele
Mărunţele
Pe mînecele [2].

năfrămele:

Cu 99 de măurele,
Cu 99 de năfrămele [3].

noadurele:

Din toate noadurelele,
Din toate încheieturelele [4].

oborocel:

... nouăzeci şi nouă de oborocele [5].

osurele:

Mia de osurele [6].

părmăcel:

Se suiau şi ei pe părmăcel
Şi mă priviau şi ei [7].

pestricel:

Linge vidra puişorii,
De frumuşei,
De pestricei [8].

---

[1] Marian, *Descîntece*, 108.

[2] Tocilescu, *l. c.*, 678; cf. 1559; E. Holeş, *l. c.*, 10, 11; L. Costin, *Mărg. Bănăţului*, 45; *Şezătoarea*, XXI, 89.

[3] *Ion Creangă*, VIII, 212.

[4] Marian, *Descîntece*, 51; cf. 105; Şăineanu, *Studii folkl.*, 86; *Şezătoarea*, XXIII, 32; *Ion Creangă*, I, 118.

[5] Marian, *Vrăji*, 226.

[6] Şăineanu, *l. c.*, 85–86; *Şezătoarea*, XXIII, 22.

[7] D. Ionescu şi Al. Dantil, *l. c.*, II, 186.

[8] T. Bălăşel, *l. c.*, I[II], 20; cf. D. Ionescu şi Al. Dantil, *l. c.*, I, 96; N. Ionaşcu şi M. Mladenatz, *Poesii pop. şi descîntece*, 92; Pamfile, *Boli şi leacuri*, 31; *Şezătoarea*, IV, 192.

pistruia:

Păsărică pistruia
Pe copac se suia [1]

plăpumele:

Copiii mici în legănele
Și boierii în plăpumele [2],

rărunchei:

Din fiicăței,
Din rărunchei [3].

sărățel, formațiune curioasă, ca atîtea altele, din *seară* + (*pe*) *înserate*:

Vă dau de dimineață
O rață.
De prînz
Un mînz.
În sărățel
Un cocoșel [4].

scorburele:

Toate păsărelele
La toate scorburelele [5],

Șoimele <*Șoimane*, format după *Iele*:

Cui din Iele,
Din Șoimele [6].

strâchinele și *lingurele*:

Luă nouă strâchini, strâchinele,
Luă nouă linguri, lingurele [7].

unchegel:

Unchiași, unchegelor [8].

---

[1] *Ion Creangă*, I, 116.
[2] Tocilescu, l. c., 556; cf. 580, 609; *Șezătoarea*, X, 24, 25, 105.
[3] *Familia*, XXV, 603-604; XXVIII, 6.
[4] *Ion Creangă*, IX, 181.
[5] Tocilescu, l. c., 559.
[6] *Okilașul*, II, nr-ele 3-4, p. 24; cf. *Familia*, XXXII, 189.
[7] *Șezătoarea*, XII, 184.
[8] *Ibid.*, IV, 191.

vineţel:

... tu urgiaţele
Vineţele
Eşti adus din Ţarigrad [1].

zimţele

Cu măselele,
Cu zimţelele [2].

-enie: *blestemăţenile*:

Să taie necurăţeniile,
Să taie blestemăţeniile [3].

-eş apare în trei derivate dintr'un descîntec de şarpe: *dedeş* (obscur ca formaţiune), dacă cumva nu este o alterare a lui *dereş* „de coloare roşie brăzdată cu alb, cu cenuşiu", *pieleş* <*piele*, *carneş* <*carne*:

Dedeş bea din piele,
Pieleş bea din carne,
Carneş bea din os [4].

-esc (printre derivatele adjectivale cu acest sufix cele mai multe sînt adăugate la numele vre-unei boale [5]): *bivolesc* (*soare*, într'un descîntec de „soare sec") [6], *bivolească* (*cîrtiţă*) [7],

---

[1] Tocilescu, *l. c.*, 661.

[2] Gr. Dem. Teodorescu, *Poesii pop.*, 368, 384.

[3] Pamfile, *Boli şi leacuri*, 40.

[4] Tocilescu, *l. c.*, 149.

[5] Unele, ca *broştesc*, *cîinesc* etc., sînt atestate şi altcum, dar nu putem fi lăsaţi la o parte, fie pentru că ne arată o deosebită predilecţiune pentru ele în descîntece, fie pentru că apar ca formaţiuni independente.

[6] Tocilescu, *l. c.*, 560.

[7] D. Ionescu şi Al. Dauli, *l. c.*, I. 7, 13; *Rev. p. ist. arh. fil.*, III, 884; *Şezătoarea*, XXIV, 80.

boiască (bríncă) [1]; *broștească (bríncă)* [2]; *cadînească (bríncă)* [3]; *căiesc (pojar)* [4], *(soare)* [5], *căiască (bubă)* [6], *(bríncă)* [7], *(cîrtiță)* [8], *(rîie)* [9], *(tîrpie „umflarea stomacului“)* [10], *căieți („d'ăi răi“)* [11], *(tîrcolituri*, v. mai departe, derivatele cu suf. *-ură)* [12]; *căldărească (bubă)* [13], *(rîie)* [14]; *căpresc (pojar)* [15], *(soare)* [16], *căprească (bubă)* [17], *(cîrtiță)* [18], *(rîie)* [19]; *cătelunesc (soare)* [20]; *cătirească (cîrtiță)* [21]; *cerbească (bríncă)* [22]; *chilomănești* <*chilonan „mare, sdravăn“* <*chilon „armă în formă de ciocan“ (cai, măcinci)* [23]; *cimpească (bubă)* [24]; *cinesc (soare)* [25], *cinească (bondă)* [26],

---

[1] *Graiul nostru*, I, 137.

[2] Tocilescu, *l. c.*, 1150.

[3] Laugher, *l. c.*, 80.

[4] Em. Novacovici, *Din comuna Băuțaului*, II, 27.

[5] Tocilescu, *l. c.*, 564.

[6] *Ibid.*, 800; Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 29; E. Hodoș, *l. c.*, 48, 53; V. Gomoiu, *Din ist. med.*, 31; Hasdeu, *Etym. magn.*, I, 94; *Șezătoarea*, VIII, 112.

[7] *Graiul nostru*, I, 261.

[8] *Rev. p. ist. arh. fil.*, III, 384; *Șezătoarea*, XXIV, 80.

[9] D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 183.

[10] Em. Novacovici, *Col. folkl.*, 139.

[11] *Șezătoarea*, VII, 93.

[12] *Convorbiri literare*, IV, 108.

[13] *Șezătoarea*, VIII, 112.

[14] *Ion Creangă*, IX, 179.

[15] Em. Novacovici, *Din comuna Băuțaului*, II, 27.

[16] Tocilescu, *l. c.*, 564.

[17] *Ibid.*, 1150; Grigoriu-Rigo, I, 29; E. Hodoș, *l. c.*, 48, 49, 51; V. Gomoiu, *Din ist. med.*, 31; *Șezătoarea*, VIII, 112.

[18] D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 73; *Rev. p. ist. arh. fil.*, III, 384; *Șezătoarea*, XXIV, 80.

[19] Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 155, 183; T. Bălășel, *l. c.*, 111, 114; D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 183; *Șezătoarea*, VII, 91.

[20] Tocilescu, *l. c.*, 564.

[21] *Rev. p. ist. arh. fil.*, III, 384; D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 73 (după: *cîrtoască*); *Șezătoarea*, XXIV, 80 (după: *cătelunească*).

[22] Tocilescu, *l. c.*, 1150.

[23] Pamfile, *Boli și leacuri*, 70.

[24] D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 62.

[25] Tocilescu, *l. c.*, 1373.

[26] T. Pamfile, *Boli și leacuri*, 14.

(bubă)[1], *(brincă)*[2], *(rîie)*[3], *(unghie)*[4], *cinești (încolituri*, v. mai sus, s. *căieți)*[5]; *costurărese* <*costorar* „spoitor de căldări"[6], *(dalnic)*[7], *costărăvească (rîie)*[8], *costorerești* (despre boala „de cîini")[9], *(sfînte)*[10]; *feciorești (pălării*[11])[12]; *fetești (struțuri*[13]*)*. *(faceri)*[14]; *găinească (rîie)*[15], *găinești (frigări)*[16]; *gîscească (brincă)*[17], *gîscărească (rîie)*[18]; *iepească (bubă)*[19], *(rîie)*[20]; *iepurești (drumuri)*[21]; *lăicțese (soare)*[22], *lăicțești (vîrf și țeapă)*[23]; *lupește (soare)*[24], *lupească (bubă)*[25], *(pocitură)*[26], *lupești („d'ăi răi")*[27], *(cimpuri)*[28]; *mîțească (bubă)*[29], *(rîie)*[30], *(unghie)*[31]; *mor-*

---

[1] G. Alexici, *Texte din Bt. pop.*, 207; E. Hodoș, *l. c.*, 49, 51; D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 62.

[2] Tocilescu, *l. c.*, 1149.

[3] *Ion Creangă*, IX, 179.

[4] *Arhiva Arh. de folkl.*, I, 214.

[5] *Comoara satelor*, IV, 108.

[6] *Ion Creangă*, VIII, 243.

[7] *Ibid.*, IX, 179.

[8] *Ibid.*, VIII, 152.

[9] D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, II 147.

[10] Marian, *Vrăji*, 92.

[11] *Ibid.*

[12] *Comoara satelor*, V, 106.

[13] *Ion Creangă*, IX, 179.

[14] Tocilescu, *l. c.*, 1571.

[15] *Graiul nostru*, I, 381.

[16] *Ion Creangă*, IX, 179.

[17] T. Bălășel, *l. c.*, II, 100.

[18] *Șezătoarea*, VII, 91.

[19] D. Ionescu-Buzău, *Micul magazin de med. pop.*, 416.

[20] Tocilescu, *l. c.*, 584.

[21] *Șezătoarea*, VIII, 113.

[22] Tocilescu, *l. c.*, 1573.

[23] E. Hodoș, *l. c.*, 49; și într'o colecție inedită din Putna.

[24] *Grai și suflet*, V, 63.

[25] *Șezătoarea*, VII, 93.

[26] Ionescu-Buzău, *Micul magazin de med. pop.*, 416.

[27] E. Hodoș, *l. c.*, 49, 51.

[28] D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 183.

[29] *Arhiva Arh. de folkl.*, I, 204.

ţeşti (friguri)[1]; *năprăznicească (faceri)*[2]; *năzdrăvenească (friguri)*[3]; *netoţească (bubă)*[4], *(brînză)*[5], *(ceapă)*[6], *netoţeşti (friguri)*[7]; *nevesteşti (faceri)*[8]; *ogărcească (rîie)*[9]; *oiesc (pojar)*[10], *(soare)*[11], *oiască (bubă)*[12], *(rîie)*[13], *(cîrtiţă)*[14], *(tîrpie*, v. mai sus, s. *căinească)*[15], *oieşti (friguri)*[16]; *păsăreşti (bubiţe)*[17]; *pisicească (bubă)*[18]; *răcoşti <rac („d'ăi răi")*[19]; *răţească (rîie)*[20]; *rudărească (bubă)*[21], *(rîie)*[22], *rudăreşti („cîini")*[23]; *şerpesc (soare)*[24], *şerpească (bubă)*[25], *(brînză)*[26], *(pocitură)*[27]; *urăsesc (cuţit)*[28],

---

[1] *Comoara satelor*, IV, 107.

[2] *Ibid.*, V, 190.

[3] *Ibid.*, IV, 107.

[4] Tocilescu, *l. c.*, 605, 1150 (comp. *ibid.*, 608: *bubă din netoţi*).

[5] *Ibid.*, 1149.

[6] *Ibid.*, 1512.

[7] D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, II, 70.

[8] *Comoara satelor*, V, 190.

[9] *Ion Creangă*, IX, 179.

[10] Em. Novaconstt. *Din comoara Bănăţului*, II, 28.

[11] Tocilescu, *l. c.*, 564.

[12] *Ibid.*, 600, 1150, 1510; D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, I, 62; Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 29; E. Hodoş, *l. c.*, 48, 49, 51, 52; V. Gomolu, *Din ist. med.*, 31; Hasdeu, *Etym. magn.*, I, 94; *Şezătoarea*, VIII, 112.

[13] D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, I, 183.

[14] *Rev. p. ist. arh. fil.*, III, 364.

[15] Em. Novaconstt, *Col. folkl.*, 189.

[16] Tocilescu, *l. c.*, 1571.

[17] D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, II, 25.

[18] *Ibid.*, I, 62; *cf.* Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 155, unde este greşit tipărit.

[19] *Şezătoarea*, VII, 93.

[20] *Ion Creangă*, IX, 179.

[21] Tocilescu, *l. c.*, 609; *Şezătoarea*, VIII, 112.

[22] *Ion Creangă*, IX, 179.

[23] *Ibid.*, VIII, 182.

[24] Tocilescu, *l. c.*, 564.

[25] E. Hodoş, 51; şi într'o colecţie inedită din Pusna.

[26] Tocilescu, *l. c.*, 1150.

[27] *Grai şi suflet*, V, 63.

[28] D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, II, 126.

(dulac) [1], *urcătească (bubă)* [2], *(rîie)* [3], *urcăreşti („clini")* [4], *(vifor şi ţeapă)* [5], *ursească (tuse)* [6], *(unghie)* [7], *urseşti („d'ăi răi")* [8], *(păduri)* [9]; *măcese (izdat)* [10], *(soare)* [11], *văcească (bubă)* [12], *(brînză)* [13], *(cîrlige)* [14], *văceşti (friguri)* [15]; *văduveşti (facuri)* [16]; *urdeamcă (poclitură)* [17].

-et: *grijet*:

Să-şi umble umbletele,
Să-şi grijească grijetele [18].

strîenet „junghi":

Şi-l spăla ...
De toate strîenetele [19].

-ete: *virfete*:

... din virfete se-apleacă [20].

---

[1] *Ion Creangă*, VIII, 243.

[2] *Şezătoarea*, VIII, 112.

[3] *Ion Creangă*, IX, 179.

[4] *Ibid.*, VIII, 152.

[5] *Şezătoarea*, VIII, 113.

[6] *Ibid.*, VII, 93.

[7] *Arhiva Arh. de folklor*, I, 204.

[8] *Ibid.*

[9] D. Ionescu-Bucău, *Mică magazie de uzuri pop.*, 416.

[10] E. Hodoş, *l. c.*, 28.

[11] Tocilescu, *l. c.*, 564

[12] Grigorie-Rîgo, *l. c.*, I, 29; G. Alexici, *Texte din lit. pop.*, 207; E. Hodoş, *l. c.*, 48, 61; V. Gomoiu, *Din cet. mol.*, 31; Hasdeu, *Etym. magn.*, I, 84; *Şezătoarea*, VIII, 112; XII, 185, 186; *Ion Creangă*, V, 52.

[13] *Graiul nostru*, I, 137, 281 (*văcească*).

[14] D. Ionescu şi Al. Dumi, *l. c.*, I, 73; *Şezătoarea*, XXIV, 86.

[15] Tocilescu, *l. c.*, 1971.

[16] *Cosmara satelor*, V, 100.

[17] *Grai şi suflet*, V, 62; *urcoaică* (*mătrice*), la Marian, *Înmormîntare*, 240, poate fi aceeaşi formă, dacă, pentru că în vorbirea familiară se zice *mătrăşească*, ar fi mai curînd o greşeală în loc de *urcătoare*, cum apare destul în descîntece.

[18] I. A. Candrea, *Or. din Ţara Oltului*, 40.

[19] Em. Savescu-Ici, *Col. folkl.*, 134; cf. E. Hodoş, *l. c.*, 19, 32, 61, 62 (tot acolo: *Sfulgare şi stăvenete*, aşa că pare confundat cu *trîsnet*).

[20] *Cosmara satelor*, III, 26.

-ică: *apșorică*:

Te-oi spăla...
Cu apă, apșorică
Dela Ierusalim venită[1],

fumurică „fumurie, cenușie“:

Păsărică
Fumurică
Se făcu,
Pe lucium se sui[2],

ghiocică[3]:

Păsărică ghiocică
Sări iel, sări culea[4],

închieturică și *mădulărică*:

Din toată închieturica,
Din toată mădulărica[5],

---

[1] *Șezătoarea*, XVI, 13.

[2] Tocilescu, *l. c.*, 1143.

[3] Nu derivat din *ghiocel*, cum îl explică *Dicț. Acad.*, II, 291, ci influențat numai de acesta, pentru că ne îndreaptă spre *ghiaușe* : *pasăre ghiaușe*, la Tocilescu, *l. c.*, 1143 : *păsărică ghiaușe*, în *Doina*, I (1928), 82 ; iar în *Doina*, I, 149, *ghiaș* e explicat prin „jumătate alb, jumătate negru“; același cuvînt ne e cunoscut și din alte părți: *ghiaș* „capră neagră, cu pată albă în bot“, Viroel, *Gr. din Vîlcea*, 93; *ghiață* „capră cucheșe“, Șt. Pașca, *Glosar dial.*, 30 ; *ghiașe* „capră cu părete pe la ochi“, V. Păcală, *Mos. pat. Rășinari*, 137 ; *geașă* „albă la cap, cu pîsi negri pe obraz“, E. Precup, *Păstor. în Munții Rodnei*, 25 ; *ghiaș* „animal cu vrîste, cu pui, vărgat“, *Șezătoarea*, V, 74; cf. *Dicț. Acad.* II, 253, 263, 265, s. *ghiață*, *ghiaș*, *ghiașe* ; apare și în numele pasărei *sfrancioș ghiaș*, Marian, *Ornit.*, I, 76 ; II, 77, unde, după o comunicare a lui At. Marienescu, e dat că ar însemna „coițos“, explicație deci falsă.

[4] *Ion Creangă*, I, 14 (greșit explicat prin „oaie“).

[5] *Ibid.*, IX, 53, 54, 82.

libovicĕ, ticnicĕ, lipicĕ:

Floricica
Îi da floricelele.
Libovica
Îi da libovul,
Ticnica
Îi da ticnelile.
Lipica
Îi da lipiciul [1].

orbălcicĕ:

Buhă orbă[l]cică,
Buhă cu orbalț [2].

-icel: *biticel* <*bit*:

Cu nouă boți,
Cu nouă biticele [3].

fericel <*fier*:

Cu măsele de oțele
Și cu dinți de flericele [4].

lemnicel:

Toate pietricelele,
Toate lemnicelele [5].

-icică: *căpricică*:

Căpricică
Turturică [6].

-ie: *birăie* „funcția de birău" (primar):

Dela 'mpărăție
Pîn' la birăie [7].

---

[1] Tocilescu, *l. c.*, 1135.
[2] Marian, *Descântece*, 155, 156; *Tribuna*, 1893, 483.
[3] Em. Novacovici, *Col. folkl.*, 151.
[4] *Ion Creangă*, VI, 140.
[5] Tocilescu, *l. c.*, 1573.
[6] *Ibid.*, 637.
[7] *Familia*, XI, 64.

bolnăvie:

Toate durerile,
Toate bolnăviile [1].

divănie „loc de judecată" (unde se ţinea „divanul"):

Împăraţii la împărăţiile lor,
Divanii la divăniile lor [2].

surzie:

Surzie,
Năucie [3].

-ilă: *Izbila* <*izbi* şi *Îndila* (aceasta pare în totul o formă inventată, să se potrivească cu cea dintîi):

A mers pe cale, pe cărare
Şi s'a întîlnit cu Izbila şi Îndila:
L-a izbit,
L-a trîntit [4].

-ime: *arzime*, *dogorime*:

Rămînă cu arzime,
Rămînă cu dogorime [5].

-ină: *bursucină* <*bursucă* ori *bursoacă*, numele plantelor *bartsia alpina*, *setaria glauca* [6]:

Am auzit că speli ...
Pietrile de rugină,
Văile de bursucină [7].

---

[1] Laugier, *l. c.*, 80; cf. *Arh., Olt.*, IV, 456.

[2] Tocilescu, *l. c.*, 1550; *divan* a deviat dela înţelesul lui, înecmulind sfîrşitul „judecătorie".

[3] *Şezătoarea*, V, 144; comp. *surzie* (*ibid.*, X, 60).

[4] *Şezătoarea*, XI, 100; cf. 101, 102; tot acolo şi *Îndila*.

[5] Tocilescu, *l. c.*, 558.

[6] Z. Panţu, *Plantele*, ed. a 2-a, 37.

[7] *Natura*, XXI (1932), nr. 10, p. 32.

Cu același sufix apare forma ce se adaugă uneori la *mătrice*:

Mătrice
Mătrichină [1].

Derivarea astfel a fost înlesnită de întrebuințarea deasă a lui *mătrăgună* pe lîngă *mătrice* [2]; în fonetism, *mătrichină* pare, de altfel, influențat de sîrb. *matrik* „chrysanthemum parthenium". Altă formă care se adaugă la *mătrice* e *mătricură* [3], cu terminația schimbată prin legături de rimă (nu ne putem gîndi că ar reproduce pe lat. m a t r i c u l a).

-*oar*: *albicior*:

Păsărică albicioară,
Păsărică pestricioară [4].

beldioară:

Ne ducem prin oări
Să așezăm beldioarele, trestioarele [5].

bolovănior:

... cum măsură ...
... rîurile bolovănioarele [6].

---

[1] D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 156; *cf.* N. Leon, *Int. aut. med.*, 137. La G. Dem. Teodorescu, *Poezii pop.*, 389: *mătrăchină*, cu sufixul schimbat: *mătricană*, D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, II, 130.

[2] Tocilescu, *l. c.*, 636, 637; Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 109; D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 153, 154, 157, 159; II, 108, 130, 131; Laugier, *l. c.*, 82; A. Noar, *Descîntece și vrăji*, 25; *Graiul nostru*, I, 96, 138; *Luminа p. toți*, I, (1883), 417; *Educatorul*, II (1884), 30; *Șezătoarea*, X, 91; XII, 189; *Ion Creangă*, VIII, 181. Alăturarea ambelor forme a dus la expresiile: *mătrice mătrăgunoasă*, D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, II, 128, și *mătrice mătrăgunită*, tot acolo, II, 152.

[3] D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, II, 107, 127 (în rimă cu *frigură*); *Tinerimea rom.*, II (1899), 221; de aici derivatul: *mătricurată*, în *Tin. rom.*, II (1899), 220, *mătriculată*, Tocilescu, *l. c.*, 1575; *Graiul nostru*, I, 22, 23; *Șezătoarea*, XI, 61.

[4] *Șezătoarea*, XI, 64.

[5] D. Lupașcu, *Mod. babelar*, 10.

[6] L. Costin, *Măry. Bănățului*, 58.

buruienioare (tipărit *burioare*):

Şi toate ovesele
Şi toate burioarele [1].

frumuşor:

Ling oiţele, căpriţele
Iezişori de frumuşori [2].

hîrtecior:

Luaţi nouăzeci şi nouă de săpuşoare,
Nouăzeci şi nouă de hîrtecioare [3].

împărăţior:

La 'mpăraţi, la 'mpărăţiori [4].

jigăricioare <*jigăriţe* „plămînii dela vite":

Din inimioare.
Din jigăricioare [5].

mătăcinioară <*mătăcină*:

Toate rădăcinioarele,
Toate mătăcinioarele [6].

orăşior:

Din toate orăşioarele [7].

plăvioară < *plăvie* „grămadă de lemne, de crengi ce pluteşte deasupra unui rîu":

Păsărică pestricioară,
Ce te sui pe plăvioară [8]?

---

[1] *Ion Creangă*, VIII, 19.

[2] Tocilescu, *l. c.*, 554; cf. *Familia*, II, 407; III, 70; *Anuarul Arh. de folkl.*, I, 209.

[3] Marian, *Vrăji*, 226.

[4] *Ibid.*, 111.

[5] *Familia*, XXV, 603.

[6] E. Bodoş, II (greşit tipărit: *mătăcinoasele, mătăcinioarele*).

[7] *Şezătoarea*, XI, 68.

[8] T. Băiaşel, *l. c.*, I[II], 67.

tărîcioară:

... în tărîcioară şi-o turnă [1].

zînioare (alături de *frumuşori*, relevat şi mai sus):

Voi 99 de zînioare
Frumuşoare [2],

-iş, -îş: *lătiş* <*lat*:

... cuţit ...
Cu lătiş
Ascuţit [3].

miriş „cel care mîndru-se în cineva şi mîrîndu-se de el îl farmecă, îl vrăjeşte“:

Înainte ieşitu-mi-a
Miriş şi pîriş,
În faţă mi s'a ivitat,
Mare ură mi-a aruncat [4].

obrintiş „obrinteală“:

... porumbul negru e bun
Şi de măciniş
Şi de obrintiş [5].

tîrîş „şarpe“ (derivat deosebit de cel cunoscut):

Tu, tîrîş [6]...

-işor: *răzişoară*:

Sfinte soare
Frăţioare,
Răsari cu 40 de răzişoare [7],

---

[1] *Ghilaşul*, I, n-rele 9-10, p. 28.

[2] *Familia*, II, 407; cf. III, 70, 265.

[3] Tocilescu, l. c., 1147.

[4] Bîrlea, l. c., 332.

[5] *Şezătoarea*, VI, 99.

[6] *Lumina p. toţi*, I (1885), 377; *Ion Creangă*, IX, 235.

[7] Marian, *Vrăji*, 111; cf. *Sărbătorile*, I, 186; Tocilescu, l. c., 873; *Ion Creangă*, V, 154; *Ghilaşul*, I, n-rele 3-4, p. 32.

singișor:

Să-i curgă singișorul [1].

tecișoară:

Ca fasolea 'n tecișoare,
Ca strugurii 'n vițișoare [2].

-iță: *bosconiță* „vrăjitoare" <*boscoană* „farmec, vraje":

A ieșit cuconița,
Bosconița [3].

buchiță <*bucă*:

In buchițe
Două rujițe [4].

ciontițe și *încheieturițe*:

Din toate ciontițele,
Din toate încheieturițele [5].

crăchiță:

In crăchița de boz [6].

deochetoriță „deochetoare":

Cu nouă deo[che]tori,
Cu nouă deo[che]toriță [7].

frigăriță:

Frigare, frigărița mea [8].

---

[1] D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 89.

[2] *Ibid.*, I, 178.

[3] Marian, *Naștere*a, 394.

[4] L. Costin, *Mărg. Bănatului*, 45; cf. 86; *Familia*, XXVII, 256.

[5] A. Țiplea, *Poezii pop. din Maram.*, 98; cf. T. Papahagi, *Gr. și folkl. Maram.*, 143; Birlea, *l. c.*, 349.

[6] *Șezătoarea*, X, 91.

[7] Birlea, *l. c.*, 331; aceeași formă, mult schimbată, în *Șezătoarea*, III, 136:

99 de ghiotori,
99 de ghiotorițe.

[8] Păsculescu, *l. c.*, 136.

hopăiță <*hopaie* = văpaie :

Din gură
Hopăiți de foc vârau [1].

încheieturiță :

Din toate încheieturițele [2].

Irodița (comp. mai sus *Irodeasa*):

S'au sinecat.
S'au minecat
Nouă Irodițe [3].

junghiurițe:

Toate junghiurițele
Din toate încheitorițele [4].

lespeziță:

... pe finîniță
Este-o lespeziță,
Sub lespeziță
Este-o pasăre pestriță [5].

măduviță:

Din toată vița
Și măduvița [6].

mierloșiță și *brindușiță*:

Ochii mei de mierloșiță,
Limba mea de brindușiță [7].

---

[1] Tocilescu, *l. c.*, 1576; *cf.* 1593.

[2] *Anuarul Arh. de folkl.*, I, 108.

[3] Măcleu, *Descântece*, 95; *cf.* L. Șăineanu, *Studii folklor.*, 88; schimbat în *Mirodițe* (*Ungaria*, I, 278, 379).

[4] T. Papahagi, *Or. și folkl. Maram.*, 133.

[5] Tocilescu, *l. c.*, 1517; *cf.* 1525.

[6] T. Papahagi, *l. c.*, 144.

[7] C. Gheorghiu, *Cal. fem., superst.*, 22 ; D. Lupașcu, *Med. bab.*, 25.

miriță, în loc de *mieriță* <*miere*, cum reiese din context:

Ți-oi da gurița
De miriță
Și ochi de albiniță;
Cum trag toate furnicile...
La miere [1].

năditǎ:

Nadă, năditǎ [2].

plămădiță:

... să-l arunci ...
... în covaia cu plămădiță [3].

podobiță:

... Eu să fiu păuniță
Podobiță [4].

primăriță:

La primar, cu primăriță,
La vătav, cu vătăviță [5].

ștergătoriță:

Nouă ștergătoriță [6].

strădomăgiță <*strădomaș* = surdomaș:

... nouă feluri de strădomași
Cu strădomăgițe [7].

umflăturiță:

Culegeți toate umflăturițele [8].

---

[1] Teodorescu, *l. c.*, 675.
[2] L. Șăineanu, *Studii folkl.*, 69.
[3] *Familia*, XXXVII, 247.
[4] Marian, *Sărbătorile*, III, 278.
[5] Pamfile, *Cerul și podoabele lui*, 186.
[6] *Aurora română*, Cernăuți, I (1881), 58.
[7] E. Hodoș, *l. c.*, 23; cf. Costin, *Graiul bănăț.*, 187.
[8] *An. Arh. de folkl.*, I, 202.

unghiță:

Din toate unghițele [1].

ursărițe, *lingurărițe* și *fruntărițe*:

Toate ursărițele,
Toate lingurărițele,
Toate mahalagițele,
Toate fruntărițele [2].

vătriță

Șade pe vătriță [3].

vecinită și *vecinăriță*:

Cine, cinerițele,
Rele vecinițele [4].

Cine, cinerițele
Și vecinărițele [5].

-iu, -ie: *pestriciu* :

Bubă pestriciu,
Bubă piersecie [6].

-mint : *blăstămint* :

Bubă din blăstăminte,
Bubă din jurăminte [7].

-oi, -oaie, -oaică dau loc la numeroase derivate pentru a alătura la numele unei boale un corespunzător format astfel — caracteristic în această privință e un descîntec „de vifor" ce începe astfel:

---

[1] Birlea, *l. c.*, 340; cf. *Șezătoarea*, VI, 101.

[2] Păsculescu, *l. c.*, 126; *fruntăriță* e explicat în glosar prin „femeie de joc", dar nu e clară derivarea lui.

[3] *Ion Creangă*, XIII, 76.

[4] Marian, *Vrăji*, 217.

[5] *Ibid.*, 207, 210.

[6] *Șezătoarea*, XI, 49.

[7] E. Rodiș, *l. c.*, 49.

Viforul cu viforoaica,
Buba cu buboaica,
Brînca cu brîncoaica,
Dăhucul cu dăhicioaica [1].

Cum numele de animale apar des în descîntece — şi ele dau prilej la asemenea formaţiuni —, caracteristice iarăşi sînt următoarele versuri dintr'un descîntec unde, fiind vorba de şarpe şi de şerpoaică, potrivirea de rimă a adus un şir de forme arătînd ce departe merge inventivitatea verbală a descîntătoarelor:

Din gură de şarpe vindecată,
De şarpe, de şerpoaică ...,
De năpîrcă, de năpîrcoaică ...
De guşter, de guşteroaică ...
De şopîrlă, de şopîrloaică ...,
De muscă, de muscoaică ...,
De cîne, de cînoaică ...,
De nevăstuică, de nevăstoaică ....
De albină, de albinoaica,
De viespe, de viespoaică [2].

Tipic însă pentru alăturarea, într'un singur descîntec, a multor derivate în *-oi*, *-oaie*, *-oaică* este un descîntec din Vîlcea publicat în *Suflet oltenesc*, I, 153-154; se înşiră acolo: *albinoi*, *bărzoi* < *bîrză*, *cîţoi* < *cîţă*, *coţofănoi*, *furnicoi*, *găiţoi*, *nevăstoi* (ca nume al lui *nevăstuică*), *pitpălăcoi*, *pondilichioi* (lîngă *pondilichie*), *potîrnichioi*, *presuroi*, *prepeliţoi*, *şindilioi* (lîngă *şindilică*), *veveriţoi*, *verdeloi* (lîngă *verdelie* = verdeaţă), *viespoi*; *ciocîrlănoaie*; *aretoaică* < *arete*, *botgroaică*, *brînbeţoaică*, *cocoroaică*, *cucoaică*, *granguroaică*, *păinjenoaică*, *pîrşoaică*, *piţigoaică*, *sfrănciogoaică*, *şobolanoaică*, *ulioaică* < *ulie*, *uicuroaică*, *vulturoaică*.

Isolate, forme de acest fel se întîlnesc în multe descîntece:

[1] *Şezătoarea*, I, 198-199.

[2] *Arh. Olteniei*, VII, 519-520; cf. Teodorescu, *l. c.*, 591 (descîntec aproape identic): *guşteroaică* se întîlneşte şi altcum: Teodorescu, *l. c.*, 1579; D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, I, 190.

argintoaică:

Argint sau argintoaică ...
Pentru leac luat [1].

armășăroaice:

Și armășarii ...
Armășăroaicele [2].

arzoaice:

— Voi 98 de arzoaice, unde vă duceți [3]?
— Noi ne ducem să ardem codrul cu lemnele [4].

Avistriței <*Avestiță*:

S'a 'ntîlnit ...
Cu Avistrița,
Cu Avistriței [5].

băbițoi:

Voi băbițelor,
Voi băbițoilor [6].

băcioaici <*baci*:

Venira oi mari negre,
Cu băcioici mari negre [7]

bînturitoroi:

Striga cu strigoiul,
Bînturească cu bînturitoroiul [8].

brăbeți <*brăbete* „vrabie":

De brăbele,
De brăbeți [9].

---

[1] Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 147; D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 41; *cf.* D. Ionescu-Buzău, *Micul magazin de med. pop.*, 415.

[2] T. Bălășel, *l. c.*, I[11], 93-94.

[3] *Ion Creangă*, III, 109.

[4] Tocilescu, *l. c.*, 1578.

[5] T. Bălășel, *l. c.*, I[11], 93.

[6] Tocilescu, *l. c.*, 1586.

[7] *Ibid.*, 550.

[8] *Ibid.*, 1579.

brincoi, brincoaică:

Plecă brînca cu brîncoiul ei [1].

Cu brînca, cu brîncoaica [2].

cataroaice:

Cataroi cu cataroaice [3].

ceaşăroaie, ceasoroaică, derivaţi iarăşi de tot artificiali, din *ceas rău*:

s'a 'ntîlnit ...
Cu ceasul rău,
Cu ceaşăroaia [4].

Ceasul cel rău cu ceasoroaica [5].

cîrlănoaică:

Certaţi-vă cîrlanii ...,
Cîrlănoaicele [6].

ciumoi, ciumoaie, ciumoaice:

Ciumoi cu ciumoaie [7].

M'am tîlnit cu ..
99 ciumoi, 99 ciumoaice [8].

---

[1] *Şezătoarea*, X, 106; cf. V. Gomoiu, *Din ist. med.*, 28.

[2] Langlar, *l. c.*, 92.

[3] *Şezătoarea*, XVIII, 51; cf. Păscolescu, *l. c.*, 138, 181, unde totuşi poate fi în loc de *tartaroaice*, pentru că tot acolo e vorba de *tartori*.

[4] *Şezătoarea*, VIII, 157; la Marian, *Descîntece*, 234: *Iaşi ceas cu ceasoaie*, poate accesaţi formă, redusă (ca şi *ceas* în loc de *ceas rău*), nu derivat direct din *ceas*.

[5] *Bucovina rom.*, III, 136.

[6] T. Bălăşel, *l. c.*, I[a] 93.

[7] Marian, *Descîntece*, 171, 173, 177; *cf. Conv. lit.*, XXVII, 870; *Şezătoarea*, III, 136.

[8] *Şezătoarea*, III, 136.

ciutoaie:

Ciute cu ciutoaie [1].

Codroi, *Codroaie* „duh rău închipuit că trăește prin codri" (cu Moșul-codrului, Muma-pădurei, *Pădurarii*; cf. mai departe):

Cu Codroiul, cu Codroaja [2].

coțofănoi:

De coțofană,
De coțofănoi [3].

dălăcoaică:

Tu hubă cu dălac,
Tu hubă cu dălăcoaică [4].

deochetoroi, *deochetoroaice*:

Cu deochetoroii, cu deochetoroaicele [5].

deochioi, *deochioaie*:

A 'ntâlnit-o ...
Deochioaia
Cu deochioiul [6].

duhoaie, *duhoaică*:

Ieși duh cu duhoaie [7].

---

[1] Marian, *Descîntece*, 237.

[2] E. Hodoș, *l. c.*, 40, 41, 42; cf. 71; *Comoara satelor*, I. 16; III. 104, 106.

[3] Teodorescu, *l. c.*, 1579.

[4] *Șezătoarea*, XIII. 4.

[5] *Ibid.*, IV, 155; cf. 156, 157, 192; Marian, *Descîntece*, 111, 113; Teodorescu, *l. c.*, 550, 551; Pamfile, *Boli și leacuri*, 31; T. Bălășel, *l. c.*, II, 21.

[6] Marian, *Înmormîntarea*, 13, 14; cf. D. Lupașcu, *Med. babelor*, 18; *Conv. lit.*, XXVII, 870; și *deochioi* într'o culegere inedită din Putna; mai curioasă forma *deoaico*, fiindcă cu *ioaico*, la N. Ionașcu și M. Mindrescu, *Poezii pop. și desc.*, 93, și în *Șezătoarea*, XIV, 102; și *dioaicele* (în rimă cu *moroaicele*, *strigoaicele*), la Marian, *Descîntece*, 100, 102, 180-182.

[7] Marian, *Descîntece*, 234.

Samcă de duh cu duhoaică [1].

frigurai:

Frigura cu frigurolul [2].

găiţoi:

De gaiţă,
De găiţoi [3].

gîndăcoaie:

... te fă o gîndăcoaie [4].

gineroaică:

Ginerelo
Cu gineroaica [5].

hăloanie (băn.) <*hală* „duh rău care dă cuiva boală":

Fugi hăloanio
Şi strigoanio [6].

hurduzoaie, cum apare într'un descîntec:

Hurduzul cu hurduzoaia [7],

e o formaţiune din expresia *hurduz, burduz*, pe care o întîlnim chiar într'un alt descîntec [8].

---

[1] *Ibid.*, 221 (tipărit: *duc, ducoaică*, dar nu poate fi decît *duh* ...; cf. 223).

[2] Teodorescu, *l. c.*, 550, 561.

[3] *Ibid.*, 1579.

[4] *Arh. de folklor*, I, 211.

[5] G. Dem. Teodorescu. *Poezii pop.*, 362-364.

[6] L. Costin. *Mărg. Bănatului*, 115.

[7] *Rev. p. ist. arh. fil.*, VII, 190.

[8] Marian, *Descîntece*, 81; într'o notă dela p. 83 Marian spune că descîntătoarea i-a dat explicaţia că *hurduz, burduz* ar însemna „nişte fluturi roşii care nu numai că sperie pe oameni, ci-i fac să capete şi „ceas rău"; deci o potrivire de înţeles cum pare de atribuit formelor din *Rev. p. ist.*; totuşi în descîntecul dat de Marian expresia *hurduz, burduz* cu care începe s'ar putea explica prin faptul că cuvintele sînt rostite de descîntătoarea după ce ia o măturică în mînă şi se face a mătura „din spre apusul celui sperlat ..., ca şi cînd ar alunga „ceasul cel rău".

idoloaică:

... nouăzeci şi nouă de idoli cu idoloaicele lor [1].

Iudoi:

Iuda cu Iudoiul [2].

izdătoaică:

Tu Izdat şi izdătoaică [3].

jolnoaică <*jolnă*:

Tu, jolnoaico...,
Tu să pieri şi să răspieri [4].

junghioi:

Junghiul, junghioaiele [5].

jurătoaie:

Vino-un jurat cu-o jurătoaie [6].

leoi:

Leoii,
Leoicele ...
Ai leoiului
Şi-ai leoaicei [7].

lopătoaie:

Carnea cu lopătoaia de-aur o grămădia [8].

Marmoroi în versul:

Marmora cu Marmoroiul [9].

---

[1] Păsculescu, *l. c.*, 138; cf. 139; în Şezătoarea, XI, 58, aceleaşi forme, dar alterate: *iduri cu idurăoicele*; ar fi, poate, de pus alături: *iloi cu iloaie*, în Pajubagi, *Gr. şi fălc. Muram.*, 130, presupunînd că au fost şi mai mult schimbaţi, din *idoloi, idoloaie*.

[2] Şezătoarea, XIV, 113.

[3] Laugier, *l. c.*, 80.

[4] D. Lupaşcu, *Med. bab.*, 41.

[5] L. Costin, *Mărg. Bănatului*, 80.

[6] Marian, *Vrăji*, 180.

[7] Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 61; cf. Teodorescu, *l. c.*, 554, 1540, 1541.

[8] D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, I, 122.

[9] Şezătoarea, XIV, 113.

e de sigur schimbat din *Mamona*, din care s'a putut deriva *Mamonoi*, ambele forme apărînd lîngă altele designînd duhuri necurate care aduc „pocitură". Tot ca un derivat din *Mamona*, alterat iarăşi, trebue privit *Mamuloaice*, alături de *Mamulani*, cum reiese şi mai clar de data aceasta din context:

Do diavoli,
De diavoloaice,
De Mamulani
Şi de Mamuloaice [1].

Cît despre *Mamornitoi*, se apare alături de *Mamornită*:

Mamornita cu Mamornitoiul [2],

şi el ar putea fi explicat din *Mamona*; cum amîndouă formele le găsim în descîntece din Teleorman, putem presupune că *Mamornita* a resultat din contaminarea lui *Mamona* cu bulg. *magjonica* „vrăjitoare" (e greu de presupus că ar avea vre-o legătură cu numele insectei *mamornic*).

metricioi (*mătricioi*):

Metricea cu metricioiul [3].

miroaice (într'un descîntec „de lele"):

Toate miroaicele [4]

nu poate fi decît un derivat din „a se mira" de cineva şi a-l deochia.

mornic [5], *mornică* [6] se întîlnesc foarte des, ca fem. al lui *morol*.

---

[1] Tocilescu, *l. c.*, 1503, 1504.

[2] *Ibid.*, 549; cf. 596, 598.

[3] *Ibid.*, 550, 551; cf. 1578.

[4] T. Bălăşel, *l. c.*, I[b], 181.

[5] Marian, *Descîntece*, 166, 167, 173, 334; Tocilescu, *l. c.*, 1568; E. Hodoş, *l. c.*, 12, 13, 17, 39-40, 49; Birlea, *l. c.*, 331, 374; T. Papahagi, *Gr. şi folkl. Maram.*, 120, 130, 131, 135, 139; *Şezătoarea*, VI, 93, 94 etc.

[6] Marian, *Descîntece*, 100, 102, 180-182, 184, 188, 213, 215, 221; Tocilescu, *l. c.*, 550, 551, 554-556, 560, 1578; *Rev. p. ist. arh. fil.*, III, 385; VII, 130; *Şezătoarea*, IV, 27, 31, 155-157; V, 148, 147; VI, 94; X, 26 etc.

Murgiloaică:

Fugi Murgilă cu Murgiloaica [1].

nájoanie (băn.) <*nájit*:

S'a 'ntîlnit cu nájitul.
Cu nájoania 'n cale [2].

năluconică:

Năluculuĭ, năluconicei [3].

năzdrăvănoanie (băn.):

S'a 'ntîlnit...
...cu năzdravănul
Şi năzdrăvănoania [4].

Păduroi, Păduronie, Păduronică (cf. mai sus *Codroi*):

Muma-pădurei cu Păduroiul [5].

Ieşiţi Păduroi
Cu Păduroaie [6].

Păduroii cu Păduroaicele [7]

păjuronică:

...le-o ajunge-o păjuroaică [8].

---

[1] D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, I, 185.

[2] E. Hodoş, *l. c.*, 61; cf. 62.

[3] *Bucium*, I (1925), n-rul 8.

[4] E. Hodoş, *l. c.*, 45; cf. 46.

[5] Tocilescu, *l. c.*, 549, 550, 551; cf. 550, 503, 1575, 1576; D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, I, 104, 105; Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 93, 117; T. Bălăşel, *l. c.*, I[a], 92; E. Hodoş, *l. c.*, 40, 41, 42, 45, 70; L. Costin, *Graiul băn.*, 158; *Şezătoarea*, IV, 27; *Comoara satelor*, I, 10; *Izvorașul*, VII, n-rele 7–8, p. 20; *Ion Creangă*, I, 14; VI, 241 (*Muma-pădurelului*).

[6] Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 117; cf. E. Hodoş, *l. c.*, 40, 41, 42, 45, 70; *Comoara satelor*, I, 10; III, 104, 106.

[7] Tocilescu, *l. c.*, 553; cf. 503, 1575, 1576; D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, II, 186; Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 74, 93; T. Bălăşel, *l. c.*, I[a], 91; Laugier, *l. c.*, 86; E. Butoşa, *Românii dintre Vidin şi Timoc*, 126; *Şezătoarea*, IV, 27, 31; X, 24; XII, 190; *Apărătorul sănătăţei*, II, 228; *Arh. Olteniei*, IX, 423; *Oltenia*, I (1923), fasc. 8, p. 118 (*Muma-pădurezoaiei*); *Izvorașul*, X, 200.

[8] *Ion Creangă*, VII, 180.

pociturói, pocitoroaie, pocitoroaică:

Pocitura cu pociturói[1].

Pocitura cu pocitoroaia[2].

Pocitori cu pocitoroaicele[3].

potcoi, potcoaie, potcoaică:

L-a 'ntîlnit potca cu potcoi[4].

Potca cu potcoaia[5].

Potca cu potcoaica[6].

priculicioanie (băn.):

... priculicii
Cu priculicioaniele[7].

răoaice:

Cu răii şi cu răoaicele[8].

răutăoaie (poate în loc de *răutătoaie*):

Răul-copiilor cu răutăoaia[9].

rihnoi, rihnoaie <*rihnă*:

Rihnoi cu rihnoaie[10].

---

[1] Marian, *Înmormîntarea*, 13; cf. 14; *Rev. p. ist. ark. fil.*, VII, 190.

[2] D. Lupaşcu, *Med. babelor*, 18.

[3] Marian, *Descîntece*, 111, 112.

[4] Tocilescu, l. c., 1515; cf. Păcalescu, l. c., 1441; *Şezătoarea*, III, 136 (*potcoi*); XIV, 113; *Ion Creangă*, VI, 48.

[5] D. Lupaşcu, *Med. babelor*, 18.

[6] *Ibid.*, 42; cf. *Buciumul rom.*, III, 136; *Şezătoarea*, V, 144, 147.

[7] *Familia*, XXVII, 543.

[8] T. Bălăşel, l. c., I[b], 30; cf. 31, 32, 34.

[9] D. Lupaşcu, *Med. babelor*, 18.

[10] Marian, *Descîntece*, 171; cf., 173, 177; *Rana cu rîmoiul*, la Marian, *Înmorm.*, 13, 14, şi în *Rev. p. ist. ark. fil.*, VII, 190, trebue citit: *Rihno cu rihnoiul*.

săgetătoroaică:

Săgetătorul cu săge[tă]toroaica [1].

Sămcoi, Sămcoaie, Sămcoaică:

Samca cu Samcoiul [2].

Samca cu Sămcoaia [3].

Samca cu Samcoaica [4].

saporroi (cf. mai sus, *săporroiar*, s. *Simcar*):

Potca cu potcoiul.
Saporniţa cu saporroiul [5].

Sarsaoroaica <*Sarsaică*, schimbat şi el, cum se vede din versul unde apar ambele forme alterate:

Sarsaorul cu Sarsaoroaica [6].

Sburăturoi, Sburăturoaică:

Cîţ va sta Sburăturoi cu Sburăturoaica în rai [7].

---

[1] D. Lupaşcu, *Med. babelor*, 42.

[2] Marian, *Descîntece*, 207, 209, 211; *cf. Leg. Maicei Domnului*, 326; Păcalescu, *l. c.*, 140; A. E. Michăilescu, *Crimpeie din viaţa ţăr. rom.*, 17, 18; I. Boldiş, *La cîmp*, 98; *Şezătoarea*, II, 96; *Familia*, XXXVII, 180; *Ion Creangă*, II, 127; III, 181; VIII, 213.

[3] D. Lupaşcu, *Med. babelor*, 16; *cf.* Marian, *Naşterea*, 377; *Bucovinul rom.*, III, 136; *Familia*, XXXVII, 188.

[4] Marian, *Descîntece*, 201, 213, 215; *cf. Leg. Maicei Domnului*, 326; D. Lupaşcu, *Med. babelor*, 42; *Şezătoarea*, II, 96; XXIII, 95; *Ion Creangă*, VIII, 213.

[5] Păcalescu, *l. c.*, 140 (tipăreşte *saporniu*, dar forma adevărată a fost rectificată în glosar); *saporniţă* e rom. *saparniţa* „duşmancă".

[6] D. Ionescu şi Al. Dantil, *l. c.*, II, 110.

[7] Tocilescu, *l. c.*, 634; *cf.* 648; *Şezătoarea*, V, 146; XI, 57; *Sburăturoaică* apare şi altcum: Tocilescu, *l. c.*, 627; întîlnim şi forma simplă *Sburătoare*, ca fem. lui *Sburător*: Marian, *Descîntece*, 207, 209, 210; Tocilescu, *l. c.*, 1053.

sgăiboi:

Cu sgăiboi [1].

soroaică < *soare*, în legătură cu boale care vin din căldură mare, aprindere („soare sec" etc.):

Soarele cu soroaica [2],

spămîntoaică:

Tu strigoaică,
Tu spămîntoaică [3].

sperioi, sperioaie (într'un descîntec de speriat):

... s'a întîlnit ...
Cu sperioaia şi sperioiul [4].

spurcoanie (băn.):

Cu spurcul, cu spurcoania [5],

străpungoi:

Vînt alb străpungoi [6].

strînsoaică (în descîntec „de strîns"):

Strînsul cu strînsoaica [7].

ţăpoi, ţăpoaică < *ţap*:

De ţăpoi cu ţăpoaica [8].

tărtăroaică:

Ieşiri:
Tărtăroaica,
Vrăjitoreasa [9].

---

[1] *Izvoraşul*, VIII, n-rele 3-4, p. 46.
[2] *Şezătoarea*, I, 199.
[3] *Ion Creangă*, VI, 241.
[4] *Conv. lit.*, XXVII, 870.
[5] E. Hodoş, *l. c.*, 40; cf. 41, 42, 44.
[6] *Şezătoarea*, V, 143.
[7] *Buciumul rom.*, III, 136; *Şezătoarea*, V, 146, 147.
[8] Tocilescu, *l. c.*, 554; *ţăpoiul* tot acolo, 572.
[9] Păsculescu, *l. c.*, 113 (cf. mai sus *cutaroaice*).

tigăroi, derivat probabil din *tigoare*:

De l-or fi deochiat rămătorii și rămătoarele
Și tigăroi [1].

trîndonică <*trînd*:

Trîndul cu trîndonica [2].

trînjonică:

De-o avea trînji, de-o avea trînjonică [3].

udroi, uimoaică:

Uleiul, udroi [4].

Uimă, uimoaică [5].

viforoaică (într'un descîntec „de vifor"):

Viforul cu viforoaica [6].

zmeoi:

Zmeu cu zmeoi [7].

-os, -ios: *aplecăcios, spurecăcios, sănicios*:

Voi, aplecăcioaselor,
Voi, spurecăcioaselor,
Voi, sănicioaselor [8].

băutos:

Gălbinarea mîncăcioasă,
Gălbinarea băutoasă [9].

---

[1] Laugier, l. c., 79.
[2] *Conv. lit.*, XXVII, 870 (tipărit: *trîntul, trîntonica*).
[3] Teodorescu, l. c., 635.
[4] *Ion Creangă*, VIII, 213.
[5] Păscalogea, l. c., 149.
[6] Teodorescu, l. c., 1861; cf. Laugier, l. c., 92.
[7] Teodorescu, l. c., 1640; cf. 1641, 1667.
[8] Laugier, l. c., 83.
[9] *Sanitatea*, VII, 18.

bolos „bolnav“:

... nici Domnul Hristos
Nu l-a lăsat bolos[1].

boricios:

Aplecate boricioase[2].

căşos <*caş*:

... căşos
Şi unios[3].

chifticios (poate un derivat alterat din *ghiftui*):

Beşică chifticioasă,
Beşică mîncăcioasă[4].

cîrticioasă:

Să curăţesc pe [cutare]
De cîrtiţă cîrticioasă,
De cîrticioasă crăpăcioasă[5].

copticios „care face să coacă, dă copturi“ şi *înţăpăcios*:

Ieşi, năjite-,
Copticiosule,
Înţăpăcioasule[6].

fierbintios:

Bubă fierbinţioasă[7].

---

[1] Pamfile, *Boli şi leacuri*, 30.

[2] Grigorie-Rîgu, *l. c.*, I, 8; *cf.* 43 (*colaţi boricoşi*; *Şezătoarea*, VI, 93; *Ion Creangă*, I, 87.

[3] T. Papahagi, *Gr. şi folkl. Maram.*, 138.

[4] *Ion Creangă*, IX, 53; *cf.* 81.

[5] *Rev. p. ist. arh. fil.*, III, 384; *cf.* D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, I, 73; *Şezătoarea*, XXIV, 79.

[6] *Ion Creangă*, VIII, 180, un unm e dat acolo: *înţăpăioasle*.

[7] E. Hodoş, *l. c.*, 52; *Şezătoarea*, V, 143.

fruptos:

... acolo apa-i lăptoasă,
Iarba-i fruptoasă [1].

gălejos:

... pădurea-i gălejoasă [2].

grosciros („care dă mult groscior") și *izvoros*:

Tu să fii grosciroasă,
Unsuroasă,
Ca fântânile cele izvoroase [3].

Hăloase <*hulă* „vânt de furtună":

Vântul cu Vântoasele.
Vântul cu Hăloasele [4].

înjunghiecios, *imbeșicăcios*, *usturicios*:

Roșeață înjunghiecioasă,
Roșeață imbeșicăcioasă,
Roșeață usturicioasă [5].

înveninos:

Rubiă înveninoasă [6].

junghios, *jungheros*:

Bubă junghioasă [7].

... orbalțul cel jungheros,
Roșu și jungheros [8].

---

[1] *An. Acad. de folkl.*, I, 201.
[2] Ms. Bologanul (Bibl. Acad.) 4044, f. 45.
[3] *Șezătoarea*, XXII, 38; *grosciros* și în același revistă, XXIV, 64.
[4] *Familia*, II, 407; cf. III, 70, 385.
[5] *Șezătoarea*, II, 91.
[6] *Bucimul rom.*, III, 140.
[7] Într'o colecție inedită din Putna.
[8] Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 23; cf. 65.

lepos (lipos):

Eu nu mă spăl
De zoioasă,
De lepoasă [1].

mătricoasă:

Mătrici mătricoase [2],

şi ca substantiv:

L-au întîlnit...
Deochetori cu deochetoare....
Cu vîntoase,
Cu mătricoase [3],

mîţos „ca de mîţă":

De o fi deochiată
De ochi mîţoşi [4].

obrintioasă:

Rotă obrintioasă [5],

plecăcioase:

Plecate plecăcioase [6].

răpurnoasă <rupări:

...bubă răpurnoasă [7].

răzos:

Soare luminos,
Cît eşti de răzos,
Cît eşti de frumos,
Aşa să fiu şi eu de frumoasă,
Răzoasă [8].

---

[1] Marian, *Sărbătorile*, I. 133.
[2] Dirica, l. c., 350; *Şezătoarea*, VI, 98.
[3] T. Papahagi, *Gr. şi folkl. Mirum.*, 130.
[4] *Familia*, XXV, 603.
[5] *Şezătoarea*, V, 143, 144; VIII, 111.
[6] *Ion Creangă*, II, 102.
[7] E. Hodoş, *l. c.*, 52.
[8] Marian, *Vrăji*, 112.

rîtoasă:

Unde-ai plecat, scroafă rîtoasă? [1].

săpăcios:

Perit [— colperit] săpăcios [2].

secăcios:

Ciurmulechiul secăcios [3].

spîrcăicios:

Plecate spîrcăicioase [4].

zărăzos <*zărează* (format poate şi sub influenţa lui *răzos*, v. mai sus):

... frumos
Şi zărăzos ...
Să fiu zărăzoasă [5].

-ot: *haot* <*hau*, cu înţelesul de „auz":

Din haotul urechilor [6]

răot „răutate":

Răot şi venin mîncară [7].

-şag: *locoşag* „adăpost, culcuş":

... nu vi-i aici locul,
Nu vi-i locoşagul [8].

pustieşag:

Să se ducă 'n pustieşaguri [9].

---

[1] Pamfile, *Boli şi leacuri*, 10.

[2] *Graiul nostru*, I, 304; cf. Pamfile, *Boli şi leacuri*, 47, şi într'o colegere inedită din Putna.

[3] *Familia*, XXXII, 212.

[4] *Şezătoarea*, XXIII, 2 (tipărit *spîrcăicioase*).

[5] *Familia*, XXXVIII, 236.

[6] *Şezătoarea*, III, 196-197.

[7] *Ibid.*, VII, 93.

[8] Marian, *Descîntece*, 224.

[9] Tocilescu, *l. c.*, 1503.

-tor: *bobonitor* „care face farmece, boboane“:

Cu bobonitori,
Fermecători [1].

bolitor „care dă boală“:

Bolitor,
Cu boalele dela 90 de sori [2].

limbitoare:

Fă-te șarpe mare ...
Cu 44 limbi limbitoare,
Cu 44 coarne împungătoare [3].

limpezitor:

Tu, apă mare,
Cum ești mlădră curgătoare,
Să fii și limpezitoare [4].

priculicitoare:

... cu priculici
Și cu priculicitoare [5].

pripitor:

Ieși, soare pripitoare [6],

sghiluitoare <*sghiluí* „a sgudui, a scutura“:

A plecat Irod cu Irodeasa ...
Cu izbitoarele,
Cu sghiluitoarele [7].

tocilător:

Cu ascuțitorul te-oi suci,
Cu tocilătorul te-oi tocila [8].

---

[1] *Șezătoarea*. V. 146; cf. *Arh. de folclor*, I, 201.
[2] *Ion Creangă*, VIII, 326.
[3] *Șezătoarea*, XI, 54.
[4] Tocilescu, *l. c.*, 647; cf. 1567, 1568; *Șezătoarea*, VI, 94.
[5] *Comoara satelor*, III, 104 (tipărit: *priculicitoare*).
[6] Em. Novacovici, *Comoara Bănatului*, II, 20.
[7] Birlea, *l. c.*, 371.
[8] *Ibid.*, 337.

veritoare, mînzătoare, găzitoare apar numai într'un descîntec din Bănat:

Ca o scroafă veritoare,
Ca o iapă mînzătoare,
Ca o căţea găzitoare [1];

veritoare e derivat din *vier* şi înseamnă „care aleargă după vier": *mînzătoare* nu poate avea decît înţelesul de „care aştaptă să fete un mînz"; cît despre *găzitoare*, derivarea lui pare să fie din *găzi* „a călca" (<sîrb. *gaziti*), întrebuinţat în Bănat [2].

-ucă: *albinucă*:

Se luară două albinuci [3].

-uică: *stelăluică*:

Stea, stelăluica,
De mi-ai fi soruică [4].

zăbreluică:

Cu nouă ferestruici...,
Cu nouă zăbreluici [5].

-uie: *mistruie* <*mistreaţă* + *pistruie*, formaţiune provocată de rimă:

Păsărică mistruie
Pe lucium se suie [6].

---

[1] Em. Novacoviciu, *Colecţie folkl.*, 129; şi la Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 142, dar descîntecul publicat acolo, după cum spune că a fost comunicat de I. Bucurescu, din Bozău (Teliuc), nu e decît o copie după cel din colecţia lui Novacoviciu (cu cîteva mici schimbări la sfîrşit): chiar o greşeală de tipar, *mări negore* (în loc de *negre*), se regăseşte în descîntecul dat de Grigoriu-Rigo şi proveniența lui suspectă reiese şi din formele *morineno, strigoune* cum nu sînt obişnuite în judeţul Bozău, ci în Bănat, aşa cum sînt date de Novacoviciu.

[2] L. Costin, *Graiul bănăţean*, 110.

[3] *An. Arh., de folkl.*, I, 202.

[4] E. Hodoş, *l. c.*, 8.

[5] *Comoara satelor*, IV, 70.

[6] Teodorescu, *l. c.*, 1579 (la pag. următoare: *pasăre pistruie*).

-uleț: *sgîrciuleț*:

Din toate nodulețele,
Sgîrciuleţele [1].

-ulică, -ulice: *ciutulică* «ciută»:

Ciutulică aprinsă [2].

steulică, steulice:

Steaua, steulica Lunălei mele [3].

Stea, steulicea mea [4].

-uliță: *brînculiță*:

Nouăzeci și nouă de brînculițe [5].

steuliță:

Stea, steuliţa mea [6].

-ură: *bobotitură*:

... să sfrîngă obrintiturile,
Bobotiturile [7].

cuțîtătură „înțepătură" (v. mai sus *cuțitică, coptătură*:

Obrintiturile,
Cuţîtăturile ...
Coptăturile [8].

---

[1] D. Ionescu și Al. Dantil, *l. c.*, II, 113; *cf.* Păsculescu, *l. c.*, 115.

[2] D. Ionescu și Al. Dantil, *l. c.*, II, 98; *cf. Mem. crit.-lit.*, V, 91; tot așa într'o colecție inedită din jud. Olt; și *ciutulină*, D. Ionescu și Al. Dantil, *l. c.*, II, 176, 177; *Arh. Olteniei*, V, 363 (*ciuciulină*).

[3] Georgescu-Tistu, *Folkl. din jud. Buzău*, 62.

[4] *Ion Creangă*, IV, 195.

[5] Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 177.

[6] Tocilescu, *l. c.*, 686; și *steluliță*: *ibid.*, 687; *Tinerimea rom.*, II, (1890), 307; *Isvoarele*, V, n-rele 2-3, p. 12.

[7] Tocilescu, *l. c.*, 1534.

[8] *Ibid.*, 1687; *cuțitătură*, cu înțelesul de „jungh". și în *Șezătoarea*, VII, 54; XI, 43 (tipărit *cuțitură*).

gîlcătură și *snopitură*:

Să depărteze gîlcătura,
Snopitura [1].

gunoitură, *funingitură*, *cenușătură*:

Se 'ntîlni ...
Cu gunoituri,
Cu funingituri,
Cu cenușături [2].

încîntătură „farmec, vraje":

Gîlcile ...
Cu încîntături [3].

înviforătură:

Brîncă
Cu înviforătură [4].

izdătură <*izdat*:

Mătricile, izdăturile [5].

jelitură, *plînsătură*, *jucătură*, *pîrîitură*, *măcănitură*, *cloțănituri*, *cotcodeățătură*:

Dela 9) de muieri cu jelituri,
De copii cu plînsături ...
De hore cu jucături,
De pui cu pîrîituri,
De rațe cu măcănituri,
De cloțe cu cloncăniturî,
De curcani cu bolboroseituri;
De găini cu cotcodeățături [6].

---

[1] *Graiul nostru*, I, 318.
[2] Tocilescu, *l. c.*, 1566.
[3] Tocilescu, *l. c.*, 1552.
[4] *Ibid.*, 1149.
[5] *Ion Creangă*, VIII, 181.
[6] Tocilescu, *l. c.*, 1559; *jelituri* mai e atestat și la p. 1532.

năjitură <*năjit*:

Nouăzeci şi nouă de năjituri [1].

năprătitură „farmec aruncat în cale" :

Să-i lecuiţi ...
De toate mînăturile
Şi năprătiturile [2].

nodătură „încheietură":

Încheieturile
Şi nodăturile lui [3].

orbălţătură:

... m'am spălat de orbălţătură [4].

orbitură, muţitură, surzitură:

În orbituri
L-o orbit,
În muţituri
L-a muţit,
În surzituri
L-o surzit [5].

oticnitură:

Cu vărsături,
Cu oticnituri [6].

rimnitură:

Se 'ntîlni
Cu rimnîturile,
Cu deochcturile [7].

---

[1] Laugier, l. c., 87.

[2] *Familia*, III, 206; cf. XXV, 604; cf. XXVII, 544; XL, 70 (*năpîrcitură*); E. Hodoş, *l. c.*, 32, 34; *Comoara satelor*, V, 108.

[3] *Gazeta poporului*, Timişoara, II, n-rul 42.

[4] Păcalescu, *l. c.*, 134.

[5] Tocilescu, *l. c.*, 1145.

[6] *Ibid.*, 838 (tipărit greşit *stîcnituri* şi dat tot aşa în glosar).

[7] *Ibid.*, 1067; cf. 1568; Marian, *Descîntece*, 45; *Năşterea*, 364; *Comoara satelor*, IV, 108.

strîcnitură (cf. mai sus *strîcnet*) :

Toate pociturile,
Toate strîcnîturile [1].

strigoitură :

Toate rîmniturile
Şi strigoiturile [2].

tîrcolitură:

Frigurî din tîrcolituri cînești [3].

urdinătură:

...urdinăturile potolește [4].

zăcătură:

...te du în zăcăturile vacilor [5].

zălezitură şi *înzălezitură* „ce te face să zaci, cu te moleşeşte, te slăbeşte" <*zălezi*, *zăleji*, din sîrb. *zaležati* „a sta mereu într'un loc, a zăcea" :

Frigurî cu zălezituri [6],

Luaţi-i înzălezîturile [7].

---

[1] Em. Novacovici, *Col. folkl.*, 131 ; cf. E. Hodoş, l. c., 87 ; Tocilescu, l. c., 1552 (*strîcnituri*) ; Famitin, III, 205 ; Ms. Romanul (Bibl. Acad.) 4544, f. 203.

[2] E. Hodoş, l. c., 16.

[3] *Cumoara satelor*, IV, 108 (*tîrgolituri*).

[4] D. Ionescu şi Al. Dunăi, l. c., II, 134.

[5] Tocilescu, l. c., 1589; cf. mold. 1471, 1575, greşit redat: *jucătura vacilor*.

[6] *Ion Creangă*, IV, 93.

[7] Tocilescu, l. c., 1569.

Comp. *zălejit*, *înzălezit* etc. în unele locuri descălecate cu sensul de „care stă mult într'un loc, closîc" : *Bubă zălejită* (*Cum. satelor*, I, 16; Tocilescu, l. c., 1587) ; *vită zălăzită* (*An. Arh. de folkl.*, I, 208) : *Soare 'nălerit — Soare 'nălăzit* (Tocilescu, l. c., 1572); *...s'aşezăcit — Şi'nzăzăcit* (*Zăduful de dezăzăzi*), *Luminița p. toți*, I (1885), 417; *Bav. p. ist. arh. fil.*,

zăpriturĭ:

(a) zăpriturĭ
L-a zăprit [1].

-uş: *creşcuş*, contaminare de sigur a formei *sfircuş* (v. mai departe) şi *creşte*:

Din creşcuşul nasului [2].

frigĭruşe:

Frigare, frigăruşa mea [3].

sfircuş:

Din sfircuşul nasului [4].

-uşor: *pistruşoară*:

Păsărică pistruşoară [5].

stelĭuşoară:

Stea, stelĭuşoara mea [6].

VII, 145; cf. T. Pamfile, *Boli şi leacuri*, 14, 62; Rădulescu-Codin, *O samă de cuv.* 42; Şt. Papa, *Glosar dial.*, 61; *Arh., Olteniei*, IX, 250. Cu sb. *zăliżit* înseamnă boala care prin alte părţi se numeşte „cîinească" (N. Leon, *Ist. uni. med.*, 147; Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 184). *Zălejit* a fost schimbat în *zălogit* într'un descîntec publ. de D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, I, 101: *Frigurĭ ... zălogite ...* — *Din isine*: aşa trebue înţeleasă forma şi unei alterate *rezlozite* (I, 100): *Frigurĭ izlezite* — *Rezlozite* (deci nu cum e explicată tot acolo, II, 194: „în răstimpuri"). La Tocilescu, *l. c.*, 1572 (cf. 1573, 1591) apare forma *zăletĭt*: *Sorre clocit* — *Soare zăletit*, prin confuziune cu alt cuvînt, *zăletĭ* „a orăcăi, a turbura" (L. Costin, *Graiul băn.*, 218; *Graiul nostru*, II, 142).

[1] Tocilescu, *l. c.*, 1145 (*zepriturĭ*, *zeprit*).

[2] *Pamfilia*, XXXVII, 180.

[3] E. A. Michăilescu, *Crimpeie din viaţa ţăr. rom.*, 27, 28.

[4] Pamfile, *Boli şi leacuri*, 43; *Jun Creangă*, II, 103; III, 281.

[5] D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, I, 189.

[6] Marian, *Vrăji*, 100.

zgăncușoară:

Chemat-am toate lăbușoarele,
Chemat-am toate zgăncușoarele [1].

-uț: *corăbiuță*:

Și 'n corăbiuța mea
Te-oi arunca [2].

Făcăduță:

Tu Michiduță
Și Făcăduță [3].

ghinduruță:

Culegeți...
Toate ghinduruțele [4].

gîlcuți, *drugușă*:

Gîlcuță, gîlcuță,
Incalecă-ie pe-o drugușă [5].

măduvuță:

Din toate măduvuțele [6].

măseluță, alături de *osuț*, *urechiuță*:

Din toate măseluțele,
Din toate osuțele...,
Din urechiuțe [7].

năpircuță:

Mă 'mbîlnii c'o năpircuță [8].

---

[1] Pamfile, *Boli și leacuri*, 18.

[2] Marian, *Vrăji*, 231.

[3] *Rev. p. ist. arh. fil.*, VII, 189.

[4] *An. Arh. de folkl.*, I, 202 (*ghindurușile*).

[5] Tocilescu, *l. c.*, 1518; cf. Marian, *Descîntece*, 130; *Șezătoarea*, III, 119.

[6] *An. Arh. de folkl.*, I, 196.

[7] *Șezătoarea*, III, 137.

[8] *Rev. ist. arh. fil.*, VII, 134.

sgăibuță:

... pe toate sgăibuțele,
Pe toate bubuțele [1].

vinuță:

Din mii și sute de vinuțe,
Din douăzeci de degetuțe [2],

zgăncuță:

... a chemat pe toate bubușoarele
Și toate zgăncuțele [3].

Pentru sufixele verbale avem de notat numai:

-ăni: *pișcăni*:

Buzele să-i pișcănească [4].

-ui: *cepui* <*ceapă*:

Cu arțel o arțăresc,
Cu usturoi o usturoesc
Și cu ceapă o cepuesc [5].

cinui = *cina*:

Acolo să cinuești,
Acolo să vecuești [6].

iți <*iță* („se descîntă cu un iț părăsit ...; cu iți măsură statul bolnavului"):

Cu iți iți [7].

---

[1] *Ibid.* III, 883; cf. *Ion Creangă*, IX, 61.

[2] Marian, *Descîntece*, 21; *Vrăji*, 144; cf. *Familia*, XLI, 572.

[3] Tocilescu, l. c., 1515.

[4] *Familia*, XXV, 604.

[5] *Ghilușul*, II, 11-12, p. 10.

[6] Grigoriu-Rigo, l. c., I, 9; cf. *Rev. ist. arh. fil.*, VII, 139; și într'o culegere nepublicată din Putna; cenuși din *Conv. lit.*, XXVII, 863, pare să fie scorojit formă.

[7] Ene. Norseovîei, *Col. folkl.*, 139.

lăduí <*ladă* :

Să vă ducoți
... într'o ladă frumoasă ...:
Acolo să trăiți,
Să lăduiți [1].

limbuí :

Cu limba îl limbuiți [2].

mălcuí :

Nu te mălcui ca malul,
Nu te 'nvălui ca valul [3].

mierui :

... cu miere îs mierită
Și cu zahăr îs îndulcită [4].

Ov. Densusianu

---

[1] D. Ionescu-Buzău, *Micul magazin de mod. pop.*, 422; ar putea fi considerat și ca o greșeală pentru *lăcuiți*, dar deoarece se vorbește mai înainte de *ladă*, se pare mai curînd să fie un derivat din aceasta.

[2] D. Lupașcu, *Med. babelor*, 18.

[3] Marian, *Descîntece*, 234.

[4] Păscălescu, *l. c.*, 145; cf. *Șezătoarea*, II, 95.

GLOSAR MEGLENO-ROMÎN

III[1]

M

Mą, *dar*: 7[2], 11[1], 29[5], 47[3].

mącár, *măcar* [*bg.* makárъ].

măcós, *măcos*; — *art.* măcosu 66[3].

mącosm, *prune nebotezat*: 38[5], 63[3]; — *art.* mącosmu 2[6], 38[5-3-6], 63[3-4-5]; mącosmului 63[1-5-6-7].

măcsúl, *fruptul oilor sau al caprelor* [*bg.* maksulъ <*tc.*].

măcsúz, mącsuz 40[7], *dinadins* [*bg.-tc.* máksuzъ].

măéca, *nume de joc copilăresc* [*bg.* măčka].

măčcăíri, *a murdări*; — *ind. pr.* măčcăes [*bg.* mačkamъ]

măčcat, *mare*; (*cf.* boh); *mai adesea la pl.* măčcaţ 13[3], 68[4] *întrebuinţat cu pl. lui mări*; — mąčcaţíl', *mai marii*; *fruntaşii (satului)* 7[1-6], 9[6]; aumă maj ąn măčcat, *umblă cu paşi mai mari*; maj mąčcaţi eşt 6[3].

măčiţ, *plantă acrişoară la gust* [*bg.* mačecъ].

măčóc (*Lm.*), *pisicuţă, pisoi* [*bg.* mačokъ].

măčk'i, *f. pl.*, *scările ce se trec pe sub picioarele dinaînte la cai, catîri, etc.* [*bg.* máčka].

madém, *mină* [*bg.* madémъ].

mągúr, *măgar*: 38[10], 56; *voc.* mągarule 73[4]; — *pl.* mągar; magaril' 38[2-10], 45[3], 51[4] [*bg.* magare].

mągúrcă, *greutatea ce se leagă la unul din capetele usturei.*

măgăroţă (*Ln.*) 68[6], măgărăţă (*Oş.*), *măgăriţă* [*bg.* magarica].

mąşésnie, *vrăjitor* [*bg.* magiosnikъ].

mąşésnică, *vrăjitoare, fermecătoare, descîntătoare.*

maj, *mai*; maj mult 2[1], 3[5-7], 11[1], 19[2]; maj năpeunta 2[2]; maj fucărai 2[1]; maj şăroţi 4[2]; maj măčcaţi.

majcă, *mamă*; majcă-sa 64[24] [*bg.* majka].

majjumína, *maimuţă* [*bg.* majmúna].

măjnirj, *a arunca cu mîna*; — *ind. pr.* măjnes.

májstur, *meşter*: 25[17] [*bg.* majstorъ].

majsturlǫe, *meşteşug* [*bg.* majstorlъkъ].

[1] V. vol. III, 391.

maiu, *(luna) mai*: 34 [*bg.* maj].
Makedonia. *Macedonia*: 2[7].
mal, *proprietate, avere (în oi, capre)* [*bg.-tc.* mal[15]].
mâlă, *mahala*: 2[5-6], 7[1], 52[4]; mala 1[4]; malĭ 1[4]; mol'ur 2[5-6] [*bg.-tc.* mahalá].
mâlţecă, *v.* mleţecă.
mâlvăiri, *a morfoli (în gură)*; — *ind. pr* mâlvăes [*cf. bg.* mlvrja].
mal', *maiul cu care se bat rufele*; — *pl.* mal'ă.
mâl'uţori, *a cnopi în bătăi*: — *ind. pr.* mâl'uţos.
mamă, *mamă*; *gușe (sub gîtul găinii)*; — *art.* mama 6[1-2], 25[2]; *cf.* momă [*cf. bg.* mâma].
mămuș, *mac*: 64[12]; mămuşu 63[1-2], 64[11-12]; mămuşului 64[11-12-35].
mămuşă, *mac*: 64[3]; *art.* mămuşa 63[1-2], 64[25-35]; mămuşăl'ŭ 64[33].
mamúzur, *pl. (Lm.)*, *pîntecă*.
mănár, *ananas*; — *pl.* mănară.
mănori, *a întârzia*.
Mănăstir, *o mahala în Nonte*: 2[5-6].
Mănăstirean, *locuitor din Mănăstir*; — *pl.* Mănăstireń 2[4].
mănáţ, *târziu, întârziat*.
mănătă, *mână plină, mănunchi* 42[1].
mâncari, *a mînca*; — *ind. pr.* mănâne; *3 sg.* mâneă 8[8], 9[6]; — *obj. pr. 2 sg.* să mănanţ 8[6].
mâncari, *mîncare*: 5[1], 25[11], 41[2], 64[14-44]; mâncarę 5[1]; dĭ mâncarę 1[10].
mâncător, *mîncător*.
mâncătur, *sf. pl. mîncări*: 19[8], 25[1-5], 40[1].
mâncos, *greu* 37[2] [mâncă].
mânăori, *a se mînca, a se trudi*; — *ind. pr.* mĭ mâneos [*csl.* mъčiti].
mandal, *opritoare pentru sutul de război*; mandala 18[5], 53[4]; mandăla 69[8] [*bg.-tc* mándalo].
mândăriri, *a umbla fără rost*; — *ind. pr.* mĭ mândăres [*bg.* mandaherasam].
mâni (*H.*), *mîine*: 72[1].
mânicat, *pe mîncate, din de dimineață*: 28[12-15].
mânţiza, *v.* mnţiza.
mănuşă, *toartă (la cazan), coadă de topor, corn la plug*: 18[4]; — *pl.* mănuş.
mănzeană, *iapă până la 2-3 ani*.
mănzonă, *nume de plantă*.
Mara. *npr. f.* 55.
mará! *bre! măre! măi! fă!*: 19[8] [*bg.* maré].
mărăcini, *amărăciune*.
mărari, *a amări*.
mărătură, *amărăciune*.
marâx, *dor, jale; boală cronică* [*bg.-tc.* marázi].
mărĭori, *a se îmbolnăvi, a tînjeni*; — *ind. pr.* mĭ mărĭos [*bg.* umarásvam].
mari, *mare*: 6[9], 7[2], 9[1], 10[6]; — *pl.* măcaţ, măcaţi; mic mari 1[2]; un marĭ dascăl 6[8]; marę foină 19[2-11]; marli mes (*H.*), *lunar*.
mari, *mare*: 2[1-2], 5[2]; — *pl.* mor.
marí! *fă!* [*bg.* mará].
mărişor, *mărțișor*: 31[1].

mărítaţ, *a (se) mărita*;—*ind. pr.* (mi) mărít.

mărlír, *a se mîrli (despre oi şi capre)*; — *ind. pr. 3 sg.* şi mărleşti [*bg.* мърля].

marmóre, *un fel de peşte* [*cf. bg.* мраморец].

mărmurisíri, *a înmărmuri*; mirmirisíri, *a înremeni*;— *ind. pr.* mărmurises, mirmirises.

mărói, *coloi*: — *pl.* mărói [*cf. bg* марóкъ].

márós, *amar*.

mărsíri, *a se sparca (mîncînd de dulce în zilele de post)*; — *ind. pr.* mi mărses [*bg.* мърсúя].

marsol'ă, *mucă* [*bg.* мърсóлъ].

mártă, *martie*; *nume de vacă fătată martea* [*bg.* мáрта].

mărtălóg, *animal slab, jigărit, prăpădit* [*bg.* мъ'ртавъ].

mărtín, *pupăză (Martini)*; — *pl.* mărtíńur; mărtíńurļ 64[13].

Mártiń, *nume de bou născut martea* [*bg.* мáртинъ].

Martiń, *npr.* 44[1].

mártir, *martor* [*bg.* мáртиръ].

mart, *martea*.

mărzeáuă (*O. H.*), mărzeáuă (*Ln.*), *mărgea*; — *pl.* mărzeļ; — mărzeáuă di oc'u, *lumina ochiului*; mărzeļ, *închieturo mîinii*: 3[2-9], 4[1].

mărzineáuă, *nod în papură*; — aá ubídeşti mărzineáuă (*Lm.*), *îmi caută ceartă*.

márzíni 3[6-7], 4[1], 7[1], 38[12.16]; marzínă: 41[1] (*Oş. Lm.*), *margine, capăt*; — *art.* marzína 4[1-4], 10[16], 47[10], 52[3].

măscă (*H.*), catîr; *cf.* moscă [*bg.* мъ'ска].

măscuri, *bărbătesc*.

maslínă, *măslină* [*bg.* маслúнка].

măstăgúreă, *furcă ce serveşte la încărcatul cailor*.

măstícări, *a mesteca cu dinţii*; — *ind. pr. 1 sg.* mástic, *2 sg.* mástiţ, *3 sg.* mástică; — pşíni mastícată (*Lm.*), *pîine făcută din mălai şi secară*.

mastráf, *cheltuială*; — *art.* mastrafu 19[11] [*bg.-tc.* masráf'ъ].

máşă, *cleşte* 72[1]; — *art.* maşa 19[2] [*bg.-tc.* máşа].

máşuļa, *urare turcească* [*bg.-tc.* máşalla! „*bravo!*"[18]].

mătăniţă, *laptele bătut, după ce s'a scos untul* [*bg.* мъ'теница].

matáş, *mătase*: 3[1], 51[3-29], 64[24].

mátcă, *împărăteasa albinelor* [*bg.* мáтка].

mătít (*Lm.*), *turbure* [*bg.* мъ'тя „a turbura"].

mătitúră, *încreătură*.

mátiţă, *împărăteasa albinelor* [*bg.* мáтица].

mătnic (*H.*), *turbure*; *v.* motnic [*bg.* мъ'тенъ].

mătriţă, *iarbă de mărimea barbului sălbatic*.

mat, *maf*: 18[6]; — *pl.* maţă, maţáļ 47[10], 68[8].

máţă, *pisică*: — *art.* maţa 29[6], 30[7-8]; *voc.* maţo 30[7] [*bg.* мáца].

măţinúri, *a măcina*; — *ind. pr.* măţin.

măţinúş, *bucatele ce se duc*

dintr'o dată la mearză; — *pl.* mătinișur.

măzuiri, *a lustrui*; — *ind. pr.* măznes [*bg.* máznя].

mb.... *v.* gmb...

Meal, *apr.* 44^{2}.

meĉcă *(Lm. H. Ln.)*, *urcoaică* [*bg.* meĉka].

Megliu, *Meglenia*: 2^{1}, 4^{1}, 52^{6}, 63^{7}; — *art.* Megliu 1^{1}.

megl'ină, *v.* migl'ină.

mel' *(Oș. H. Ln.)*, *mei*: 1^{9}, $10^{7\text{-}9\text{-}10}$.

mel'ină, *pai de mei*; *v.* mil'ină.

memlek'ét, *țară*; *cf.* mimlik'ét.

mer, *măr (pomul)* 25^{12}; — *art.* meru $25^{10\text{-}21}$

mes, *lună*: 10^{4}, 63^{1}; — *pl.* meș 6^{5}, 19^{9}, 38^{11}.

metru, *metru*: 3^{7}; — *pl.* metri 1^{2}, 4^{2}.

métură, *măturâ*.

meu, *meu*: 46; mĕu 1^{1}; — *f.* mę: 28^{19}, 37^{4}, 64^{20}; — *pl. m.* mel' *(Oș.)*, mei *(C.)*; *f.* męli.

mezé, *mezelic*; — *pl.* mezeur 64^{24} [*bg.-tc.*].

mĕžluc, *mijloc*: 18^{1}, 53^{13}, 64^{28}, 64^{5}; — *art.* mažlucu 4^{5}, 7^{1}, 21^{1}, 38^{15}, 43, $64^{20\text{-}39}$; mežluca zugă 39^{1}.

męș, *v.* meu.

męră, *mănunchi* [*bg.* mĕra].

męră, *măr (fructul)*: 51^{24}; — *pl.* męri, 25^{19}; męrili 25^{10}.

męržiri, *a merge*; — lę mirżę gura 5^{3}.

męsă, *masă*; *față de masă*; 5^{3}, $40^{3\text{-}4\text{-}6}$, 62^{5}, 63^{5}, $64^{10\text{-}16}$; — *art.* męsa $40^{2\text{-}5}$, $64^{4\text{-}35}$; — *pl.* męsi 64^{15}.

mi, *mă*.

mi, *mă*: $6^{1\text{-}2\text{-}4}$, 27^{3}, 28^{15}, 30^{1}, 37^{2}, 51^{5}.

mic, *mic*: 6^{1}, 7^{2}, 8^{4}, 13^{2}, 39^{1}, 64^{23}; *prunc*: micn 13^{2}, 25^{6}, 62^{1}; — mică 19^{5}, 52^{3}; — *pl.* minúț (miț *necunoscut*; *cf.* murț); — mic mari 1^{2}.

mičcarį, *a mișca*; — *ind. pr.* mičcu (*Ln.*), mičcnm (*C.*), mičcăm (*O.*).

mičcut, *mișcat*.

midúgă *(Oș. Ln.)*, *măduvă*; *măduva lemnelor*; — *art.* midugа-l' 53^{5}.

miçinçiós, *nume de plantă*.

migdan, *piață*, *loc deschis* 25^{7}; Iarĭ migdan, *a o lua la drum*, *a o șterge* [*bg.-tc.* megdan].

migl'ină *(Oș. H.)*, *neghină*.

miğ, *unchi* [*tc.*].

miğit, *moneda turcească de 20 piastri (4 lei și ceva)*; — *pl* miğoț [*bg.-tc.* megidié].

mijóz, *țâmă*

mik'éš *(Oș.)*, *v.* muk'éš.

milă, *iubire*; *milă*: $64^{30\text{-}40\text{-}42}$; ă-u milă, ț-u milă, l'-u milă, nu-i milă, vą-i milă, lą-i milă [*bg.* milo].

milét, *soi*, *neam*: 1^{3} [*tc.*].

milu, *dragă*, *iubite* [*bg.* milo].

miluirį, *a iubi*; — *ind. pr.* milues [*bg.* milvam].

miluit, *iubit*.

mil'ă, *mie*: una mil'ă 2^{1},$69^{9\text{-}11}$; un-dșu mil' 1^{2}, 24^{11}, 28^{2}; — *pl.* mil'ili 64^{22}.

mil'ină *(Ln. Oș.)*, *mirișie (unii) de mei*; *v.* mel'ină.

mil'oară, *mioară*.

mil'or, mi'or, *mior*.

mimlik'ét, *v.* memlek'ét.

minčúnă, minčúnj *(C.)*, *mâncătoare*: *ghicitoare*: — *pl.* minčúń: 18, 53, 69.

minčúnarj, *a înșela, a păcăli, a amăgi*; — *ind. pr. 1 sg.* minčún, *2 sg.* minčúń, *3 sg.* minčúnă.

minčúnos, *mincinos*; minčúnoșă 33[1].

minçjušă *(Ln. H.)*, minçíšă *(Os.)*, *cercel* [*bg.* mingúši, *pl.*].

Minçjušarcă, *nume de oaie sau de capră cu cercei sub bărbie.*

minçjušárnje, *lanț de cercei.*

mini, *(pe) mine*: 6[1 b]; la mini, *mie*: 6[2], 22[5], 24[1], 25[5], 27[6], 45[1], 47[1-6].

miniri, *a schimba*; — *ind. pr.* mines.

miniri, *schimbare.*

mintj, *minte*: si-l' vină mintj 'n cap 73[4]; du-ț ąn mintj, *adu-ți aminte*

mintiri, *a amesteca*; — *ind. pr.* miutes [*vsl.* mętiti].

mintós, *deștept, înțelept (Țîrnareca).*

minț*ori, *a minți*; — *ind. pr.* mint.

minučóș, *păduche mic.*

minut, *mărunt*; *pl.* minuț 10[4], 11[1] *mici*; la minuțil' fičor 6[2], 7[1-5], 14[2]; minuțj 10[7], 54[7]; dj prin minut, *cu dreadinsul*; amnă molt ąn minut, *umblă foarte încet*; *cf.* bob.

minuțiș *(H.)*, *mărunțiș*; — *pl.* minuțišlj.

minuțol'ă *(Lm.)*, *mărunțiș*; *col. copii mici.*

mirà, *loc de pășune* [*bg.-tc.* merá].

mirác, *durință*: 38[4], 64[43] [*bg.-tc.* merák'ъ].

mirăcliă, *doritor*; mirăcliį 1[1] [*bg.-tc.* meraklija].

mirănjă, *nume de arbore.*

miraz, *zestre* [*bg.-tc.* merázъ].

mirbă, *pace* [*bg.* mirbá]

mirjan, *mărgea*; *mărgean*; — *pl.* mirjanj: 18[7] [*bg.-tc.* merjanъ].

miriclià 64[41].

miricliį 64[41].

mirindarj, *a lua o gustare*; — *ind. pr.* mirind.

mirindj, *gustare*; *timpul pe la cina mică, chindie*: 41[2].

mirinz, mirinj *(Os.)*, mirindș *(Ln.)*, *locul unde se odihnesc oile, vara, în timpul căldurii.*

mirinjarj, *a lăsa oile să se odihnească de amiază*; — *ind. pr. 1 sg.* mirind, *2 sg.* mirinj, *3 sg.* mirinjă.

miriri, *a măsura*; *a ținti, a ochi*; — *ind. pr.* mires [*bg.* mĕrja]

mirmirisiri, *v.* mărmurisiri.

mirnie, *pacinie* [*bg.* mirenъ].

mirudiă, *miros* [*bg.* mirudlja].

mirusiri, *a mirosi*; — *ind. pr.* miruses; — *obl. 3 sg.* să-ț mirușească 8[4] [*bg.* miriša]

mirusliteă, *nume de plantă* (*Ligustrum vulgare?*) [*bg.* mirizlivъ].

misal'eă *(Lm.)*, *năfrămă*: 4[1-5]; — *pl.* misol'ț [*bg.* mesalъ].

misireă, *cercă* [*bg.* misirka].

misirúc, *cercuș* [*bg.* misirъ, misirjakъ].

mișlirĭ, *a pomeni*; — *ind. pr.* mișles: — *imper.* mișlę 66[6] [*bg.* mișlja].

mișticurĭ, *a amestica*; *a ara a doua oară ogorul*; — *ind. pr.* męstie.

mișúr, *farfurie*: 11[2], 18[2], 53[16], 62[2], 64[10-12] [*bg.* mișŭrъ].

miș-turtuliș, *joc copilăresc* [*bg.* mišъ „*șoarece*"].

mitanâ, *mătanie*; — *pl.* mitọi 26[5] [*bg.* metánie].

miterĭk, *nume de plantă*.

mitilie, *monedă mică în valoare de 5 bani*: 64[4]; — *art.* mitilieu 63[5]; — *pl.* mitiliș 63[5], 64[14].

mitil', *gălbează*: 51[3], 64[5] [*bg.* metilъ].

mitil'os, *care sufere de gălbează, gălbejon*.

mitirirĭ, *a nimici*; — *ind. pr.* mitires.

miturari, *a măsura*; — *ind. pr.* métur.

miturișcă, *măsurice*.

miurari, *a miorlăi*; — *ind. pr.* miurez.

miurisirĭ, *a mirui*; — *ind. pr. 3 sg.* miurisęștĭ 2[7] [*bg.* mirosvam ъ].

mizilọc, *mezelic* [*bg.-tc.* mezelikъ].

mižlucán, *mijlociu, de mijloc*; — *art.* mižlucanu 13[1-2-3].

mižori, *a mijì*; — *ind. pr.* mižọs [*bg.* mižá].

mlăznicár, *mânzărar, păstor de oi mulgătoare (fătătoare)* [*bg.* mlъznicarъ].

mlăzuiță, *mânzare* [*bg.* mlъzenca].

mlęačcă *(Os.)*, *mălęșcă (H.)*, *laptele-cucului* [*bg.* mlečka].

ml'or, *v.* mil'or.

mo, *acum*: 23[2], 72[3-4-5], 73[2].

moali, moli, *moale*: 11[1], 38[15]; — *pl.* mol'.

moară, mură, *moară* 1[5], 15[2], 18[1], 27[3-4 11]; — *art.* mora 27[5], 53[5]; — *pl.* morur 5[3].

moariccă, *dim.* moară.

mourti, *mourte*.

moașă, *bătrînă*: 69[7]; moșă 51[15], 63[1]; — Groapa-moșĭl'ŭ, *npr. geogr.*

módiemo, *deocamdată*.

mója-mója, *imediat, îndată*.

mók'ă, *secă* [*cf. bg.* mókrota „*umezeală*"].

moleți, *molie*.

mort, mart: 38[15]; — *art.* mortu 72[4]; mortă 27[1].

most, must; *cf.* must.

moș, *moș, bătrîn*: 69[3]; — *pl.* moș 2[5], 6[5], 20[2], 45[3], 51[5]; mošil' 1[6], 2[3-5], 21[1], 39[1], 63[3].

múți, *acum*.

mou, *puf, păr subțire*; *se zice la perișorii rămași pe gâină după ce se jumulește*; *puful de pe arbori (verde-albastru)*.

mózne *(Ln. Os.)*, *creier*; *măduva din oase* [*bg.* mózъkъ „*creier*"].

mo.. *v.* moa...

mqdru, *cuminte, deștept, înțelept* [*bg.* mъdъrъ].

mqglă, *negură, ceață* [*bg.* mъgla].

mqini, *mâine*: 51[15]; mqni 47[2-4]; mqni dimnięța 47[6]; mqni sęră 47[7].

mqiuista *(Ln.)*, *a doua zi*: 19[11], 26[14-17], 28[15]; *cf.* mqntiza.

mọnă *(Ln.)* 4[1], 6[5], mănă *(H.)*, mọnă *(Lm.)*, *mînă*; 11[1], 12[1], 23[4], 40[5], 53[11]; — *art.* mọna 9[8], 19[11], 28[1], 38[10], 63[4], 63[5], 64[7-8]; — *pl.* mọń *(Ln.)* 5[2], 9[1-4], 10[3], 14[3], 34, 38[3]; măń *(H.)*, moń *(Lm.)*; mọńļi 64[7-26-27-30-41-44]; mọna-lu-Bugurodiţa. *mâtrăgună.*

mọucă, *mîncă*: 25[20], 28[5-8], 42[2], 47[5]; — *art.* mọuca 25[3]; — *pl.* mọuţļi 47[5] [*vsl.* мжка].

mọuca, *mai 'mînte.*

mọuică, *mîncă*; — *pl.* mọniţ, 3[4-8-9-10], 4[4]; mọniţļi 3[2], 4[1-2].

mọniîcă, *mînută.*

mọntiza, *a două zi*: 31[11-10], 38[2], 40[6], 47[6-7]; *(H.)* măntiza 72[2]; *cf.* mọnista.

mọnz *(Ln. O.)*, măuz *(H.)*, *mînz.*

mọscă, măscă *(H.)*, *cotîr* [*bg.* мъska].

mọtnie *(Ln. Oş. Lm.)*, *turbure*; *cf.* mă'tnie [*bg.* мътеnъ].

mrac, *amurg* [*bg.* мракъ].

mrăşă, *hoit*, *stîrv* [*bg.* мърша].

mreanucă, *mreană* [*bg.* мрéнка].

mreaşă, *mreaje* [*bg.* мрéжа].

muc, *muc*; — *pl.* muţ.

mucăiri, *a mugi*; — *ind. pr. 3 sg.* mucăjaşti [*bg.* мúкам].

mucl'ă, *muscă*; mucl'a cuţotului; mucl'a di băltiă *(Lm.)*.

mucós, *mucos.*

mučáră, *mocîrlă*; — *pl.* mučọr [*bg.* мочáръ].

mučcarj, *a mușca*; — *ind. pr.* mučc, mučcu, *(Oş.)* múčcăm, *2 sg.* mučk'i, *(Oş.)* mučcaş, *3 sg.* mučcă, *1 pl.* mučcăm *(H.)*.

mučcată, *îmbucătură* 25[1]; — *pl.* mučcọţ.

mučcătură, *îmbucătură*, *muşcătură.*

múgur *(Oş.)*, mũguri *(Ln.)*, mugăr *(H.)*, *mugure*; — *pl.* múgur *(Oş.)*.

muhtar, *primar*, *fruntaș al satului*; — *art.* muhtaru 64[9-10] [*tc.* muhtar].

Muin, *npr. geogr.* 44[1].

muk'éš, mik'éš *(Oş.)*, *măceș.*

muk'éšă, *măcieș* (*fructul*).

mulác, *moale*, *molatec.*

mulamj, *moliciune*; *moină*, *timp moale.*

mulgător, *mulgător.*

múlhă, *partea părmană a lucrului muncit* [*bg.* múhla, múhliva].

mulitfă, *rugăciune* [*bg.* molitva].

mulir, *creion*; — *art.* muliva 22[6] [*bg.* moliva].

mult, *mult*; *foarte* 6[1-6], 7[2], 10[8], 10[10], 11[1], 14[3], 19[2], 21[1]; — *pl.* mulţ 1[6], 2[5], 10[2], 25[14], 33[1], 40[6], 64[14]; multi 1[5], 9[5], 10[6], 10[8], 21[1], 22[1], 22[3]...; multu 52[2]; multă 25[10], 26[1], 47[2], 52[3]; — mâj mult 2[7], 3[5-7-11]; maj multi 3[8]; — multu apu 1[3]; — di multi curbi 4[3]; — aj mult frig 3[6]; mult bun 1[5]; mult mirăcliji 1[6]; mult bisiricoš 1[3].

multţomj, *mulțime.*

multţori, *a înmulți*; — *ind. pr.* mulţos.

mulzár, *ciobanul care mulge oile.*

mulzărcă, *capră mulgătoare, din al cărei lapte se hrănesc păstorii care pasc oile sterpe.*

mulzărnic, *locul unde se mulg oile.*

mulzîri, *a mulge*; — *ind. pr.* mulg, *2 sg.* mulz, *3 sg.* mulze, *1 pl.* múlzim, *2 pl.* múlziţ, *3 pl.* mulg; — *pf. 1 sg.* mulş, *2 sg.* mulşéş, *3 sg.* múlse, *1 pl.* múlsim, *2 pl.* múlsiţ, *3 pl.* múlseră.

mul'ăreso, mul'iresc 4[1], *femeiesc*; — mul'irescu port 4[1]; — *f.* mul'irească 4[1]; biserica mul'ărească (mul'irească), *partea bisericii unde stau femeile*; — *pl.* mul'irăşt 4[b].

mul'irăşti, *femeieşte.*

mul'arĭ, *muiere, femeie*: 8[1], 25[2], 40[6-7], 62[b], 64[10], 68[1]; mul'arĭ-sa 25[2-3-4], 32[1-2]; mul'ar'-sa 63[1]; — mul'arę 4[b], 19[2], 25[4], 33[2], 40[1-2-3-4]; — *pl.* mul'er 1[b], 3[3], 19[5-11], 37[b], 39[1], 64[2], 64[10]; mul'arilĭ 52[2]; mul'erlĭ 1[7-8-9], 2[8], 3[6-7-11].

mul'arĭ, *a muia*; — *ind. pr.* mol'.

mul'ărimi, *muiere.*

mul'ărîţă, *muieratic.*

mul'ărîţică, mul'rîţică, *muieruşcă*; *femeiuşcă.*

mumă, *mamă*; *împărăteasa albinelor*: 25[1], 47[1], 64[3-5-23-30]; — *art.* muma 19[3-6], 32[2], 64[28]; — mumă-sa 5[2], 8[1], 13[6], 19[1], 25[1-2]; mum-sa 62[1-2-3-4], 63[1-5-6], mum-ta *(Lm.)*; — ântâ mumă, *mamă vitregă*; — *pl.* mumoĭ: 64[30]; *cf.* mamă.

mumét, *a paşăre.*

mumîri, *a mumi*; — *ind. pr.* mumes; — *impf. 3 sg.* mume 24[3] [*bg.* mamja].

mumuş, *naş*; *cf.* mămuş; — drumu-mumuşului, *calea lăptelui.*

mumúşă, *naşe*; *cf.* mămuşă.

munt, *pădure*; *munte*: 1[2-6], 21[3], 37[3], 69[3].

muntós, *păduros*; *muntos.*

múntur, *om prost.*

mur *(Og.)*, *mare.*

mură *(Og. Lm.)*, *mură.*

muralét, *muraiet, meşteşug* [*bg.-tc.* mariifétъ].

murar, *morar*: 38[14]; — *art.* muraru 27[1-2]; *voc.* muraruli 27[b].

murg, *măsălinia (despre cai)*; *murg*; — murgă, *nume de oaie cu fălcile negricioase* [*bg.* murgъ].

murg, *nume de câine* [*bg.* múrdžo].

muriri, *a muri*; *ind. pr.* mor: *3 sg.* morĭ 8[1]; — *viit. 2 sg.* să mori 8[1]; *3 sg.* să morĭ 8[b].

murmint *(N.)*, murminto *(H.)*, *mormânt.*

murmîţă, *cele 12 zile dela începutul lui august, când se face calendarul.*

murtăcúnĭ, *mortăciune.*

mus, *(capră) cu picăţele albe pe bot.*

muscă, *muscă*; — *pl.* muşĭ; — muscă dĭ casă; muscă dĭ cal; muscă dĭ carnĭ; muscă-marĭ, *bondar*; — *art.* musca 66[1]; — *pl.* muşt 28[1].

must, *must*; *cf.* most.
mustáe, *pl.* mustaţă, *coarnele-cele mici ale melcului; mustăţile mandrei* [*bg.* mustáčь].
mustáţă, *mustaţă.*
Muşa, *npr.* 14².
Muşu, *npr. m.* 64⁴⁸.
mušát (*H.*), *frumos.*
mušmul, *moşmoi* [*bg.-tc. mušmula*].
mušmulă, *moşmoală.*
mušoţă, *veveriţă* [*bg* mušica].
muştirije, *meşteria, pl.* muştiriji; — *art.* muştiriil' 83² [*bg.* < *tc.* mjuşterija].
mut, *mut.*
mutăl'că, *a tăcut.*
mutari, *a muta*; — *ind. pr.* mut.
mutavilă, *băţ lung de 1 metru şi jumătate, pe care se pregăteşte firul apre a fi pus pe războiu; răşchitor lung*; — *cf.* răşin [*bg.* motovila].
muţcă, *boţ; mirful opăncii* [*bg.* mučka].
muţori, *a amuţi*; — *ind. pr.* muţos; — *pf.* muţoi; — *pf. ep.* muţot-amu; — *imper. 2 sg.* muţ (*Bg.*), *taci!*
muzică, *muzică* [*bg.* múzika].
muzivir, *intrigant* [*tc.* muzevvir].

N

Na, *na! iaţi!*
Ne, nă, *ne (mină)*: 10⁸, 15¹, 19⁴, 21¹, 22[1-4]; ne-i 28².
nghét, *cinticel*; 64[1-10-11-35-39]; — *art.* nghetu 64⁴.
nghęri, *a bea pelin măsură*; — *ind. pr.* nghęu.
nghiiát, *beat turtă.*
nghuzgui, *vb. refl. a se bosumfla*; — *ind. pr.* mi nghuzgos: ţi ti nghuzgoş? [huză].
ngăcăgri, *a se aburca* [*bg.* nakăčvamъ].
ngěněuliri, *vb. refl. a se ocoţa*; — *ind. pr.* mi ngěnčules [*comp. bg.* čuénlь „*muţ*“].
ngălávňe, *pl.* ngălávňi, *fire de apă neagră, sau de colaven părăsit, ce se împletesc în coadă* [*bg.* nadavka].
ngăurmiri, *a se scula (după somn)*: mi ngăormi; — *pf. 3 sg.* ni ngăurmi 28[13].
ngăt, nită, *gînd, scop*; ţęşi năet, *îţi puse în gînd, ne hotărî* [*bg.-tc.*].
năfără, *anafură*: 39²; nafră; — *art.* năfra [3].
ngăiră, *afară*: 27⁵, 29⁶, 38[12], 40¹, 62⁵, 64[11-12-15]; — ngăoară 73¹.
nahlé, *în zadar* [*bg.-tc.*].
năîră, *v.* năfără.
ngăhdiri, *a-i intra un ţeu în ochi*: mi ngădii gu ocl'u [gad].
năieă (*N.*), *mână*: nuiçă-tu, neă-tu; nuiçă-tai, *nă-tă.*
năjmiri, *a se bizui; a se încumeta*; — *ind. pr.* năjmes [*bg.* naímam].
nginţ, *înainte*: 1⁸, 2¹, 9¹, 14², 19⁵, 20¹, 23[1-3]...

naiți, *așa dar; în sfârșit* [*bg.* nai + i тц].

naiȣr|, *a se zbârli; — ind. pr.* și naiȣști [*bg.* наежвамъ].

nálbă, *nalbă.*

nalbánt, *comci:* 47[6]; *var* nalbant (*Og. C.*); — *art.* nalbantu 47[6-2] [*bg.* -тс-].

nalbíri, *a (i)nălbi; — ind. pr.* nalbes.

nalbitúră, *inălbire, nălbit.*

nálțe, *dim.* nalt.

nalt, *înalt:* 1[5], 30[2]; naltu (*H.*); *f.* naltă 25[11]; — *pl. m.* nalț, nalți (*H.*); *f.* nalți 1[6].

naltári, *a înălța; — ind. pr.* nalț; 3 *sg.* și naltă 31[14].

naltățúră, *înălțătură.*

naltțuiș, *înălțime.*

namál', *viță mică cornută (oaie, capră):* 34, 35; — *pl.* namal'ț, (*Lm. H.*) namul'ă.

namăncáre, *vb. refl. a îngrăși de mâncat; ind. pr.* mi namănánc; — *impf. 3 pl.* și namăneaŋ 21[4], 23[3]; — *pf. 3 sg.* și namăncȣ 27[5]; *3 pl.* și namăncară 21[5].

námete (*H.*), *troian de zăpadă, nămete.*

námilă, *namilă.*

namistíre, *a nimeri la loc; — ind. pr.* namistes; — *pf. 3 sg.* namisti 28[12] [*bg.* намéстjамъ].

namurtíre, *vb. refl. a se supăra, a se întrista; — ind. pr.* mi namurtes [*bg.* намърѣштjамъ].

năntinése, *din Nonți, ce aparține satului Nonți:* 1[2].

Năntinéț, *locuitor din Nonți:* 2[11]; *art.* Năntineț 2[6]; — *pl.* Năntineț 2[6]; Năntineț il' 2[1-2-6-7].

Náparți, *npr. geogr.* 44[2].

nápeum, *apoi:* 11[2], 29[6], 37[1-4], 39[2], 40[2-5]... [*bg.* напокоиъ].

nápeunta, *apoi:* 2[2-4], 7[2], 10[4], 19[4-12]...; — nápeunta 64[11-21-22-25-33] [napeum].

naŋpói, *înapoi, îndărăt, în urmă:* 6[9], 14[3], 21[3], 25[8], 27[7], 28[8-18]...; țela mai din naŋpoi agru 38[1].

napoíri, *a da înapoi, a înapoia; — ind. pr.* napoes.

naprăȣr|, *a (se) da peste cap; — ind. pr.* naprăȣs [*bg.* прѣтъ „*гар*“].

năprăsnie (*H.*), năprăstue (*Og.*), *dogoare,* năpirstac [*bg.* напрѣстекъ, напрѣстникъ].

naprăși, *a se prăfui; — ind. pr.* mi naprăș [*bg.* напрашамъ].

năpráteă (*C.*), năproteă (*Lm.*), năprîtieă (*H.*), *năpîrcă; — art.* năprotea 53[11]; — *pl.* năprotk'i 54; năprotk'ij 54.

nărănțătúră, *porunci* [nărănțări].

nărănțări, *a porunci; — ind. pr.* nărănțȣs; *3 sg.* nărănțeașt 64[32]; *part. tr.* nărănțot 63[8] [*bg.* нарѣвамъ].

năridíri, *a împodobi; — ind. pr.* nărides [*comp.* niridiri].

nas, *nas.*

nasăturare, *a (se) sătura bine; — ind. pr.* (mi) nasătur.

nascupíri, *a-și depune ouăle; a se căca (vorb. de insecte); — ind. pr.* naȣcup [scupiri].

nąscupitură, *viermișorii sau mușchii ce se îngrămădesc pe o rană sau pe un stârv* [nąscupíri].

nąstrețîri, *a intrece; — ind. pr.* nąstrec.

nąstupări, *a (se) îndopa; — ind. pr.* (mi) nąstup [stupări].

nąungl'ări, *a proba (un lucru munc) sgîrîind cu unghia; — ind. pr.* nąúngl'um [ungl'ă].

nąurări, *a se răcori (vremea); — ind. pr. 3 sg.* si nąurțzâ [aurâ].

nâút, *nâut*: 6², 25⁹.

nâvidit, *înclinat într'o parte, povârnit* [*bg.* navelen⁊].

nâviíri, *a nevedi; — ind. pr.* nâviíes [*bg.* naviją].

nąvrâp, *furtună mare, vijelie.*

negru, *negru*: 3¹¹, 4¹⁻¹, 38¹⁰; *f.* negrâ 3⁸, 64²⁷; — *pl. m.* negri; *f.* negri 51²⁴.

Neșa *npr.*: 56.

Neșca, *nume de vacă fătată dumineca.*

neșă, *zăpadă; — art.* nșua 64⁴⁰.

ni, *nici*: 1¹⁰, 14.

ni, *ne (pron.).*

nigrdínat, *neridicat*; nigrdicată 40⁵.

nihún, *rău; urît*: 8¹⁻², 23⁸, 45¹, 51⁴⁻¹¹⁻²¹...

nihunil'a, *răutate; nebunie; ștaîe*: 10⁹, 45⁵; — *art.* nihunil'a 10⁶⁻⁹⁻¹⁰, 31⁵, 47⁵; — *pl.* nihunil' 2⁴, 8¹⁻⁴, 10⁴, 25², 47⁷.

nicębęatlíu, *nevinovat.*

nicęlisit, *nechemat*: 64⁵; — *pl.* nicęlisiții' 64⁴.

nicărj, *a ningenua; a înnecca; — pf. 3 sg.* si nicâ 72⁸.

nicęsmét, *nenoroc* [cęsmet].

nicęsmitliu, *nenorocos*: 38.

nicât, *ningenuat; înnecat.*

nicl'ízări, *a necheza; — ind. pr. 3 sg.* nicl'ază 25¹⁵.

Nicóla, *npr. m. Nicolae*: sfîti-Nicoln, *sfîntu-Nicolae*: 64²⁶.

nicópt, *necopt; verde (despre poame).*

nicurât, *necurat*; nicurată 63¹.

niícum, *pe burtă*: 25¹⁵ [*bg.* niîkoms⁊].

nidarât, *nefăcut, neisprăvit, neisprăvit.*

nidrépt, *nedrept.*

nidudarât, *căruia-i lipsește o dungă, smintit (= neisprăvit).*

nifarjeat, *nepieptănat*; nifarjeată, 47⁷.

nigrțlă, *negreală; lucru negru.*

nigrțtă, *negreață, parte neagră a ochiului, iriul.*

nigriciáf, v. nigrimciáv.

nigriciós, *negricios, ovalos.*

nigrîri, *a înnegri; — ind. pr.* nigres.

nigrimciáv, nigriciáf *(H.), negricios.*

niișot, *neîncălțat (prin lume), neumblat.*

nik'ăviță, *viscol.*

nimăstiésât, *nemestecat, nedumicat.*

nimimę, nimimi, nimi, *nimeni; la nimi*, 28²⁶.

nimă, *mătușe; lele (termen cu care fetele și nevestele se adresează femeilor mai în vârstă).*

nimél, *inel; — pl.* nimęlj; nimęlji 19⁸, 64²⁰.

nimélène, *inel mic.*

ninţlár, *(degetul) inelar; — art.* ninţlaru 13⁶.
ninţlúş, *inelus.*
ninţílés, *neînţeles.*
nipót, *nepot.*
nipótěnc, *nepoţel.*
nipótă, *nepoată.*
nipotícă, *nepoţică.*
niputérj, *neputinţă; lenevă, slăbiciune:* 2⁷, 10¹.
niridírj, *a împodobi; — ind. pr. 1 sg. 3 pl.* nirides 63⁵; — *part.* niridit; niridítă 64¹·²⁸; *pl. m.* niridiţ 64²¹ [*comp.* năridírj].
nisgrát, *nesărat.*
niscár, *unii, niște:* niscar ţuiú.
nispús, *nespus; —* nispusă 37⁸, 64⁴³.
Niş, *npr. geogr.*
nişán, *semn; — art.* nişanu: 19⁵·⁶, 23⁵ [*bg.* < *tc.* nyšan].
nişti (*var* nişte), *niște:* nişti dęlur 1⁷; nişti moş 2⁶, 6⁴; nişti fécor 6⁵; nişti fęti 10⁵, 28¹⁶; - *unii:* 20², 21⁴; nişti trăndafĭl' 25²⁰; nişti fuzirĭ 2⁴; nişti zie 2⁵; nişti portă 3¹; nişti din Mănăstirçu 2⁹; nişti arj 4⁸. *sînt unele;* nişti *or, uneori:* 3¹⁰, 6⁴, 20⁵, 21⁴, 37⁵.
nişţirj, *neştire.*
nişţiút, *neştiut.*
nişţal'ắt, *netăiat;* — nişţal'ată 42¹.
njtuęçt, *neauzit, nedat la tocilă;* njtuęçtă 47⁸ [tuępirj].
njţi, *nici:* 25⁷, 28⁴, 47¹; — njţi-cari, *nimeni:* 24¹·⁵, 51¹⁰; — njţi-cçn, *niciodată* 3⁸; — njţi-cum, *nicidecum,* 73⁸; —njţi-nuli, *nicăieri;* — njţi-ţivá (*H.*), *nimic;* — njţi-un, *a) niciun:* njţi-un zbor 10⁷, njţi-un lemn 28⁷, njţi-un gărnuţ 38¹·⁵, njţi-un lucru 62⁵; *f.* njţi-ună vită 10¹⁰, njţi-ună rubă 63¹; — *b) niciunul:* 20¹, 25¹⁰, 26²·¹¹, 67⁴.
niuzot, *neauzit.*
njvęstă, *nevastă:* 50², 64²·¹⁷·³⁸; — *art.* njvęsta 30, 50⁷, 55, 64¹⁸·²²; *gen.* njvęstăl'a 64²⁰·²³·⁴²·⁴⁸; — *pl.* njvęstj 64⁴⁷; njvęstjlj 39⁵.
njvjstúl'că, *nevăstuică (animalul).*
njvizút, *nevăzut:* 51⁷.
njvól'o, *trebuinţă, nevoie:* 38⁵.
njvút, *neauzit, surd.*
nizi-nopti (*Oş.*) = înză-nopti.
nizís, *nespus, negrăit, neaie.*
no, *v.* nu.
nod, *nod; — pl.* nodj.
noj, *noi:* 2², 10¹·⁵, 22³, 23⁴, 28⁶·⁵...
nóimă, *înţeles, semnificare.*
nom, *lege; — pl.* noumr.
nor, *nor; — pl.* norur.
nóră, *soră:* 64²⁴·³¹; — *pl.* norór.
nóstru, *nostru:* 20², 21¹; *f.* (prj) noştră (limbă) 6⁷·⁸; — *pl. m.* noştri: noştri im. *sîntem rude; f.* noştri (oi, locuri) 10¹⁰, 22¹, căţunili noştrj 6⁸.
nou, *nou:* 64¹⁸; *f.* nouă, nouă 64¹⁹·²⁴, noua 64³¹; — *pl. m.* noi, *art.* noil' 64²⁸; *f.* nouă, nouă 63⁴; nouli 64⁴².
Nouti, *npr. geogr.:* 2¹·⁵·⁷, 37⁷, 64²⁹; — Noutę 2¹·⁵.
noptj, *noapte:* 19¹⁰, 26⁴, 28¹¹·¹², 38¹⁵·¹⁷, 64⁴¹; noptę 7²·³, 9¹,

10^{1}...; nouptea 69^{9-11}, 73^{2-6};— *pl.* nopț.

nor. *f. sg. și pl. nări.*

notin(i), *(mic)* *noatin.*

nouă. *(numărul)* *nouă:* 47^{2-8-10}; nouli 12^{3}.

nouzot (di an), *anuăzeci:* 2^{5}; nouzoț-și-nou 37^{1}.

nu. *nu:* 1^{5-7-9}, 2^{1}, 8^{2}...; nu-i 8^{6}, 10^{2-9}, 18^{5}, 19^{7}...; nu-l' 18^{6}, 26^{3}, 27^{8}...; nu-u $25^{2-14-16}$, 47^{4}, 73^{8}, nu-u 36, 51^{8}; nu-ú 25^{10}, 28^{23}, 47^{8}; nu-ș 20^{6}, 51^{8}; nu-ț 27^{5-6}; nu-arĭ 23^{1}, 28^{16}, 51^{19}, 66^{4}, nu-arĭ 1^{8}, 11^{1}, 14^{2}, 26^{7}... ; nu-aibă 11^{2}, 63^{1}.

núcă. *unc; nucă (lumelită încă cu coaja verde);* — *pl.* nuț.

nurluriș, *norlurus.*

nuibări, *a intibui;* — *ind. pr.* nuib, *3 sg.* 8^{1}; și nuibă 64^{16}; — *pf. 3 sg.* nuibo 38^{2}; nuibă 72^{3-4}.

númi, *numc:* 63^{3-7};—*art.* numę (rar numili 63^{3}); pri numę lui 62^{3}; cum ț-u numę? *cum te chiamă?* ți-l' ra numę 6^{8}; — *pl.* númiļi.

númir, *număr;* 64^{5-7-10}; *(L.)* numirĭ 19^{11}, 28^{9}, 41^{1}; *(H.)* número; — *art.* numiru 64^{6}.

numirări, *a număra;*—*ind. pr.* numir.

nun, *nuu:* 2^{8}; — *voc.* nunĭ! $64^{16-32-40}$.

núntă, *nuntă:* 5^{9}, 19^{6}, 51^{18}...; nunta 64^{1-6-7}; *gen.* „nuntăl'ș 64^{11}; — *pl.* nunț 64^{42}.

Núși *npr. f.:* 64^{28}.

N'

ń, *v.* ńi.

ńărĕu, *v.* ńerĕ.

ńarĭ, *miere:* 13^{2}, 28^{1}, 63^{4}.

ńază-noptĭ, ńizĭ-noptĭ *(L.),* nizi-noptĭ *(Ox.),* ńiză-noprĭ *(H.).* *miază-noapte.*

ńázăț *(H.), amiezi.*

ńel, *miel;* — *art.* ńelu: 73^{5-6-11}; — *pl.* ńel' 10^{5}; ńel'il' 10^{4}; ńel' ĭ 73^{1-2}.

ńélĕuș, *mieluțel.*

N'era *(L.),* mierea *(Ox.),* *nucă născută între Mieruri.*

ńereur, ńereuri *(H.),* *Mieruri;* 64^{1}; ńereurę 22^{4}. ńereurę, *Mieruria* 31^{7}.

ńerĕ, ńărĕu *(H.),* *vier, pom neroditor.*

ńérlă, ńirlă *(H.),* *mierlă;* — *pl* ńerlĭ.

ńez, ńes *(Lm. H.),* *miez;* — *pl.* ńezur.

ńi, *mi;* — ńi-u, ń-u, *mi-o:* 27^{5}, 46^{4}, 73^{5}; ńi-și fromt 27^{6}; și-ń zisi 73^{5}; *cf.* ți.

ńicură, *fărimă;* — *pl.* ńicur.

ńicurĭcă *(L.),* ńicurișcă *(Ox. H.),* ńicurĭș *(H.),* *dim.* ńicură.

ńilĕóc, ńilúș, *uricugel.*

ńirari, *a se mira;* — *ind. pr.* mĭ ńir.

ńirari, *mirare.*

ńirlă, *v.* ńerlă.

O, Ọ

O! *interj. o! ho!* 64[7-27].

ọá, *aici.*

ọaiă, *oaie*; — *pl.* oj 10[4-5-10], 24[3], 26[1-3], 73[9]; oili 10[1-5], 73[8].

ọală, ọlă. *oală*: 25[1], 29[4], 40[1]; ọolă 9[6]; — *pl.* oali, ọli 24[2], 64[35].

ọáliĕcă, ọ'liĕcă, *ulcică.*

ọáltăr, *altar*; ọáltăr sẹră, *răsaltăieri.*

oárĕ, ọră, *dată, oară*; — prima ọră 6[1], 10[4]; lantă ọră, una lantă ọră, *altă dată* 6[1], 8[5], 21[2], 28[10]; una ọră, *odată* 21[4], 23[3], 27[1], 29[1]; vrinĕ ọră, vărnă ọră, *odată, nicicodată* 13[1], 24[1], 28[1], 31[1], 47[4], 51[2]; — *pl.* un doue or 38[11]; doy trej or 1[6]; dj trei or 5[2], 7[3], 9[21], 40[1]; dj multj or 21[1]; nişti or, *uneori* 3[6], 6[4], 20[1]; *cf.* sĭneẓ.

ọáspiţ, *sg. pl. oaspe, oaspeţi*: 8[5], 19[2], 27[2], 28[10], 31[1], 62[6], 64[2]; ọaspiţil', ọspiţil': 63[6], 64[2-4-6-9-36].

ọaţi, *aici.*

obzọţ, *optzeci.*

óeă, *oca*; — *art.* óca 23[9].

oel'u, *ochi*; — *art.* oel'u 51[23], 60[3]; — *pl.* oel'i 10[19], 27[2], 28[23], 38[6], 62[4], 72[6]; oel'il' 47[1], 68[3] — lọ las dj oel'i (*Lm.*), *îl deochiaşi*; si nu ijă dj oel'i, *să nu fie deochi*; — oel'u boului, *un joc de copii*; *o plantă*; *un fel de broderie*: 4[3]; — oel'u ọorb, *tinptă.*

ódrină (*Og.*), *specie de viţă de vie* [*bg.* odrina].

of! *interj. of!* 72[2].

oglindálă, *oglindă* [*bg.* ogledalo].

oh! *interj. oh!* 25[10].

ọlă, *v.* ọală.

ólăvă, *plumb* [*bg.* olovo].

om, *om*: 1[3], 7[5], 8[1-5], 10[2], 20[1], 25[2-3], 28[1-2-22]; — *art.* omu: 32[1], 72[2 4]; *gen.* lu omu 3[8]; *voc.* omulj 72[2]; — *pl.* ọamiń, ọmiń: 2[5], 3[2], 7[5], 10[1-5-6], 21[4], 22[3-5], 23[4], 40[6], 64[7], 69[11]; ọmiń!' 1[3], 3[10], 9[4], 10[3], 19[10], 20[1], 21[3], 40[7], 60; ọmiń!'i 60.

op! *interj. kop!*

ópeu, ópieu, *în expresiunea* (prij) ópeu, *pe don*: 4[2], 9[6], 20[3] [*bg.* opako].

opt, *opt*: 1[2], 10[4], 52[2]; optu (*H.*); — la optlj, *al optulea*; optlj, *într'un rendiaiu capitărese*: 12[21].

ópuspreţi, *optsprezece*: 47[2]; — *rostit şi* op(t)sprăţi, optăsprăţi; — la optsprăţili, *al optsprezecelea.*

ópieu, *v.* ópeu.

or, *horă*: 23[4]; — *pl.* or [*bg.* horo].

ọră, *v.* oarĕ.

orb, ọorb. (*H.*) orbu, *orb*; — *art.* orbu 24[3]; — *pl.* orb 24[1], 45[2]; — orbu-oel'u, *tinptă*; *cf.* oel'u.

orb, *hîrb*; 24[3].

ọrur, *mahala în Lunlzini*: 1[4], 7[1].

orz, *orz*: 1[6].

os, *os*: 57; — *pl.* ọsj 25[12]; ọsilj 25[18-21], 47[12].

ósăie, *oscior.*
ospiț, *v.* oáspiț.
ost, *oaste*: $20^{1,2}$.
oșinesc, *al locuitorilor din* Oșin, *ce ține de* Oșin; — *pl.* oșinești 44^{3}.
Oșin, *npr. geogr.*: 2^{1}, $44^{1,2,3}$.
otrovă, *otravă* [*bg.* otróva].
ou, *you*, *au* 5^{11}; — *art.* (u)ou.

P

Păclón, *dar. plocon*: 64^{32}; — *art.* păcloun 64^{35}; — *pl.* păcloni 62^{2}; păclonili 64^{33} [*bg.* poklonŭ]; *cf.* puclón.
păcróv, *v.* pucróv.
păcos(ti), *pacoste.*
padár (*L. H.*), *pindar, paznic* [*bg.* pădarĭ]; *cf.* păndár.
padárniță (*L. H.*), *pătul de pindar, așezat într'un pom înalt.*
Pădúr, *npr. geogr. Localitate lîngă* Șnuți [Păduri].
pagúr (*L.*) = pațáur [*bg.* pagúrъ, pa(b)úrъ, palúrъ].
paidă, *oaiă* (*de gușteci, de vulpi, etc.*).
pilă, *sabie.*
palamárcă, *fie-care din cei doi pieptени cu care se piaptănă lîna*; — *pl.* palamorț [*bg.* palamarka].
palamidă, *pălămidă* (= *planta și peștele*).
palásc, *săculeț ce se poartă atîrnat de gît și în care ciobanii țin iasca, amnarul, acele, etc*; — *pl.* paloși [*bg.* paláska].
pălășnie (*Lm.*) = pălișnie.
pălămbură, *porumbrea* [*cf. Candrea-Densusianu, Dict. etim. 1432*].
pălămburu, *porumbrel.*
pațáur (*H. L.*), *vas de plumb sau de cositor în care se servește rachiu*; *cf.* pagúr.
pălgóc, (*Lm. Op.*) păngóc, *melc*; *ghioc*: ghiupsu cată an pălgoc, *Țiganca ghicește cu ghioc*ul; *art.* — pălgocu 18^{5}; *cf.* plangóc [*bg.* pužokŭ].
păliri, *a usturi*; — *ind. pr.* pălés [*bg.* palja].
pălișnie, *brăzdarul plugului*: 40^{8}, 72^{1}; — *art.* pălișniou 53, 64^{28} [*bg.* palešnikŭ; *cf.* pălășnie.
palmă, *palmă* (*și ca termen de măsură*): 41^{3}; — *pl.* palmi, palmj.
pălmuță, *dim.* palmă: 51^{18}.
pălnúșcă, *căpșună* [*bg.* planučka].
pălós, *pl. n. Specie de ciuperci roșii.*
pălț, *un fel de manta purtată de bărbați*: 1^{8} [*bg.* pálto].
pal', *pai*: 8^{6}, 61.
pal'ă, *paie*: 53^{11}; — *art.* pal'a, *paiele*: 1^{4}.
pampór, pampór, *vapor*; *tren*; — *art.* pamporu 1^{1}; pamporu 22^{11} [*bg.-tc.* pampórŭ].
pan', *v.* pang.
Pánă, *name de căței* [*bg.* Pana].

pănă, pănă, *pînă*: $2^{5\ 7}$, $3^{2-4\cdot6\cdot8\cdot9}$, 4^{1}, 7^{5}, 9^{6}, $10^{1\cdot2\cdot8}$, 19^{2}, 22^{1}... 51^{8}, 69^{8}, 72^{1}; — pănʼ dĭ, *pînă la*: pănʼ dĭ ună palmă 4^{1}, dŏu pănʼ dĭ trei zĕjsti 4^{4}, pănʼ dĭ zinuelʼi 4^{7-8}, pănʼ dĭ broŋ 4^{4}; pănʼ dĭ mă sută 7^{2}; pănʼ dĭ, *lîngă*: pănʼ dĭ mini, *lîngă mine*; pănʼ dĭ ĭel 13^{1}.

pănĕpț, *pl.* (*Lm.*), *scînduri cu 10-15 găuri, în care se pun bucăţele de aluat de băgat în cuptor* [*bg.* panakoda].

păngóu, *spaţiul dintre cei doi saci legaţi de o parte şi de alta a samarului*: 27^{1} [*bg.* pangóun].

păndár = padár.

pang, *pătanjen* [*ol.* пълкъ].

păngănîrj, *a spurca postul*: — *ind. pr.* păngănés [pongon].

pangon, *păgîn*.

pongor, *pupitru, la intrarea în biserică, unde se vînd lumînările*: 26^{2} [*bg.* pangárъ].

pongáe, *manta de păr de caprĭ pe care o puartă ciobanii cînd plouă* [*bg.* pandžáka].

păngóe, v. pălgóe.

pănĭ, v. pĕjnĭ.

păniţă, *un fel de strechină de lemn, fără capac* [*bg.* panica.]

panpór = panapór.

păpănęte, *boboc (de floare)*; — *pl.* păpănéţ [*bg.* papúnecъ].

papĭja, *rață* [*bg.* papĭa].

papúdă, părpúdă, *femele oloagă*.

par, *par, prăjină*: 11^{1}; — *pl.* par.

pără [1], *abur*: 10^{5}, 37^{4}; — *art.* para 38^{8} [*bg.* pára].

pără [2], *para, ban*: 1^{10}, 9^{3}, 40^{4}, 51^{17-18}; — *art.* para 40^{4}, 51^{17}; — *pl.* parĭ, *bani*: 2^{6}, 4^{5}, 19^{11-17}, 20^{1-2}, 21^{1-4}, 22^{1}, 26^{3}, 50^{2}; parĭlj 50^{2}; parlj 1^{10}, 9^{6}, 20^{4}, 22^{2}.

pără, *prea, cam*: nu pără ştiu, nu pără aud; nu pără si faţi 10^{6}.

părăîrj, v. prăîrj.

părdiję, *pat de trestie pe care se aşează viermii de mătase; cel făcut din nuiele se chiamă* leşă [*bg.* pardija].

părlîję, *cîrpător, sîndrum pe care se pune plăcinta coaptă* [*bg.* prálnja].

pęrnîce, *numai în expr.* ău pęrnîţi, *grilaj de lemn; despărţitura dintre două odăi* [*bg.-tc.* pırnáka].

pęrnár, *arbust verde şi spinos* (*ar.* pirnar) [*ngr.* πρινάρι].

parnóm, *nume*; — *art.* parnoma 2^{5} [*cuvînt cărturăresc* <*gr.*].

păroj, *pîrău, torent* [*bg* porój].

părpúdă, v. papúdă.

pęrtál, *sdreanţă*; — *pl.* pęrtalj 20^{6} [*bg.* partála].

pęrtalîncă, *sdreanţă, fol.*

pęrtalós, *sdrenţăros*.

părţi, *parte*: 10^{7}, 26^{2}, 27^{1}, 28^{11-12}, 38^{14}, 52^{1}, 64^{34-35}; — *art.* părţę 28^{19}; — *pl.* pęrţ.

părtisnîrj, *a apăsa*; — *ind. pr.* părtisnés [*bg.* pritiskvamъ, *aor.* pritisnahъ].

pęspál', *pospai, făina care se depune pe pietrele morii* [*bg.* paspalъ].

paspal'ári, *a presăra, a pospăi*; — *ind. pr.* paspál'.

páspráți, *v.* pátrusprăți.

pastír, *păstor, cel ce se pricepe să conducă bine turma* [*bg.* pastirŭ].

păstríri, *a păstra*; — *ind. pr.* păstrés [*bg.* pastria].

paşă, *paşă*; — *pl.* poş.

Paşt, *Paşti*: 2^{3}, 5^{3}, 23^{3-4}, 31^{3}, 39^{1}; — *art.* Paştu 39^{1}.

păştíri [1], *a paşte*: *a păzi*; *a spiona*; — *ind. pr.* păsc, paşt, paşti 64^{10}, 70; — *impf. 3 sg.* păştea 73^{2}; *3 pl.* păşteu 38^{2}, păşteau 72^{5}; — *subj. pr. să* pasc 25^{11},.. *3. sg. să* pască 73^{1}.

păştíri [2], *păşunat*; — *art.* paştíre 24^{2}.

păşuni, *iarbă nerumegată ce se găseşte în stomacul unei oi moarte*: *când o oaie se îmbolnăveşte şi-i iese iarba nerumegată pe gură, se zice*: *al' cută păşuni*.

pat, *pat de lemn*; *patul din stână, alcătuit din scânduri aşezate pe patru pari, şi pe care se pune caşul*: 28^{12}, 38^{17}; — *pl.* paturi 50^{2}.

pătărúg, *năpoi* [*bg.* patarŭkŭ].

pătáti *pl. f. cartofi* [*bg.* patăti].

Pătóe (Vali-dj-), *npr. geogr. Vale în Liumniţe* [*bg.* potokŭ „girlă“].

pători (*Ln.*), *putoare* (*termen de ocară ce-şi aruncă femeile*).

pətpəlăşcă, pətpəlóg, *prepeliţă*, *pitpalac* [*bg.* podpolŭška, patpaldŭkŭ].

pátru, *patru*: $1^{1-4,6}$, 5^{1-3}, 9^{3}, pátruli (la -), *al patrulea*: 12^{3}.

pátrusprăţi, pátruspreţi, *paisprezece*; $47^{8,9}$; *pronunţat mai adesea* páspráţi; — la pasprăţili, *al paisprezecilea*.

patruzoţ, *patruzeci*; — la patruzoţli, *al patruzecilea*.

păţătúră, *păţanie, suferinţă*.

păţori, *a păţi, a pătimi, a suferi*; — *ind. pr.* păţos.

păún, *păun*.

pəzarğíia, *cel ce umblă prin târg după cumpărători, târgoave* [*bg.* pazardžiia].

pəzári, *târg*; *tarafală*: 33^{1}, 38^{3}; — *art.* pəzarş 38^{6-11} [*bg.* -te. pazarŭ].

pəzərisíci, *a se lăsa din preţ, a (se) tocmi*; — *ind. pr.* pəzərisés; *3 sg.* pəzərisəşti 19^{16}.

pazəríşti, păzăríşti, *târg, bâlci*: 15^{4}, 24^{5}, 29^{1-6}, 32^{2} [*bg.* pazarište].

păzori, *a păzi*; — *ind. pr.* păzos; — *la Og. aumai în expr.*: păzə·ti, s' ti păzés.

pəjiţă, *lipitoare* [*bg.* pijavica].

per [1], *păr* (*arborele*): 52^{3-4}.

per [2], *păr* (*sg. şi pl.*): 46, $51^{15,19}$; — *art. sg.* peru 1^{5}, 66^{4}.

pérdi, *perdea*; *văl*; *pieliţă pe ochi*: 64^{18} [*bg.-te.* perdé].

pérniţă, *pernă* [*bg.* pernica].

peză, *batjocură*; mi bat peză, *îmi bat joc*: *3 sg.* z' bati pezâ 66^{3}; *3 pl.* şi bat. pezâ 66^{3} [*bg.* bija se pezn, *îmi bat joc* <*ngr.* παίζω „*joc*“].

pəzlică, pézlică (*Ln.*), *piedică* (*în toate înţelesurile*).

pęnă, *pană*; *aripă*; — *pl.* pęnj, pęń; pęnli 12[2].

pęrā, *pară*; pęra 18[6], 53[4]; — *pl.* pęrj.

pęrdjrj, *a pierde*: — *ind. pr.* perd (pert), perdz (pert), pęrdi 51[9.11]; pęrdjm, pęrdiț, perd (pert); — *impf.* pirdeam; — *pf.* pirdui; — *part.* pirdut.

pęști, *peşte*: 62[2]; — *pl.* peşt 27[1.5.8]; pęștil' 27[1].

pęștjrā, *peşteră*; *stîncă* [*bg.*].

pęțic, *mutc*: — *pl.* pęțiță 62[1].

pică, *picătură*; unā pică, *o picătură*, *niţel*: unā pică di apu 46, 58.

piekări, *a împinge*; — *ind. pr.* piekes [*bg.* pekn]; *cf.* pieniri.

pieuri, *a prea*; — *ind. pr.* pie; — *numcpf. 3 sg.* vę pieat 28[1].

piesări, *a simţi*; *a pricepe*, *a înţelege* (*ar.* ak'iesáire); — *ind. pr.* piesęs; — *pf. 3 sg.* piesă 27[8], 28[10] [*ngr.* ἀπεσάζω].

pieați *m.* *păcat*; — *pl.* pieoț, pieați.

pieătos, *păcătos*.

pieătură, *păcătură*; — *pl.* pieături; pieăturli 28[1].

pieműs, *un fel de magiun de dovleac*: 64[19] [*bg.* <*tc.* pekmezŭ].

pieniri, *a împinge*; — *ind. pr.* pienes; *cf.* piekări.

pieurár, *păstor*, *cioban*: 26[6]; — *art.* pieuraru 26[1.5], 64[15]; — *pl.* pieurar 10[1.8]; pieurarił' 10[1.8].

pieurárcă (*C.*), pieurăriță (*Op.*), *nevasta ciobanului*.

piĕ, *ştulete de porumb cu foile înfăşurate* [*bg.* <*tc.* pič, „*bastard*"].

piĕăruș, *v.* piĕuruș.

piĕávră, *sdreanţă cu care se astupă ţeava puştii* [*bg.* <*tc.* pačavra].

piĕir, piĕiruș, *picior*, *picioruş* (*în graiul copiilor*); piĕiru, piĕiruşu 27[9].

piĕoară, *pas*.

piĕor, *picior*: 3[5.6], 27[9], 30, 68[6], 73[2]; — piĕoru 64[42], 73[1.2]; — *pl.* piĕori 1[8], 3[3.4.5], 6[3], 7[2], 47[9], 64[9.31.37]; piĕorli 25[12], piĕoarli 73[2].

piĕuruș, (*Op.*) piĕăruș, *picioruş*; *cf.* piĕiruș.

piduel'ós, *păduchios*.

piduel'u 18[6], (*C. Op.*) piduel'i, *păduche*.

piduręți, *frugă*; — *pl.* piduruț.

piduriță, *pl. f. tălpigi*, *iepe* (*la război*) [comp. Candrea-Densusianu, Dict. etim. 1375]

piduțol, *păducel* (*boală de picioare*).

pik'isíri = piesări; — *ind. pr.* pik'isęs; — *obj. pr. 3 sg.* si pik'isęscă 64[13].

pilă, *pilă*.

piliván, *atlet* [*bg.* <*tc.* pehlivan].

pimint, *pămînt*: 18[5], 22[2], 38[10], 46, 47[11], 53[3], 10; (*II.*) pimintu 69[8]; — *art.* pimintu 60[5].

pin, *pin*: 30[1.2.8], 44[1]; — *art.* pinu 30[2.5.8]; *voc.* pinuli 30[2]; — *pl.* pińi.

pinĕăniță, *v.* upinĕăniță.

pinģércă, *fereastră*; — *pl.* pingerț [*bg.* <*tc.* penǯera].

pipélnic, *grămadă de cenuşe*,

locul sau lada în care se strînge cenușa [*bg.* pepelnikŭ].

piper, *ȝiper* [*bg.* piperŭ].

pipérch, *arădei*: — *pl.* piperk'i [*bg.* piperka].

pipirúgă, *fluture*; *ȝeȝerudă*; — **pipirugu** 9ᶜ [*bg.* peperuga].

pipón, *pepene galben* [*bg.* pepónŭ].

pirdăcuj, *zăgubă*.

pirdŭ, *fulg*; — *pl.* pirdúur [*bg.* perdúlŭ].

piričúoi, *descreștere lunei*.

piriri, *a peri*: — *ind. pr.* per: *3 sg.* perj 8ᵃ, 31ᵇ, 37ᵃ.

piros, *părăs*.

pirunígă, *mure* [*bg.* peruniga].

pirustíje, *pirostii*: — **pirustíja** 18ᵃ, 31ᵇ.

piruşáu, *părul tăiat scurt, și lăsat să cadă pe frunte și pe lîngă urechi* [*bg.* perušina].

pisíiri, *a scrie*: — *ind. pr.* pisăes; — *pf. 3 sg.* pisăl 28ᵃ; — *part.* pisăită 6ᵇ [*bg.* pisahŭ <piša].

pisăitură, *scrisoare, scris*.

piscă, *fluier cu-și fac copiii* [*bg.* piskalo].

pisk'júlă, *măț*: fes cu pisk'júlă [*bg.* <*tc.* piskjulŭ].

pisnuă, *inscripție*; — *pl.* pisnui 2ᵃ [*bg.* pisnúa].

pișóc, *nisip*: 38ᵃ [*bg.* pěsŭkŭ].

pișari, *a se pișa*: — *ind. pr.* mj piș; *3 sg.* și pișă 8ᵃ; — *pf. 3 pl.* pișarĭă 14ᵃ.

pișat, *pișat*: 25ᵇ.

pișin, **pișin**, *întîi, înainte de toate*: 12ᵃ, 62ᵃ, 64ᵃ·ᶜ·ᵉ.

piștar, *pescar*: 27ᵃ; — **pișteru** 27ᵃ.

pișțárcă, *pescăruș, pescăre ce se hrănește cu pești*; — *pl.* piștark.

pișțárniță, *pescărie*.

pișținál, *peștinaș* [*bg.* <*tc.*].

pișțól, *pistol* [*bg.*].

pită, *plăcintă*; pită di ńuri, *fagur de miere* [*bg.* pita].

pitlígău, (*H.*) **pitlížău**, *pătlăgea* [*bg.* <*tc.* patlidžan].

pitlițâ, *chiolhanuri*; *nasture* [*bg.* petlica].

Pitróf, *Sîn-Pietru*; — *art.* Pitrovu [*bg.* Petrovŭ den].

pitrup, *epitrop* (*al unei biserici*); — *art.* pitrupu 5ᵃ [*bg.* pitrop].

pitulițâ, *clătită*; — *pl.* pitulițâ 62ᵃ [*bg.* pitulica].

pîun, *blînd*; *domestic(it)* [*bg.* pionen].

piu! piu! *întîia pieptănătură a copilului*: 7ᵃ.

piucăriș, piucătiri, *a piui*.

pizmíri, *a pizmui*; *a dușmăni*; — *ind. pr.* pizmes; — *obj. pr. 3 pl. s'* li pizmușcă 5ᵇ [*bg.* pizmja].

pîză, *pînză* (*pînză a nu fi botezat*): 62ᵃ; — *art.* pîza 62ᵃ·ᵇ·ᵈ, 63ᵃ·ᵇ; — *gen.* pîzăl'ę 62ᵃ·ᵇ [*bg.* pîzo].

plămîn, *fluierăș*; — *pl.* plămîń [*bg.* plămen].

plăngóe = **pălgóe**; — *pl.* plăngoț.

plăscătîri, *a (se) ciocăni, a (se) bate în carpate*; — *ind. pr.* plăscătues [*bg.* pleskam].

plastă, *fulg*: plasti di ugă, *fulgi de zăpadă*; — *pătură*:

mai multe plasti *formează un caier* [*bg.* plast].

plăstíri, *a oțeza lina spre a face* plasti; — *ind. pr.* plăstes [*bg.* plastja].

plătân (*N.*), *pultin.*

plătíri, *a plăti*; — *ind. pr.* plătes; — *impf. 3 sg.* plătę 5[1]; — *sbj. pr. 1. sg.* s-ț plătes 47[12].

plătiță, *plătici* [*bg.* platica].

plățínă, *plăcintă.*

pluz, *plaz* (*la plug*) [*bg.*].

pleșmiță, pleșmniță (*greșit* pl'amniță) *șura în care se păstrează fînul pentru vite*: 1[6], 18[6], 53[4], 60[6]; pleșmița 1[3] [*bg.* plěvnica].

pleșă, *pleașă*; *fărîmături*: 40[3-5].

plicăcică, *femeia care dă sînul ei prunculuĭ în prima zi cînd s'a născut, cînd mama lui nu trebue încă să-l alăpteze* [plicari].

plicari[1], *a apleca, a înclina, a îndoi*; — *ind. pr.* plec; pleț; pleacă 64[34]; — *impf. 3 sg.* si plica 25[19]; — *pf. 3 sg.* si plicu 38[1]; — *sbj. pr. 2 sg.* s-ți pleț 40; — *imper.* pleacă-ț capu; pleacă-l'-u, *plecați-vă*!

plicari[2], *a alăpta, a apleca*; — *ind. pr.* plec.

plicătoră, *oaie care dă să sugă unui alt miel decît al ei, apleacătoare*; — *pl.* plicători.

plin, *plin*: 27[5], 28[4]; (*Os*) pl'in; *f.* plină 18[7], 28[12], 69[5]; — *pl.* pliń: plini 7[1], 9[2].

pliștíri, *a turti, a pleoști*; — *ind. pr.* pliștes [*bg.* plěštja].

pliténcă, *părul ce-l lasă fetele să atîrne pe obraz pînă pe la urechi* [*bg.* pletěnka].

plivăíri, *a înnota, a pluti*; — *ind. pr.* plivăes [*bg.* plivam].

plod, *fruct* [*bg.*].

ploĕă, *lespede; ardezie; potcoavă*: 22[5]; ploacă 51[5]; — *pl.* ploĕ 1[3] [*bg.* ploča].

ploș, *ploaie* 31[11], 51[1], 52[1]; negrĭzi ploș, *ploaĭe*: 9[8], 31[11], 59[4]; da ploș, *cade ploaie, plouă*: 31[10], 38[12].

ploșdzíri[1], *a plînge*; — *ind. pr.* ploș 47[1] (ploșe), ploșdz 47[1] (ploșț), ploșdzi 25[18], 47[1], 64[20], ploșdzim, ploșdziț, ploș (ploșe 64[30]); — *impf.* plăndzęm 6[2], plăndzęi, plăndzę 6[2]; — *pf.* ploș; — *sbj. pr.* să ploș 6[1-5]..., să ploșgă 25[10-13], și ploșgă 47[1], 68[3]; — *part.* ploș.

ploșdzíri[2], *plîngere, plînsu*; — ploșdzirę 64[30].

pluc, *pluș.*

plușos, *ploios*: pluișoșă 31[10].

pl'amniță, *v.* pleșmiță.

pl'usnic, *bătaie* [*bg.* pljusnik].

pl'usnîri, *a plesni, a pălmui*; — *ind. pr.* pl'usnes [*bg.* pljusnah <pljuskam].

pl'usniță, *palmă* (*peste obraz*), *lovitură cu palma* [*bg.* pljusnica].

poa... *v.* po...

poĕ, *ulcior mic*; — *pl.* poĕur.

pod (pot), *postavă în care curge făina la moară* [*bg.*].

pódniță, *vas de pămînt scobit în care se pune pîinea să se coacă; deasupra se pune țestu, iar peste el, spuza*: 62[2] [*bg.* podnica].

pogon, *pogon*: 73[1] [*bg.*].
poimoĭni, (*H.* poimâni), *poimâine*.
poimoĭnista, poimoĭutiza, (*în*) *ziua de poimâine*.
pom, *pom*; — *pl.* pom 40[2].
popă, *popă*, *preot*: *stîlpul pe care se rezimă acoperiṣul casei*: 5[2-3], 21[1]; — *art.* popa 2[1], 8[1], 13[2], 19[1]...; — *pl.* pop 39[1], 52[1]: popiĭ' 5[3], 39[1].
pore, 51[2], (*H.*) poreu; *porc*; — *art.* poreu 51[24]; — *pl.* porĭ 23[1], 37[1-3], 38[2], 72[3]; porţiĭ' 37[2], 38[1], 72[3]; — pore dîr, *mistreţ*.
port, *port*, *îmbrăcăminte*; 4[1], 52[3]; — *art.* portu 1[3], 3[1], 4[1], 52[3].
post, *post*; *păresimi*; — *pl.* postur 22[1].
potéţ, *cărare* (*în păr*) [*bg.* pătec].
pótprăe (*H.*), *chinga de sub foalele calului* [*bg.* podprăg].
póznică, *oaie care fată mai tîrziu decît celelalte* [*bg.* pozdna].
pońi (*Os.* poni 40[4-5], *H.* păni 73[4]), *pîine*: 8[6], 13[2], 19[7], 28[1], 63[5], 64[4-14-17]; pâneа 73[5]; — *pl.* poiŭ, poń, (*H.*) păń; — poiŭea-guṣtiriţăl'ą, *o plantă*; poiŭea-cucuhui (*Os.*), *o plantă*.
poiă, poală, *poală*, *sorţ*; poia 64[15-19]; — *pl.* poĭi 4[3].
poĭni, *f. pl. pomme*.
poń(d)ză (*H.* păuză), *pînză*: 1[3], 3[2-11], 4[2].
poreă, poureă, *scrumfă*; — *pl.* porţi.
portă (poartă), *poartă*: 7[4], 24[1], 25[17-18]; porta 25[18-19], 62[6]; — *pl.* port 52[2], 64[18].
portiţeă, *portiţă*.
prăĕ, *berbec neîntors* [*bg.* prăĕ].
prăĕeă (*H.*), *uncia* [*bg.* prăĭčka].
prag, *prag*: 29[3], 47[2]; pragu 64[22-28-29]; — *pl.* pragur.
prăl', *măgăruş* [*bg.* părle].
prăseăiri, *a stropi cu mar, a sărat, a tencui*; — *ind. pr.* prăseăes; — *part.* prăseăiti 52[1] [*bg.* prăskam].
prăseóc, *bordei*: 51[28] [*comp. bg.* prăstĭ *-pămînt-*].
praséi, *sarmanură* [*bg.* prĕso].
prăşki (*Os.*), *mătreaţă* [*bg.* pŭrša].
prăşpri[1], *a prăşi*: — *ind. pr.* prăşps 41[1-2]; — *obj. pr. 3 pl.* si prăşnaeă 41[1].
prăşpri[2], *prăşit*, *praşilă*: 41[1-2]; — *art.* prăşpre 1[7].
prăştíl'ă, *scurtă la şea* (*de curea sau de funie*) [*bg.* praštilo].
prătisnîri = părtisnîri.
prau, *praf*, *pulbere* [*bg.* prah].
praz, *proz*; — *pl.* praž.
prăzăriri, *a se arăta, a se ivi, a se zări*; — *ind. pr.* prăzăres; *3 sg.* prăzăreşti 64[14].
prăžori, *a prăji*; — *ind. pr.* prăžops.
pri, *pe*: 1[1-7], 3[2-3-4-6]...; pri turţeşti, *pe turceşte* 2[3].
pribătiri, *a bate din nou, a răzbate, a pătrunde*; — *ind. pr.* pribat.
Priblíżeń, *Pobrejeni, Schimbarea la faţă* (*6 Aug.*): 42[2] [*bg. dial.* Priblizime].
prieă, *v.* prik'ia.

prieŏdĕri, *a căsca iar, a se îmbolnăvi din nou;* — *ind. pr.* priesd.

prieăntari, *a cînta din nou;* — *ind. pr.* prieŏnt; *cf.* prycăntarĭ.

prieşcari, *a căsca tare, a deschide mult gura;* — *ind. pr.* prieasc; *cf.* prycăscarĭ.

prieştari, *a se viia bine, a căta cu băgare de seamă;* — *ind. pr.* prieşt.

prieţări, *a îmbrăţişa, a cuprinde în braţe;* *ind. pr.* prieţ.

prieazmă, *basm, poveste;* prieazma 30[1] [*bg.* prikazna].

prieăžŏri (*H.* prieăžĭrĭ), *a vorbi:* — *ind. pr.* prieăžŏs (*H.* prieăžes), prieăžŏş 51[18],... prieăžŏm 45[4], 51[11] [*bg.* prikaža],

prieşĭri, *a coase din nou;* — *ind. pr.* prieos.

prieŏţĭri, *a răscoace;* — *ind. pr.* prieoc.

prieruţări, *a încrucişa;* — *ind. pr.* prieruţ [eruţi, *după bg.* prĕkrŭstjam].

prieufurĭri, prieufărĭri, *a avea ordinare* [eufurĭri].

prieurări, *a curăţa din nou;* — *ind. pr.* prieúr.

prieurări, *a curge;* — *ind. pr.* prieúr.

prieăpeăĭri, *a rupe;* — *ind. pr.* prieăpeăes; — *pf. 3 pl.* prieăpeăirĕ 25[21].

pridĕrări, *a reface, a drege, a îndrepta;* — *ind. pr.* pridĕr [dărări].

prĭdări, *a trăda;* *a prada;* — *ind. pr.* pridău [dări, *după bg.* prĕdavam].

prijĕd, *străinş* [*bg.* prĕdĕd].

pridmări, *a aduna la un loc; a lăsa să stea îndată dinsul; a prinde în gazdă:* — *ind. pr.* pridŭn,.. *3 pl.* pridună 10[5]; — *impf. 3 sg.* pridŭnea 73[5]; — *obj. pr. 3 sg. s' al* pridună 73[5-6]; — *impr.* pridŭn'-ţi, *aşteaptă-te.*

prijdurnĭri, *a trage un somnuleţ; a adormi puţin, a aţipi;* — *ind. pr.* prijdorm.

prifălĭri, prifulĭri, pryfălĭri, *a începe să se laude, a se făli, a se umfla în pene* [*bg.* prĕhvaljam].

prifăţĭri, *a face din nou, a reface;* — *ind. pr.* prifac.

priflări, *a (se) uşura din nou, a (se) regăsi, a (se) înţelepţi iar;* — *ind. pr.* prijăflŭm.

prifrig, *ger.*

prifrizĭri, *a frige prea mult;* — *ind. pr.* prifrig.

prifrŏndzĭri, *a snopi, a frînge în bătăi;* — *ind. pr.* prifrŏng; mi prifrŏng, *mă plec în afară, mă încovoi;* — *pf. 3 sg.* prifrŏnsi 27[5].

prifulĭri, *v.* prifălĭri.

prigŏĭĕ, *sorţ;* prigăĭu 4[1-8]; — *pl.* prigaĭi; prigăĭĕli 4[3].

prigunĭri, *a depăşi care mai de care, a (se) alunga;* — *ind. pr.* prigunes,.. *3 pl.* şi prigunes 64[21] [*bg.* prigonja].

prijurnări, *a petrece iarna, a ierna.*

prijatél'că, *prietenă* [*bg.* prijátelka].

prijátil', (prijatil), *prieten:* 51[28] [*bg.* prijatelĭ].

prijatilŏe, *prietenie.*

priíri, *a ieși din nou*: — *ind. pr.* priés.

prik'ía (*Lm.*), prică (*Ln. Og.*), *zentre* [*bg.* prik(i)ja].

Priĭ', *Aprilie*: 9[1].

prima, *adj. întâiul, cel dintâi* (*pl. m.* primiĭ', *f.* primíli): prima Mai 34; prima zuuă 43; prima oră 6[1], 10[4]; prima ver, *vără primară*; prima veră, *vară bună*: — *adv. mai întâi*: 6[1], 12[4], 29[3], 32[1], 37[1]; di prima, *mai întâi, la început*: 7[2], 8[1], 28[3].

prjmaneari, *a i se face foame, a i se deschide pofta de mâncare*; — *ind. pr.* prinmánane.

primăritari, *a se remărita*: — *ind. pr.* mi primărit.

primotár, *negustor de mărunțișuri ambulant*: 2[3] [*bg.* pramatar].

primavĕră, *primăvară*.

primavĕrnta, *adv. primăvara*: 1[6].

primcă, *laț, cursă pentru păsări* (*făcută din păr de cal*) [*bg.* primka].

priminiri, *a* (*se*) *înbrăca, a* (*se*) *primeni*; — *ind. pr.* (mi) primines,... *3 pl.* primines 62[3], 64[5-17], și primines 3[1], 52[4], 63[1]; — *obj. pr. 3 pl.* să și primineșcă 9[3]; — *part.* primínit 64[32], priminită 69[3]; priminiți 63[3].

primučari, *a muște*: aș-u primučeș limba.

prin, *prin*: 2[5-6], 3[3], 6[3], 7[2]...

prinpumcari, *a mânca peste măsură*; — *ind. pr.* prinpumánane.

prindiri, *a aprinde*: — *ind. pr.* prind (print), prindz (print), prindi 26[3], 64[20], prindim, prindit, prind (print) 7[1-3]; — *impf.* prindĕm,... *3 pl.* prindĕu 26[1]; *pf.* prinș.... *3 sg.* prinsi 25[14], 26[1-20]; — *obj. pr. 3 sg.* să l'i-u prindă 26[2]; — *part.* prins, prinsă, prinș, prinsi 64[20].

pringă, *pe lângă*.

prinsurari, *a se reînsura*; — *ind. pr.* mi prinsor.

printru, *pe dinaintea*: *întru*: 10[2-3], 19[4], 28[1-9].

printurnari, *a răsturna, a întoarce*; — *ind. pr.* printorn; *3 pl.* printornă 4[2].

prinujlari, *a ieși înaintea cuiva, a întâmpina*; — *ind. pr.* prinújl.

pripĕc, *arșiță, loc unde dogorește soarele* [*bg.* prípek].

pripúniri, *a pune*; — *ind. pr.* pripun; — *impf. 3 sg.* pripunĕ 63[3].

pripurtari, *a duce, a purta în altă parte, a vâra*: — *ind. pr.* priport: — *impf. 3 pl.* pripurtau 23[1].

prisŭdiri, *a prevăzâ; a altoi*; — *ind. pr.* prisŭdes.

priscoljcari, *a încălzea peste cineva; a sări peste cineva*: — *ind. pr.* priscálje, priscalit 8[5], priscaljcă 8[2], 64[11-26].

prisfitiri, *a lovi, a aluci*: — *ind. pr.* prisfites: *3 pl.* prisfites 52[1] [*bg.* prĕ + svrŭti se].

pristari, *a sta, a înceta*:—*ind. pr.* pristau:... *3 pl.* pristau 10[1]; — *obj. pr. 3 sg.* să prista 31[5].

pristĭ, *peste*: 1[8], 3[2-5-7-9-10], 4[3-5], 6[3], 7[1]...; pristĭ nopți, *peste noapte* 15[10].

prișt'tari, *a aștepta*; *a intîmpina*;—*ind. pr.* prișt'ét,... prișt'ițaț 64[28]; — *impf. 3 pl.* prișt'itau 5[1]; — *sbj. pr. 3 pl.* s' na prișt'ețĭă 40[7], si-u prișt'ețĭă 64[24].

prițal'ari, *a tăia drumul*, *a trece in calea cuiva*; — *ind. pr.* prițal'.... prițal'ą 8[1-7].

pritisniri = pârtisniri.

prițuriri, *a pune*, *a arunca peste*; — *ind. pr.* prițures; — *pf. 3 sg.* prițuri 27[1], si prituri 28[9] [*bg.* prĕturjam].

prițurnari, *a* (*se*) *reintoarce*; — *ind. pr.* (mi) prițorn.

prțubidiri, *a tăia*, *a cercета cu deamănuntul*; — *ind. pr.* prțubides; — *pf. 3 pl.* prțubidirĕ 25[9].

prțună, *impreună*: 2[2], 5[3], 7[6], 19[10], 25[10], 28[3-16-18].

prțărdina, *pretutindeni*.

prțuzoț, *vestit*;—*pl.* prțuzoț 2[3].

prțvidzeri [1], *a întrezări*; — *ind. pr.* prțved; — si prțvizu, *s'au arătat zorile*; *cf.* prțvidzeri.

prțvidzeri [2], *revedere*; *zori*; bună prțvidzeri, *la revedere*; la prțvidzeri 64[3], *in zori*.

prțviniri, *a revenì*; — *ind. pr.* prțvin.

prțvunari, prțvunari, *a vomì*, *a vărsa* [vumari].

prțiziri, *a zice iar*, *a repetà*; — *ind. pr.* prțzic; — *pf.* mi prțziș 6[4].

prțzórcă, *deschizătură*, *crĕpătură pe unde poate pătrunde lumina* [*bg.* prozorka].

prțzĭliri, *a jelì*; — *ind. pr.* prțzĭles; — *sbj. pr. 1. pl.* si-l prțzĭlim 72[4].

prțzunudzeri, *a fi de ajunu*, *a* (*se*) *ajunge*; — *ind. pr.* (mi) prțzunuț,... si prțzunudzĭ 51[18].

prțzurari, *a conjura*, *a* (*se*) *jura*;—mi prțzur prĭ Domnu, *mĭ jur pe Dumnezeu*.

proń (*H.*), *paroi*.

prọpi, *aproape*: 3[8], 4[1], 37[2], 38[4-7], 47[2].

prọspăt, *proaspăt*.

prụbẹri, *a bea*; — *ind. pr.* prụbẹu.

prụcăntari = prĭcăntari.

prụcășcari = prĭcășcari.

prụcurari = prĭcurari.

prụdipirari = dipirari; — *pf. 3 sg.* si prụdipirọ 28[4].

prụfăliri, *v.* prĭfăliri.

prụk'ari, *a* (*se*) *apropiè*;—*ind. pr.* prụk', prụk', prụk'ą, prụk'ọm, prụk'aț, prụk'ą; si prụk'a 64[1-13-32]; — *pf. 3 sg.* si prụk'ọ 27[1], 28[2], 38[12]; *3 pl.* prụk'arĕ 25[6-7], si prụk'arĕ 27[8], 28[21].

prụmirusiri, *a mirosì de departe*; *ind. pr.* prụmiruses.

prun, *prun*.

prună, *prună*; — *pl.* pruni 45[2], 51[6], 64[42].

prúniĕcă, *prunișoară*.

prụpășục, *porcală*, *ducerea oilor la pășcut dimineața* [*bg.* propaska].

prụpăștiri, *a duce oile in porcală*; — *ind. pr.* prụpășac [păștiri + prụpășục].

prusiri, *a cerșì*; — *ind. pr.* prụses [*bg.* prosja].

prụșél' = prășél.

pruştitári = prijştitari; — *ind. pr.* pruştét; — *sbj. pr.* s' ti pruştet 28^{21}.

pruţăpári, *a ţipa*; — *ind. pr.* pruţăpi,... *3 pl.* pruţăpă 7^{8-9}.

pruvidéri 1^{2} = privideri; 1^{2}, 67^{4}; pruvidere 7^{4}.

pruvuliri, *a strănuta, a gări*; — *ind. pr.* pruvules [*bg.* provaljam].

pruvumari, *v.* privumari.

psăliri, *a cînta la biserică*; — *ind. pr.* psăles; — *sbj. pr. 3 sg.* să psăleaşcă 5^{1} [*bg.* psalja].

psaltír, *psaltire*: 5^{2} [*bg.*].

puçatari, *a se uita*; — *ind. pr.* mi puçat,... şi puçată 26^{2}; — *pf. 3 sg.* şi puçatę 25^{12-13}, 27^{3}; — *imper.* puçată-ri; să nu ti puçaţ 27^{2} [cstarı. *după bg.* pogleždam].

puclón, *plocon, dar*: 19^{8-11}, 40^{1}; puclonu 19^{9}, 40^{1}; — *pl.* puclonj 19^{10} [*bg.* póklon]; *cf.* păclón.

puclunári, *a se ploconi, a se închina*; — *ind. pr.* mi puclunes [*bg.* poklonja].

pucrór, păcrór, *învelitoare de lînă, velinţă*; păcrorv 64^{28} [*bg.* pókrov].

pucúc, *ulcioraş* [poč].

puçudíri, *a se mira*; — *ind. pr.* mi puçudes [*bg.* počudjam].

pudădíri, *a da de pomană, a dărui*; — *ind. pr.* pudădes [*bg.* podavam].

pudlóg, *petec la opincă, podlog* [*bg.* podloga].

pudnicărcă, *cîrpa cu care se şterge* pudniţa [*bg.* podničarka].

pudrămăuçri, *a rămînea în urmă*; — *ind. pr.* pudrămuçu; — *sbj. pr. 3 sg.* să pudrămuçă 27^{7}.

pudvéski, *pl. jaretiere*: 19^{7}; pudveskilj 3^{10-11} [*bg.* podvezka].

puguşa, *turtă, pîine de grîu care se face mai ales la sărbători*: 64^{9-12}; puguşa 64^{9} [*bg.* pogača].

puguliri, *a (se) nimeri, a se întîmpla*; — *ind. pr.* (mi) pugules,... şi puguleşti 31^{3}, 62^{6}; — *pf. 3 sg.* puguli 38^{10}; — *sbj. 2 sg.* şi puguleşcă 40^{5} [*bg.* pogodja].

puguzeí, puguzel', *pl. tineri cari aduc pe cai zestrea miresei*; — puguzel'il' 64^{19-21} [*bg.* poguzéj].

pujată, *şopron unde plugarul îşi ţine uneltele de cîmp şi unde se adăpostesc găinile iarna*; — *pl.* pujaţ [*bg.* pojata].

pujmę, *apucă*: 46^{5} [*bg.* poimi].

pujvíri, *a se îvi*; — *ind. pr.* mi pujves; — *pf. 3 sg.* şi pujvi 47^{5} [*bg* pojavjavam].

pulată, *catul deasupra*: — *pl.* pulaţ [*bg.* poláta].

pulicár, *degetul cel mare*: pulicaru 13^{1}.

puliíri, *a turna apă pentru spălatul mîinilor*; — *ind. pr.* pulies [*bg.* polĕja].

puliţă, *poliţă*: 14^{1} [*bg.* polica].

pulnu, *pumn*.

pul', *puţ*: *pusăre*: 25^{1}, 51^{12}; — *pl.* pul' 7^{5}; pul'il' 46^{4}.

pul'ană, *poiană*: 10^{6}, 59^{2} [*bg.* poljana].

pul'eă, *puiă*.

punigriŗi, *a da de rapine*; — *ind. pr.* punigres

puniri, *a* (*se*) *pune*; *a se urca*; — *ind. pr.* pun, puń 11[12], ti puń, *te urci* 52[1], puni 1[8], 3[5], 6[1]... si puni 3[2-4-9-10], 11[2], 18[3],... punim 54, puniţ, pun 1[4-5], 3[1-6-8], 4[3]..., si pun 3[2-4], 19[11]; — *impf.* puneam, puneai, puneă 2[7], 5[1], 6[3],... puneau 23[4]; — *pf.* puş 25[4], 72[2], 73[3], puseş 27[6], pusi 6[2], 14[3], 25[1-2-3-5-16-17], 28[11], si pusi 25[11],... pusită 6[5], 25[15]; — *pf. cmp. 3 pl.* pus-au 21[2]; — *mncpf. 2 sg.* vę pus 6[3], 63[3],... *3 pl.* puseşi 38[5]; — *obj. pr.* s-ļ pun 20[5], să-l puń 11[7], să puną 25[16], si puną 38[15], 63[3], 64[1],... *3 pl.* să pună 29[9]; — *imper.* puni-ţ 29[8], puni-u 1[10], pun'-ţi 25[11]; — *part.* pus 29[8], 63[4], 64[20].

puntŗ, *puntez*: 72[6]; puntę 44[1].

pupodiţa, *preotoaică* [*bg.* popadija].

pupărliri, *a se imbrobodi*; — *ind. pr. 3 pl.* si pupărdes 1[9], 4[5].

pupărĕteă, *şezătoare* [*bg.* popretka].

pupkrici, *a* (*se*) *opări*, *a* (*se*) *frige*; — *ind. pr.* pupăres; — *part.* pupăritä 28[11-12] [*bg.* poparjam].

pupărnie (*H.*), *păparină* [*bg.* popărnik].

pupeă (*Ln. H.*), *pupăză*.

pupezĕ (*Lm. Og.*), *pupăză*; — *pl.* pupeźi.

purcar, *porcar*: 37[7]; purcaru 37[7]; — *pl.* purcar 38[3], 72[5]; purcarii 37[1], 38[3], 72[5].

purcăriţę, *porcărie*.

purcuvină, *carne de porc*.

púriţi, (*Og.*) púriţ, (*Ln.*) pirie, *purice*: — *pl.* puriţ 28[12-13].

puroi, *pürău*: 38[17]; — *pl.* puroiă 38[17] [*bg.* poroj].

puşumbuc, *tăuitură* [*bg.* porăbjam „*tăvese*“].

purtari, *a purta*: 28[4]; — *ind. pr.* port, porţ 55, portă 1[7], 3[11], 27[7], purţom, purtaţ, portă 1[6], 3[1-9], 4[5]; — *impf. 3 sg.* purta 22[4], *3 pl.* purtau 72[6]; — *obj. pr.* s' lə port 28[20], s' lə portă 28[4], s' na purţom 28[5]; — *imper.* nu portă 28[6], purtaţ 28[9].

purtari, *purtare*; purtarę 4[2].

purtucală, *portocală*; — *pl.* purtucali 50[2].

purţel, *purcel*.

purţeuă, *purcea*.

purţiluş, *purceluş*.

purumbiri, *a tini*; — *ind. pr.* purumbes [*bg.* porúbvam].

puscă, *otel*: 64[24] [*v. Candrea-Densusianu, Dicţ. etim. 1485*].

puséstrimă, *aurată*; *aurarie unui dant ce se joacă la nuntă*: 64[6-12-24]; pusestrima 64[6-7]; *gen.* pusestrimăl'a 64[5] [*bg.* poséstrimo].

pust, *pustiu*; pustă 31[4]; pusta 15[1] [*bg.*].

pustă, *pustie*.

pustăniri, *a dosi*, *a se ostoi*; — *ind. pr.* pustănes; — *pf. 3 sg.* pustăni 29[2] [*bg.* poustanja].

pustel'a, *pat*, *aşternut*; pustel'a 62[2-3] [*bg.* postelja].

pustiri, *a posti*; — *ind. pr.* pustes [*bg.* postja].

putunsiri, *a scurta*; — *ind. pr.* putunses [*cus*].

puțeri[1], *a putea*; — *ind. pr.* pot 25^{2}, 27^{7}, 47^{12}, poț 1^{7}, 11^{2}, poți 1^{10}, 9^{5}, 10^{9}, $25^{14\text{-}16\text{-}20}$,... putem 72^{4}, puțeț, pot $1^{6\text{-}8}$, 2^{4}, 7^{2}...; — *impf.* puteam, puțăi 23^{3}, puțe $25^{7\text{-}19\text{-}20}$, 27^{7}, $28^{4\text{-}7}$, 30^{2}, 38^{1}, 72^{6}, puțam 22^{1},...; — *pf.* puțui 10^{10}, 28^{12}, puțuș, puțu $25^{10\text{-}17}$, 29^{6}, putum 24^{2},... putură 24^{1}, $25^{12\text{-}14}$, 29^{5}; — *sbj pr. 3 sg.* să nu poță 10^{3}, *s'* nu si poță 73^{2}.

puțeri[2], *putere*: 51^{18}.

putină, *putină*: 71.

putinîcă, *putinică pentru brînză*.

putiriri, *a (se) alunga, a (se) goni*; — *ind. pr.* putires,.. si putires $18^{2\text{-}6}$, 53^{5}; — *pf. 3 pl.* si putirîră 38^{16} [*bg.* potirvam].

putori, (*Lun.*) pători, *putoare, termen de ocară adresat unei femei*.

putrețiri, *a întrece*; — *ind. pr.* putrec.

putrid (putrit), *putred*: 51^{4}; — *pl.* putriz (putriț).

putrizonă, (*H.*) putrizănă, *putregai*.

putrizori, *a putrezi*; — *ind. pr.* putrizos.

putsuziri, *a suge de la diferite oi*; oia putsuptă, *oaie care dă să sugă la unii mulți miei*.

putúr, *pl. puturi, ițari* [*bg.-tc.* potúri].

puturéori, *a (se) turci*; — *ind. pr.* (mi) puturéos; — *pf.* si puturéo $2^{4\text{-}5}$; si puturéorî $2^{3\text{-}4}$; — *part.* puturéoțî 2^{5}, puturéoț 2^{1} [*bg.* poturčavam].

puturos, *puturos*.

puțori, *a puți*; — *ind pr.* put,... puți 10^{5}.

puviliri, *a porunci*; — *ind. pr.* puviles [*bg.* poveljavam].

R

Rabát, *liniște* [*bg.-tc.* rabat].

răb (*Og.*), *hîrb*; — *pl.* răbur; *comp.* ărb, rob.

răbuș, *răboj*.

rac, *rac*; — *pl.* rați.

răcutină, *flegmă* [*bg.* hrakótina].

răcuș, răcúș (*Og.*), *coropișniță* [*bg.* răček].

răcúoc, *v.* rucóc.

rădicari (*Ln.*) — ardicari.

ragaván, *lilieac (floare)* [*bg.* argaván].

răgúșă, *dim.* răguțcă, *cornută, oaie cu coarne* [*bg.* roguša].

răgiă, *v.* roșiă.

răgisiri, *a ruginì*; — *ind. pr.* răgises [răgiă].

rai, *rai*.

rak'i(i)ă, răk'i(i)ă, *rachiu*: 18_{1}, 53^{7}, 62^{1} [*bg.-tc.* rakija]: *comp.* rik'iș.

rămănțri, *a rămînea*; — *ind. pr.* rămțn (*H.* rămăn), rămțń (*H.* rămăń), rămțni $10^{2\text{-}9}$, 31^{4} (*H.* răman), rămănétu, rămănéț, rămțn 7^{5}, 9^{6} (*H.* răman); — *pf.* rămaș,... rămasi 2^{4}, 25^{14}, 28^{5}, $38^{2\text{-}4}$, 60^{5}, $73^{5\text{-}11}$; — *part.* rămas,

art. rămasu 40[2]; — *imper.* rămâi.

rămâi, *a rima, a scurma, a ogîndări*; — *ind. pr.* rom, rom, roma 28[6]; — *obj. pr. 3 sg.* să romă 19[2], 28[5]; — *obel. verb.* rămare 28[6].

rămătură, *scurmătură*: rămătură di găliń, di purț.

ramură, *ramură*; — *pl.* ramur 40[6]; ramurli 40[6].

rană, *rană*; — *pl.* ruri.

ranat (*cuvînt bulgăresc*).

răncnă (*Oș. Lm.*), răngaș (*H.*), *rîncaci.*

rănjil, *arhanghel.*

rănjă, *clădire mare de arămă* [*bg.* aramija].

rănîri, *a hrăni*; — *ind. pr.* rănes; *3 pl.* rănes 25[4-5]; — *obj. pr. 3 sg.* s' lə rănească 38[1]; *1 pl.* să l'ə rănim 25[8]; *3 pl.* să l'ə rănească 25[4]; — *imper.* rănę 45[2], 51[10].

rănă, *rîie.*

rănos, *rîios.*

rap, *Arap*; 47[9-11]; *art.* — rapu 47[9-10-11].

răpă, *v.* ruptă.

răpătină (*Lm.*), răputină (*C. Oș.*), *loc rîpos, prăpăstios, pietros* [răpă, ruptă].

rapeș, *dim.* răpeță, *oaie neagră* [*bg.* Arapka].

răpiică, *pietricică* [răpă, ruptă].

răpiri, *a răpi*; — *ind. pr.* răpes.

răpos, *rîpos; pietros.*

răpusări (*Lm.* rupusări), *a răpune, a se oblăni*; — *ind. pr.* răpos, răpoș, răpușă, răpușem, răpusați, răpușă.

răputină, *v.* răpătină.

răsărari, *a zăvorî din nou*; — *ind. pr.* răsăr.

răscărmănari, *a (se) destrăma, a (se) roade (a haină)*; — *ind. pr.* răscărmăn.

răscetari, *a se uita împrejur*; — *ind. pr.* răscet; — *pf. 3 pl.* și răscetară 28[16].

răscrăstiță, *răspîntie, răscruci* [*bg.* razkrăstnica].

răsdari, *a împărți*; — *ind. pr.* răsdau.

răsfățiri, *a (se) împrăștia*; — *ind. pr.* răsfac; *3 pl.* și răsfac 7[2].

răsfiturî, *a începe să fete (oile)*; — *ind. pr.* și răsfetă.

răsfrondziri, *a rupe pîinea în bucăți*; — *ind. pr.* răsfrong.

răsinic, *fir de aur sau de argint* [*bg.* resenî].

răslăbiri, *a (se) tîrîșî, a (se) potoli*; — *ind. pr.* mi răslăbes 37[4] [*bg.* raszlabjam].

rașlán, *leu* [*bg.-tc.* arslan].

rașól, *zeamă de varză* [*bg.* rasól].

răsparziri, *a împrăștia*; — *ind. pr.* răsparg.

răsploudziri, *a face să plîngă, a începe se plîngă*; — *ind. pr.* mi răsploug; — *pf. 3 sg.* și răsplonș 47[7].

răspucetări, *a se uita unul la altul*; — *ind. pr.* mi răspucat; — *pf. 3 pl.* și răspucetară 28[12] [pucetari].

răstal'ari, *a trece pe dinaintea cuiva, a-i tăia drumul; a se strica, a se tăia lapte*: — *ind. pr.* rəstal'... rəstal'ə 31[2].

răstal'ątură, *trecere pe dinaintea cuiva, întâlnire.*
răstruculiri, *a rostogoli*;—*ind. pr.* răstrucules 9[4] [*bg.* tărkaljam].
răstypiri, *a topi*; — *ind. pr.* răstypes [*bg.* raztopjavam].
răsturiri, *a (se) destuce în bucăţi, a (se) despica, a (se) strica de tot*; — *ind. pr.* (mi) răstures; — *pf. 3 pl.* şi răsturiră 47[12] [*bg.* razturjam].
răsturnari, *a răsturna din nou*; — *ind. pr.* răsturn.
răşin (*H.*), *rîşchitor mic (ca de un metru)* [*bg.* răšin].
răşon (*Ln.*), *cot (măsură)*: 3[5] [*bg. dial.* răšin]; *comp.* arşon, răşin.
răşuĉori, *a rîsuci*; — *ind. pr.* răşuĉos; *comp.* rusuĉori.
raţi, *rece*: 52[8].
răţimint, *răceală.*
răţiri, *a răci*;—*ind. pr.* răţes;—*obj. pr. 3 sg.* să răţească 28[13].
răzampiţiri, *a încălăci*; — *ind. pr.* răzampiţites.
răzbătiri, *a se bate*: — *ind. pr.* mi răzbat.
război, *război (de ţesut).*
răzint, *argint*: 4[5].
răzintar, *argintar.*
răzmătiri, *a încurca*; — *ind. pr.* răzmătes [*bg.* razmătvam].
răzvicăiri, *a striga tare*; — *ind. pr.* mi răzvicăes; — *pf. 3 sg.* şi răzvicăi 28[9.20]; — *part.* răzvicăit 28[9] [*bg.* razvikam].
remă, *gutuiu* [*bg.* rema].
repa, ? (el' merg repa 22[4].
reţă, *rădiche* [*bg.* rĕpa].
reţi, *arete*; *comp.* arĕţi.
ricăiri, ricĕiri, *a răcni*; — *ind. pr.* ricăes, ricnes [*bg.* rikam, riknuh].
riĉ (dj cąstoniă), *coaja spinoasă a castanei (comparată cu ghimpii arici(ului).*
rid, *deal, colină* [*bg.* rid].
rik'ia, *rachie*: 63[4], 64[7-9.31]; — *art.* rik'ia 64[9]; *comp.* rąk'i(i)ă.
rin, *arin, anin.*
risnęscă, *greşit în loc de* trisnęscă.
rod, *rod*: 40[2].
rógus, *paparură, rogoz.*
roj, *roi (de albine)*;—*pl.* roiur.
rosă, *plesnie mărunţă, bureală*; *rouă*; rosa 9[2] [*bg.* rosa].
rost, *gură*: 10[2], 67[4]; — *art.* rostu 53[13]; — *pl.* rąsti; din rost, *pe din afară, pe de rost*: 6[4].
roşcă, roşcăv, *roşatic.*
roşi, *roşu, roşie*: 3[1-4.6-8.9], 4[1-4]... 64[22]; — *pl. m. f.* roş 18[7], 59[2], 68[3].
rąb, *hîrb*; *comp.* răb, ărb.
rądiri[1], *a roade*; — *ind. pr.* rąd, rąz, rądi...; —*obj. pr. 3 sg.* să-i îi rădă 30[7].
rądiri[2], *a rîde*; — *ind. pr.* mi rąd (*H.* mi răd), ti rąz, si rądi, na rądim, va rądiţ, si rąd;—*impf.* mi rădęm (*Ln.*), mi rodęm (*C.*), mi rulęm (*Og.*), .. si rădęu 21[2-5]; *pf.* mi roş; — *imper.* rądi-ti.
rągin, răgin, *rugină, tăciune (la grîu)* [*bg. dial.* răgja].
rąnsi, *pl. urzeac, pădin*; *cinzari* [*vol.* rąsa].
rąpă (*Ln. Lm.*), *piatră*; *rîpă*;

26⁵, 64²⁰, (*C. Og. H.* răpă): — *art.* ropa 8², 15²; — *pl.* rop 1³, 2¹; — ropă di moară, *pătră de moară*; ropă dulți, *pucioasă*.

ropă, *roata olarului*.

ropu¹, *rău*.

rou², *rău*: 51²²; — *f.* rauă; — *pl. m.* roi, rol'; *f.* rali.

rubă, *haină*: 63¹, 64⁶; *art.* ruba 52²; *gen.* rubăl'ę 64⁷; — *pl.* rubj 64²⁸; rubili 62², 63¹·³, 64⁶ [*bg.* ruba].

rubičeă, *hăinuță*; — *pl.* rubički; rubičkili 63².

ručóe, *prinz*: 5², 29², 38⁷; (*H.*) răčóe 73¹ [*bg.* ručák].

ručóri, *a prinzi*; — *ind. pr.* ručós 41¹, 59², 64³; *sbj. pr. 1. pl.* să ručóru 13¹, 20⁵; [*bg.* ručam].

rud¹, *creț*; giu rudă, *oaie cu lâna moale și creață* [*bg.* rud].

rudáń, *cleric, depănătoare*: 53⁸; — *art.* rudańu 18⁶ [*bg.* rudan].

rudíri, *a (se) naște*: *ind. pr.* (mi) rudes 51¹⁶.... rudești 62¹·⁵·⁷, și rudești 62⁷;—*sbj. pr. 3 sg.* și rudească 62¹; — *impf. 3 sg.* ve rudit 62⁴; — *part.* rudită, *care (s') a născut, lăuză* 62¹⁰; rudita 62¹·⁵; — *abst. verb.* rudiri 62; rudire 51², 63¹ [*bg.* rodja].

rug, *rug*; — *pl.* ruž 60⁵.

rugăčuni, *rugăciune*.

rugămint, *rugăminte*.

rugari, *a se ruga*; — *ind. pr.* mi rog: — *sbj. pr. 3 sg.* să si rogă 28⁵, și si rogă 64¹⁴; *3 pl.* să si rogă 1².

ruguzină, *rogojină*: 64⁴; ruguzina 51¹⁰ [*bg.* rogózina].

rujăc, *roiac, roi neic* [*bg.* rojàk].

ruíri, *a roi* (*albinele*); — *ind. pr.* rués.

rumigari, *a rumega*;—*ind. pr.* rumig.

runc, *rar*.

runíri, *a desfăca, a desface boabele de pe cocean; a presăra; a vărsa lacrimi*; *ind. pr.* runes,... runești 32¹; — *impf. 3 sg.* runę 25¹⁸; — *sbj. pr. 3 sg.* să runęscă 25¹⁰ [*bg.* ronja].

runțori, *a rări*; — *ind. pr.* runțos [rune].

rupíri, *a rupe*; — *ind. pr.* rup, rup, rupi: 63⁵, 64⁴, și rupi 51¹⁵, rupim, rupiț, rup; — *pf.* rupș,... și rupsi 27⁹; — *sbj. pr. 2 sg.* să-l rup 11⁵; *3 sg.* să rupă 25¹⁹·²⁰; — *part.* rupt 38⁶.

ruptătură, ruptură, *ruptură*.

rupusuri, *v.* răpusari.

rus, *creț*; — rusă, *oaie cu lâna roșcată, plăvaie* [*comp. ar.* arusă].

rusniță, *terci*; *făină prăjită în unt cu ceapă*; rusnița 27⁵.

rusuęori, *a resfrânge, a sumete*; — *ind. pr.* rusuęos; *comp.* răsuęori.

ruşoni, *ruşine*; — ruşonę feță l'ę, *numele unei plante*.

ruşunari = ęuruşunari.

ruşori, *a roși*; — *ind. pr.* ruşos; *comp.* ęuruşori, zăruşori.

ruvól', *revolver*.

I.-A. CANDREA

PRINTRE CIOBANII DIN JINA

II

XLIII

Colindă

Marja s'o preumblatŭ,
Leruĭ doamneo ;
Un locașŭ aș căpăta,
Leruĭ doamneo,
Și s'o dusŭ în susŭ și josŭ,
Leruĭ doamneo,
Ca să nască pe Cristosŭ,
Leruĭ doamneo,
Merse la Ion Sînt-Ionŭ,
Leruĭ doamneo:
«Mă Ioane, Sînt-Ioane,
Leruĭ doamneo,
Lasă-mă 'n palatu tău,
Leruĭ doamneo,
Ca să nascŭ pe Dumnedzău,
Leruĭ doamneo".
Și Ion că n'o lăsat-o,
Leruĭ doamneo.
Marja s'o supăratŭ,
Leruĭ doamneo,
Și s'o dusŭ 'n grajdĭ la cai,
Leruĭ doamneo,
Cai 'n grajdĭ că n'o lăsa,
Leruĭ doamneo;
Marja s'o supăratŭ,
Leruĭ doamneo,
Și cai i-o blăstematŭ,

Leruĭ ḍoamneḍo:
«Firḍ-aĭ voi, caĭ, blăstămaţ,
Leruĭ ḍoamneḍo,
Să n'aveţ niḍi cîtŭ vărsaţ,
Leruĭ ḍoamneḍo».
Şĭ s'o dusŭ în grăḍi la boi,
Leruĭ ḍoamneḍo,
Boi 'n grăḍi că ḍo lăsatŭ,
Leruĭ ḍoamneḍo.
Marĭa ĭ-o blăscuvîntatŭ,
Leruĭ ḍoamneḍo:
«Firḍ-aţ voi, boĭ, feriḍiţ,
Leruĭ ḍoamneḍo,
Şĭ de oameni mult ĭubiţ,
Leruĭ ḍoamneḍo,
Şĭ de oameni şĭ de mine,
Leruĭ ḍoamneḍo,
Şĭ de Domnul care vine,
Leruĭ ḍoamneḍo».

Ion Uscatu, 27.

XLIV

Codrule, codruţule,
Deşkide-ţ cărările,
Să-m pling supărările:
Codrule, cu ḍoaĭa lată,
Mul ăĭ-aĭ foslŭ muma şĭ tată;
Codrule, cu ḍoaĭa deasă,
Mul ăĭ-aĭ datŭ sălaşŭ şĭ casă.

Marie Dimuleţ, 27.

XLV

Mioriţa

Pĭ-un kîĭeiorŭ frumos de munte,
Mer ăioarele to frunte,
V'o ḍoauăsprădzăce sule
Şĭ v'o ḍoauă ĉiobăneĭ
Şĭ ĉiobanu ĭel maĭ mare
La ĉinĉi sule de ăioare.
N'ăioara luĭ trist'o statŭ

— Do ce staj tu trist' aşa ?
— Jo tristă cum să nu stau ?
Că mîne la prîndzu mare
Po tini yin să te omoare.
— Spuno-le să mă omoare,
Să-mă 'ngroapę 'n dosu stînij.
S'audzŭ noaptea tătrîn cîni;
Bîta să ăj-o paie stîlpă
Şi fluiera 'n capu bîtij
Şi vîntu cîn a sufla
Fluiera ăj-u fluiera,
Olle s'or aduna,

O ştiŭ de-a munte, de multŭ, ăl să paro, dola on frate a neu.

Mărină Dănuleţ, 19.

XLVI

— Drăguţă Sîntă-Mărie,
Nu lăsa toamna să yie.
Iaca toamna ăj-o venitŭ,
Vîrvurile-o gălbinitŭ,
Stăninile-o 'nverdzitŭ.
— Drăguţ bradz înčetinaţ,
Da di če vă legănaţ?
— Cum să nu ne legănămŭ,
Iară singuri rămînemŭ.
Rămîn stînj fără stăpînj.
Strunguţă fără oiţă,
Scaone fără băčiţă.
— Rămîj stînă sănătoasă,
Că jo mă măj duc'acasă.
Cine te-o măi mătura ?
— Da vrabg'ia cu coada :
— Şi gunoju cîni l-a scoate !
— D'apŭj vîntu cîn a bate.

Márie Sava, 64.

XLVII

Maj de multŭ fičjori avęu în capŭ pălării cu pęană mare, roşie, vînătă, cu neşte bumburuzi vinete, roşii, jeleę faino de glaze. La asta ij dzičę pęană. Noa, apoi în capŭ, aičęa, jera trîj păunj. Apŭi pi ičja, pe uno o pune, pe žur pălărie, pune o hîrtie şi foiaîrîu, albă, roşie, de toate feliurile.

K'eptare negre nu jera, numa de ițiță de k'ție și jera cu ok'inéț, de niéț petecile niéț cu cule, kipu să cununa cu ok'inéț noauă și cu vălui nășuă de lînă. Și avę și bituțe, da nu jera ca ię de-acum. Cimeșța jera cu cotu aiția la gușe și cu un capū vîritū după șerpar', da' pește k'eptar'.

N'îrșasa să găta cum să cade, cu șurță și cu iie și cu o nia albă, încreștită și kjudisită și largă, faină, să îmbrăca cu ię pește cozóncū pe deasupra.

În capū jera probodită cu ăjurelū, da jera ajeptatū faînū, că jera probodită cusū ca să sa vadză pletele.

În capū mai avę o mununā — îi dzîc ; Leana și acum mai are mununa mę — cusută cu sfanț pe țur de ię și deasupra-i punę o țîr de trandafi'ri roșu.

Ș'apă aște gătată merę la besęrecă și cum venę deja besęrecă să ședmlua și-ș punę vîlitura și să făcę nuiere.

Atunčja avę cîte șasă, șepte șire de mărdzele la gușe. Avę di-u dirșapte, uičjă la brîu, și kindeu.

În k'ičjoare avę ăjubot ș'apă o jeșitū păpučj ; mai de multū s'alezę čini jera cu păpučj; ajela Nicolaj a Pătruțului și-al Stărpoaij o avutū păpučj. Nu jera čiorakj ; noj ne încălțam cu čioareci.

Aceeași.

XLVIII

Žinari nu meręș dincolo, nu sô pomenitū nu lę-o fo' dată ; mergū numa Pojenari, c'ajela nu prę-o avu munț, da Žinari o avut. O fo' vorba că v'o cîva șamini, primarju și cu cîva, i-o vîndut la „Șepte zudęțe" la Sig'ij.

Aceeași.

XLIX

Miorița

Pi-on pk'ičjorū de munte
Mergū oile frunte:
V'o nouășprădzače oile
Și v'o nouă ojohănași
Și jar cu vătavu dzače.
Vătavu merę la stînă,
Čej v'o nouă čjohănași
S'o vorg'it că mă d'omoare ;
Vătavu cîn o vîndū
Jel din grai așę-o grăitū :
— Voi dacă m'îț omorî

Grupați-mă 'n dosu stânii,
S'audzŭ băčile smolindŭ,
Clopote pe oi sunîndŭ,
Şi mâioriţa sg'erîndŭ...
Ce ţ-I ţîie âiorç
De tu că ieşti trist'aşç ?
O doară nu te-am păscutŭ,
De cu sară, cîn să cară,
De cu noaple 'n grîne coapte,
De cu zori în cîmp de flori ?

Jo nu ştiŭ de une oi şti, că-i de multŭ ; o cîntaŭ fetele a-munte cîn jeram băčo tînără.

Aceeaşi.

L

Cîn am fo' jo copk'îlă, jera cinci stîni la Stîna-Domnilorŭ şi la Gunguredzŭ jera trei şi muntele totŭ ala jera ca şi acumŭ. La Oaşja jera doaşă şi la toate jera băçi ; la Stîna-Domnilorŭ jera noaşăsprădzăce băçi.

Audzşm pe-alo noaşte că la Stîna-Domnilorŭ mai de multŭ arŭ bîi fo' acolo satŭ şi o fo' acolo domnŭ mulţ şi de aja-i dzîce Stîna-Domnilorŭ.

Parcă pe-atunçi jera mai g'îne : munţi nu să şkimba, ca acumŭ, în tot anu ; atunçi cîte cinci, şeaidzăçi ani jera totŭ pe-on locŭ, de ştiç h'îecare unŭ morç.

Aceeaşi.

LI

Bate vîntu 'n bradz mormînţ,
Pleacă turmele din munţ ;
Bate vîntu 'n bradz mai mari,
Pleacă turme şi çiobani
Şi rămîn vîrvurile
De le rup zăpedzile.
La Sîntă-Măria mare
Pleacă oile la vale ;
La Sîntă-Măria âiçi
Nu mai rămîne âiâica ;
Rămîn stîni fără stăpîni,
Izvoarę fără çioporç.
Lăsători fără păstori,
Strunguţę fără oliţ,
Scroane fără băcîţę.

Paraşkiva Stîrpu, 17.

LII

Min'o, dzău, s'o min şi io.
S'o minăm la tată-său,
Să-i dea straĭ şi lepedeu:
Lepedeu-i neĭăsută,
Straiu 'n k'ieă nu-i făcută.

Ion Stârp, 18.

LIII

F...-ţ morţi tăĭ de dracă,
Unĭ te-oĭ prinde te dosbracă
Şi-oĭ ieu k'eĭea de pe capă
Şi facă mindrii comănacă,
Veĭde ca frundza de fagă.

Ion Stănilă, 90.

LIV

— Făurenĭ, căcĭuli tărcăie,
Pe la voĭ nu mai sint feĭe?
— Ba mai sint, da-s la guşcă;
Numa una nu-i gușată,
Din trĭi coţ să-i facĭ o beată.

Ion Cireşea, 18.

LV

Cinĭ-ascultă 'n keutoare
Mulgă miţa 'n piecătoare;
Şi de nu s'a săturа
Mulgă şi pe mumă-su.

Acelaşi.

LVI

Miţă,
Cotoliţă,
De-a avea Măria drăguţ,
Te soulură,
Te 'mbucură;
Da de nu,
Să staĭ pe locă
Ca k'atra 'n focă.
Şi fecĭ de trĭ ori miţa de capă.

Acelaşi.

Biblioteca Universității

LVII

Drăguță loîma mę,
Iar o ruptă a mă ățęrę;
Nu mă doare de durere,
Mă doare do gîndu?l ręle:
C'am avu și jo soțîle
Șl'am rămasă de multă paștie;
Și mej jesă la vrafițâ
Să mej vădză mujerile
Vorbin cu soțîlle.
Și jo staș cît colę
Și povestescă cu ęlę.

Sama Cunțan, 52.

LVIII

Maj de multă ęameni carę-o cătămită nu da fala după „želęri", carę n'o cătănită. Da aeumo s'o k'erdută obiceju.

Pavel Morar', 25.

LIX

Dzis-o maica să mă 'nsoră,
Să-j aduc ęn easă noră.
Și, vaj, vaj, tînăra mę,
C'on dînte și c'o mâsa:
Cîn să iyę 'n uța șurii
Gîngi că-j Muma-pădurii.

Acelaș.

LX

Uno să colęște rău
Żeacă Răuręni hrîu;
Brîu Maiéți Prțeștii,
Răuręni săraci.

Acelaș.

LXI

Brîu âeu, dzăluțâle,
O brecu vîrvuțîle,
Ięle âicî și ięle marî
În Șteadza la Pojenarî.

Acelaș.

LXII

Asta-i dzicătura mę,
Care žocŭ bine pe ię :
Asta-i dzicătura bună,
Care ięu fętele 'n gură
Și fiĉiorĭ 'n ĉiuitură.

Acelaș.

LXIII

Odată un ĉiobanŭ o 'mpușcat un vilanŭ și i-o tăiatŭ capu și l-o datŭ la băĉĭ, să-l h'arbă. Ięle n'o știutŭ ĉe-i și l-o h'ertă. Ielŭ s'o făcu beteagŭ și n'o mâncatŭ. Apăĭ ĉin o vintŭ dę-u-munte, în žocŭ ię-o strigatŭ :

Băĉĭle dela Cîrșteștĭ
O mâncatŭ păsărĭ domnești ;
Foaĭe verde de dudaŭ,
O fo' carne de hîrĭaŭ.

Acelaș.

LXIV

Žocŭ aiĉĭ, că-ńĭ place locu ;
Dacă nu ńĭ-aru plăcę,
Niĉĭ aiĉia u'aș pulę.

Acelaș.

LXV

Păru ńeu dela urĉe.
Nu l-aș da pe șepte fęte ;
Păru ńeu nu trăbă lunsŭ,
Numa h'eptenatŭ și unsŭ.

Acelaș

LXVI

Băĉile din Hanășu
Nu știŭ făĉe halmoșu :
Da ięle dela Timpa
Îl știŭ fuĉe și mînca.

Acelaș.

LXVII

Avçm hotarŭ veçîn cu Rîgatu şi ne mai trecę yiţăi pe dincolo şi ne ducęm după iei şi ciobani să hmu după noi.

Hăi, hăi, odată čę-am păţitŭ :

Odată s'o luatŭ după mine unu de dincolo şi m'o tot kematŭ să-ńi dę oţîr de męşteci. Io am văst că jelŭ vrę să má prindză, da io m'am pu' la fugă. Jelŭ după mine. Şi cînd am fo' în marzinea brăduiului, o fo' neşto şondari, pe foale, şi cîn am ăzunsŭ dinaintea lor, s'o sculatŭ amîndoi în žerunki şi ńie ńi-era fricá şi de iei dinainte şi de jelŭ dindăraptŭ şi ńie ńi-o fo' frica s'am şg'eratŭ cîtŭ am pututŭ : „Uhu, u, u muma mę". Şendari s'o sculatŭ ş'o şueratŭ cu şueriţa lor ş'o strîgatŭ după ăla să ştę şi jelŭ n'o vrutŭ să ştę până la holumb; acolo o stătŭ, că jelŭ o gînditŭ că nu-l bate. Da iei s'o dusŭ la jelŭ şi i-o trasŭ neşte pălńi ca neşte beşęreči de mari. Io am fuzît la stînă. Ş'o dzîs să nu mai alęrzo după băči, că băčile nu mai cuteadză a jeşi după yiţăi; ş'apăi o vinitŭ la stînă. Şi de cîte orį vinę şi să iyę 'n uşa stînli striga : „Uhu, u, u, muma mę". Şi aştîalalta rîdęu.

Mărie Străuleu, 48.

LXVIII

Pozne de ieştia o mai păţitŭ ięle (băčile) da nu prę spunŭ : Jera o băče la şipotŭ — spăla găleţile de lapte — şi o vinitŭ doi čiobanį din Rîgatŭ, da jera totŭ de dincoače. Jera Polenarį, o Tiliş-canį, că iei merçu pe munį de tarnį. Ię jera kjar în marzinęa bârculuį. Şi ię o tot moşăitŭ acolo şi iei o vinitŭ, s'o prinsŭ de ię; ş'o luat-o cu ię pin bârcŭ la vale dę-o scăpătatŭ ca să n'audză nime. Apă ię o şg'eratŭ cîtŭ o pututŭ ş'o audzîtŭ neşte čiobanį care o fo' Žinarį — unu o fo' al Zaharescului, care-i mortŭ — şi dac'o văst că nu-i glumă, o vinitŭ dę-o scos-o. Da o dzîs că i-o ruptŭ ţeole huinelo de po ię

Acelaşi.

LXIX

A zorilorŭ

Zorį dalbe s'o răvărsatŭ,
Cocoşi galbinį o cîntatŭ,
Păiru 'n raį s'o mînecatŭ,
Şi tată-so s'o rugatŭ :
— Petre, Petre, fiul meu,

Fă-ńi şi ńia locŭ 'n raĭ.
— Locŭ 'n raĭ, tatŭ-ńeu, n'aĭ,
Căci pin aĭ fostŭ pe pămîntŭ,
Că ńi-aĭ fostŭ g'iraŭ lăsatŭ,
Cu sărăcĭ ţ-aĭ lucratŭ,
Sara plată nu le-aĭ datŭ.
Pentru traĭu čel plăcutŭ
Locŭ 'n raĭ nu ţ-aĭ făcutŭ".
Zorĭ dalbe s'o răvărsatŭ,
Cocoşi galbinĭ o cîntatŭ,
Pătru 'n raĭ s'o mînecatŭ,
Şi mumă-sa s'o rugatŭ :
— Petre, Petre, fiul meu,
Fă-ńi şi ńia locŭ 'n raĭ.
— Locŭ 'n raĭ, maica mę, n'aĭ,
Pentru traĭu čel plăcutŭ
Locŭ 'n raĭ nu ţ-aĭ făcutŭ".
Zorĭ dalbe s'o răvărsatŭ,
Cocoşi galbinĭ o cîntatŭ,
Pătru 'n raĭ s'o mînecatŭ
Şi soru-sa s'o rugatŭ :
— Petre, Petre, fraţiul ńeu,
Fŭ-ńi şi ńia locŭ 'n raĭ.
— Locŭ 'n raĭ, soru-mę, n'aĭ,
Că pin aĭ fostŭ fală mare,
Sărĕĭ gardu cîtŭ de mare;
Pentru traĭu čel plăcutŭ,
Locŭ 'n raĭ nu ţ-aĭ făcutŭ",
Zorĭ dalbe s'o răvărsatŭ,
Cocoşi galbinĭ o cîntatŭ,
Pătru 'n raĭ s'o mînecatŭ
Şi frate-so s'o rugatŭ :
— Petre, Petre, fraţiul ńeu,
Fă-ńi şi ńia locŭ 'n raĭ.
— Locŭ 'n raĭ, frate-ńeu, aĭ,
Căci pin aĭ fostŭ pe pămîntŭ
N'ĭ-aĭ fostŭ ciobăne' la oĭ.
Le păşteĭ pe lîngă drumŭ,
Cîţ oaminĭ pe drumŭ treč
Toţ cu lapto-ĭ adăpaĭ
Şi cu caşŭ-ĭ săturaĭ".
Zorĭ dalbe s'o răvărsatŭ,
Cocoşi galbinĭ o cîntatŭ,

După zori, dziuă să facă,
După dzi, soare răsare.
Răsai, soare, cu trii radză,
Trija, radza cerjului,
Dș-o dorcapta Tatălui,
Tatălui și Fiului
Pe urmă și Duhului,

Acecași.

LXX[1]

A ńiresi

— Ja ieși, soacră ńic', afară
Și le uită 'n susŭ și 'n zosŭ,
Mai tare spre răsăritŭ,
De vedz ce oaște osloită ;
Că nu-i oaște osloită,
Că-i ficá-ta hobolită ;
Că ț-o dai de ț-o măriț,
Pește munț într'alto curț,
La părinț necunoscuț
Și la frați ne 'ntrebați,
La surori fără durori.
Ja iș-ț, dragă, dziua bună,
Dela tată, dela mumă,
Dela frați, dela surori,
Dela grădina cu flori,
Dela h'ir de busuioc,
Dela fičiori dela zocŭ,
Dela h'ir de tămîță,
Dela fețe din uliță,
Dela h'ir de mătăčină,
Dela draga de večină.
Și ț-ai datŭ, majco, ț-ai datŭ,
Ț-ai datŭ foaja nucului
Și nădejdea lucrului;
Ț-ai datŭ floarca din cunună,
Și nădejdea ta ja bună.
— U, u, mumă-mę și tatu-deu,
La care v'o fostŭ mai greu,
De m'aț datŭ din satu ńeu;
La care v'o fostŭ povară,
De m'aț datŭ din sat afară.!

[1] Înregistrată la fonograf.

Plînze-mă, maico, cu dorŭ
Că ţi-s fată, nu-ţ jescŭ norŭ;
Şi mă plînge şi tu, tată,
Că şi ţie ţ-s fost fată.
Mă plînge cu lacrămi multe,
Că nu-ţ mai fac lucŭ 'n curte,
Nici 'n curte, nici 'n casă,
Nici 'nbulzgare la masă:
Voi daţ mesi mulgolŭ,
Al dau locŭ rămîne golŭ.
Apăi acum plîngŭ cu toţi.

Acceaşi.

LXXI

Po drumu Sigʻiului
Jeşi-oi din de prunişori.
Mergŭ mumele la fiĉiori
Şi surorile la fraţ,
Neveştele la bărbaţ
Împărate, împărate.
Puno paĉe, nu le bate.
De cin ai prins a le bate
Nu mai sîn fiĉiori pe sate.
Numa hajne 'mpăturate
Şi curĉle curăţate.

Acceaşi.

LXXII

O săraĉi Ardeleni,
Însuraţ şi gunişeni,
Cin o bătu doba 'n satŭ
L-o lăsa toţ şʻo plecatŭ.

Acceaşi.

LXXIII[1]

La Jjana lă-i cu şeara,
Că să prudĉpe sărmana;
La Rumîna fă-i cu mîna,
Fă-i cu mîna, fă-i cu capu,
Nu pudĉpe, sʻo iş dracu.

Ion Morar, 22.

[1] Înregistrată la fonograf.

LXXIV

Răsai, lună, răsai, dragă,
Să vadză badiu să meargă.
Răsai, lună şi sui susă,
Nu ştiu vint-o ori s'o duşă,
Ori mumă-sa-l dozeneşte,
Ori de mine nu-i mai içşte.
Răsai, lună, 'n doauă coarne.
Să vădzu badiu cu cini doarme:
Dę-a durăi cu ja urlă,
Răsai, lună, mohorită ;
Dę-u durăi cu ja frumoasă,
Răsai, lună, luminoasă.

Marie Cunţan, 15.

LXXV

Oaşe, Oaşe, munte mare,
Pleacă-te de vîrvu la vale
Să ţie badiu călare,
Să dea saru la ńioare
Şi turlă la oiţi
Şi guriţă la baciţă.

Acceaşi.

LXXVI[1]

Cîn a fo' bače a-munte, merjam la strungi şi mulżjam oile, venjam la stînă cu găleţile, goljam lapiele pin troci ; după aja smoljam cu cajcu, băgam bidău, făcjam untu, bătjam untu ; după aja băgam lapiele 'n căldare ; lu 'ncăldzam, li dam kjagă ; după aja strînżcam caşu şi-l punjam pe .... Il băgam într'o straiţă şi-l acătam de cui ş'apă-l punęm pe poliţă o săptămînă; după aja îl lăjam în putină şi-l sfrînjam şi-l băgam într'un burduşu şi-l săram, ş'apă epşem burduşu ş'apă brînza jera gata. După aja o punem pe cai ş'o aducem acasă, în Žina; după aja, la Tăiere, o 'mpărţim după oi, care după cîte avem.

Marie Vingărzan, 53.

LXXVII

Soţu neu, k'ăcjoare lunzi,
Din undă 'n cămar ăzunzi.

[1] Înregistrată la fonograf.

Vină-ái, bită, și lo cîntă,
Că multe ái-uj dată pe circă.
Soțu ńeu, soțu ńeu,
Niči cîn o muritu Tărcău
Și nu ái-o păru maj riu.
Soțu ńeu, brîndza 'n cămară
Și jo mîn colțșca goală.

Săveta Cătană, 27.

LXXVIII

Čiobănelu cu oj băluță,
Lasă-lo dracu mîndruță:
Că mîndruțăle-s cu dracu
Pân la țșamnă-ț mîncă capu;
Și-ț mîncă și olle,
Pănă trăże zorile.

Aceeași.

LXXIX

Dragu ń-i să jasă la vîrvă,
S'audză bradzî șuerîtu,
Clopote pe oj sunîu
Și čiobani čjolîn
Și mîndra 'n frundză cîntîn [1].

Aceeași.

LXXX

Vaj de mine, multe știu,
Mă ńir une le mai țîu;
Da le țîu într'o lădujă.
To dereptă cîțe-o drăčie;
Și le țîu într'o pojată.
Dereptă una cîteodată.

Mărina Bohdănel, 26.

---

[1] Într'o altă variantă, a Ilenei Sava, 20, ultimele două versuri sunt:

Pe hadîu 'n frundză dzîcîndă,
Țel să dzieă, jo să cîntă.

LXXXI

Drag ń-i badiu čjobănaşŭ,
Că-ń dă urdă şi-ń dă caşŭ
Şi le pupă drăgălaşŭ.
Place-ńi urda, place-ńi caşu,
Da maĭ place čjobănaşu:
Vine sara dela stînă
Şi m'aştĕaptă la fîntînă,
Sara pe radză de luna.

Acceaşi.

LXXXII

Če ńi-amŭ făcutu jo pe lume,
Nu mă maĭ gudeće nime,
Omŭ pămînteanŭ ca şi mine;
Să mă laşe pănă moriŭ,
C'oĭ avę gudecătorjiŭ;
La vrĕmea de gudecată,
N'i-oĭ lua faptele 'n braţă
Ş'oĭ sta cu žudeţu faţă.
De ńi-oĭ li'i făcu v'un g'ine,
Va li'i ferice de mine;
Da dę-oĭ li'i făcu v'un rău,
Singurę l-oĭ trage jo.

Acceaşi.

LXXXIII

Cîntătura Lenuţi

...că g'erau să cîntă de să dziču „Leano..." la loată vorba:

Mul maĭ stau şi mă gîndescŭ,
De dorŭ cum să maĭ trăjescŭ.
Maĭca mŭ prečĕpe g'ine
Că ń-j dorŭ de omenime.
Şi in dzice măicuţa:
— Če-i cu tine, fata mea?
Nică nu lucri, nică nu tolnăci,
Numa totŭ suak'inj şi plînzi.
Decît să te vădzŭ aşa,
Maĭ g'ine tę-aş ţugruţa
La o gură de izvorŭ,
Să vădzŭ de čine ţ-l dorŭ.

— Maĭco, măĭculiţa meĭa,
De cumva meĭ ţngrupa,
Te rogŭ ascultă de mine
Şĭ nu 'ngroapă cĭtŭ de g'ine:
La umbriţă de făguţŭ.
Să-m vie al meŭ drăguţŭ;
Oile să şĭ le stringă
Şĭ pe mine să mă plîngă.

Acceaşĭ.

LXXXIV [1]

Bate vîntu 'n bradz mărunţ,
Pleacă oile din munţ;
Bate vîntu 'n bradz maĭ marĭ,
Pleacă cîni şĭ ciobanĭ:
Bate vîntu şleale,
Pleacă şĭ băcĭţăle.
— Băioţĭ stînă sănătoasă,
Că noĭ ne ducem acasă.
Da cine te-a mătura?
— Ciocîrlia cu coada.
— Da gunoiu cinĭ l-a scoate?
— D'apăĭ vîntu cîn va bate.
— Apă 'n vas cinĭ-a aduce?
— Da omutu cîn s'a duce.

Acceaşĭ.

LXXXV [2]

Cîntătura băcĭlorŭ cîn pleacă de-a munte:

Foaie verde trĭĭ zăicele,
Iertaţ, ortaĭelo mĭele,
Şĭ de bune şĭ de rele,
C'a lŭ'i fostŭ cam pintră ĭele.
Ţipule, ţelină lungă,
Plînzĭ că ĭo mă găt de ducă.
Ţipule, ţelină deasă,
Plînzĭ că ne ducem acasă.

Cîntătura asta o cîntă băcĭle cîn pleacă de-a munte, la Tăigro; cîn să despartă una de altă, orĭ o fo' g'ine, o o fo' răŭ, le ĭartă toate şĭ yin la colibă cu oile veşele şĭ rîdzîn c'o trecu vara.

Acceaşĭ.

[1] Înregistrată la fonograf.
[2] Înregistrată la fonograf.

LXXXVI

Leagănă-le vîrvŭ de bradŭ,
Că ţipu s'o legînatŭ;
Bradu să leagănă 'n vîntŭ,
Ţipu 'nfloare la pămîntŭ;
Bradu să leagănă 'n soare,
Ţipu la pămîntŭ 'nfloare.
Ţipule, cetină lungă,
Plînţi că jo mă gât de ducă.
Ţipule, cetină deasă,
Plînţi că jo mă ducŭ acasă.

Aceeaşi.

LXXXVII

Iubeşte-mă, badeo, tu,
Nu mă lăsa la altu,
Bagă-mă, badeo, 'n cozocŭ,
Să mi văzŭ luna de locŭ.

Aceeaşi.

LXXXVIII

Multŭ mă mustră neamurile,
Să maĭ lasŭ năravurile.
Da şi lupu-ş şchimbă părŭ,
Da năravu pănă-i cerĭu;
Şi la lupŭ să k'ĭrde urma,
Da năravu pănă-i lumea.

Aceeaşi.

LXXXIX

... Şi dragoştea de dalar,
Ca balega de măgar.

Aceeaşi.

XC

— Pleacă, bălă, la porneală,
Că ţ-o vini vrĕmea jară;
Sumă, bălă, birzĭe,
C'acum ţ-o vini vrĕmea.

Aceeaşi.

XCI

Gâleşçnele-s veşlite,
Că-s cu şurţăle k'rk'ite;
Nicj aţa dela izmçne
Nu u-aş da pe Gâleşçne.

Aceeaşi.

XCII

Nu vă uţtaţ că-s mărunţă,
Că zmulgă gardu din pământă
Dş-a h'j putrădzită de multu.
Nu vă uţtaţ că io-s ăică,
C'ă durnită la oj zgrăcită :
Cu capu pe muşinoj
Cu ok'i zgiiţ la oj.

Aceeaşi.

XCIII

Multă mă mustră bărbatu
Că mă jug'escă cu altu ;
Io mă ţor, jel nu mă crşde,
Mă jug'esce cin nu mă vşde.
De m'oj h'j jug'ită v'odată,
Trăbuiaş-aşă splndzurată,
C'o funie de tăjeţăi,
În furcă de pătrinzoj,
Cocoşă frăptă hober' să-j h'ie,
Cupe cu yin mărunle
Ş'o ploscă de yin soţte.

Aceeaşi.

XCIV

Dragoştea de văduoj,
Ca oţătu din butoj ;
Dragoştea de văduvă,
Ca dzama de holodă ;
Dragoştea de gunulaşă,
Ca carnea de porcolaşă.

Aceeaşi.

XCV

Dum să dzică şi nu dzicçamă;
Dacă dzicçamă, ştiu c'am dzis,
Ca să ştiu c'am dzis c'oj dzice.

Aceeaşi.

XCVI

Făcețĭ-ăĭ o țîr de locŭ,
Să v'arătŭ o țîr de gocŭ.

Aceeași.

XCVII

Cîn lĭ scapă muşcătura din gură, cîn te culcĭ să te culcĭ cu ie trĭ noapĭ, apăĭ g'isădz drăguțu.

Aceeași.

XCVIII

Drăguță, Simtă-Mărie,
Nu lăsa toamna să vie.
Ţaca toamna o vinitŭ,
Vîrvurile-o gălbinitŭ,
Stăuinile-o verdzitŭ,
Stăgina sterpelorŭ.
Şi tîrla mîndzărilorŭ
La coadele strunzilorŭ.
La Simtă-Mărie mare
Pleacă oile la vale;
La Simta-Mărie mică
Nu maĭ rămîne nimică.
Şi să ducŭ oile, ducŭ
Şi să ducŭ şĭ nu maĭ vinŭ
Pîn la Sîntu-Constandinŭ.

Ioana Hobdănel, 57.

XCIX

Pe drumu Čergăuluĭ,
Mergŭ boĭ g'irăuluĭ;
Boĭ mergŭ trăznin din coarne,
Scluzile moarte de foame.
Să ceartă cucu cu corbu,
Că nu-ş potŭ 'mpărți codru.
— Ia tači, tači, corbule, tači.
Că io m'oĭ duce ca mine,
Codru to țîie-ț rămîne.
— Cucule, vojnicule,
Vara yiĭ, vara te ducĭ,
Tu de lucru nu te-apucĭ.
Mĕ ăiră iarna co foc mîncĭ.

— Dę-aș mînca negru pămîntŭ,
Io yiŭ vara de vă cîntŭ ;
Dę-uș mînca mugurii de fagŭ,
Io yiŭ vara de vă fragŭ.
Ca să vă h'ie mai dragŭ.

Acelaș.

C

Plînze-mă, maico, cu dorŭ,
Că ț-am fo' dulcĕ fĭĕrŭ,
Ț-am ĭgal bou de cornŭ,
Ț-am lĭeu negru ogorŭ.
Cîn o fost la sămănatŭ,
N'ĭ-o venitŭ o carte 'n satŭ,
Scris de peană pe hîrtie,
Să mă ducŭ la cătănie.
Io mă ducŭ, maico, 'n cătane.
Tu rămîĭ și spală haine ;
Spală-le cu lăcrămele
Și le usucă 'n giuluri rele
Și le trimete pe ștele.
Pe șuĭeru vînturuĭ,
La capu pămîntuluĭ,
Une stă ștcagu plecatŭ.
Acolo sîn io băgatŭ ;
Une 'nfloare tămîĭa,
Nu mai yiu pănă-i lumea ;
Une să coace k'ĭperiu,
Nu mai yiu pănă-i cerju.

Acelaș.

CI

Io plecaĭ pe-ačĕastă luncă,
Mă ĭlnĭĭ c'o ăicŭ pruncă,
Ițăstămîndu-ș năroc :
— Prunco, prunculeana mĕa,
Nu-ț ițăstăma năroc,
Că năroc tău sînt ieu,
Că am trĭĭ suto de oĭ
Și șase pereki de hoĭ
Și trĭĭ înț cu bani mărunț.

— Mînce-ţ lupk'i oile,
Spărgă-ţ hoţi butîle,
Că ăle nu-ńi trăbue,
Decîtŭ c'un bătrînŭ bogatŭ
Mai g'ini c'un tinărŭ săracŭ;
Decîtŭ c'un bojer' mucosŭ
Mai g'ini c'un sclugă frumosŭ;
Că bădiţu jelŭ bătrînŭ
Toată dzua strînge finŭ
Şi yine sara uştindŭ,
Tună 'n casă, lumeçoasă,
Ţas'afară, noureadză;
Tună 'n casă, puţ de cînă,
Ţelŭ-n truge de luńină,
Ţo-i aşterneam să să culce,
Ţelŭ mă suduje de cruce;
Du bădiţu tinerelŭ
Toată dzua strînge finŭ,
Sara-ńi yine fluerîn;
Tună 'n casă, luńineadză.
Ţas'afară, sănineadză;
Tună 'n casă, puţ de cînă,
Ţelŭ-ńi çere şi luńină,
Ţo aşterneam să să culcu
Ţelŭ-ńi çere gură dulce.

Aceeaşi.

CII

Pe su frundză arinească
Vinŭ-o carte 'mpărătească
La g'irău s'o çetească.
Cin jera la ńiadză-noapte,
Lega la ficiori pe moarte;
Cin jera de cătă dzuă,
Veni, mă lega pe mine.
Şi ţine-mă, majcă draga,
C'acuma pe mini mă leagă;
Şi ţine-mă, majcă, g'ine,
C'acuma mă duc pe mine,
Şi mă duc 'n ţări străine,
Une nu cunoscŭ pe nime,
Numa frundza şi iarba
Şi negura deasupra,
Care-i în toată lumea.

Să mori, moarte, că un cîne
Și să nu mă ingropaie nime,
Nici surori să-m puie flori,
Niče pîndză pe obradză,
Numă moarte cu năcazu.

Aceeași.

CIII

Bocet

Spune, mumă, unî te dučî
Și pe care drum apučî:
Uită-te pe uni-î negre,
Că mai sîn trî potečęle:
Și pe unu-î busuiocu;
De mergă oamenî de ăiocu;
Și pe unu-î păpădii
Și pe-ajela mergu cok'îi;
Și pe unu-î rosmalin
Și pe-ajela mergu latinî.
La capu potęčelorŭ,
Masa scriitorilorŭ:
O masă mare de k'eatră
Și-î dau doi scriitorî roată.
Care scrie lumęa toată.
Bagă sama unî to scrii,
De te scrie la joi yîi,
Ca doară la noi mai yîț;
Nu te scrie la jei morț,
C'ai veni și nu mai poț,
Că pămîntu-î încujată
Cu kei, dșaumeo, de arzîntă:
Činț s'o dusŭ n'o mai venită,
Basămă-î un mare bine:
Činț să duče, nu mai yine.
O, pămîntă, pămîntă, pămîntă,
Mă mir cum nu te-ai olg'ită
Cît oamenî ai îngîpită,
O, pămîntă, pămîntă, pămîntă,
Cîte căși ai pustîită,
Cîț cok'îț ai sărăcită,
Cîte mume ai jelită.

Aceeași.

[1] Înregistrată la fonograf.

CIV

Maico mę, cîn m'aĭ făcutŭ,
Maĭ bine sa fi făcutŭ
Dgoa fintînęle ręĉi
Intrà dgoà dealuri sęci ;
Şi din minuţęle męle
Să fi făcu păhăręle;
Şi din pk'iĉioaręle męle
Să fi făcu scăunęle;
Cît şaminŭ pe drum treĉę
Pe scaune hodinę,
Apă din păhare bę,
Ţije, maico, mulţămę.
D'aşę, maico, pintru mine,
Nu-ţ maĭ mulţămęşte nime.
Maico, cîn m'aĭ făcutŭ
Di ĉe nu m'aĭ omoritŭ !
Şi'apŭĭ să mà h'i 'ngrupatŭ
La vraniţà su o k'atrà,
Cît în curtę-ar h'i tunatà
Toţ pe minĭ-ar h'i călcatà,
Dumnedzàu te-ar h'i jertnitŭ.

Acceaşi.

CV

Mîncatŭ-s, dgamne, mîncatà,
Mîncatà-s, dgamne, de ręlà.
Ca iarba de deluşęle
Şi holda de păsęręle.
Şi-s mîncatŭ de străini,
Ca iarba de boĭ hătrîni.
Şi mà ştie Dumnedzàu
În lume cum trăĭesc ieu;
Şi mà ştie Pręĉesîn
Cum urnescŭ şi în lumęa;
Că în 'n lume n'am pe nime
Să vie la mini la jutŭ,
Să-ńĭ junie mîna la capŭ,
Să mà 'ntrębe de ĉe dzacŭ ;
O la capŭ, o la k'iĉioare,
Să mà 'ntrębe ĉe mà dgare.

Acceaşi.

CVI

De yierăi

Dzîcî Tatăl nostu ş'apă dzîcî pe nerăsuflate :

Dzăce,
Noauă,
Opto,
Şepte,
Şasă,
Cinci,
Patru,
Trîi,
Doi,
Unu,
Nicî unu,
Cît zurat
Şi popk'i
În raiŭ,
Altîa yierŭi
În rană,
Şi nicî altîa.
Descîntecu dela mine,
Lęcęu dela Majca Pręcista.

Până dzîcî aięste vorbe nu răsuflî. După če ai dzisŭ odată poţ răsuflа. Ş'apă dzîcî iară; dzîcî de trîi ori, de şasă ori, de noauă ori... da cîn dzîcî trăbă să ştiî cum îi yîte 'n yur : dacă-i neagră, albă, şi unde-s yierăi ei, tot acolo să te gîndeştî ca şi cînd ai vedę rana pe yîtă.

Aceeaşi.

CVII

Găliţiie, Găliţiie,
Mai g'ine ţ-ar h'i sta ţiie
O grădinuţă cu bradz.
Nu mormînte de 'nsurat :
O grădinuţă cu florî.
Nu morminte de tîcîorî.
Fă-mă, doamnęo, păsărę
Să sborŭ 'n Găliţiię,
Ca să-ńi găsăscŭ soldię.

Asta amŭ făcut-o jo dacă ĭi-o muritŭ bărbatu 'n răsboĭŭ. O fo' mai lungă, da a muĭtat-o, n'o mai ştiu potrĭvi.

Atunc ĭ ĭĭ iera zĕle, da acum ĭi-o trecutŭ şi n'o mai ştiu.

Paraşkivă Sava, 34.

CVIII

Decîtŭ cu uritu 'n ţolŭ,
Mai g'ine cu ţolu golŭ.

Márie Cunţan, 19.

CIX

H'irę-aĭ, maĭco, blăstămată,
Di čo nu m'aĭ făcutŭ fată,
Să şedzŭ cu furcu pe vatră;
Şi m'aĭ mai făcu fičiorŭ,
La 'mpăratu dę-ažutor'.

Aceeaşi.

CX

Măĭ, bădiţo, prostule,
Nu-ţ mai strica nopţile
Pe la toate porţile,
La toate nebunele;
Şi strică numa la una,
La care să-ĭ puĭ mumuna.

Duńitru Bobdănel, 32.

CXI

Mă'nsurai sara pe ploaje
Şi'am luatŭ o Unguroaje
Şi ĭ-am băga mîna 'n sînŭ
Şi'am vădzu că-ĭ de Rumînŭ.

Acelaşi.

CXII

Nu-ĭ fičior carę-ĭ cu peană,
Că-ĭ fičior čine-ĭ cătană.
Činĭ-odată cătăngeşte
Fičior gune nu mai ięşte,
Nič ĭ gune, nič ĭ însuratŭ,
Numa luĭeţel stricatŭ.

Acelaşi.

CXIII

Unde vădz nevęştele
Mă ţirás ca pęştele;
Un vădz cok'ilele
Mă ţirás ca cînele;
Une vădz ţiţăle 'n sînu
K'ičiǫarele nu mă ţlnŭ:
Une vădz k'ičjoru golŭ
Lucoăescŭ de sleu să morjiĭ.

Acelaşi.

CXIV

P'içę o trecu Nemţi şi s'o suitŭ pe Ştelleşti ş'o luatŭ pe Rumîni pe la spate. Jera mulţ şi Rumînĭ şi 'ntîi i-o bătutŭ pe Žermani.

Acelaşi.

CXV

Cîn o vinitŭ Žermanu o luatŭ v'o puţru, činčdzăčj de caĭ şi şi qaminŭ ca de rikiziţîę, de le ducę monţîje pe munţ.

Acelaşi.

CXVI

Cîn să răţrăcę apă, băĭ, če-o maĭ fostŭ! Ja jeram ca oîle la N'ercurĭ ş'o fostŭ unu acolo ş'o dzîs că un Žerman l-o 'ng'îţatŭ cu doĭ caĭ pe ăinîc, da jel n'o vrutŭ să-ĭ îę. Ş'atunčj Žermanu o făcutŭ aşe din capŭ, kipŭ că-ĭ prostŭ.

Acelaşi.

CXVII

Noj am fostŭ într'o vręme la Humîn totŭ cu haţnele Ungurului. Pe unu l-o prinsŭ Unguru şi jelŭ nu s'o arătatŭ că-ĭ Rumînŭ şi o fuzitŭ şi jelŭ cu Unguru şi strîga ęj jelŭ „elöre, elöre" pănă s'o fusfiratŭ, apŏ o făcutŭ če-o făcutŭ ş'o fuzîtŭ jar la uj noştî.

Acelaşi.

CXVIII

Želui-m'aę, želui,
Želui-m'aę şi n'am cuj,
Želui-m'aę codrului;

Codru-ţi mai ţălnicŭ ca mine,
Că-i cade frundza ca mine
Jo mă dor, coadre[1], de tine
Că tu toamna gălbineşti,
Primvara iară 'nfrundzăşti:
Da jo dacă 'mbătrînescŭ
Dar nu mai înfloresc.

Ilearia Hobdánel, 17.

CXIX

Rădeţ, fţe, şi glunîţ,
Pănă sînteţ la părinţ.
Că dacă vi-ţ mărita
Aţ rîde, nu-ţ cutedza:
În casă, de soacră-ta,
În tindă de socru-tău,
În curte de muiu tău,
În grădină de-o vecină,
În uliţă de-o străină.

Aceeaşi.

CXX[2]

Ia staţ să vă spui ce-a păţitŭ şi jo cu o nevastă şi cîni-a făce ca mine, ca ăie să-i umble:

Jo trăiem cu bărbatu ńeu. Bărbatu ńeu încă iera cumaĭ beutor' şi jo, pe urma lui, m'a făcutŭ ńişcalcă, că m'a maĭ uitatŭ, m'a maĭ ţinutŭ cu cîte cineva, ca omu, a gîndi că facŭ bine; ba a făcu pe dracu, c'a vădzu jo că iera să ţiu cu capu spartŭ ca şi cum a şi venitŭ. Hei, d'apoĭ ce să fac! Dacă umbli dupá ce umbli, nĕţia capeţ.

Odată mă tînes cu jug'itu ńeu şi vrem să vorg'es cu jelŭ, căci să videm ce făcem, cum maĭ stăm cu treaba.

Noa, ducîndu-má jo să maĭ ducŭ, avem să mă ducŭ până la aĭ noştri, mă tînes cu jelŭ pe drumu. Jel mă kjamă la o parte ca să-ńi vorg'ească čova de-apropape. Jo mă ducŭ, prousta de mine, jo gîndem că jelŭ-ńi vrę bine — ńi-o vru po dracu să-l ję. Dup'ačęia povestescŭ: jelu mă 'ntreabă ba una, ba altă, jo-i spui: „Má, dă-le draculuĭ şi-ńi dă ăie juče, ci jo amŭ pe nasu ńeu če-ńi trăbuje, tu le du 'n treaba ta, cu mine nu maĭ vorg'i tu de-aĭelea; poţ să

[1] Cînd ne-a repetat textul a pronunţat „ŋędre".

[2] Înregistrată la fonograf.

meri una vrei, că nu-ț mai numú grițe". Ielú dzíce cătă mine: „Hai, tu, să-ț spuĭ ceva aiĉi 'n curtea iasta." Io, mă pune dracu de bunú cu ielú 'n curte. După aia ielú iasă c'o bită mare 'n calça mę și zap, íńi dă una peșle k'iĉiorú. Io a plecatú plíngíndú: ielú nu mă lasă să mă ducú și-ú mai dă și dоaua pálái și pe dę-o parte și pe de altă. Dup'aĉeia a venitú bătută g'ino acasă.

Apă aia să vęde că ńi-o datú minte, că de atunĉi nu-ńi mai trăbă să vorg'es cu niĉi un fiĉiorú: aĭ draculuĭ să h'ie, în veșnica pomenire, că dę-aĭęlia nu-ńi mai trăbuje mai multú, și ĉinĭ a face ca mine ca ńie să-ĭ umble, dacă nu poate avę pače, că în până n'a pățitú n'a văzú; acuma a pățitú, vădzú. Las c'aș-ú trăbuja; nărocú bunú și pače.

Maria Cunțan, 28.

CXXI[1]

Mumă mę, ou casă noauă,
Nu aĭ una, că aĭ doauă
Și una-i de gliĭ ierbоasă,
Urîtă și 'ntunecоasă.
Mumă, burujană dulče,
De tę-aș puteа tę-aș aduče
Și tę-aș sămăna 'n grădină,
Ca să-ńi mai am și jo mumă.
Vină mumă pin grădină,
Să nu laĉi urmă pin tină;
Și te ujită pe ferеastă
De vedz jo cum plîngú 'n casă.
Mai vină, mumă, la ĉină,
Să ĉinăm o ĉină dulče
C'apă jarà t'ĭ mai duče.

Uu, u, mumă mę, jartă-ne nu ne lăsa, draga mię, draga mę.

Aceeași.

CXXII[2]

Colindă

După cîntătura asta, să scoală vătavu 'n k'iĉiоare și-ș ię pălăria din capú și pune dęzetu pe colăcú și vorniĉęște colăcu:

[1] Înregistrată la fonograf.

[2] Înregistrată la fonograf.

— Bună dimineața,
Bună dimineața,
Frate Duñitre,
Asar, o fostă sara Ajunului,
Adx ți dzua Crăciunului,
Dzua nașterii Domnului nostru Isusă Cristosă,
S'o cuprindeț toț creștini bucurosă.
Dar jată și fratele Duñitru
Să afla c'o cinște mare, mîndră și frumoasă 'n fața noastă,
C'un colacă de grîă curată,
C'o spată de godinacă.
Adevărată că-i colacă de grîă curată
Și spata de godinacă;
Da iește pelița Domnului nostru Isusă Cristosă,
S'o cuprindeț toț fiĉiori bucurosă.
— Mulțămim, mulțămim, Dumnedzău să-ț ajute.
— Da ja stați, măi fiĉiorași,
Și 'ngăduiț, s'ascultați,
Să videmă ce poĉ grăi jo unu singură cu cuvîntu:
De une ne yine noyă cinștea și omenia.
Că noyă cinștea și omenia nu ne yine de spre deal sau de spre vale,
Fără totă dela oameni de omenie.
Guște-ți Domnul, cu bine și cu sănătate.
Da jată, frate Duñitre,
Ce dzic acești v'o doi fiĉiorași ai satului:
Că de une vădă ceva
Ară mai ĉere cîte ceva:
O bace ori un păcurar',
Că-i vreme de toată vreme.
Da-i vreme de jarnă.

Șapă să cîntă o bace ori un ĉobană:

Aceeași.

CXXIII[1]

Colinde

Paște, zuna, oțle-ro,
Florile-ț dalbe[2],
Pe cîmpu cu floriĉele,
Și le paște și le'nvoalge

[1] Reprodus la fonograf.
[2] Refrenul după fiecare vers.

Şi le cîntă într'un fluer,
Într'un fluer de ruer.
Tatăl sfînt l-o d-auzit,
Şos la jolă s'o pogorît
Şi din graj aşe-o grăit:
— Bună dzîua, păcurare!
— Fi-mi-ai, Doamneo, sănătos!
— D-ale cui-s oile-re?
— D-aje mele, d-ale tale.
— Dacă-s, păcurar', d-aşe-re,
Mă ducă, rămîi sănătos
Şi m'aşteaptă la Sîngeordz,
La Sîngeordz c'un mel frumos;
Şi m'aşteaptă la Ispas,
La Ispas c'un brînz de caş.
Şedz, Ziuo, te veseleşte
Şi noaptea ne mulţămeşte

Aceeaşi

CXXIV

D'astă sară ce sară-i?
Domnuluj, Doamneo[1],
Sara mare luj d-Ajunu,
De spre dzîua de Crăcjunu:
Umblă zuni colindzindu,
Colindzindu şi cuzetindu,
Cum l-i leage la Crăcjunu,
D-aflară pe Domnul sfîntu
Tr'o işcle de boi născîndu.
Mititelu 'năşeţelu,
Scutecelu de bumbăcelu,
Faşe d-află de mătasă
Ş'o cîrşpară de fuiţoară
Ş'un leagăn de dor zelnicu;
Unde Domnul cîn năşte-re
Noaptea preste hoj cade-re,
Şi pin peri făclij ardz-ro.
Pin nuiele lumînele,
Pin surcele floricele.
Domnul limba-ş dobîndze-re
Şi din graj aşe-ş grăje-re:

[1] Refrenul după fiecare vers.

„Voi, voiniči, colindrători,
Pomeniț numele meu
Pe la curț de mari boiări,
Că ței bini vor dărui-rá:
C'un colaci de grîu curată
Ș'o spată de godinaci
Și cu trîi vedre de yin".
Le'nchinám cu sănătate
La casa de bogătate;
Sănătatea las-o 'n casă,
Bogătatea prezur easă,
Multam ție, župíneasă.

Traian Gagea, 34.

CXXV[1]

Scoală omă bună nu durmi-re,
Domnului, Doamne[2],
Că nu-i vreme de durmi-re,
Că-i vreme de pomeni-re;
Și scoală și fiețî tăi,
Fiții tăi și fețe mari:
Fieți tăi port să deșchidză,
Fețe mari luminí s'aprindză.
Că ne vine Dumnedzău,
Dumnedzău la casa noastă:
Să-l uspeț și să-l petreci,
Sus la cer, pintá înzerí.
Žos la poarta rajului,
De-a-dreapta Tatălui,
Tatălui și Fiiului,
Po urmă și Duhului.
Unde Domnul cin năște-re
La caste de boi cădz-re
Și pin perí facliî arde-re,
Pin surécele floricele,
Pin unjele luminele,
Domnul limba-ș dobîndz-re:
„Voi, voiniči, colindrători,
Da-s mai murí cuzetători,
Pomeniț numele neu
Pe la curț de mari boiori

[1] Reprodus la fonograf.

[2] Refrenul după fiecare vers.

Că jej binj vor dărui-rĕ.
C'un colacŭ de grîŭ curatŭ,
C'o spală de godînacŭ
Şi cu trîj vĕdre de vinŭ".
La casa de bogătate
Ne 'nchinăm cu sănătate;
Sănătatĕa las'o 'n casă,
Bogătatĕa 'mprežur casă,
Mulţam ţîie, ţupîneasă.

Acelaşi.

CXXVI

La uspeţă-s doŭă cinşti: cinştĕa şi rávaşu. Cinştĕa-i maj de cu sară. Doŭă mujeri ieu un blidŭ şi jeŭ şi pe ńireasă şi mĕre pe la totŭ omu şi fiecare cinştĕşte cîtŭ vre. Vornicu strigă că maj sîntŭ oameni şi pi-afarŭ: „T'oţ în casă şi la masă". Apă yin şi dau şi ajeja. Şi apă vornicu dzîce: „Uîtă, cutare le cinştĕşte cu o sută de lej", o cîtŭ dă omu. Apŏi mujerile şi ńireasa dzîcŭ: „Mulţămîmŭ, mulţămîmŭ. Dumnedzĕu să-j ăzute".

După ńiedz-noaple să face rávaşu; îi totŭ aşĕ, da nu să maj mulţăneşte.

Acelaşi.

CXXVII

În timpurile maj de multŭ, cîn o avu Rumînia războj cu Ungurŭ, unj Zînarj, care n'o vrutŭ să iĕ armele la Ungurŭ, că Zînarj o fo grănicerj, o avu puşcă şi apărau mărzînile, că jej cunoşţĕu locurile. D'apă maj puţînj n'o vru să iĕ armele şi o fuzitŭ în Rumînia.

Aştĕlalţ, care o vru să ţîie graniţa, o căpătatŭ munţ şi hotarŭ deştulŭ, de aja arŭ Zînarj alîţa munţ.

Pojenarj, că n'o vru să să facă grănicerj, n'o căpătatŭ şi o fuzitŭ şi jej în Rumînia cu totŭ.

Acolo Zînarj o făcu Žîju, că n'o vru să-j dzîcă Zîna. Pojenarj o făcu Pojanu-sărată. Jej îs cu portŭ ca şi noj pi icĕa.

Acelaşi.

CXXVIII

De furatŭ nu să preţ fură între îcle (băcile), că dacă le prinde apă ş'o mîncatŭ omenia cu stăpînj şi maj multŭ nu le maj tomneşte. Dacă rupŭ a să cleştui, apă să vedz că şi la yîţele mĕre răŭ.

Acelaşi.

CXXIX

Colindă

A gazdăi să cade 'ntâi:

Cam în trunkiul căsiei,
Hajda, ierui doamne [1],
Cam în cornul mesiei,
Întîlțe cornă de masă,
Șede-ái, doamnco, cine-ái șede?
Șede Domnul Dumnedzău,
Ș'al doilț cornă de masă,
Șede-ái, doamne, cine-ái șede?
Șede-ái Ion, Sînt-Ion.
Al trilț cornă de masă,
Șede-ái, doamnco, cine-ái șede?
Șede-ái Pătru, Sînt Stuk'etru.
Ș'al patrulț cornă de masă,
Șede-ái, doamnco, cine-ái șede?
Șede și țupînul gazdă
C'o dalbă de țupînească;
Totă înkină c'un păhară,
C'un păhară galbănă de d-aor,
Grăi Domnul Dumnedzău:
— Alelei, țupîne gazdă,
Nu-ái vîndz ńie-acestă păhară?
Nu ái-l vîndzi, o nu ái-l șkimbi,
O în dar ái-l dăruțește,
O în preț ái-l prețuțește
O în cinște ái-l cinștițește.
— Fi-mi-ai, doamnco, jertător',
Păharu nu-i vîndzător',
Nică nu-l vîndză, nică nu-țl-l șkimb,
Nică în dar nu-l dăruesck,
Nică în preț nu-l prețuesck,
Că ń-i dat deja nănașu.
Mîlțelă m'o botedzatu,
Mai mare m'o cununatu,
Tare 'n țoartă m'o jurat;
În țoarta păharului
Scrisă-i rodza soarelui:
În fundu păharului
Scrisă-i yița yinului:

[1] Se repetă în fiecare vers.

În uema păharului
Scrisu-i şi'ncu grelului.
Şedz, gazdo, te veseleşte
Şi noauă de nuuştămeşte.

Ion Sava, 40.

CXXX

Pleacă fica prin grădină,
Ficioriţă d-okişiţă [1],
Prin grădină, la fântână:
Cu cănuţa zdrăncăn'lu,
Cu rokiţa vin trăglu:
Ţunsă fica la fântână,
Tinsă mina să ia apă,
Vede flori, de toate flori,
Vede-o ruză d-înflurită,
D-înflurită, mărgărită,
Tinsă mina să o rupă,
Ituţa din grui îi grăiş:
Nu mă rupe, fico, nu.
Mine că-i duminecă
Că mi-i gâsd d-înflurită.
D-înflurită, mărgărită
Şi tu, fică, mę vii rupe
Şi tu, fică, mę vii pune
În virsta cununii tale;
Şi la jocu că vii jeşi,
Soarele va lucij.
Jo, jo m'oj d-oh'lji:
Şi'tu, fico, mę'j lua
Şi'n pălmi, pălăj tuę'j zdruăica.
În vint, vint mę'j deropta,
Jo, jo m'oj d-aşeza
La drumu cu pulberea,
Iei, iei că m'or călca
Domni cu hinteagăle,
Doamnele cu soamnele,
Fete mari cu saibe dalbe
Şi'ncă ţuni cu păuni
Şi ištrini cu colţuni',
Fie!

Acelaşi.

[1] Se repetă la fiecare vers.

CXXXI

O fo mulţ duşi din 48 pin Răgatŭ. Şi jo dş-am găst oşamuri pe-acolo, în Bobeni, în Răgatŭ. Lu neşamurile meşle acolo le dzicŭ Rozoreni, eă iera înt'on rozorŭ ; aşe-ş spunę numa.

Să dzică c'o plecatŭ de-a fuga. Sînt şi 'n Vajdei.

Acelaşi.

CXXXII

Colindă

— Ča staj, omŭ bunŭ,
Şa în Dumnedzĭŭ[1],
Drag domn bun din cerjo?
Omŭ bunŭ če ţ-aj datŭ?
— Ča m'am înduratŭ :
Plovăjeş de boi
Cu mĭĭčĭ poverej.
— Or dar în ţ-aj datŭ?
Cîr(d) dalboş de oi,
Cu mĭĭčĭ pogănĭčĭ.
— Vedz de jel am datŭ,
Če m'am înduratŭ
Or ne-am încercatŭ,
Sfinte Dumineăoi,
Înjbe biserečĭ.
To cu lumînęle
Şi-s cu prescuręle
Vedzĭ de jęle-ăn datŭ
De nj-am d-epucatŭ
Cui mĭĭlocŭ de rajŭ,
Unde-s meşę tinşę,
Şi-s făclĭ aprinşę,
Zur pe zur de meşę,
Yierburĭ în derşę.
La mĭĭlocŭ de masă
Pomu-ĭ răsărilŭ,
Vinăş d-înflurita,
Cu florĭ de d-arzîntŭ;
Poamele-s de d-aoru.
Jumbor, jumborę,
Bucuręu rajului,
Despre raj 'n josŭ
Cîmpurĭ jumborę.

[1] Ča rejeală tot la al dŭilea vers.

Pomi să sclătinară,
Poamele-m picară,
Masa să 'ncărcară,
Omu-m culeżară.
Poamele-s în sk'inŭ,
Florile-s a-minŭ,
Floare ńirosŕă,
Poame d-osclikiră.
Ferecuș de jelŭ,
De ćeal omŭ bunŭ
Ș'a lu Dumnedzĕu,
Cinj l-o ferecatŭ,
Că bunu luj j-o datŭ
Cink'ij în frumușej.

Același.

CXXXIII

Żina are dzuăsprădzăce vecinătăț: Capu satului, Gruțetu, Valcea Săcii, Ulița ię mare, Tîrgu, Curmătura, Prislopu, Djudju, Hodeșu...

Țontă vecinălatța are maj mare tata de vecinj. Jelŭ dă de știre cîn fj lipsă de carę pintu satŭ. Dacă un omŭ nu męre, apă-l pedepsęște. da pedęajsa-j to pintu vecinj, că cumpără pe banj ajeja unęlte pintu focŭ, crampene, cîrlize...

Același.

CXXXIV

De păduk j de părę te

Te ducj dimineața, până nu răsare soarele, une-j găsj bodzŭ; ș'apă-ț lacj acolo dinaintea bodzului trîj lukinăcjuni și dzicj Tatăl nostu ș'apă dzicj:

Cij popk'j
Și cîț żudz
Și cîț or h'j 'n raj,
Atîtța goanże de jęlța
Să rămlje 'n casă
Și nicj atîtța.

Ș'atunćja jeștj cu săcurța a-minâ și dăj în bodzŭ și-l taj.

Să dziće de trîj orj și taj de trîj orj trîj dărăbuță de bodzŭ, ș'apă atunćja iși bodzŭ și yij cu jelŭ acasă.

Ș'apă dacă aj avę zodă do săpun să bażj într'o țîr de apă, bażj bodzu acolo și-l moj și dați cu jelŭ pe la grindz, paturj... și nu-

meri de nouă ori totă îndărăptă, până strok'eşti, să nu greşeşti. Apă iei bodzu şi-l pui une faci focu, une fumă, şi să dzică că iesă pe une fumă.

Nuţa lu Pătru Uscatu, 04.

CXXXV

De furţeaţă

O plecatŭ,
Pe cale,
Pe cărare,
S'o tlnitŭ cu furţeaţă spurcată 'n cale.
— La [cutăra] nu ţ-I locu,
Nu ţ-I zocu.
Să te duci 'n vîrvu muntelui,
În coarnele cerg'ilorŭ,
În cok'itele ţiuţilorŭ.
Că de nu ti-i duce
Cu seţerca te-oi seţera,
Cu cuţitu te-oi tăja,
În pămîntŭ te-oi îngropa,
Cu mătura te-oi mătura,
În mare te-oi arunca.

Furţeaţa-i de nouădzăci şi nouă de feliuri. Dacă să brodgsle în vorbele tale scapă, dacă nu, nu.

Cîn dzici vorbele aieştea faci cruce peste păharŭ, da să h'ie cuţitu cu aramă pe jelă, că de nu nu plăteşte nimic. Şi trăbă să ai înt'on păharŭ apă şi unsură cu care îi dai să să ungă şi să bę de trii ori.

Aceeaşi.

CXXXVI

De bubă

Bubă albă,
Bubă neagră,
Bubă vînătă,
Bubă roşie,
Să te 'ntorci,
Să nu coci,
Sfîntă cruce
Armă dulce.
Amin.

Cîn spui îţ faci cruce cu cuţitu peste apă şi'apă apa aia i-o dai să bę şi să să spele.

Aceeaşi.

CXXXVII

De năzîlă

— Năzîle, năzîle,
Cu bube scîrnave,
Du-te 'n munţi vîrtelorŭ
În cok'itele ţîuţiorŭ,
În unghile urşilorŭ ;
Acolo ţ-i sălaşu,
Acolo ţ-i lăcaşu,
Acolo să sălăşuieşti,
Acolo să veculeşti ;
Cu mătura te-oi mătura,
Cu cuţîtu te-oi tăia.
Hodină nu-i mai avea.

Cîndŭ vreţi să descîntaţ ieţi din mătura cu care măturaţi trîi lemne şi le puneţi cruciş, uît' aşa : *, pe urcheaua omului şi cu cuţîtu cu care ieşti a-mînă faci cruce şi dzîceţi vorbele aieştia de trîi ori :

(Se spune descîntecul)

După ce ai dzis o dată, ieţi un lemn şi-l dzvîrliţi la mătură ; apoi dzîceţi a doaua óra şi mai ieţi un lemn şi-l dzvîrliţi şi pe ajeia la mătură p'apă şi pe al trîilea.

Asta ni-o spus-o altu, unu de-o fo pe fără.

Acceaşi.

CXXXVIII

Cîn yin de a-munte la vale căţi colibeţ, cîntă totŭ feliu de cînteće şi cîntă şi pe asta :

Pe poteca dela strungă
Poate creşte iarbă lungă
Şi poate şi obîyi.
Că de mini nu s'a 'nciléi.

Mărie Gligor Stroe, 41.

CXXXIX [2]

1. — Rodţenele să cunoscŭ după portŭ şi după mersŭ.

[1] Înregistrată la fonograf.

[2] Toate aceste crimpeie din convorbiri au fost culese dela Ilona Gugea, Mărina Buhăianu şi Saina Cuţaa.

2. — A h'i óireașă nemărtită: care moare nemărîtată.

3. — Mai de multă merç la ișcoală pîn la șepteaprădzeçe ani; atunçi cum gata cu ișcoala merç la cătane.

4. — Ia nește domnișoare de știi, cum dzîce vorba, dacă șede pe fundră să-ț tai fundra.

5. — Am văst un vezure—ți așe o fo sclămna pe jel: k'eleș jara koruț ca la jepure, n'o fostă năpîrlită.

6. — M'o k'iscată frigurile; cîn jești ostănită îț iesă fripturi pe la gură.

7. — Ieri o strînsă țoată dzua, în sfînta duminecă; o trasă prepeliçi. A nostii o dzîs că nu prinde boi 'n sfînta duminecă, domnule păzește.

8. — Çiobanu care-l mai vrynilcă nu-ș bagă govaș', da jei mai mulț îș bagă. La noi au jește strungaș' de-a băsca, numa la Tilișcani.

9. — Apă dacă s'o știută yinovată s'o 'mpăcată; dacă nu să știe yinovată di če s'o 'mpăcată? di če n'o stătă pe leže?

10. — La aștă Pojenari mătincă îț dzic *mîtet*; noi îț dzîcem *fum hardoștuț*; jei și în *hardai* îț dzic *bidău*.

11. — Mai de multă pe jeleș care făcă ștakiu le 'nvățe pople'i.

12. — Dupa bătrînț nu să mai cîntă nime, că nu le pare aș rău: să cîntă după tineri, că după aieja l-i zgîe.

13. — Nu mai drăcui și vorg'eșle ca botezați.

14. — Dzîce că o ducă rău în Ilusija, că porunçește Zîdovu acolo, că-s mulț Rodeni, acolo.

15. — çameni dacă să dedau și să găsescă la plăçere, cum să nu să 'nșoare?

16. — Bătrînele să știe, că jeleș-o mîncată mai multe Paști și Crăçiune.

17. — La Pojenari le dzîcă „cont din Pojana", la Tilișcani le

dzicĕru „Guganĭ" și „Căcănețe"; apŏ iei ne dzicŭ nșua „pirtă dela Zina" și și „țundră de Zina", că poartă țundră de usta.

18. — Răurĕni, carĭ șed pingă riu, le maĭ dzicŭ „Gîrtanĭ", că-s cu gușe.

Răurĕni-s de Șugagŭ; maĭ înante jerau măĭ proștĭ, da acumu s'o maĭ corĕitŭ.

GLOSAR [1]

a, *în formațiuni cu*: a-munte u, IX, XLIX, LXXII etc., *în munte*; a-mînă, *în mînă*; a prinzŭ, *în prinz*; aminte: nu-mĭ dă aminte, *în minte*; dș-a fuga, *la fugă*.

acarĭă, *perință mică pentru pĭstrat acele*.

ačĭua, *a (se) strînge, a (se) aduna (banĭ), a adăposti, a acoperi*: la mine nu să ačĭuă, că dau ba la una, ba la alta; nu-ĭ poč ačĭua la mitre, că mĭ mă lasŭ bărbatu.

acomodeală, *acomodare*.

adetŭ, *obicĭ*: știĭ cumŭ i adetu?

aĭepta XLVII, *a îndrepta, a face la loc; a arunca*: l-o (lupu) aĭeptat copĭ'ilu, c'o fostŭ știrbŭ; *ca refl., a se repezi*: s'o aĭeptat la mine să mĭ muște.

alina (a să —), *a se domoli, a se potoli*, în expresĭi ca: nĭ s'o a-linatŭ durerile.

amĭnvi, *a cîștiga*: dacă v'aĭ amĭnvit așe.

aprindere XXVII, *pneumonie*.

arinceascĕ (frundza —) LII, *de arin*.

arunc: „cîn nu să aźunče pînlu oĭ, mai plătim banĭ, șĭ aturnčiu făcem aruncurile".

aședza (a să —), *a se așeza, a se potoli; unuĭ copil zvăpăiat, neascultător, i se spune*: așadză-te = *liniștește-te, bagă-ți mințile în cap*.

aședzămîntu s, XXII, *loc de așezat, loc stabil, de locuit*; cu —: *durabil, trainic*.

astară, *astăseară*.

avĭntarĭŭ, *inventar*.

ba, *negațiunea ce se întrebuințează mai ales în dialog*.

băčĭŭ, *fem.* băče (*pl.* băčĭ).

badĭu XXVIII, LXXIV, LXXV etc. *badea, bădiță*.

baĭ 325, XII, *rău, pericol, supărare, grije*: nu-ĭ nĭčĭ un baĭ.

---

[1] La explicațiile pe care le-am dat în vol. V, 335, adăugăm următoarele. Pentru a fi se putea fixa exactamente geografică, am trecut în glosar și cuvinte care se găsesc și în alte regiuni. Unul un cuvînt circulă și cu înțelesul din limba literară și cu unul dialectal, am dat numai pe acesta din urmă (de ex.: *aprindere, de foc* etc.). Am dat și formule care prezintă vre-o particularitate interesantă fonetică ori morfologică. Cifrele romane indică textul, iar cele arabe pagina volumului anterior al revistei în care se găsește cuvîntul respectiv.

baiceă, *sfoară de lînă cu care se leagă desagii la gură; în general orice fel de sfoară de lînă; șiretul dela ghete.*

băjeș 302, *Țiganul care face linguri, fuse etc.*

bajonel (și bajnel), *baionetă.*

bală, *cf. Grai și suflet*, V, 388.

balmoș LXVII, *mîncare ciudănească făcută din caș topit, amestecat cu făină de mălaiŭ; adeseori se pune și zahărŭ sau unt.*

balți, *ochiul pe care-l face funia sau sfoara cînd o leși.*

bănuță (pl.-țe), *numerŭ de 5 și mai ales 10 fileri.*

bărcă XIV, *pădure de brad.*

barău *masc.*, birnaie *fem.* (bou —, vacă —) *negru.*

băsădui (*întrebuințat izolat*), *a vorbi*: băsăduiește cu noi.

basăma (<bag sama) CIII, *pe semne*: — uș-i=*pe semne, probabil așa-i.*

bășca (a —, de —) *separat, ufară de*: o mîncat tot a bășca; asta-i de bășca.

bășciu: „mai de multŭ avĕu bătrîne de îngețea bășcau aĭcia su șurțŭ: i-o pungă așe de boșică de porcŭ, logată cu pozită de lîcle; și ținę în ię bani, acuma bătrîni carĭ mai uŋ țiau 'n ię tăbacŭ".

bătal: „berbecŭ zugănitŭ, care poartă clopotŭ".

batăr, *măcar, numai*: batăr de nu l-o omarĭ.

bătătură XXXI, *locul unde odihnesc oile.*

bate, *a bătea*: cîni bat a lupŭ, a ursŭ; *a spăla cu maiul*: hainę 'n valę nu știĭ bate.

bęată LIV, *bată (la cămașe).*

beli, *a bîia, a junghia*: *de nolat ca vorbind de animale nu are sensul de a jupui, ci pe cel de a ucide, a omorî.*

bęlnicŭ, *cf. Grai și suflet*, V, 388.

beltŭ XXXV, *arcan.*

beteag LXIII, *bolnav.*

beteji (a să —) 333, *a se bolnăvi.*

bîbîŭ 301, LXXVI, *vas de lemn în care se fiu brînzeturile.*

birzîę XO, *clopot de alamă (la oĭ)*: sună, bălă, birzîę.

bitanc (și bitang) 325, *copil din flori.*

bîtă XXIX, XXXVI (și bîtă XXXVI), *băț, ciomag.*

bitușcă (și bitușo) 315; *cf. și fig. 12, 14, 15.*

bîțîi, *a fîțîi, a mișca încoace și încolo.*

Blagoveștenia XXXIX, *Bunavestire.*

blăzni, *a schimonosi*: baĭnă asta nu blăznește.

blęasc, *cf. Grai și suflet*, V, 388.

boactăr 325, *păzitor de noapte.*

bombă, *bondă.*

bobg'îțoare, *femeie care dă cu bobĭ; vrăjitoare, descîntătoare.*

bobgoanu, *bourbe.*

boeșe 325, *prepeal ușeĭ.*

bogătate CXXIV, CXXV, *bogăție.*

bohaci (și buhaci), *brad cu ceiuru pînă jos.*

boiță' 306, *copil de 10-15 anĭ care ajută pe ciobanu la păscutul turmeĭ.*

boldă 325 (și boltă), *prăvălie.*

boli (a —), *a suferi de o boală grea, a zăcea mult.*

bordan.-j, *bolovan, piatră mare.*

boteu (și boleĭu) 307: „clopot mai ĭuțŭ de oĭ".

brădiuș, *pădure de brad.*

brâncă (despre boi, vaci), *colorat în alb cu roșu.*

brihonie, *untul-vacei.*

brîncă, *labă, talpa piciorului la animale; se întrebuințează și cu sensul de labă: pelină omenească în expresii ca:* îi dau o brîncă de le odorniță; o pus brînca pe jelă.

brișcă, *bricean, cuțit.*

brodi CXXXV, *a mîneri, a putrezi:* o brodit o vreme rę.

brudătură, *dantelă, broderie.*

brumat, *surîu, cenușiu, de culoarea brumei.*

bruș CXXIII, *bucată de oaș, bulgăre de pămînt (cît cît poți cuprinde cu palma):* la Ispas c'un bruș de caș.

bucate, *cereale, merinde.*

bugăi 301, *clăie mare de fîn.*

bui 306, *a căpăi (oile și oalele la Paști).*

bulz, *o bucată de mămăligă cu brînză.*

bumb, *nastur.*

bumbuci, *albine mari.*

burdzului XIX, *a împinge încoace și încolo, a burdăși.*

burica, *a se sălta, a se ridica în vîrful picioarelor:* n'am buricat; *a ajuta pe cineva să se urce într'un pom etc.:* hai și mă buricăi.

buștean, *trunchiul unui copac tăiat și curățit de crengi, de forma unui trunchi de con.*

bute 329.

butură, *buturugă, butuc.*

caței LXXVI, *ciue, căuș.*

călămarță, *călimară.*

călămizdră, *salamandră.*

călțuni (și coltuni), *ciorapi făcuți din cînepă; se purtau mai de mult, acum încă nu se mai poartă.*

ca mai, *cam:* jera cu mai beutor' CXX.

cămîl, *murdărit de ceva negru.*

căpăiț (și căpăuș), *pernă înfundată cu fîn sau paie.*

căpătu XIII, *capăt.*

cărțe, *fîn adunat mai gros pentru vacă; vb.* a cărei: du-te la fînu ala care l-ai cărelt.

căslej 320, CXXIX.

cășună, *a veni pe neașteptate:* o cășunat pe capu meu: mîparlea o cășunat mai nainte de vreme.

caței, *epitet peiorativ dat unei femei — mai ales care vorbește multe; are și sensul de gură rea:* ține-ți căiaua.

caută, *trebue:* caută să mă duc; caută să 'nkidem, că vine frigu.

căutare, *recrutare.*

cinta (a să ~) 331, *a se boci după mort.*

cintatură 309, LXXXV, CXXII, *cinteac, cîntare.*

circă LXXVIII, *spînare:* ducă paiele 'n circă.

cîrlig 308, 309 (v. *fig. 6 și 16*).

cîrliga (a să ~), *a se răsturna, a se îndoi;* vîntu cîrligă holdele și ierburile; vedz să nu să cîrlîze oala aia.

cîrmaț 315, *un colac din cîrpă care se pune pe cap și care servește la fixarea căldurei.*

cîrmi, *a schimba direcția, a cîrmi.*

cîrșoară CXXIV, *dim. din* cîrjă (< cîrpșoară <cîrpușoară).

cîștiga: de-ț mai veni la anu să mă cîștigaț c'un răvorvelă.

clăiag, *un număr de 30-40 oi:*

dacă să rupă v'o cîteva oi dint'un ciopor, apoi ala-i clătăş.

cloşni 313, CXXVIII, *a fura în mic, a ciupi.*

cloamnă 309, *creangă.*

clocă XIII, *cloşnă.*

cocină 312, *culcuşul porcilor.*

colcerită, *bucătăreasă.*

coldan 332, *cf. Grai şi suflet,* V, 388.

coleşe (şi culeşe) 302, LXXVIII, *mănuşigă.*

comănac LIII, *pălărie de paie, cu boruri late; o pentră mai ales femeile.*

conteni (a să —), *a se opri:* s'o contenit ploaia.

coperemînt, *cojocel cu care acoperi vasele.*

coperiş, *acoperiş.*

copîrşeu, *zăvor.*

corn CXXIX, *colţul casei.*

corpadă, *tulpina cartofilor după ce s'o uscat:* ce corpade-o făcută g'ete crumpene.

cot 315, *cîrpă neagră, năfrană.*

coţi (a să —), *a schimba direcţia:* une să coţeşte rîu.

coting, *feciorăş de vre-o 15-18 ani.*

cotoc, *colnic, moţan.*

cratiniţă 315, *căldăriţa de dinapoi; cea de dinainte se numeşte* yurţ.

crebunal, *tribunal.*

crestău, *o bucată de lemn crestat cu care se aţîndeşte oaşul cînd îl fac brînză.*

crujar, *ban, monedă din vremea ungurească, egală unui ban.*

cricală, *mîncare de ceapă prăjită, ascuţătoare foamei.*

crîfan, *bucată moare:* rupe dînt'un crîfan de pită.

cruţeu sk'inării 307.

cruţiş CXXXVII, *pieziş, oblic.*

crumpene (şi grumpone), *cartofi.*

crunt 325; dacă le mînzeşti de sînze, apoi jeşti crunt; *vb.* a crunta: dacă te taĭ la mînă, o la un deştiŭ, apă te crunţi.

cucă, *cf.* gugă.

cuce VI, *voc. lui* cuc.

cura, *a curăţi:* cură hîrbuţica; cură cuţitu; *cu refl.,* a se *deszmorzi, a se scurge:* numa iei să cură acumu că aşe şi aşe; *a se scălpa, a se debarasa:* nu să poate cura de iei; dracu să poate cura de iei.

curator, *cf. Grai şi suflet,* V, 388.

curătură, *loc gol în mijlocul pădurei, unde au fost tăiate lemnele pentru a se face fîn.*

curpănor, *o scîndură de formă dreptunghiulară pe care se frămîntă aluatul, se pune mămăliga etc.*

curui, *a croi.*

cusla 325, *cf.* gusta.

cuvînta, *a grăi; se mai întrebuinţează numai în poezie.*

ćelar[1] 308, *partea din stînă în care se păstrează brînzeturile.*

ćelău, *cel care îngaluă.*

ćiaun 309 (şi ćiaună), *cf. fig. 6.*

ćimpav, *bolnav de unghii; se zice despre vitele pe care le dor unghiile (din cauză că au fost mînate prea mult, ori s'au bătut în picioare de drum); despre oameni se zice numai în batjocură:* ce-i? o jeşti ćimpav; *vb.* a ćimpăvi, a ćimpăvi.

ćinaş 325, *frumos, chipeş, bine format.*

Cinoș, *nume de boi.*
cioacă, *vîrf.*
cioantă, *semn la urechile oilor; cf. fig. 16.*
cioate XXXVI, *mînile retezate dela cot.*
ciopor 306, LI. *un grup de oi, o parte dintr'o turmă.*
cioracă (*taclat*), *ciocoiu.*
cioși LVVIX, *a chiotî.*
cipică, *dantelă.*
cipuloț XLVII. *cîrnc rudimentare, care se pun'au mai de mult.*
cipuneră 329, LXII, *strigătură: la joc. bună.*
cipungele XXXV, *mînile retezate din cot.*
cipupăra 332.
cipurel 315, XLVII, *bucata de pînză împestriță, țesută rar, cu care se îmbrobodesc hătrînele; cf. fig. 10.*
cireș 318, *cireș.*
dărab 325, XIX, *bucată.*
dărăbuță CXXXIV (<dărab), *bucățică.*
de loc, *badată, numai de cît; vine ala cu calu !.. vine, de loc ă aiel.*
dereptu XXIV, LXXX, *a tăbăra, a da drumul.*
desbord, *a doborî, a da jos;* Ilueșa aț desborît-o su patu.
detor', *dator.*
detuna, *a tunet, a fulgera.*
dirge CXXXII, *a repeta.*
dirî, *prin față, deunainte:* di ce treci ge dîrî noi?
dîrgă, *un par lung la capătul căruia este o scîndură de format triunghiulară; servește ca să se tragă jarul din cuptor.*
dîrzos, *rîzos, orîțos.*
doba LXX, *toba.*
doptor 319, *dușman.*
dojenî, *a spune cuiva cu insistență și cu severitate mustruluire:* l-am dojenit să-ți aducă nește linguri; vine, că doar am dojenit-o să vie; numa o dojenit-o să n'o facă moale (măsăligu) și plînsă.
dujos, *dormic:* la dujoși de mujeri.
duiță, *bun; mamă în expresii ca:* ți-i ființe duiță.
dumori LXX, *dureri: în prezent zilnic nu se mai întrebuințează; totuși sensul e cunoscut.*
dzăluțălo, *dim. dela* zale.
dzamă XCIV, *ciorbă.*
dzură: „dzăru care rămîne după ce ai făcută untu".
dzîcală (*și* dzîcătură) 310, LXII, *cîntare din fluier.*
dzîce XV, LXXX, *a cînta din gură, dar nu ales din fluier, din trîmbă etc.*
făcă, *a zice.*
făgădău 325, *circiumă lîngă sate, pe drumul de țară (de obicei la încrucișări de drumuri).*
făgăduință I. *promisiune.*
făjnă XVI, XLVII, *frînos, de trează, bun la suflet:* o brodă la un domnu făjnă acolo.
fără, *afară de, numai, decît:* o fost patru fără mine; n'o fostă fără jelă.
farbă, *copaie.*
făt (*pl.* fețî 316, CXXVI, *copil, uneori în construcție:* fătu-nău, fețî-tăi.
fățură, *statură, fizionomie, ființă.*
făurgaje, *februar.*
feșe 325, 331.
ferecaș... CXXXII, *ferice de...*
ferî (*și a să ~*), *a păzi, a se da din calea cuiva:* ferî di ițe;

s'o ferit din calea luj, că-l omăre.

ferice LXXXII, *fericit.*

feștanie, *sfeștanie.*

feștí 325, *a vapsi.*

feștiaki, *vopsea.*

feștilă, *fitilul dela lampă.*

fileŕ, *monedă de o jumătate de ban, din vremea ungurească.*

finanț, *agent financiar în timpul dominației austro-ungare.*

fireață, *furculiță*; *semn la urechile oilor (cf. fig. 16).*

fisoli, *fasole.*

flocos, *acoperit cu păr mare și desordonat*; *se spune mai ales despre viței.*

foakiŭ CXXXIX, *copil din flori.*

foastaoș, *tărnu lată de lemn tare cu care se podește grajdul, coteful etc.*

fojah'iu (și fojak'iu) XI,VII, *cinca herbocea.*

frățiŭ, *epitet cu care frații mai mici se adresează celor mai mari.*

frecăi, *a freca, a bate fasolea.*

frecăleț, *bățul cu care bați fasolea*: „ți făcuțú din bradă".

fripturi CXXXIX, *bube ce ies pe buze după ce a trecut răceala.*

Frumușelo XVI, *fete.*

frușticu, *dejun, mâncare de dimineața.*

fune, *funie.*

gealină II, *jivină, fiară sălbatică*; *epitet peiorativ adresat omului care e rău.*

gălende și calende, *stâlpi de piatră de pe marginea drumului.*

garigață (rar), *beregată.*

gâia XXXVI, CXXXIX, *a termina, a se îmbrăca frumos, a pregăti.*

gaură, *semn la urechile oilor (cf. fig. 16).*

gazdă, *proprietar de casă și moșie, gospodar*; *cu adj. are înțelesul de bogat.*

g'ers 330, 331, *melodie, glas.*

gîft, *chit.*

gînilat 325, *umflat.*

gintură: „un feliŭ de rădăcini ce să pune în ținarsă ș'o beț. apă ai poftă de mâncare; dacă o dai la oi în sare apă să 'ngrașe".

ginzîi 300, *mâna care se înfundă.*

g'ușug 325, *beșug.*

glaže, *sticlă*: – de lampă, – de vin.

glincșa, *un joc de copii.*

goangă, *insectă.*

godinac CXXII, CXXIV, CXXV, *purcel.*

grădețe, *mușchii gardului.*

grăniță, III, CXXVII.

greață, *silă, scârbă*: nu poț s'o mănânci, ți-i greață; îți vine greață cân îl vădzî. *În expresii ca mănâncă-l-ar greața semnul nu e foarte clar.*

grijî XXVII, *a îngriji.*

griv, *se zice despre cinele sur cu alb pe la gât, pântece și picioare*: câțăun aja grivă; și *mume de câni*: Grivu și Griva.

gromănică 319, *grâu.*

groșcor 318, *mâncare de bogăție.*

groși, *bușteni, trunchiurile de brad tăiate și curățite de crengi, din care apoi se fac scândurile.*

grumpene, *cf* crumpene.

gugă și guguță, *cf. Grai și suflet*, V, 326; vezi guga mia, după ăiul neolo; neolo dincolo de guguța nâță.

Gugăuĭ, *numele de batjocură ce se dă Ţiţişcanilor de către locuitorii satelor din jur.*

guşe XLVII, *gît*: îl ĭau de guşe (sacu).

gustă — custa 325, CXXII, *a trăi, a viĕţui*; *în vorbirea zilnică nu se mai întrebuinţează şi nici sensul nu mai este cunoscut.*

gustare, *gust*: să-ĭ mai puĭ un pumn de sare, totŭ n'are niĉi o gustare.

ĝerunke XXXVI, *genunche.*

ĝiunere 318, *ginere.*

ĝiunişan, *june.*

hăbuĉi 331, *a topşi, a turti*: ñi s'o hăbuĉit k'ita.

hăgău, *joardă, beţigaş uscat.*

hăgăună, *scobitură într'un arbore, scorbură.*

haitic, *haită de lupi.*

halcă de sare, *un ocaş, de obicei un hîrb, în care se ţine sarea.*

hăldău, *bâtoacă, baltă mare.*

hărlăzău, *funie lungă şi groasă; mulţură de lînă.*

hăşcău: „nieşlecă cu jelu 'n urdă; ĭi făcutŭ din oţoambe de măţacănŭ"; *cf. fig. 7.*

hazná, *tihnă, folos, plăcere*: ĉi, hazná ñi-ĭ! nu ñi-o fostŭ hazná de mîncare; ĉe hazná aĭ dacă m'aĭ bătut!

hibă, 325 *cusur, neajns*: n'are niĉi o hibă; nu-ĭ hibă pintu aţa; mîncă-le hiba! Pe la noi pe la colibă. Două ţigle-o dat de-o hibă.

hĭaba, *în zadar.*

hĭĉi, *pădurice din alte lemne decît brad.*

hinteu 325 CXXX, *trîntură.*

hîrău CXIV, *ulciu.*

hîrbejcă, *oraţiă mică, de lucru.*

hîrdău (şi hurdoi 325, OXO), 308, XLI, *cf. fig. 5 şi 7, vasul de lemn în care se bate untul.*

H'ilipi (şi Hilipk'i, K'ilipi, K'ilipk'i): „Is pe iarnă, trĭi în dulĉe, trĭ în post; atunĉia nu lucră muĭerile, îşi leagă l'oarfuĉile, că dzîĉe că să nu yie găina la oi".

h'ireau, *hrean.*

hobotită CXX; „înbrobodită la cap cu cîrpa de hîreasă".

hodină CXXXVII, *odihnă.*

hoher' 325, XCIII, *căţău, bimpher.*

holbură 332: yin holbure: în moşu în lon j-o svîrlită coperişu dela colibă şi l-o dus departe.

holcă, *burnă, gălăgie*: n'amŭ audzîtŭ, c'o făcutŭ ajoştia atîta holcă.

holumb CXVII, *semnal, fie o movilă, fie o piatră, care avea greutate.*

hopaiţ, *opaiţ.*

horhoate, *dinţuri răpuse cu multe grupi.*

hulă, *drumul care duce pe un deal pieptiş.*

hurdoi, v. hîrdău.

huşar, *călăraş, numele dat cavalerîştilor în armata austro-ungară.*

ĭale 317, XVI (*mai rar* ţele).

ĭaxir 317.

ĭebînca, *folul ce se pune sub şaua calului ca să nu-i roadă spinarea.*

ĭepinăţe 315, *ţundra lungă, cu glugă, ce se întrebuinţează în vreme de ploaie; se poartă mai rar acum şi numai de ciobani.*

ĭepta, *a îndrepta, a repara, a drege*: ĭera tot sclug'i, da acumŭ s'o mai ĭeptatŭ.

ișecŭ LXX, *pers. I sg. a lui* îi—*sînt.*
ilectrici, *electrică.*
im, *murdărie, noroi (pe piele numai).*
îmbuldori XXVII, *a înveli bine (la cap mai ales).*
îmbucura (a să —) LVI, *a se bucura.*
îmbulzoare LXX, *îmghesuială.*
imos, *murdar, nespălat.*
împetițat, *numai în epitetul ce se dă copiilor neastîmpărați:* ișracŭ 'mpetițat.
împenatŭ, *înfruntat, împotolit:* mîndru-i codru și 'mpenatŭ.
împlini, *a umple, a pune în loc.*
împotăi, *a certa, a mustra, a injura:* îi 'mpotăi, de nu-i mgere g'ine.
împoticăli, *cf. Grai și suflet,* V. 380.
împovorală XXVII, *greutăți, însărcinată.*
împulecă, *numai în expresia:* i s'o 'mpulecat limba, *i s'a încurcat, i s'a încîlcit limba.*
împungăli, se *zice despre fetițele care abia încep să cearnă sita. în bătjocură, despre femeile neatîngătoare la cusut.*
împungĕ XXVII, *a coase.*
înčelui (și čelui) 325, *a înșela.*
înčelimal XLVI, *cu cetimul:* bună înčelimal.
înčetunel, *înțelișor.*
înčinta: să 'nčintă foc : ielŭ în loc ŭ să să atingă și 'nčintă mai rău.
îndărăpi VII, *înapoi.*
înflorat 314, *împotolit cu flori.*
înjepta, *a (se) arunca, a (se) repezi, a împinge:* cînŭ m'amă 'njeptatŭ odată 'n ielŭ, odat'o fostŭ zosŭ (un gard); numă, hă, ion mai 'ndaptă 'n iapă; *cf.* ajepta.
înkelma: „cîmnești ečiburuienilecu tărîți" *pe care le dau porcilor.*
înkirbi, *a atîrna în văzduh, cărnița i-a murit mama, la o altă oaie; oaia care-i alăptează se zice că-i* înkirbată.
înloarče XXVII, *a se reface dintr'o boală, a redeveni sănătos ;* harbečo 'ntorsŭ—*herbac contrat:* bătali-s 'ntorși.
întrăma XXVII; după čę-ai fostŭ betengŭ, apă dacă te faci g'ine, te 'ntrămez.
întuarna, *a se întoarce.*
învălnită, *ocupată, copleșită de treburi:* nu poč adz, că-s pre 'nvălnită, da mîne-ț arătŭ.
învoalgĕ CXXII, *a întoarce.*
jorsag 325, *mușie.*
iștoală LXI, *scoală.*
kęfe (și kĭęfe), *perie.*
kemuitori, *cei care încită la muncă.*
kemuș (și kemuț III, CXXXIX), *din. dela* kiur: ișcaŭ kemuș cu niște pui = *erau chiar, întocmai...*
kęșei-kęșeje, *cf. Grai și suflet,* V, 388.
kĭicŭ, *vreme rea, ploaie mărunță, care ține mult (toamna).*
kilomian, *gălăgie, larmă mare.*
kiodeș 325, XLIII, *prosop.*
kindisi LVIIX, *cîn înčĭ flori de ieșia pe cîmeși apă kîndisușți; da mai ieșto o kindisută, cîndi-i face un flĕjor o furcă la o fată apoi o 'nflorczază așe cu pințiluașu.*
kipu XLVII, CXVI, *adică.*
k'iștături, *semn la urechea oilor (v. fig. 16).*
kĭui, *aprre cu un fonetism foarte variat (čĭui etc.) și însemnă a striga la joc, a da chiot, a striga tare.*

k'ituluşu (de-a –), *jocdecopii, de-a-ascunsele.*

lăduţe, *ladă, lădiţă.*

lag'iţă **301** (şi luţă), *ladă mare şi lungă ce se foloseşte în loc de scaune.*

laje: oaje laje, *oaie rurie.*

lampăn, *lampă cu gaz ce se pune la căruţe ca să lumineze în drumuri de noapte.*

lămpaş, *lampă de mână.*

lăsătgaure **LI**, *pădeci, drum prin pădure (îndeosebi pe coastă);* Hadîu deu dela ñigaure, să-i îm calęa 'n lăsătgaure.

lemnuş (*pl.*-şe), *chibrit.*

lepeleu **317**, *cearceaf.*

lęże **330**, **CXXV**, *obiceiu, judecată, cuvînt, zguduitură:* în luţgii în lęże; m'aŭ lăsat în lężea lui.

liţă, *oară, dată; epitet cu care un frate mai mic se adresează surorei mai mari şi, în general, orice tînăr faţă de o femeie mai în vîrstă.*

loagăr **I**, *lugăr.*

lungoare **317**, *lungoare.*

Macoveiŭ **332**, *sărbătoare bătrînească.*

măgan, *voie, plăcere; numai în expresiu:* de măganu jej.

manegură, *manieră.*

munţog: îi cu munţog — *e încăpăţînat, rînzos.*

mărof, *mieluşea, fătoasă:* ajeiţ-s mărof de mama foculuj.

Mărina **332**, *sărbătoare bătrînească.*

mărturie, *martor:* mă duc la Nercuri, că-s mărturie.

maşclu, *maslu.*

máşină, *iren.*

mătăcină **LXX**, *dracocephalum moldavica.*

mătincă, *mă tem că.*

mediat, *imediat.*

melcandră, *cf. Grai şi suflet, V, 389.*

meslej **321**, **CXXIX**.

meştecă **LXVII**, *răşină fiartă, pe care apoi o mestecă în gură.*

meştecătură, *fin amestecat cu paie pentru hrana vitelor.*

metelcu: „tantulău, aşę nepus în cocoţęlă".

mlădru **XXX**, **XXXVI**, *frumos.*

mlodzăran' **306**, **XCVIII**, *ciobanul care păzeşte mînzările.*

mlodzare **305**, *oaie cu lapte.*

mlnesca (a să –), *a pleca de dimineaţă, în zorii zilei.*

mlnţeni, *mintenaşi, imediat.*

mlnurile **320**, *mînile.*

mlnuşę, *o mînă de grîu secerat.*

mîrli **332**, *a pîrli; se zice numai despre oi:* s'o mîrlîtŭ de mîrlîtŭ, da nu ştiu de ce n'o lyatŭ dełŭ.

mîrzi: „cînd îi cald oile stau cap în cap".

mîstînă (*var.*), *mănăstire.*

moale **332**.

mocăi, *a tîndăli, a pierde vremea.*

modru: nu-i modru, nici putinţă, *nu-i posibilitate, nu-i chip.*

moloandă, *fată sau femeie proastănatică, nătîngă (despre bărbaţi nu se spune).*

morlnăŭ, *plăcintă făcută din făină de porumb şi brînză; o fac totdeauna cînd coc pîine; e mîncarea lor de predilecţie.*

morminturi **316**, **VII**, *morminte.*

morol **XXIX**, *a mormăi.*

moţ, *vîrful opincei.*

muita **323**, **CVII**, *a uita; forma e datorită foneticei sintactice: din construcţii ca am uitat> a muj-*

tat s'a zis și aĭ mujtat, eu mult *etc.*

mulcom, *numai în expresia:* tăcĭ mulcom = *taci chitic.*

mulțam CXXVI, *mulțumesc.*

mumună 323, XLVII, CX, *cumună de mireasă.*

murcoĭ (*și* morcoĭ), *morcov.*

mursă, *apă îndulcită cu miere; l-am auzit în versurile:*

Și ĭ-o știnŭ legăna,
De ĭ-l gura ca mursa,

dar cine le-a spus nu mai cunoștea înțelesul cuvintului.

mușcătură XCVII, 332, *îmbucătură, cît înghuci odată bine.*

nădăĭ (a să —), *a se gîndi, a se aștepta la ceva:* de astu nu m'amŭ nădăĭtŭ, că nu făcŭmŭ; jo de mă nădăĭcu la astu; în zadar te nădăĭ, că nu vine.

năfrămuță, *batistă.*

nănaș, nănașe, *naș, nașe.*

nante 323, *înainte.*

năpîrli CXI.: „primăvara cîn cade păru de an de pe yite, o de pe cîne".

nașa multe 324 <nu așa multe.

năsîlnic (nășelnic), *pisălos, îndărătnic:* „care-i greu la vorbă, nu vrę să facă ceva, să hișcă greu".

năuči (a să —), *a se zăpăci, a se nuanci mult:* m'o năucit copĭk'ilu ăsta: ne năucimŭ rău pănă facemŭ sălașe.

năzări (a să —), *a se părea:* ni s'o năzăritŭ, da nu jeru nimic.

năzîl CXXXVIII, *boală de urechi (un fel de inflamație).*

nedeje, *cuvînt introdus în grai din contactul cu cei de pe valea Jiului; nu e curent, îl întrebuințează numai pentru a designa sărbătoarea ce o fac Jienii (cf. sensul cuvîntului la* Ov. Densușianu, *Graiul din Țara Hațegului*, 320.)

neğer 320, *fădău în floarea vîrstei; uneori mi s'a indicat și sensul de flăcău cam prost, haimana.*

neğk'ioș XXXVI.

norĭ 320, LIX, *norț; se întrebuințează numai în poezie sau în construcții ca:* norĭ-mę.

nożiję 315, *cuvîntele dela opinci cu care-și înfășură piciorul.*

numită, *neunită:* nulă, deloc. dzĭ numită.

nișęlcă CXI, *mișea.*

ńiĭ, *lîna mieilor.*

ńiŭi, *a tunde mieii.*

ńižpatcu: de-a ńižpatcu, *joc de copii, cunoscut în alte părți sub numele* de-a ascunsa: unu ńiže, alțĭ să k'itulă.

ńižocĭĭ CIII, *mieței.*

ǫacără, *oaie albă cu pete cafenii pe bot; urîtă, mazdarcă, nespălată:* s'o făcută ĭoată ǫacără (*o fată*) = *s'a mazdărit;* cîn o vinută jera ĭoată ǫacără.

ohor, *ocolul în care stau oile chiar în curtea rea.*

obrinti (a să —), *a se înflăcăra (din cauza frigului).*

ocoș 325, *sfătos.*

ogușje, *șunf mic, numai pe care a lăsat roata carului.*

ogrinzi, *rămășițele fînului pe care vitele le lasă nemîncate.*

ojerit 304 (*nota 2*).

omet LXXXIV, *zăpadă.*

opăceală 331 (pl. opăceli), *sărbătoare bătească.*

opăci, *a înţepenea, a fixa pe loc (dela lucru mai ales)*: fuzi 'n colo, nu mă mai opăci.

orbac LXXXV, *tovarăş.*

osclikiră CXXIII, *sensul nu mi-a fost indicat.*

oşin, *a ofta (pentru trecerea lui > şi, cf.* Ov. Densusianu, *Graiul din Ţara Haţegului*, 90).

osloi (a să—) *a se linişti, a se potoli*: osloieşte-te—*fii pe pace, liniştete-te (adresându-se copiilor)*; îi s'o osloită măsaua =*mi s'a domolit durerea de măsea.*

otavă, *iarbă cosită a doua oară.*

otăvi LXXXIX.

ţăcurar' CXXII, CXXIII: *întrebuinţat luând degetul de deş, cuvântul e în lupă cu ţoban care-l ne scoate din uş.*

padină (pl. pădini), *loc ogrăzat, puţin aplecat.*

pălan 301, *gard de scânduri.*

părtal 308, *o parte din pielea oilor; bucăţile de piele ce au rămas dintr'o oaie mâncată de lup.*

paş, *pas.*

păzişti (a să—), *a se înţelege*: s'o păzişti ogarele adja.

peană XLVII, CXII, *buchet de flori ce-l pun fecioriî în pălărie pentru înfrumuseţare.*

peliţă CXXII, *trup*; îi şamănă peliţa cu Bănăţăni.

perdę 301, *cf. Grai şi suflet*, V, 380.

pelileagă, *zdreanţă, haleapără.*

petręce, *a încerca, a trăi experimentând.*

pinţăluş, *un fel de cuţitaş cu care se încrestează în chindirimea furcilor de iarnă.*

plin XXXIX, *a fumega.*

pîrle, *cărare, drum prin zăpadă.*

pîrţiură 312 (<[împăr]ţitură), *locul unde iarna se dă fân în oi; e interesant de notat că fânul se împarte în grămăjoare mici ca să poată mânca toate oile şi să nu-l risipească.*

plai VII, XXXIII, *drum pe muchea munţilor.*

plajonă, *plăpumă.*

plai XIX, *sobă, maşină de gătit.*

plăţiţă: o plăţiţă de slănină, de zahăr *etc.*

pleazmă, *aburul biciului.*

plecătoare LV, *cf. Grai şi suflet*, V, 389; *nu am putut preciza sensul cuvântului din versuri*: Mulgă miţa 'n plecătoare.

plecăudză XXXVII, *seară*, *mulgerilă*; ce stai, mândro, plecăudză?

plei, *ploi.*

plep, *tinichea.*

plivas, *creion.*

ploscoană, *grămadă de fân de formă conică, mai mică decât claie; fânul, lăsat peste zi ca să se usuce, e adunat seara în ploscoane ca să nu se ude (umezească) peste noapte. Fân în ploscoane e strâns şi după ce s'a uscat cu apoi să fie dus fie de oameni (cu ajutorul a doi purcei), fie de boi, în car sau sanie, unde se face* prepeliciul.

plosconi, *a face* ploscoane: ai plosconit?

plovăjoş CXXXII, *sensul nu mi-a putut fi indicat.*

pohi (pl. pohîle), *curmătura dela haină sau şea, care vine pe sub coada calului.*

policră, *perecli.*

pončiș, *chiorîș, pușiu*: să nîtă pončiș.

pormeală xo, *hrănirea oilor pe înserate.*

porunčí 302, 312.

poleá, *bătea*: ne-amŭ prinsŭ poleá.

potecŭ xxxiii, xxxvi, cm, *potecă.*

potică, *furnicie.*

potiriță, *cf. Grai și suflet*, V. 380.

povar' 306 cxi, *ajutorul ciobanului.*

povará, *greutate; durere internă*: amŭ o povará aičí în easpu k'epitulŭj.

povarnic, *greu*: ursu-i povarnicŭ.

povereț cxxxii, *dim. dela povar'.*

povlĭală (*pl.* povăĭele), *partea din jurul ugerului oilor.*

praștie 314, *șerpar lat; o mai poartă azi numai bătrînii.*

prepeličĭŭ cxxxix (*pl.* prepeliși, perpeliże), *grămada de fîn mai mare ca ploscoana.*

prescurele cxxxii, *dim. dela* prescură.

prežur cxxxv, *împrejur.*

pricŭ, *pentrŭ* (roșu cu *ută*); *se zice numai despre oile.*

pričĭŭ, *pui rudimentar, din șiurduri.*

prjerŭ, *aprig.*

prigori, *dogori*: vezi să nu le prigorești.

prilaz, *pârleaz.*

primávărat 304.

primávăra 312.

primive, *pomană.*

prinde, *a începe*: de cîn ai prins a le bate; Sŭncă înima mę, Iar o prins a mă dunę.

prînzu mare, *ore nu numai sunet de „anunțare la amiază", ci și pe acela de „amiază".*

prijoni, *a fixa, a înțepeni (mai ales unealele).*

privar' 300, 301, *cerdac.*

probodĭtă xlvii, *înțepătură.*

prubă, *probă*; prubu, *a proba.*

prunică, *fiică (iubită).*

prunculeană, *dim. lui* prunică.

pune cxxi, *cu sensul de „a face" numai în expresia*: pune pače = *fă pace.*

puni (*pl.* puță), *măsură de greutate, ½ kg.*

purgaire, *purnă.*

pușca, *a împușca.*

puștea, *buturile ce se fac pe tînibă.*

răbdariu, *răbdător.*

răgolă, *recrut.*

răpune: o yită cîn să 'nsară uneva prin pădure apă dzîcĭ „doamne pîzește, să nu să răpuie". să nu dę lupŭ peste ję, să nu să prăpădească.

răriș, *poiană rară.*

răștel, *rest.u.*

răsleacă: „une oj sŭcată apa".

răstoci: „cîn dui rîu 'n altŭ parte".

răvorveță, *vecinătate.*

războlița să —, *a ține comod, a putea fi liber în acțiuni, a-și face de corp*: acumŭ poțŭ să mă războlesc, că tu-ți mai are nime grija; prę te războlești tu, fată.

răzbuna (a să —), *a se face vreme bună, a se înseninа.*

rîkizîțîe cxv, *rechizite.*

rîndujală 308, *aranjament, ordinăciune.*

rîngočît, *răpșit*; acumă nu putemŭ cînta, că sîntem rîngočîte.

rîș, *mărăciniș pe corp, pe gît mai ales.*

rostŭ: tunse drecu 'n rostu lŭj, ol-

înțeșu: *l-am înregistrat numai în expresii de felul acesteia; nu pot ști dacă are înțeles de gură sau e întrebuințat și nici cu sensul obișnuit.*

roiaștĭ, *roiesc*: trandafirĭ mindru roiaștĭ.

roiehĭ, *roiesc*.

rozmolin cm, *rozmolinus officinalis*.

rozolța: „un țglĭŭ de rakiŭ".

rucuĭŭ și ruchĭ, *a merge la încorporare*.

rueru CXXXII, *succisa pratensis*.

rupe LVII, CXXVIII, *a începe*: ș-i rupse o rupĭă a spune: Drăguța inimă mę, ĭar o rupĭ a mă ĭubĭę.

rușinato, *nerușinato (voc.)*.

săcalău (pl. săcălęaŭă) XXVI, *țesătură*.

săculeț, *țesătură*.

sălaș XLIV, *adăpost pentru vite (nu și pentru oameni); grajdĭ, șură etc.*

sămălui, *a-și da cu sacadeaua*: sămăluiescŭ jo cam cĭĭ să-j dau.

sămnuĭ (*pl.* sămnurĭ), *pietră albă, hătărâtă unde se dă sare la oi*: o vătĭŭ neșle sămnurĭ ș'o gînitŭ că-s oile.

scăluș, *semn la urechile oilor; cf. fig. 16*.

scăpăita (a să ~): s'o scăpătatŭ după dnogă; n'amŭ scăpătatŭ c'o vorbă, nuĭ g'îne n'o dzîcęmŭ.

scîrnav CXXXVII.

scîrtim CXXXIII, *a clătina*.

scîrțe, *v. fig. 6*.

scîoĭ, *o mănunchĭ făcută din curmeiu de oaie fiartă în seu și, în care se pune multă ceapă și apoĭ se lasă să se steîncă*.

scrumlări (a să ~): cîn ploaĭă și să zg'îcęșle apa să dzîce că s'o scrumlărîtŭ jarle, ĭînu: s'o dus apa, s'o zg'îcîtŭ, s'o curatŭ apa.

sfintĭ, *a spăna (nucile)*.

sfręanț, *sifilis*.

sfanț XLVII, *moneadă, bun din satbe*; n'am nicĭ un sfanț.

sfrîĭ LXXVI, *a face în bucățele*: nu maĭ sfrîĭ hîta aĭa; *a desface pomumbul de pe cocean*.

sglemnĭ: am sglemnitŭ de frică; cîn yînu ureu sglemnești.

sîmbrîe 306.

sînzerat XXXVII, *a huidă a oilor*: oile se sînzerează cîn o mîncatŭ ceva, orĭ cîne știe de ce.

smîcęle (zmîcęle, mîcęle, nîcęle), *nucile, mădulițe*.

smoală, *smîntînă*.

smoĭ XLIX, LXXVI, *a smîntîni, a face smîntînă*: laptele la cîțe-o vacă nu smoĭește, i maĭ supțire.

spumnele CXXX, *pl. formei* spumă—spumă, *pe care nu am înregistrat-o*.

sorcț, *oiul care bate din spre sentre*.

sorîi, *se întrebuințează în poezie mai în construcții cu*: sorî-mę.

soțîe XVII, XXIII, LVII, XCIII, CVII, *soț, tovarăș, consoartă*.

spală CXXII, *smoală*.

stărparĭi 306, *cîobanul care păzește oile sterpe*.

stăulă, stăolnĭ XXXI, XLVI, XCVIII, *locul unde au stat sterpele*.

sticliț, *afintiți, fixați, pironiți*: cu oki sticliț la oĭ.

stîrcĭi, *yhesmit, agîrcit*.

străcurălțoaro, *pînză (țesută rar) prin care se strecoară cașul, laptele etc.*

strai 301, XXVI, XXVII, LI, *fol de lînă*.

straiță LXXVI, *traistă*.
strămior, *miel de doi ani*.
strîga 330, *a se chema, a se numi*: pe line nu te strigă tot așe?
strigoi, *strigoaică*.
strîmburi, *cuzături, flori la ie*.
strungar' CXXXIX, *copilul care dă mîie în strungă*.
strungărcuță, *o stavană de lemn care se pune în găleata în care se mulg oile; e legată cu o sfoară în gura găleții ca să nu se verse laptele cînd îl mulg*.
sucită 315, 325, *cojoace*.
sului o, *a înjura, a ocări*.
sumeță *mîndru, îngîmfat*: nicăia-i sumeță a dracului, nește de jarcă-ai băgatu un leuță prin cură.
suvolit: ni-amă suvolit-o, *atunci după ce s'a dospit e bun din troacă (=albie) în bucăți de mărimea unei pîini și tăiat în făină de porumb și apoi pus pe lopată și băgat în cuptor*.
șaibă, *locul beleiului*.
șendar' (și zendar') LXVII, *jandarm*.
șerpării 304, 314, XLVII, *chimir*.
șijală, *semn la urechile oilor; cf. fig. 46*.
șișă (*pl.* șișe) LXXIV, *șindrilă*.
șkjală (*trebue să fie prescurtat din sfială*), *numai în expresia n-i șkjală*.
șol, *cîndal, curaghios*: jera luare șol îmbrăcat; *în expresia n-i șol=îmi pare de rîs, îmi vine să rîd, are și o nuanță de glumă*.
șopru 301, *peștul greierului, unde se pune firul*.
șorlic (*zodat și* șolic), *șoric*.
ștenaș 301, 309. XLI; „une să pune beinza"; *cf. fig. 7*.
șueriță LXVII, *fluieriță de metal, „de aia de cari au zendarii"*.
șulfă. *limpură de formă lungureață ce se întrebuințează la făinat*.
șurț 315, *șorț*.
șul, *fără coarne*.
Tăiere XLI. LXXVI, *tăierea capului Sf. Ion Botezătorul (29 aug.)*.
tăinui, *a sta de vorbă în secret, a vorbi pe șoptite, a pune cevа la cale; ia mai tăinuim și noi*.
tăinuir, *secret, pe șoptite; domnă vorbe tăinuite*.
tulpa satului, *fîntîna vecinului din urmă din sat*.
tarnuș, *toarnă*.
tărcat (*pl. fem.* tărcețe) LXV, *colorat în alb cu negru*.
tală de vecîni CXXXIII.
tatu, tata (*la vocativ* tatule *sau* tato); tain *nu se cade preo des, trebue să fie întrucît e dela Mănăstirea, la care e caracteristic*.
tecărău, *orice drug de lemn cu care se strînge cerc*.
tecărui, *a se opinti, a depune toată puterea*.
torțiu (și tărțiu), *berbec între 2–3 ani*.
tină LXX, *gînd, nouă*.
tinsă CXXX, *întinse*.
țiocă, *locul de lemn de formă conică, scobit înăuntru și găurit în bază, în care se fine grosia pentru uscatul cașcaș*.
țiriă XXXI, XCVIII, *locul unde stau oile; locul unde a fost sau este așezată o stînă cu toate dependințele ei*.
țolțe', *pîlnie*.
tomna 305, 312.
tomneala 305, *toamnă*.

tórină xxxi, *locul unde stau porcii (de stină).*

trămăzi, *a o duce de pe azi pe mine:* a mai trămăzi cît a mai trămăzi, da nuoarțea-i lîngă ie.

tranță, *sdrențuță, haină rea.*

traże ce; traże de dziuă — *se face ziuă.*

țuna 301, xiii, xxii, xxiii, ce, *a intra, des întrebuințat în înjurătură:* țune dracu 'n tine.

turna (a să —) vii, xx, *a se întoarce.*

țușina, *a tunde oile în jurul coadei și pe sub pîntece.*

țuțu xxxii, xxxv, lxx (<tătuțu), *tată.*

țară xviii, *cîmpie; vechiul înțeles:* peșce nunie, ajă treți în țară.

țărcușă, *dim.* dela țarc.

țîncușă, *semn în urechile oilor, cf. fig. 16.*

țînța (a să —) iii, cxxi, *a trăi cu cineva în concubinaj; a fi în dragoste cu cineva.*

țîșu, *a arunca, a trînti.*

țoșă, *un adăpost mobil, din scînduri, în care dorm ciobanii iarna cînd păzesc oile; cf. fig 3.*

țurdră xxvi, cxxxix, *cf. fig. 11.*

učide 325, *a bate bine, a snopi în bătaie; și cu refl.:* am căzutu și m'am učis — *m'am lovit rău.*

unçuori (*ixoiat*), *unsori.*

unsură cxxxv, *unsoare.*

urdina, *a merge des în același loc:* tot meri dintr'o casă în'alta; gadina tot la dungă urdină mai multă; cam la Săliște avem urdinare.

urdzoi, *vîrful opincei.*

urnii ov, *a o duce de colo pe mine;* cum urnească și jo lumea.

uscălură, *lemn uscat.*

ușuă cxxix, *buza, marginea paharului, în general a oricărui vas.*

uspăț 317, xl, cxxvi, *mult.*

uspula 322, cxxv.

usuc, *materia unsuroasă de culoare gălbuie ce se găsește la rădăcina lînei oilor.*

uștu ce, *a ofta; cf.* oșta.

văcar' 306, *păzitorul vacilor.*

văjuta xxxvi, *a se lingui.*

vandrolă, *bîrnă dela casă.*

văcsală, *vopsea.*

vălui xxvii, xlvii, *obiectele făcute din cînepe, ce se întrebuințează la opinci.*

vărnă 306.

vărdzui, *cf. Grai și suflet,* V, 389.

vătav xlix, cxxii, *mai marele ciobanilor, căpetenia fecioriior.*

vătui, *cel pînă la un an.*

vîlve, *cf. Grai și suflet,* V, 389.

vîrtute: om în — —*om în putere, de 30 - 40 de ani.*

vorbi cxx, *a fi în dragoste cu cineva:* — Cu cine vorgește a Bădeanului? — Cu Nicolaie Salcu!

vornic cxxvi, *flăcăul care spune colindul.*

vorniči, *a spune colindul;* cxxii.

vrahiță 301, 319, lvii, civ, *pocriță.*

vremui 315: „cîndu-i vreme rea, cîndu-i kieu".

Yerman 319, *adîncitură bătească.*

ygan, *vioi, iute.*

zălog, *amanet:* cu zălogu-l poț băga la leze.

zapistă xxxvi, *zapis.*

zarzăn, *corcoduș.*

zăscuri, *bîrnele care fin podeaua.*

zaveleă, *bucată de sac cu care bărbierile își înfășoară picioarele cînd mulg oile.*

zirançote XVI, *sunete (de clopot)*.

zdruhăi, *a zăbăvi, a zăpăci*: nu te lăsa ~ .

zdruhăios, *zăbăreț, furtunos*, cu o *nuanță peiorativă*: Ionu nostu, nume frumoș, Numa vij cam zdruhăios.

zeală CXXXIV, *zeală caustică*.

zapă, *oaspă, unire cu care se bat copiii, mănunchiu etc.*

żeleр' 303, XXV, XXXII, LVIII.

żelnic 316, *jalnic*.

żendar' 317, XXXVI, *jandarm*.

żeluit XXIV, *plâns, jelit*.

żerui (și *refl.*), a (se) *sfătui*: m'u żeruiță c'om lomnă.

żerunke LXVII.

żevri, *a vorbi mult și fără rost* (< żavră).

żgiah (pl. żgehi și żgeg'i), *fanc, colțuri de stâncă*.

żigodie 332, *o beată a cinilor*.

żikav, *semeț*.

żilávi (*mai des* żilávyi), *refl., a se umezi*.

żintui, *a urdi*.

żogzăr 302, *ferăstrău (în munte)*.

żgarélă, *unire subțire cu care se bat copiii*.

żor (mă ~) XCIII, *mă jur*.

Żoi-mari 332, *sărbătoare bătrânească*.

żolză, *ghiulgiu*.

żudeț LXXXII, *judecător*.

żugui XL, *a pune în jug (dacă e vorba de vite)*; *a chinui (dacă e vorba de oameni)*.

żuncan, *oțel între 1-2 ani; dela 2-3 ani e* żunc.

żunincă, *oțel dela un an până când fată*.

żungia, *a strănge cu cuțitul*.

żunse CXXXI = *ajunse*.

żurat CXXX, *considerat consumat*.

D. Șandru și F. Brînzeu

DESCÎNTECE DIN MOLDOVA

Stăruința de a urmări acest gen de producțiune populară, condamnat să rămînă în același convenționalism de veacuri, fără putință de renaștere sau de reîmprospătare, poate să pară unora ceva învechit sau — în tot cazul — ce nu ar merita oboseala cercetărilor, cu atît mai puțin riscurile unei lipse de bunăvoință din partea acelora cărora te adresezi. Și oboseala și riscurile sînt răscumpărate însă cînd — fără să vrei — tresari în fața unor crîmpeie de poesie cum ar fi acela din descîntecul X :

Și sînt frumoasă
Și luminoasă,
Cum e sîntul soare
Cînd răsare,
Cum e roja
Cînd înflorește.

sau cînd descoperi, fie urma unor filiațiuni interesante, fie o formă arhaică ce ne duce departe în trecut, cum ar fi, de exemplu, *nrgoi* (XLVI).

Textele de față sînt derivate dintr'o colecție de descîntece culese în vara anilor 1931 și 1932 în județele Moldovei. Am dat aici numai descîntece *de dragoste, de urîtă* și *desfaceri*.

Fonetismul este cel cunoscut reginnei. Nu mă voi opri asupra lui. În ceea ce privește morfologia și lexicul, voi releva ceea ce este mai caracteristic.

Forma *h'ĭ*, pentru *fiice*, apare în descîntecul II :

Și răsaĭ pi lăpu ăeu
Cu șăli trîzăș di h'ĭ a tali.

Minali, minurili (XXXI, XXXVI, XLV) apar ca o urmă a flexiunei vechi.

Ca derivate substantivale sînt de relevat: *mersură*, pentru mers, în descîntecul V (într'un descîntec *de bagîță*, din Botoșani, am înregistrat forma *mărsătură*); de asemenea, formele curioase *Adămeana* XXXI, *Adămoaia* XXXIII.

La verb sînt de amintit următoarele forme:

Drăgosteai (VII), cerut de rimă:

Cu draga mă drăgosteai,
Cu șișma mă încalțai.

Suia (XXXI), cu terminațiunea schimbată pentru aceleași motive de rimă:

Carî n'o începea
Pi gard s'o suja.

Tăinez (IX), ca reflexiv și cu terminația *-ez* prin analogie cu *căinez*:

Di și ti căinez,
Di și ti hăinez?

Vaptă (XXXVII), formă arhaică și păstrată datorită asonanței:

Curată,
Luminată,
Ca di maică-sa făptă.

La fel găsim destul de des inovațiuni morfologice, ca derivate verbale: *tălinea* (IX), *gloaia* (IX), *înbucăinua* (XXVII), *dăscîrui, dăsfăcui, dăsmuți* (XLVI), *frigări* (XVI), *coroșăni* (XXX).

Acesta din urmă apare într'un descîntec de desfăcut și contextul ne vine în ajutor să lămurim înțelesul și proveniența lui:

Vîntli l-o 'nconvlai,
Spatili l-o coroșăit,
K'eptu l l-o răllesat.

Intr'un descîntec de *strîns* din Mîndreşti, judeţul Tecuci, avem un pasaj asemănător:

K'eptu i l-o rîdicat,
Sk'inarea j-o strîcat,
Şălili j-o 'necrdat.

Sensul lui *corovăni* pare să fie tot de „a strica, a înecovoia". In dicţionarul romîn-german al lui Tiktin întîlnim forma *corobană* cu înţelesul de „Krone eines Baumes" şi două citate: *Şezăt.*, I, 207 (*Strînge toate cioloanele... şi să le duci în corobana copacului...*) şi Marian, *Nunta*, 323 (*Şi cine n'a zice „amin" Să tragă o corobană de orîn*). Asupra etimologiei se spune cît: „Viell. zu russ. etc. *korobă* „Korb". Tiktin se îndoeşte asupra sensului acestei forme şi într'adevăr *corobană* nu înseamnă „coroana unui copac", ci „scorbură". Circulă şi astăzi cu acest sens prin Moldova. De altfel, chiar din citatele date de Tiktin reiese înţelesul acesta. In dicţionarul său (I, 577) Berneker dă formele: lg. *korŭba* „hohler Baum, Baumloch"; *korubŭ-sę* „biege, krümme mich". Avem deci sensul de „scorbură" şi în plus şi pe acela de „a se înecovoia". Din *corobană*, prin procedeul cunoscut în descîntece, uşor s'a putut deriva forma *corobăni*, *corovăni*.

O formă datorită unei prepuneri capricioase şi, probabil, unei note forţate de expresivitate e *săliet* (XXVIII):

S'o liet,
S'o săliet
C'o ştirbi di bosioc.

Sensul este clar: *s'o lăut*. In Moldova se spune curent la subjonctiv *să se laie*, *să se leie*; de aici un perfect *s'o lăiat*, *s'o leiet*. Intre *s'o leiet* şi *s'o liet* apropierea este evidentă.

Tot în legătură cu expresivitatea se explică frecvenţa diminutivelor; a intervenit în plus şi intenţia de a da o nuanţă mistică — favorabilă intervenţiunilor invocate — unor cuvinte pe care descîntătoarele voiau să le întărească. In

textele de față întîlnim diminutivele: *sarurele* (VI), *nicșinel* (VII), *mînuță* (IX), *brădulean* (XII), *fîguraș* (XXXI), *cohîți di brădiți* (XXXII). *Bărbățăl* apare alături de *inerățăl* (XI).

Sînt de relevat și alte forme caracteristice, mai ales pentru lexice.

Crunt (XIII, XVI) cu semnificația pe care o avea în vechea românească, „însîngerat", corespunzînd lat. c r u e n t u s.

F'inica (*a se*) în textul XXXIII:

M'am mînicat,
M'am finicat.

Nu e greu de recunoscut în această formă mult discutatul cuvînt, propriu descîntecelor, *a se sînsca*. În *Sănătatea*, II (1902), 174 apare alterat aproape la fel:

S'a finicat,
S'a mînecat.

La Marian, *Sărbătorile*, III, 220 apare astfel:

Intunecatu-s'a,
Immînecatu-s'a.

Am înregistrat într'un descîntec „de vaci" culeș în jud. Baia forma *însunccatu-s'o*, care poate să explice forma alterată dela Marian, *intunccatu-s'a*. În același timp, *însunecu*, arătînd o fasă mai veche a fonetismului cu *u*, vine să se alăture la alte forme care pledează pentru etimologia atribuită de Ov. Densusianu lui *sînsca*[1].

Hoste (III, XXXI), care apare și altcori în descîntece alături de *dragoste*, are același înțeles.

Mișcla (*a se*) (VIII) e un derivat verbal din *mișel* și are sensul de „a se plînge, a se tîngui".

Mur apare într'un descîntec *de desfăcut* (XXVI) ca adjectiv cu sensul de „negru" ori „cafeniu închis", culoare de-

[1] *Grai și suflet*, V, 144.

signată și de adjectivul *mauriu* — aceasta din urmă auzit în Tecuci. *Mur* are o circulație redusă ; l-am mai înregistrat într'un descîntec din Baia :

Buhl cafinii,
Buhl murl.

Pălăi (XXIII) are sensul de „a lovi, a păli". În glosarul *Culegerei de folklor din jud. Vîlcea* de G. F. Cinușeanu, G. Fira și C. M. Popescu e înregistrat cu sensul de „a da din mîini, a face vînt cu mîinile, a da din „răș-chitoare".

Săicăra (*a se*) apare în textul XXIV :

O prins Ion a sî văicăra,
Săicărînd.
Șinî l-o auzît ?
Maica Domnului :
„Nu ti săicăra,
Nu ti văicăra".

Este o formațiune proprie descîntecelor, resultată din deformarea lui *căina*, care apare des sub forma *căira*. A fost deajuns o apropiere de felul acesta : *să căiru, să văicăra*, pentru ca să resulte o formă nouă, *a să săicăra* (cf. mai sus s'o *wăiet*).

Urgoi apare alături de *urgoaice* în textul XLVI :

S'o 'ntîlnit cu nouzăși și noă di urgoi,
Cu nouzăși și noă di urgoaiși.

Într'o notiță din *Dacoromania*, I. 262, Bogrea relevînd forma *urcoi*, înregistrată de T. Pamfile, a derivat-o din lat. orcus „infern, ființă infernală, drac". În vorbirea curentă nu cred să mai circule. În tot cazul glosarele dialectale — cîte le-am consultat — nu o înregistrează.

I

Di dragosti

Cum fi pana asta di hultur
Şi di păun,
Mai curati şi mai alcasi
Din toţ hulturi,
Din toţ păuni,
Aşa si fii Alisandru
Mai frumos şi mai ales:
Din toţ flăcăi
Şi din toţ băeţli
Şi din toati fetili
Şi din toati fimeili
Şi din toţ oamini.
Cum li bosţiocu aista di frumos
Şi di ales,
Aşa si fii Alisandru
Mai frumos şi mai ales
Din toţ flăcăi,
Din toţ băeţli;
Mai frumos şi mai ales
Din toati lumea asta.
Cum si bati toati lumea
Dupi pini şi dupi yin
Şi dupi ăieri,
Aşa si si bati dupi Alisandru:
Toati fetili,
Toţ băeţli
Şi toţ flăcăi.
Şi jei si rămli
Ca auru şel curat,
Ca arzintu strecurat,
Ca maica lui cin l-u făcut,
Ca Hristos şi l-o păzit.

Zmulţ — Covurlui.
Aniţa Tanasi Patriki, 58.

II

Hesai soari;
Frăţioari,
Cu trijzăşi şi şinşi di dzali;

Şi nu răsări
Niśi pi dealu cu florili,
Niśi pi cîmpu cu jerg'ili,
Niśi pi dugenili cu straili,
Şi răsai pi kipu ńeu,
Cu śeli trizăśi di h'il a tali.
Śeli trij daruri sî ńi li dai ńit;
Cu una sî netezasc faţa.
Cu una kica.
Cîn jeu la nunti oj pleca,
Ca soarili oj răsări,
Ca razili oj străluśi,
Ca bosljocu oj ńinosi,
Ca păunu m'oj toroti;
Ca mini niśi un cavaler n'a maj h'i.
Cu śini cum oj vorg'i,
Tafti givizli oj croi;
Śini cu mini a rîdi
Tafti verdi a 'ntindi;
Śini di mini s'o atinzi
Ca di ńeri s'o linzi.
Toţ cavaleri or h'i pi lingi mini
Śiunzi pirliţ,
Şi jeu oj h'i ca yişlui 'nfloriţ
Şi ca bosljocu oj ńinosi.
Cum nu poati popa fără bosljoc faśi agiasmi,
Aşa sî nu poatî cutari fără mini.

Disclinţ cu bosljoc în apî ninśeputi; cu bosljocu ti duśi la hori. Disclinţ duminica, marţa şi joia.

Puţâni — Tecuci.
Ioana Toma, 63.

III

— Ihosti cu dragosti.
Śinî vini?
— Vini-un yişin înflorit.
— Şi nu-i yişin înflorit,
Śi-j cutari.

Pi umeri am pus stelili,
În k'epi soarili,
În ak'inari luna,
Pi poali luśeferi.

Cum îs stelili
Şi luseferi
Şi soarili
Şi luna,
Aşa si h'ii cutari
Di luáinos
Şi di frumos.
Din gurî cîn vorg'ja.
Ca cucu cîn cînta,
Toatî lumea-l asculta.
Cum îi bosiocu di ales
Şi di frumos,
Aşa si h'ii jel di frumos
Şi di ales
Şi di luáinos
Înaintea tuturor cucoanilor,
Înaintea tuturor ziupînesilor,
Înaintea tuturor lumii.

Cu bosioc dizcinţ în apî. Cu apa speli poarta. Discinţ marţa, ziua şi simbăta.

Cîrlomăneşti — Tutova.
Maria Petraki Dorofti, 60.

IV

Am umblat pi carareа niumblatî,
Pi roşa niscuratî.
Jeu carareа oi umbla,
Jeu roşa oi scutura,
Ca privigetoareа oi cînta,
Ca cucu oi striga,
Ca păunu m'oi înroti,
Ca cu fir j-oi fîrui;
Cu yîn pelin oi arunca
Şi pi toţ j-oi îmbata.

Merzi pi roşî dimineaţa; ti strokleşti cu roşi. Di trîi ori în zîlî di frupt.

Şerţăşti — Tutova.
Tudora Irava, 67.

V

Sfinti soari, sfinti soari.
Sus sînt jo,
Da mai sus sî-ți bîi vorba ńea.
Sî nu răsai niśi pi casîli ţeminilor,
Niśi pi dęsluri,
Niśi pi cochănț;
Sî răsai pi fața ńea.
Pi măsura ńeu,
Pi cuvîntu ńeu.
Sfinții soari.
Cum încălzești țoată lumea,
Așa sî bîi vorba ńea încălzîtî
Sî răsăriți,
La țoați lumeń.
Sî nu poați făr' di vorba ńea,
Făr' di cuvîntu ńeu.
Cum arđi vatra di foc
Și focu dîn vatră
Așa sî arđi inima la țoați lumea,
Dupâ măsura ńeu.
Cum nu poați țoați lumea făr' di foc
Și făr' di apî,
Așa sî nu poați țoați lumea
Făr' di vorba ńeu.
Făr' di cuvîntu ńeu.

Iei busuioc și ți-l mîna sus; ți-ai pi-un zăpłaz și zîși cum ți-am învățat. Sî descînți marța, źioia și sîmbăta, odată pi zî.

Bogdănești — Iași.
Calinca în Neculaț Onișca, 70.

VI

Mă uitai în sus,
Mă uitai în źos,
Mă uitai la răsărit
Și nimica n'am vădzut
Și vădzui trîi aurorelî
Cu trîi păhărelî.
Una ieșia cu dragostea,
Una ieșia cu iubirea,

Una cu drăgălăşănia.
Jeu cîn le-am vădzut,
Tari g'ini ñi-o părut;
Pi faţa ñea le-am turnat,
Cu dragostea m'am îmbrăcat.
Cu drăgălăşănia m'am însîns,
Di mini tăţ voiniśi s'o cuprins.
Maica Domnului niśi cu-atîta nu m'o lăsat,
Altî dragusti ñi-o adunat,
Di mîna dreapti m'o luat,
La fîntîna lu Iordan m'o aruncat.
N'i-o pus mîna pi cap,
N'i-o luat peri di jap;
N'i-o pus mîna pi trup,
N'i-o luat peri di lup;
N'i-o pus mîna pi kîśioari,
N'i-o luat cok'îti di căprioari.
Niśi în samî n'o băgat,
Maica Domnului di mîna dreapti m'o luat
Şi 'n fîntîna lu Iordan m'o aruncat.
Pi çizdea di-arzint m'o rădicat.
Glasu cucului ñi l-o dat.
Cum aşteapti tăti lumea cucu cîntători,
Codru 'nverzitor,
Aşa si m'aştepti pi mini tăti lumea
Şi tăti familia.
Maica Domnului niśi cu-atîta nu m'o lăsat,
La Domnu Isus Hristos în braţi m'o aruncat.
Domnu Isus cîn m'o vădzut
Tari g'ini i-o părut;
Coroani di steli în cap ñi-o uşăzat
Şi glasu cucului ñi l-o dat.
Cum aşteapti tăti lumea cucu cîntători
Şi codru 'nverzitor,
Aşa si m'aştepti pi mini Virjinia,
Pîn peri înfloriţ
Şi pîn micşuneli
Si-ñi petrec înecuţîli meli.

Simbătî dimineaţî si discintî cu busîioc legat cu conîici di matasî roşii şi cu panî di păun. Li puj tăti la un loc, aduśi apî ăinśeputî dila fîntînî şi discinţ. Numaj lunja, ăercuria şi vineria nu discinţ.

Noi habili li 'nvățăm pi dl rost. Ieu di g'ini pot... di urît nu pot. Aveam un barbat și fuzu di mini : li făcusi șinevа di urt și jou dj-atunși am învățat disclutiși.

Noj umblăm cu buruenj di ceatea. Crăpusnicu-j bun di tuat. Sînt buruenj buni pentru roșatl (șeasu șel răș). „Di dinșlli" sînt bunj di durerj di k'iși̯oari. Sînt buruenj di noă capiti ; li bati cu g'iși̯u și vedz ursitoarea cîn ti spalj cu ja.

Știu disclutiși greli : di pedepsli (boala copk'iilor), dl scuturături. Ti dușj la hotar și atrizj ăcolu și vin noăzăși și noă Skaraoski.

Poenarj — Roman.
Ilçanu Gi̯oal, 48.

VII

Vicșinel înflorit
Cu strășinj di arżint,
Șini m'o vădzut
Ca di yin s'o 'mbalat,
Ca di pini s'o săturat.
La ăișloc di call
M'o 'ntîlnit telj feti murj :
Una o kema frumoasa,
Una draga
Și una șisma.
Cu frumoasa în brați mă cuprinsăi
În fați mă sărutăi,
Cu draga mă drăgosteși,
Cu șisma mă încalțai.
Vicșinel înflorit,
Pi cînicl te-am virlt.
Di inimi te-ai lik'it.
Cu cămeși albă m'o îmbrucat.
Maica Domnului în brați m'o luat,
Pi fați m'o sărutat.
În șer m'o aruncat.
Sărutați și h'ii di tăț sateni,
Di tăț orășăni,
Di tăț poporăni,
Di tăti familiili,
Di tăț voinicăi.
Pirl 'n al noulea sal.

În apî puj ăeri, yin, pini. Diactnț în apî, li daj al bei și fuzi urîtu di pi dinsu. Pî ursîtî dacî fași — cu frigarea — poati muri. De-așelea nu fac.

Munșelu — Roman.
Maria Mălinișî, 65.

VIII

Sîmbătî sara cînd a înserat,
În pat di aur m'am culcat.
Duminici dimineaţî m'am sculat,
Pi oki negri m'am spalat,
La bisăric' am plecat.
Pi yiţi di yii verdi-am calcat.
La bisărici cînd am ăzîns
Pok'i şelę,
Dascali cînta.
Toţi lumea la mini si uita.
Dar săteni,
Poporăni
Di vesti prinsări,
Din urmă-ăi luări,
Di urîi îăi făcurî.
Ieu am înşeput a mă ăişăla
Şa mă văicara.
Nimi nu m'o vădzut,
Nimi nu m'o audzît.
Numai Maica Domnului,
Din poarta şerului,
M'o vădzut.
— Di şi ti căinez,
Di şi ti văicărez?
— Cum nu m'oi căina,
Cum nu m'oi văicara?
Cî sîmbătî sarî cînd a înserat,
În pat di aur m'am culcat.
Duminicî dimineaţî m'am sculat.
Pi okî negri m'am spalat,
La bisăric' am plecat,
Pi yiţi di yii verdi-am calcat.
La biserici cînd am ăzîns
Pok'i şelę,
Dascali cînta,
Toatî lumea la mini si uita.
Dar săteni,
Poporăni
Di vesti prinsări,
Din urmă-ăi luări,
Di urîi îăi făcurî.

Maica Domnului o dzîs aşa :
«Tuşi, nişi în sanu nu baga,
Ci jeţ la tini oi vini,
În cîrţi di aur m'oi sprijini,
Pi scări di arzint m'oi scobori
Şi ţi-oi lua di mîna dreaptî
Şi ţi-oi duşi la fîntîna lu Adam,
C'acolu-s dragostili.
Şi ţi-oi spala:
Di fapt,
Di dat,
Di urît.
Şi tu cu un boer le-i găti,
Ca un păun te-i roti,
La deal pi drum verdi-ai porni
Ca cucu cîntînd,
Ca Vojcu şuerînd.
De-a şi lumi 'n urmî,
S'o ulii ai ţi-ajungi.
Faţi 'n luţi te-i întîni,
Ca di ţeri te-i îndulşi,
Ca di foc bun te-i încălzi».
Sus pi gard k'işioru îl pusăi,
La răsărit mă uităi.
Mîna la buzoroi o întinsăi,
Dila ţoati fetili, dila ţoţ flăcăi,
Îi luăi
Şi 'n apunţoara usta îi pusăi.

Sîmbătî sara pui afari, pi şeva, apî ninşeputî şi bosîoc şi fabnişi di grădini. Cu apa îl speli pi haini, pi obraz. Nu ti speli niş cu cum ţjos, ti speli pi vatra focului.

Discinţ cu mari curăţănii.

Buneşţi — Fălciu.
Catrina Ion Boţian, 70.

IX

Bosîoc mîndru 'nflorit,
Pi dragosti m'am pornit.
Cum îl ales bosîocu ista
Din tuti florili
Şi din tuti buruenili,
Aşa si şiu jeu mai alos

Din tăț cavaleri
Ș'aținosîtor la tăți lunșea.
Cum nu poati popa sî faci agiazmî,
Pi la ažjunuri,
Fără bosîoc,
Așa sî nu poatî domnișoariti fără mini.
Un' or vîlșea cavaleri mai frumoș
Șî mai graș,
Sî îi sî paji cîni dupuroș
Șî flocoș,
Nimărui nitrebuinșios;
Numai jeu șel mai frumos.
Ziuj di dimineață m'am scuiat,
La sfînta icoană m'am închinat,
La sfînta bisărică-am pornit.
Di tînî n'am ținat,
Di glod m'am glodat,
Di faț m'am încarcat,
Di urî di pi sat.
Am stat
Șî m'am văjcarat.
Maica Domnului o audzît,
Pi scări di aur s'o scoborît,
Înainti ńi-o eșît.
— Fiulî Alixandri,
Di śi ti căjnez,
Di śi ti tăjnez?
— Maica mea śea Prešista.
Cum nu m'oj văjcara,
Cum nu m'oj căjna,
Dacî jeu la sfînta bisarică m'am pornit
Șî di tînî m'am ținat,
Di glod m'am înglodat,
Di faț m'am încarcat,
Di urî dî pi sat.
Bisărica cîn m'o vădzut,
Cu dosu s'o 'nturnat,
Ușîli s'o 'nchis.
Atunśi Maica Domnului:
— Taș, fiulî Alixandri,
Nu ti căjna,
Nu ti tăjna,
Cî di minuța dreaptî ți-oj lua,

La fîntîna lu Ţordan ţi-oi spala
Cu apî di mir,
Cu strokî di vin.
Ţu mîna dreaptî tringîţî ţ-oi da.
În mîna stîngî telinci ţ-oi da.
Din tringîţî îi tringîţa,
Din tilinci îi tilinca,
Lumea a sta şi s'a ţîra:
— Şi craj ţ-aista?
— Nu-ţ crai.
Nu-ţ împarat,
Ţe Alixandru şel spalat,
Di Maica Domnului lasat.

Aduşi apî ninşeputî şo crangi di bosîoc. Ti speli într'o grădiniţî, pi flori. Zioja dimineaţî, simbăta dimineaţî.

Brusturi — Baia.
Ioana Toma Catrinii, 65.

X

O purcos Mândiţa pi cali,
Pi curari,
Pîn la ajastî hoarî mari.
Cu aproapi, ja, di hoarî,
Tătî lumea, tăţ flecăi şi 'ntreba:
— Şi esti asta?
Şi vodeasi?
Şi împărăteasî?
— Ţeu nu sînt vodeasî,
Nişî împărăteasî;
Ţeu sînt Mândiţa şea frumoasî,
Ţeu sînt yişini 'nfloriti,
Din spri soari răsăriti,
Din spri munti coborîti,
Merg la jastî hoarî mari
Cu soarili 'n fruntî,
Cu dragostili 'n braţi.
Cîţ la mini a'o uita,
Tăţ cu drag m'a lăuda;
Cîţ cu mini ci vorg'e,
Tăţ cu drag iñi feriş.
Şi sin frumoasî
Şi luminoasî,
Cum îi sfîntu soari

Cîn răsari,
Cum îi ruża
Cîn înfloari.

În dzi di frupt, dimineaţa pîn nu rasari soarili, în oleaci di aşaşoari. O pui pi fereastî, într'o stecluţî şî rasari soarili pi dinsa. Ti speli ş'o arunşi pi casî, pi urmî ti duşi la horî.

Mitoc — Dorohoi.
Măndiţa Bohoroclîţa, 57.

XI

Duminicî dimineaţî m'am sculat
Ş'afarî am plecat.
Cat în sus,
Nu văd nic;
Cat în zjos,
Nu văd nic;
Cat în spri răsărit,
Văd un bărbăcuţăl
Cu dragostili încărcăţăl.
Jeu la dînsu m'am dus,
În braţî l-am luat,
Amîndoă capătili le-am disfundat,
Tăti frumuşăţîli le-am luat.
Ieu zîli 'n altîţî,
Luşefiri 'n coşlţî,
Frumuşăţîli în faţî.

Tăt cu busuioc în apî sau unt. La dzili mari.

Crasna-Leuca — Dorohoi.
Profira Anania Duscalu, 50.

XII

Duminicî dimineaţî m'am sculat,
Coşa di brădulţean în mînî-am luat
Şî la fîntîna lu Adam am plecat.
La fîntîna lu Adam, trîi surori a soarilor:
Una, Ipostiva,
Una, Grozoliva,
Una, Şea frumoasî.
Jeu la fîntîni cîn am ajuns,
Jeli 'n braţî m'o luat
Şî 'n fîntîni m'o bagat;
Di tăti ura m'o spalat.

Ipostiva înapoi, în fântînî, m'o aruncat,
Șeșa frumoasă în brațî m'o luat,
Cu frumușățîi m'o 'mbracat,
Bodzîi 'n adîncî,
Luțeferi în coșî.
Pi cal alb m'o încălicat,
Tringhițî în gurî mi-o dat
Și la hor' am plecat,
Șini audzî-ni,
Șinî vădzi-ni,
Înaintea mieu eșî-ni.
— Șini-i esta?
Și crăiasă?
Și împărăteasă?
— Nu-i crăiasă.
Nu-i împărăteasă,
Da-i Anica șeșa frumoasă".
Șini-o fos cu dosu,
S'o 'nturnat cu fața,
Șinî-o fos în jîoc,
La jîoc o kemat-o.

Cu buenjoc, în apî curatî. Apa o adunș sara pin fereastî. Ți scoli pin a nu răsări soarili. Cu apa ei spalî; și rămîni daș pin casî și apuș:

Nantî-mi masa,
Da-i mai nantî casa,
Da-s mai nantî ieu.
Maș știnstîi-s ieu.
Cum nu poatî casa fără fereștî,
Și nu poatî fătcăș fără Anica.

Crasna-Leuca—Dorohoi,
Acceași.

XIII

Pi urșîi sau d i u r ș î i

M'am sculat marț dimineațî
Înaintea tuturor muhalafîilor,
Înaintea tuturor priotinilor.
Mă uităș în sus,

Mă uităi în zos,
Mă uităi la răsărit,
Mă uităi la apus.
Cîn, la apus
Zării o grădinuţi :
Cîn, în grădinuţi,
O tăbliţi ;
Cîn, pi tăbliţu şeça un şar mari ;
Cîn, la şaru mari,
Noăzăşi şi noă di draşi,
Noăzăşi şi noă di drăcăriţi,
Noăzăşi şi noă di puĭ di draşi.
Friżea carni di g'iţăi,
O friżea
Şo ardea.
Noăzăşi şi noă di draşi,
Noăzăşi şi noă di drăcăriţi,
Noăzăşi şi noă di puĭ di draşi,
Nu friżiţ carnea di g'iţăl
Şo ardiţ,
Şi, noazăşi şi noă di draşi,
Noăzăşi şi noă de drăcăriţi,
Noăzăşi şi noă di puĭ di draşi,
Vă duşiţ la urseţoarça lu Alisandru
Şi-ĭ friżiţ inima ĭi
Şo ardiţ.
Di o-ĭ găsi-o la masă şăzîn
Şi mănîn.
Lingura din mînă si ĭ-o svîrliţ
Şi la Alisandru s'o porniţ.
De-ĭ găsi-o culcată cu faţa 'n sus,
S'o 'ntoarşiţ cu faţa 'n zos;
De-ĭ găsi-o culcată cu faţa 'n zos,
S'o 'ntoarşiţ cu faţa 'n sus;
De-ĭ găsi-o culcată pi dreapta,
S'o 'ntoarşiţ pi stînga;
De-ĭ găsi-o culcată pi stînga,
S'o 'ntoarşiţ pi dreapta.
Şi nu si poată bolîni,
Şi nu si poată astîmpăra,
Cum nu s'o putut maica-sa
Cîn o făcut-o pi ĭa
Cu vinili crunti,
Cu lacrămĭ varsati.

Cu pletili pi spati.
Aşa s'o adušiţ :
Trăsnin,
Plesnin ;
Pin sk'inj,
Mărăšinj,
Numa služi făcitud-o ;
Pin garduri fări pirlęzuri,
Pi drum fări curari,
Pin păduri fări sinii.

Cu frigarea disciņţ. O baţi în foc ş'o înh'iži în inimi di gâini. Ziši :

Nu 'nh'ig frigarea în inimi di gâini,
O 'nh'ig în inima ursitoarii lu Alisandru,
Carę-a h'i dila Dumnezaų lasati
Şi di zamini buni îndemnati.

Ş'aşa o sušeşti în foc. Disciņ trij zili la rînd : marţ sara, joi sara şi simbătî sara.

Di urît si faši cu cicat di ura, da jeų nu ştiu.

Zmuiţ—Covurlui.
Aniţa Tamaš Patriki, 58.

XIV

În spri ęercuri şi spri vineri puj bata la cap cruši, ti culeši pi ja şi zîši aşa :

Sfinti N'ercuri,
Jeų ti dărujesc pi lini
Cu šinši mătănii;
Tu si mă dărujeşti
Cu ursitoarea mę :
În yis s'o 'nyisăz,
Ag'idoma s'o văz ;
G'ini 'n minti s'o ţîi,
Mînj dimineaţî la veşini s'o spuj.
Dac' oj avę noroc ş' oj avç,
Si mă 'nyisăz cu ursitoarea mę
La masi şăzîn,
Paharu cu yin umplin,
Fălji di pîni tăiu,
Covor verdi aşternîu.

Iar dacî n' oĭ avé noroc
Şi n' oĭ avé dila Dumnezău,
Şî mă 'nyisáz la foc şăzîn,
Lîngî neagrî scărmănin
Şî pin glod umblîn.

Faşî mătăniĭ pi-un săman, pi-o baltî, pi śeva dĭ-a omuluĭ şi adivarat yisăzĭ.

Zmulţ—Covurlui.
Aceeaşi.

XV

Foc, focuşoru neu
Ieu ti 'nvălesc pi doá părţ,
Tu şi ti disvăleşţi pi noá părţ.
Si ti duşi din vad in vad,
Pîn la casa ursitorjului neu.
Si-l aduşi
Cu coada şi-l plesneşti,
Cu gîşîli şi-l pocneşti,
La mini si-l porneşti.
Şî vii la mini
Făr' di ruşini,
In yis s'o 'nyisăz,
Aevea s'o văz.

Puĭ o basmă şi baţ mătăniĭ pi ja. Atît.

Cîrlomăneşţi—Tutova.
Maranda Pruteanu, 60.

XVI

Ieşlĭ pi prispî-afarî
Mă uĭtaĭ în sus,
Mă uĭtaĭ în zios,
Mă uĭtaĭ în munţîĭ Garoleĭ :
Nu văzuĭ nica.
Văzuĭ noá draşĭ,
Cu noă drăcoaişi,
Cu noă faraonoaişi.
Tot striga în gura mari ci jaŭ frigarea,
Iar djavolu şel maĭ mari spunea ci n'ari frigarî.
«Taşî,
Nu maĭ plînzî,
Nu ti maĭ olicăi,

Ci ț-oi da frigareu,
Și lleana s'a hodini.
Da voi și nu vă culcați,
Și nu vă hodiniți;
După ursitoriu llenli și porniț.
Di l-ăț găsi în sat,
Și-l luați,
Și-l trimiți,
Și-l bușiț,
Cu g'iș'u di foc și-l plesniț.
Di l-ăț găsi al nouleа sat,
Și-l luați.
Și-l trimiți.
Și-l bușiț,
Cu g'iș'u di foc și-l plesniț.
La lleana și-l porniț.
Di l-ăț găsi la masî săzîn,
Și-i luați lingura din mîni,
Înbucătura dila guri,
Paharu di băuturi.
Și-l aluș'iț pin păduri fări sîni,
Pin sat fări ruș'ini,
Chiuind,
Răcnin.
Di lleana 'ntrebîn.
Cum nu s'o putut maicî-sa asiș'a
Pîn și nu l-o făcut și iel.
Cu păr și spuți.
Cu obloșani lași,
Cu ș'ș ferecați,
Cu poalili udi,
Cu vinili cruți,
Așa și nu sî poaț jel asiș'a,
S'astîmpara,
Pîr la lleana n'a vinîș.
Iel nu 'nh'ig frigarea
Niș'i în vatra focului,
Niș'i în k'iș'oru hornului,
Și-o 'nh'ig în inîma lu Vasîli.
Friș'i-l,
Frigărești-l
Pin rărunki,
Pi supi rărunki;

Pin rînzi,
Pi supt rînzi ;
Pin majuri,
Pi supt majuri ;
Pin ţtomîni,
Pi supt ţtomîni ;
Pin maţi,
Pi supt maţi ;
Pin oşinzi,
Pi supt oşinzi ;
Pin inimi,
Pi supt inimi;
Pin aţa buricului,
Pin ţăyili trupului.
Pin yis si-l înyisăz,
Aivo si-l văz,
Minti si-l ţiu,
În cast si-l apuĭ.

Faşi cu frigarça 'n foc şi inimi di găini. Cruşi si nu-ţ faşi. Puĭ frigarea la cap şi cunoşti acvo ursita dumitali.

Şerţeşti—Tutova.
Tudora Irava, 67.

XVII

Tu, buruiană dragi,
Doamni mari,
Îţ dau plui şi yin (faşi trii mătănî la rădăşina ii).
Tu si-mi dai ursitorju meu.
Du-o h'i dispri răsări-it,
Du-o h'i dispri apus,
Du-o h'i dispri amiazi,
Du-o h'i dispri mîyinoapti,
Si-mi dai ursitorju meu.
S'aud scaun holoroşind,
Uşi scîrţînd
Şi si beu yin,
Si minînc plui
Şi si rîd cu ursitorju meu la masi.

La mezu noptii ti k'optini.

Înlucătura pi cari o mininşi întîi s'o puĭ în sin şi pi urmi o puĭ la cap, la k'eptini. Şi buruenili li puĭ în spri răsărit. Apoi vini ursitoarea. O înyisăz noaptea.

Marț dimineațî sâk'ț burujana și marț sara u laț cu ja. Ridikjoart si kjami. Dila păduri o sâk'j.

Grozăști (Oituz)—Bacău.
Catrina Lupului, 60.

XVIII

Șârpi
Balaur,
Cu șjocu di oțăl,
Cu coada di arțînt,
Tu !
Jo dorco și mă hodinesc.
Da tu si n'aj somn,
Niși hodinț.
Foculi balaur,
Jo ti 'nvălesc,
Tu si ti dișvăleștî,
Si ti făș balaur,
Cu solzîj di aur.
Si ti duș la ursitoarea meș,
S'o plesnești pin somn.
De-j găsî-o pi drum,
De-j găsî-o adormită,
Cu coada s'o plesnești.
În yis s'o 'nyisăz
Ș' ayidoma s'o văz.

Pu[trîj frigări - lîcuti deadinsu - în foc, marț sara. Avî în foc pîr' a doa zi. A doa zi și h'îl h'ezbinț. Ti k'iș într'o alișicî și strizî :

Cum n'am putut jo țini k'îșâtu,
Așa si nu poată ursitoarea meș.
În yis s'o 'nyisăz,
Ayidoma s'o văz.

Bogdăneșți—Bacău.
Catinca lu Nocolaj Ganșca, 70.

XIX

Jei o bucățicî di busuioc di cari unabîl prouto la Bobolcaz; îl leț cu matasî roșli la dețitu nîc dila mîna dreaptî și zîș așa :

Tu, urșitorju ńeu,
Sî n'ai somn
Șî sî ńi-o arăț.

Ti culśj cu crivața la răsăritu soarilui, cu mîna pi obruz și cîn ti scoli, noaptea, sî nu ti uiț pi zeamn.

Bogdăneșți — Ilacău.
Aceeași.

XX

Di urșîi

Luni, luni,
Bun eșt aț
Șî frîu n'aț.
Na-ț frîu ńeu
La calul tău.
Șî ti du după urșitoarea ńe,
Cu g'iśț di foc s'o pleșneșți.
Șî la mini s'o porneșți.
Sî vîi pin păduri fărî sinț
Șî pin sat făr' di rușini.

Cîn îi luna frumoasî ieș afarî, ieț o birneață, ți 'nșînși și tăt fuśț așa la lună.

Todirești — Vaslui.
Mărigara Grosu, 70.

XXI

— Noă capri,
Șăuți capri,
Cu foc încalțati,
Pi letci încălecati
Șî la drum plecati,
Undi vă duśiț, voț ?
— Nî duśim la cîmpu cu jerg'îli,
La dealu cu yîli.
— Și sî fuśiț ?
— Sî îi ardim,
Sî îi pîrjolim.
— Nu vă duśiț la cîmpu cu jerg'îli,
Niśi la dealu cu yîli.

Duăi-vă-ț la ureștoarea lu Alixandru,
Șea di Dumnedzău lasați.
Di çamini bunj hidemnați,
Și-j arditj gîndu lj.
Statu lj,
Mărsu lj,
Inima lj.
Arditj și j-o pirzoliț,
Datj-j gînd din gîndu lui,
Drogosti din trupu lui.
Datj-l si gîndească,
La dinsu si sosească
Pin păduri fără sîni,
Pin sat fără rușîni,
Si nu-l simtî cîni,
S'o 'nyisădzî-aovea
Dintr'un pahar bînd
Și din pîni mîncînd.

Fașj noă șeri : cu frigarça, cu loica ... Cu apa si spalî. Strokl'eștj pi calî pi undi merzî norodu.
Il yisădzj și si porneștî ăiri.

Buneștj — Fălciu.
Catrina Ion Boțlan, 70.

XXII

Pîu ! vacî neagrî,
Poneagrî !
Pîu ! vacî roșî,
Poroșî !
Pîu ! vacî halal,
Nibalai !
Și gîndeștj ?
Căsi si pustieștj,
Copîlî si sărăcești,
Barbat si văduveștj ?
Du-tî mai înfocat,
Și mai k'îșurat,
În capu cuj lj-o minat.
Iuti și dîgrabi,

Cu trîi frigări (trii h'eri di găsit). In apă. Stînzi noă cărbuni în apa şeja. După şi li stînzi di trii ori (h'erili). pui trii cărbuni la fiecari h'er. Zişi discîntecu tăt. Cîn sî împlî.

Ilaiş — Botoşani.
Mărioara Ştorgiasî, 63.

XXIII

Craj, crăişor,
Di eşti crăişoarî,
Sî-ţi ăij surioarî ;
Di eşti crăişor,
Sî-ţ 'ăij fraţior.
Sî ti duşi undi ţi-oi trimeti ieu.
După urseitorju ieu.
Di-i în sat,
Di-i în al doilę sat,
Di-i în al trilę sat,
Di-i în al patrulę sat,
Di-i în al şinşilę sat,
Di-i în al şastilę sat,
Di-i în al şaptilę sat,
Di-i în al optulę sat,
Di-i în al noălę sat,
Di-i pisti noă mări,
Pisti noă cringuri di şer,
Sî ti faşi un şărpi balaur
Cu solzi di aur,
Cu clăbanţ di şer.
Sî ti duşi undi ţi-oi trimeti ieu.
Cu clăbanţu şi-l şiuk'eşti,
Cu arik'ili sî-l păzeşti,
Dila mama lui,
Dila tata lui.
Pîr la mini n'a vini,
Sî nu sî poati hodini,
Pîr pi mini nu m'a lşa,
Sî nu poati în loc sta.

Cu cuţitu lusî. Cuţitu îl puî în foc. Vii în casî şi zîşi :

Foc, focuşoru ieu,
Ieu ti 'nvălesc,

Tu ai ti dieváleşti.
Cum ardi focu 'n vatri,
Aşa ai ardi cămeşa pi dinsu
Şi inima într'însu.

Cuţitu îi leş în foc pîr a doa dzi dimineaţi. Stmbăti sara.

Crasna-Leyca — Dorobul.
Profira Anania Dascalu, 50.

XXIV

O pornit Ion pi cali.
Pi carari,
Frumos şi gras;
S'o 'ntîlnit c'o vacî neagri,
Poneagri,
Răgind,
Răncăluind,
Uzdita 'ulind.
O prins Ion a si văjcăra,
Săjcărind.
Şini l-o auzit ?
Majca Domnului:
«Nu ti săjcăra,
Nu ti văjcăra,
Jeu ni'oi scoborî,
Din creştitu capului ţ-oi lua,
Din vîrfu părului,
Din luănili okilor,
Din rumîli obrazului,
Din sfîrcu nasului,
Din dinţ,
Din măsăli,
Din k'işoari,
Din dezitili ş'iăioarilor».
Ion a rămînş curat,
Luănat,
Ca maică-sa şi l-o făcut,
Ca Majca Preăista şi l-o lăsat.
Dischiticu dila mini,
Leacu dila Dumnedzău.

Cu ŝcarî 'n foc şi cărbuni. Seara roşîi o puĭ în apî. Nu stinzĭ cărbunĭ, da stinzĭ ursita.

În dzî di săc.

Di trĭĭ orĭ şi dzî, în trĭĭ dzîlî di cîtî trĭĭ orĭ.

Mitoc — Dorohoĭ.
Catinca Tivilic, 53.

XXV

Di disfăcut sau di disfăcunje

— Bună dimineaţa, bună dimineaţa, apî albî
Şî limpedî şî batată.
— Di şi eştî tu, Gheorghi, negru,
Ponegru ?
— Pă cum n'oĭ fi'l ieu negru,
Ponegru ?
Şinî m'o făcut,
M'o şi stuk'it
Şî toatî lumea m'o urît
Şî dî urekĭ m'o surzît.
Ş'am vinit la apa albî
Şî limpedî şî balsai :
Cum aĭ spălat malurilî di mălurî
Şî k'etrilî di roşinî,
Aşa aĭ mă speli şî pi minî :
Di fapt,
Di dat,
Di strigări
Şî di urîtu şel mari.
Ci ieu îs botezat,
Încreştinat
Şî la icoani purtat.

Şî discîntî cu pani di hultur sau di păun şi cu hosdjoc, cu ŝeri şi cu plini şi cu yin.

Zmulţ — Covurlui.
Aniţa Tarnaul Patrikĭ, 58.

XXVI

M'am sculat marţ
Înaintea tuturor mahalaziilor,

Înaintea tuturor prietinilor:
M'am sculat,
M'am spălat.
La biserici am plecat,
Pin meri înfloriț,
Pin prăsădz răsădiț ;
Iar dușmanșili
Și dușmani
Și k'irmători
Și fărmăcători
Și strigători,
Toț mă huidiț.
Și nimi nu m'o văzut,
Numa hultur mari,
Hultur mur,
Hultur sur,
Cari umbli pin șer,
Pi sup șer,
Pi la lorțili mărilor.
Iel din urmî că soșă
Și din urmî-așa grăiă :
„Aniț diecințătoari,
Ieu știu di fapt,
Di dat,
Di strigari
Și di urari
Și di uritu șel mai mari.
— Ei, g'ini, tu, hultur mari,
Hultur mur,
Hultur sur,
Cari umbli pin șer,
Pi sup șer,
Pi la lorțili mărilor,
Daci știț di dat,
Di fapt,
Ieu pi tini tș-am rugat,
Că-i fapt cu cicat di cini,
Fapt cu cicat di lup,
Fapt cu cicat di ura,
Fapt cu cicat di om,
Fapt cu cicat di miț,
Fapt cu păr di miț,
Fapt cu păr di porc,

Fapt cu ţărnă dila mormînt,
Fapt zăcut trii zili cu usturoi în curu cînilor,
Fapt cu gît di lup,
Fapt cu apî dila negurî,
Fapt cu broascî uscatî,
Fapt cu hîrb nou,
Fapt cu steclî di cristal,
Fapt cu oŭ closît,
Fapt cu şenuşi lepădatî din leşier,
Fapt cu funingînî,
Fapt cu ţărnă luatî din urmî,
Fapt cu rîcîturî di cîni,
Fapt cu soartî di mîţî,
Fapt cu scurmăturî di găinî,
Fapt di tatî,
Fapt di mamî,
Fapt di fraţ,
Fapt di surorî,
Fapt di cumnaţ
Fapt di veşinî,
Fapt di prietenî,
Fapt di Ţîganşi,
Fapt di Armenşi,
Fapt di Jidanşi
Fapt din alt sat,
Cu stukʻît umestecat
Tu, hultur mur,
Hultur sur,
Carî umblî pin şer,
Pi sup şer,
Tu, cu şiupu si-l şiukʻeşti,
Cu kʻişioarîli si scurmî,
Cu arikʻîli si-l aduni,
Pi faţ si-l încarşi gʻîni :
Pi jeni,
Pi sprinşeni
Şi pi peni.
Si-l duşi din sat în sat,
Pîrʻ aî da di şel yinovat
Hultur marî,
Hultur mur,
Hultur sur,
Carî umblî pin şer,

Pi sup śer,
Pi la tortili mărilor,
Tu jar si ti 'ntorśi
La Aniţa discintătoarea.
Ci ja din buźjum tę-a 'mbuśiuma
Şi pi tini tę-a aştepta
Cu mesi 'ntinsi,
Cu făcli aprinsi ;
Şi ja cu pinja tę-a hrăni (atunśi ij daj pini)
Şi cu śerea tę-a 'ndulśi
Şi cu yinu tę-a śinsti
Şi cu cuvinti di śinsti ţ-a vorbi.
Şi tu, hultur mari,
Hultur mur,
Hultur sur,
Cari umbli pin śer,
Pi sup śer,
Pi la tortili mărilor,
Tu, jar înapoj si ti 'ntorśi
La cutari :
Si-j jei faptu,
Datu,
Strigarea,
Uraręa,
Hujditu,
Bazjocoritu,
Trimăsu
Şi aruncatu.
Di pi dinsu si jei,
Din capu lui,
Din oki lui,
Din sprinśenili lui,
Din gura lui,
Din borba lui,
Din minuli lui,
Din corpu lui,
Din k'işioarili lui,
Din casa lui,
Din tălătura lui,
Din păsărili lui.
Tu, hultur mari,
Hultur mur,
Hultur sur,

Cari umbli pin śer,
Pi sup śer,
Pi la torţili mărilor,
Poati aj umblat
Şi n'aj aflat
Ş' aj cătat
Şi n' aj găsit,
Da tu sî ti duśi la mormînt,
Poati nâcia n hî făcut,
Cari-i la mormînt,
Da tu sî scurńi pin ţărnî,
Pi sup ţărnî,
Şi caut mormînt nou,
Mormînt viu
Ş' acolo si scurńi,
Pin ţărnî,
Pi sup ţărnî,
Pîr' aj da di os,
Di k'eli.
Hultur mark,
Hultur mur,
Hultur sur,
Cari umbli pin śer,
Pi sup śer,
Pi la torţili mărilor,
Poati lor nu le-a hî niśi faptă
Niśi dal
Ş'aşa le-a hî dila Dumnezău
Cu sî pălimăscî îi rău ;
Da tot sî li jej datu,
Faptu,
Strigarea,
Urarea,
Huidiitu,
Ratiocoritu
Şi trimâsu
Şi aruncatu.
Şi si-l duśi din sat în sat,
Pîr' aj da di-un păr uscat.
Acolo sî ti scuturi,
Sî ti vindiśi,
Sî nu sî mai afli nici
Şi sî nu mai aibî śi si-i mai faci

Şi ij şi ramîi
Ca meri 'nflorîţ,
Ca prăsadzlj răsădiţ.

Zmulţ — Covurlui.
Acceaşi.

XXVII

— G'iu-ţ, apĭ mergătşari !
— Mulţănesc duńitali, Iqani !
— Am vinit şi mă spăl
Di dat,
Di făpt,
Di urlîu şel mari,
Di făpt făcut,
Pin nucĭ vîrît.
Şi mă spăl,
Şi mă curăţăsa.
Şîni ńj-o făcut cu una,
Ţeu lńj disfac cu doă;
Şîni ńj-o făcut cu doă,
Ţeu, lńi disfac cu trij;
Şîni ńj-o făcut cu trij,
Ţeu lńj disfac cu patru;
Şîni ńj-o făcut cu patru,
Ţeu lńj disfac cu şinśi;
Şîni ńj-o făcut cu şinśi,
Ţeu lńj disfac cu şăşi;
Şîni ńj-o făcut cu şăşi,
Ţeu lńj disfac cu şăpti.
Şîni ńj-o făcut cu şăpti;
Ţeu lńj disfac cu ţoţi;
Şîni ńj-o făcut cu ţoţi,
Ţeu lńj disfac cu noă;
Şîni ńj-o făcut cu noă,
Ţeu lńj disfac cu mînilj-amîndoă.
Mă spăl,
Mă curăţesc :
Di dat,
Di făpt,
Di frat cu surorj,
Di cumnaţ cu cumnaţi,
Di soacrî cu nora,
Di h'ijcî cu mama.

În laturi, șiunzi pîrliț,
Ci v'ažjunzi suflet di creștin botezat.
Ieu am plecat
Și merg cu yișin înflorit,
Cu glas di cuc cîntînd.
Cu oki cîn oi cata
Ca cu yin bun i-oi îmbata;
Cu glas di cuc cîn oi cînta
Toatî lumea pi mini m'a asculta,
Pi mini m'a înțina.

Sî disîntî la răsăritu soarilui, în apî c'o crenguță di bosîoc. Numai ðercurja și vinerja nu.

Cîrlomănești — Tutova.
Maranda Pruțeanu, 70.

XXVIII

S'o liet,
S'o săliet
C'o știrbî di bosioc :
La bisorici -o plecat.
S'o 'ntîlnit cu noă călătoari,
Cu noă farmăcătoari,
Da glasu mari și l-o lasat
Pîr la poarta șerului s'o auzît.
«Nu ti văicara,
Nu ti răicara,
Ci ieu îț-oi ița di mîna dreaptî
Și țe-oi dusî 'n fîntîna lu Iordan,
La curțîli lu Aslan,
Pi scarî di șeart țe-oi scobori,
Sî ti păzăsc di șeli noă 'nțăpătoari,
Di șeli noă farmecătoari,
Sî ti speli di tinî,
Di ruzinî,
Di cascarî,
Di faptari,
Di urîtu șel mai mari.
Sî ti lasî înțînat.
Ca arzîntu șel curat».

Cu bosioc disîntî marja, žnja și simbîta,

Cîrlomănești — Tutova.
Maria Petraki Dorofti, 60.

XXIX

Sîni ńi-o făcut cu una,
Ļo-i disfac cu doń:
Sîni ńi-o făcut cu doń,
Ļo-i disfac cu trîi;
Sîni ńi-o făcut cu trîi,
Ļo-i disfac cu patru;
Sîni ńi-o făcut cu patru,
Ļo-i disfac cu sinśi;
Sîni ńi-o făcut cu sinśi,
Ļo-i disfac cu şâśi;
Sîni ńi-o făcut cu şâśi,
Ļo-i disfac cu şâpti.
Sîni ńi-o făcut cu şâpti;
Ļo-i disfac cu opt.
Sîni ńi-o făcut cu opt;
Ļo-i disfac cu noń.
Sîni ńi-o făcut cu noń
Ļo-i disfac cu mînili-amîndoń.

Ţîi mînili 'ncleştati la apî cu busuioc şi după śe-ai sîrşît dai mînili aşa peşti cap. Din apî beî di nouă orî.

Busuiocu ari crusi; ieî o crusi ş'o puî în pălării înăuntru şi merźi cu la aşa.

Marţa, źioia şi simbîta diesin'.

Bogdăneşţi — Bacău
Catinca lu Neculai Ţanśa, 70.

XXX

S'o scutat cutari marţ dimineaţî,
Pi oki s'o spalat,
La ieşanî s'o 'nkinat,
Cali, pi carari c'o plecat
Gras şi frumos.
La un ńîźloc di cuîi
L'o ăzuns moş tatî Barbicot.
P...a-ţi beli vinîi,
Cosîi, căletîi.

Limba, bortu curului,
Calari pi jepuri,
Cu g'iši pi umár,
Cu cožocu 'ntors pi dos,
Cu iţari plesniţ,
Cu dinţi rînzit,
Cu tuleaua 'n dinţ,
Cu oki boldiţ,
Cu căšjula 'ntoarsi pi dos.
Cum l-o ažjuns,
Zios l-o pus,
Cu g'išiul l-o g'išiuit,
Cu calul l-o zdrog'it,
Caruţa ţ-o morsocat,
Sînžili ţ-o lăut,
Inima ţ-o mîncat,
Faţa ţ-o 'ngălbinit,
Oki ţ-o 'mpăenžinit,
Vinili ţ-o 'ncordat,
Spatili ţ-o corovănit,
K'eptu i l-o rădicat,
Inima ţ-o mîncat.
L-a 'nfricoşat, Infricoşatu-l-o,
L-a speriat, Speriatu-l-o,
L-a săžetat, Săžetatu-l-o
Pin crierili capului,
Pin auzu urechilor,
Pin melšiurili okilor,
Pin sfrecu nasului,
Pin faţa obrazului,
Pin gurmazu g'tului,
Pin capu k'eptului,
Pin laerili inimii,
Pin inimi,
Pi supt inimi,
Pin rărunki,
Pi supt rărunki,
Pin crušili šalilor.
Delături di drum l-o dat,
Cu numi di om mort l-o lăsat
Niminj nu l-o vădzut,
Niminj nu l-o audzît
Răjcărîn,

Văicărîu,
Numai Maica Domnului ț-o văzut,
Și l-o auzit.
Cu strui albi s'o 'mbracat,
Pi scarî di aur s'o scoborît,
Pi lojag di arzint s'o sprizînit,
Di mîna dreaptî l-o ligat,
Cu gura sfîntî l-o întrebat:
— Și ti vaicări,
Și ti raicări?
— Cum nu m'oi văicăra,
Cum nu m'oi răicăra!
— Nu ti văicăra,
Nu ti răicăra,
La Maria oi alerga
Și Maria în rakiu ț-a dizlinta,
În rakiu și undileam ț-a dizlinta.
Tu ai bę și te'i spala,
Cătătura în saț ț-o h'i,
Fața ți s'o roșî,
Trupu ca porcu s'o' ngrășa.
Pi gurî ăi bę,
Pi cur le-i cica.
Tăt boala o placa.
Pi moș Barbeot cu lîut l-oi luga,
Cu măturî l-oi mătura,
Cu g'iștu l-oi g'iștui,
Cu cuțîtu l-oi înțunțla.
Ieș, Satanî,
Ieș, spurcatî,
Ieș, draș,
Ieș, Scaraoțkî,
Duh necurat,
Numili omului,
Duhu omului,
Ptiu, ptiu!
Acu ai ieș,
Și ti duș
Din crieriî capului,
Din aazu urekilor....
În codri lu Modreș tș-oi mîna,
Acolu-i lăcașu vostru,
Cu mesi întinsî,

Făcliĭ di ṣeară aprinsĭ;
Acolo, fată codiță albĭ n'o 'mpletit,
Buhaĭ negru n'o boncălnit,
Cîni negru n'o latrat,
Cucoș negru n'o cintat.
Cu mîna dreaptĭ le-oĭ luà,
În fundu mării le-oĭ arunca.

Poațĭ sĭ aibĭ boalĭ cît di greà. Disclnț în apĭ cu yin, ñerĭ, vodilemn și cu pămătuf cu carĭ fuși prentu agiazmă.

Mureșelu — Roman.
Maria Mălinișĭ, 95.

XXXI

S'o sculat Natalia.
Ion,
Costandin,
Ștefan,
Ozănia Maria,
S'o sculat țĭoĭ dimineațĭ;
Cîn popa în tokĭ izg'itu-o.
Ĭĭ din pat săritu-o,
Pi okĭ s'o spalat,
La icoanĭ s'o 'nkinat,
Cu sfinții s'o 'mpodog'it,
La biserieĭ o pornit,
Pin nușĭ înfrunzițĭ,
Pin ñerĭ înfloriț.
La un ñizloc di calĭ
Le-o eșĭt săteni,
Poporăni,
Mezieșițlĭ,
Veșinilĭ,
Di mîna dreaptĭ ĭ-o luat,
Dilăturĭ di drum ĭ-o dat,
Perdelĭ di urĭĭ le-o pus,
Fapt gurilĭ le-o 'ncleștat,
Mînulĭ le-o legat,
K'iședarilĭ le-o 'nk'edecat,

Calari pe-o huştihoani neagri şi pirliti j-o încălecat,
Pi-un hoiţ di cal împuţit j-o îmbracat.
Dinţ di cal mort în guri pusu-le-o.
Oki di cal mort în oki pusu-le-o,
Cu pămătuf di păcuri j-o uns.
Momii în pojata gainilor pusu-le-o,
Cu şonuşi părăsiti j-o uns,
Cu funinzini j-o uns,
Cu unturi di bursuc j-o uns,
Cu k'eli di şărpi j-o uns,
Cu talpi di huhurez j-o uns.
Fapt uns,
Fapt mîncat,
Fapt strigat,
Fapt băut,
Fapt turnat,
Fapt în k'işioari calcat,
Fapt pi casi,
Fapt pi masi,
Fapt pin patru colţuri di casi.
Cu k'eli di lup j-o îmbracat,
Cununi di sk'inj di măseş în cap pusu-le-o.
Cu cămeşi di urit j-o 'mbracat.
Cu briu di urziki j-o încins,
Cu şiuboti di k'eli di broasci j-o încaltat,
Ii nuşi în samt n'o bagat,
La biserici o păcat.
Cîn la biserici o aziuns,
K'elrili o k'icat,
Uşili s'o 'nkis,
Zidu s'o stricat,
Preoţii o stat din cîntari.
Ikascuii din şetiri.
Ibusu n'o ascultat,
Naturi n'o luat,
Afari din biserici j-o dat.
Icoanili cu dosu la dînşi s'o 'ntors
Şi ii s'o 'ntors înapoi
Răjcărin
Şi văjcărin
Cu glas mari pîni 'n şer,
Cu lacrîmj pînt 'n pămînt.
Nimini nu j-o văzut,

Nimini nu ĭ-o audzît,
Numaĭ Maĭca Domnului ĭ-o vădzut
Şĭ ĭ-o audzît :
Pi scarĭ di aur s'o scoborît,
Pi toĭag di arzînt s'o sprijinit,
Di mîna dreaptă ĭ-o luat
Şĭ din gura sfîntĭ ĭ-o întrebat :
— Şi vă răĭcăriţ,
Şi vă văĭcăriţ ?
— Cum nu ne-om răĭcări,
Cum nu ne-om văĭcări !
— Nu vă răĭcăriţ,
Nu vă văĭcăraţ,
La Maria alergaţ,
Ia v'o dislaşi,
În apĭ şĭ yin
Şĭ ĭeri şĭ ĭir
Şĭ plini v'o disclnla.
V'o lua Maĭca Sîntămăria di mîna dreaptă,
Adam şĭ Adămĭeasă di mîna stîngă,
Iordan şĭ Iordănoaĭa di subsuori
Şĭ-ţ pleca pi cararĭa în Adam
La fîntîna lu Iordan.
Ieu înainti duše-m'oĭ ;
La mini cîn ĭĭ ažiunzi,
Di mîna dreaptă v'oĭ lua
Pi punti di arzînt v'oĭ aşăza,
Apĭ din fîntînĭ oĭ lua
Şĭ v'oĭ spala :
Di dat,
Di fapt,
Di urĭ,
Di pîrĭ,
Di strigari,
Di urîtu şel marĭ,
Di ŝeas răŭ,
Di lucîturĭ.
V'oĭ spala,
Şĭ v'oĭ curăţĭ
Şĭ v'oĭ limpezĭ.
Cu straĭ v'oĭ îmbraca :
Cinĭnu cu florilĭ,
Şeru cu stolilĭ.

Luna cu soarili.
Luna în spati,
Soarili 'n k'ept,
Luśoferi
În umeri.
Răsaŗ sfinti soari,
Frăţioari !
Nu răsaŗ pi rîk'i, pi ponoari.
Şi răsaŗ pi sinsţea lor,
Pi dragostea lor.
Supt un măr mari 'nflorit
Iesti-un sceun di arzint
Cu flori di vicşunel acoperit.
Şîni şadi acolo ?
Maria, Natalia;
Maica Domnului cu yin ţi şînteşti,
Cu ceri ţi îndulceşti,
Cu pîni ţi hrăneşti,
Cu steglî di busuloc în faţă ţi strok'eşti.
Di tătî boalu ţi îzbăveşti.
Buzi moi şi supţîreli,
Cuvîntu di yin,
Graiu di cuc,
Guriţa făguraŗ di ceri,
Şi gusti tătî lumea din eli.
Aşa straî v'oj îmbraca,
Cununi di flori împărăteşcî v'oj puni,
Cu cămeşi di dragosti v'oi îmbraca,
Cu briu di iloşti înşinze-v'oi,
Cu şiuboti di fluturi v'oj încalţa.
Sărutaţ şi h'îţ di tăţ săteni,
Di tăţ orăşăni,
Di tăţ poporăni
Cu ăir v'oj mîrui,
Cu para di arzînt rude-v-oi,
Cu păunu şterge-v'oi,
Cordici çivizui pune-v'oj
Spor la munci,
Spor la bani,
Banj stătători în pungi v'oj da.
Cum nu poati copk'îlu nobotezat şi ţîpi.
Aşa şi nu poati tăt satu după cutari;
Cum ţîpi copk'îlu după mă-sa

Şi mă-sa după copk'il,
Aşa şi tragi tăt satu după cutari;
Cum umblî alg'ina din deal în deal,
Din vali 'n vali,
Din flouri 'n flouri,
Aşa şi ţîpi tăt satu;
Pînî 'n al noulea sat;
Cum nu poati sluji preutu fără vin şi pîni şi undelemn,
Aşa şi nu poati di cuvîntu lor
Tăţ săteni,
Tăţ orăşăni,
Tăţ poporăni;
Cum ard luminării în policandri şi în feşnic,
Aşa şi ardî inima în tăt satu.
Şi nu poati bę,
Şi nu poati mînca,
Pîn la dînsu n'a vini.
Di mîna dreaptă v'oi lua,
La biserică om ajunji,
K'etrîli s'or aşăza,
Uşîli s'or dîskidi,
Icoanili cu faţa la voi s'or întoarsi,
Ihosu a cînta,
Nafuri îţ mînca,
Dumnedzău şi Maica Domnului şînsti şi dragosti v'o arata,
Tăti lumea la voi a alerga,
Cari n'o încăpea,
Pi gard s'o suja.
Disîntecu dila mini,
Leacu dila Dumnedzău.

Munţelu — Roman.
Aceeaşi.

XXXII

M'am sculat mari dimineaţi,
Coh'iţî
Di brăduţi
În mînă am luat
Şi la apî curgătoari am plecat.
Am adus apî
Şi m'am spălat;
Cu cămeşî albi m'am îmbracat,
Pi calî,

Pi carari am plecat
Duşmanşili şi fermecătoarili
Din urmi m'o aţjuns.
Di cap m'o luat,
Sinţili ăi l-o lăut,
Cişiuli di urs în cap ăi-o pus,
Cu cămeşi di urit m'o îmbracat,
Cu tulpan di urit m'o îmbrobodit,
Cu k'eli di drac m'o îmbracat,
Cu k'eli di drac m'o încaltat
Şi 'ntr'o groapi m'o aruncat.
M'am sculat cum am putut,
La bisăric 'am plecat.
Duşmanşili şi fermecătoarili
Din urmi m'o aţjuns,
Di oki m'o lăurit,
Di mănj m'o legat,
Di k'işioari m'o 'nk'edicat
La bisăric 'am plecat.
La bisăric dac 'am aţjuns.
Ţoşanili, la mini, cu dosu s'o 'ntors.
Făcliili în policandru s'o stins.
Ugli ei 'nkidę,
Ţantini di mănă dreaptă mă lua
Şi afari mă da.
Şu plinzęm lîngi bisărici.
Majcu Domnului m'o auzit,
Pi scări di aur s'o scoborît,
În scaun di arzint o şăzut,
Di mănă dreaptă m'o luat
Şi pi mini m'o 'ntrebat :
— Şi plinzi,
Şi ti văjcări ?
— Cum n'oj plinzi,
Cum nu m'oj văjcăra ?
Dacl m'am sculat mari dimineaţă
În răvărsatu zorilor.
În chaticu cucoşilor,
În mirosu florilor :
Colţi
Di brădiţi
În mini am luat
Şi în api curgătoari am plecat.

Am adus apĭ şĭ m'am spalat
Şĭ m'am îmbracat
Şi la bisăric' am plecat,
Dar duşmanĭlĭ şĭ fermecătşarilĭ,
Făcătşarilĭ di răli,
Di cap m'o luat,
Ura şĭ pîra pi mini o dat,
Căşjulĭ di urs în cap ăi-o pus.
Cu cămeşĭ di urĭt m'o îmbracat,
Cu pantohĭ di urĭt m'o încalţat
Şĭ 'ntr'o groapĭ m'o aruncat.
Jeu am făcut cum am putut
Şĭ din groapĭ am jeşit.
La bisăric 'am pornit :
La bisăric' dac' am ajuns,
Pok'i muţă,
Dascali surză,
Luminările sĭ stingă,
Poki nu mai sfetę.
Oamini di mina dreaptĭ mă lua
Şĭ pi uşĭ afarĭ mă da».
Maica Domnului o dzis aşa :
«Nu plînzi, nu ti văicara,
Cĭ jeu di mina dreaptĭ ti-oĭ lua
Pi potica lu Adam.
La fîntîna lu Iordan.
C'o stîvĭ di bosîoc
Jeu ţ-oĭ spăla trupu tot,
Cămeşa di urĭt ţ-oĭ lua.
Căşjula di urs din cap ţ-oĭ lua,
Cu tulpan di iboz ţi-oĭ îmbraca.
Di k'eli di drac ţi-oĭ disbraca,
Cu mărşĭ cu mărgărintar ţĭ-oĭ îmbraca.
Di k'eli di drac ţi-oĭ discalţa,
Cu pantohĭ di mărgărintar ţi-oĭ încalţa,
G'işĭ şĭ şărpĭ din mîni ţ-oĭ lua,
Noroc şĭ spor în bănĭ ţĭ l-oĭ da.

Maica Domnului o spălat-o.
O luînat-o;
Dila fîntîni înapoi s'o 'ntors
Duşmanĭlĭ şĭ fermecătşarilĭ
Pi gard sĭ rădica,

Inima 'n jeli crapa,
Şi din guri jeli zîşe :
«Şini-j aşeja spalati,
Luminati ?

Majca Domnului di mina dreapti o lua
Şi la bisăricî pi jotlief si 'nturşe.
Uşili si diskidę,
Făclilî în policandri s'aprindę,
Poki şetę,
Dascali cinta.
Majca Domnului di mina dreapti o lua,
Çamini di mina stingi o lua,
În bisărici o baga.
Majca Domnului aşa zîşe :
«Rămîi tu curatî,
Spalatî
Şi luminati di Majca Domnului
În casa lu Hristos».

Într'un castron cu apî puĭ un ban di arźint, o bucatî di zahar, o lecuţî di yin şi jeĭ un smoc di bosiloc. Ai s'o luminari aprinsî cîn dişaşi.

Marţ dimineaţî, şi źioĭ şi simbătî. După şi-aĭ discîntat fi daĭ si bei şi pi urmî s'o arunaşi la răsărît şi zîşi :

Din vînt o vinit,
Rău şi făcutu
Şi trimisu
Şi fermecătîlî,
În vînt si şi duci.

Cut — Neamţ.
Mărinica Daradoĭ, 69.

XXXIII

M'am minicat,
M'am lînicat
Dominicî dimineaţî,
Si mă duc la muntîlî lu Adam,
La lîntîna lu Iordan,
Si mă spăl :
Di dat,
Di faţî,
Di cascarî

Şi di urîtu śel mari.
Şi nu m'am putut duśi ;
M'am trezît di k'isioari 'uk'edicat.
Di mîni legat,
Di oki kiorît,
Di guri muţît.
Mă văjcăream
Şi mă olicăream
Şi nime 'n lumi nu m'auza,
Numaj Maica Domnuluj mă 'ntreba :
— Śi ti văjcărez.
Śi ti olicăreşţi ?
— Cum nu m'oi văjcăra,
Cum nu m'oi olicări ?
Cum pornit pi cali
Pi caruri,
Pi drumu śel mari,
Śi mă duc la fîntîna lu Iordan,
La munţîi lu Adam,
Śi mă spăl cu apî :
Di dat,
Di faţă,
Di cascari
Şi di urîtu śel mari».
Zîsi Maica Domnuluj :
«Nu ti văjcăra,
Nu ti olicări.
Cu paraua radi-ti-oi,
Cu pănnu şterśi-ţi-oi,
Cu mătura măturatu-ti-oi,
Şi-j rămînę curaţi
Şi înăinaţi
Ca auru şi arźîntu
Pin poaliţi Maśîi Domnuluj strucuraţi.
Cît or vorg'i pi din faţă,
Tăţ or vorg'i cu dulśeaţă;
Cît or vorg'i pi din dos,
Tăţ or vorg'i di frumos;
Cît di tini s'or atinźi,
Tăţ ca di ńeri s'or linźi.
Şi-j rămînę curaţi
Ca apa di tini,
Cu k'etrili di ruźinî ;

Şl-i pornì pi cali,
Pi carari,
Cu soarili 'n faţ
Şi cu dragostili 'n braţ.
Dacl-i fati zlşi :
Ca pinea si mă mînînşi,
Ca yinu sî mă bei,
Ca zaharu sî h'iu dulşi,
Ca hosljocu sl añinos.
Adămoai,
Nu la fatili,
Nişi tu, Adam, fişori;
Lă pi [cutari]
Şi-l îmbraci în cămeşt di drag:
Cîţ la dînsu s'or uita,
Tăţ si-l drăgostcască
Şi si-l poftească.

Puţ o locuţi di pini, un şir di hosljoc, zahar, neri. Simbătî sara.

Crăcăganj — Neamţ.
Anica Ionescu.

XXXIV

Datuleţ,
Spurcatuleţ,
Faptuleţ,
Tj-ai pus pi capu cutăruja.
Şini te-o kemat,
Şini te-o poftit ?
E-ţ rău di pi caţ,
Cu h'eli di ţap ;
E-ţ rău di pi ţiţi,
Cu peri di miţi ;
E-ţ păru di pi trup,
Cu peri di lup ;
E-ţ păru di pi h'işioari,
Cu păr di căpriţoari.
Di-ţ cumnati,
Di-ţ veşini,
Di-ţ atrăini,
Di-ţ moarti.
Sî ti duşi la dînsa 'n groapi,
Ti dau plini rasî,
Sî ti duşi la dînsa acasî.

Şini ńi-o făcut cu una,
Ieu li disfac cu doă;
Şini ńi-o făcut cu doă,
Ieu li disfac cu trij;
Şini ńi-o făcut cu trij,
Ieu li disfac cu patru;
Şini ńi-o făcut cu patru,
Ieu li disfac cu şinşi;
Şini ńi-o făcut cu şinşi,
Ieu li disfac cu şăşi.
Şini ńi-o făcut cu şăşi,
Ieu li disfăc cu şăpti;
Şini ńi-o făcut cu şăpti,
Ieu li disfac cu opt.
Şini ńi-o făcut cu opt,
Ieu li disfac cu noă;
Şini ńi-o făcut cu noă,
Ieu li disfac cu mĭnili-amîndoă.

Pui frigarea pi foc şi trij h'eri. Oareclu.

Crăciăeni — Neamţ.
Aceeaşi.

XXXV

O plecat pi cali,
Pi carari,
Căjnindu-sĭ,
Văicărîndu-sĭ.
Zisĭ Maica Domnului:
— Şini-i aista ? Gjorgi !
Sfînta Ana zisĭ:
— Nu-i Gjorgi.
În cap k'eli di şărpi i-o pus.
În spati k'eli di urs i-o pus.
În k'işioari papuşi di şer i-o pus.
Majca Domnului la fîntîna lu Iordan l-o lŭat
Şi cu apĭ l-o spălat
Şi cu cămeşi di fujor l-o îmbrăcat,
Cu grîmţa di mătasi l-o'mbrobodit,
Cu papuşi di arźint l-o încalţat.
Acasi o plecat.
Acasi cîn o ăźuns.

Mestli 'ntinsi,
Făclíili-aprinsi,
Majca Domnului în żonunki s'o ridicat,
Di mîna dreaptî o luat-o,
Cu ńir o ńiruit-o,
Cu yin o šinslit-o,
Cu ńerî o 'ndulšit-o,
Cu florj o 'mpodog'it-o
Ş'o ramas curatî,
Luńinatî
Ca arźintu strecurat.

În zîlî di frupt, cîn îj luna plinî, disfaşî în apî c'o leacî di yin, ş'o leacî di ńerî. Aduşî apî proaspîtî dila noá apî. Cu apa sî spalî şi bca.

Zănaşlj — Neamţ.
Ileana lu Neculaî Ursu, 58.

XXXVI

Dę-a şi făcut di fapt,
Dę-a şi faptu făcut cu bob.
Dę-a şi făcut cu lînti,
Dę-a şi făcut cu mazîri,
Dę-a şi cu ţusat,
În patru s'a disk'icat,
N'o rămas fapt pi trupu lui Ğiorğ di Ieac.
Šini faši c'o mînî.
Ieu disfac cu doá;
Šini fuši cu doa,
Ieu disfac cu trij;
Šini faši cu trij,
Ieu disfac cu patru;
Šini faši cu patru.
Ieu disfac cu šinśj:
Šini faši cu šinśj,
Ieu disfac cu şâsî;
Šini faši cu şâsî,
Ieu disfac cu şâpti;
Šini faši cu şâpti,
Ieu disfac cu ţopt;
Šini faši cu ţopt,
Ieu disfac cu noá.

Şinl faşi cu noá,
Ieu disfac cu mînurilĭ-amîndoŭ.

În apĭ şĭ dai omului sĭ bę şĭ sĭ sĭ spęli. Di noŭ orĭ.

Brusturĭ — Baia.
Ioana Toma Catrinii, 65.

XXXVII

Di 'nlumat ursita

Ho! vaci nęagrĭ fărĭ coarnĭ.
Fărĭ k'işioarĭ!
Di şĭ vĭĭ la Ilęana.
Sĭ-ĭ faşĭ boalĭ.
Sĭ-ĭ faşĭ fricĭ,
Sĭ-ĭ faşĭ durerĭ?
Di şĭ vĭĭ în casa ĭĭ,
Di şĭ vĭĭ în copk'ii ĭĭ,
Di şĭ vĭĭ în cărărili ĭĭ,
Di şĭ vĭĭ în drumu ĭĭ?
'Tu, du-ti di undĭ-aĭ vinit,
Dacĭ nu ti-ĭ duşĭ,
Ieu inima ţ-oĭ frişĭ
Şĭ cutari a rămînça
Curatĭ,
Luminatĭ,
Ca di maĭcĭ-sa fapţĭ.

Puĭ trii şori 'n foc. Disciuţ di trii orĭ la un şor.

Skitu-Duca — Botoşani.
Vasilca Ştefăniţă Şiucă, 60.

XXXVIII

K'eĭ, şiocĭ saşeratĭ,
K'eĭ, şiocĭ sîzetatĭ,
K'eĭ, şiocĭ neastîmparatĭ.
K'eĭ, şiocĭ mătcoasĭ,
K'eĭ, şiocĭ 'nveninoşĭ.
Casa nu pustiĭ,
Copk'ii nu-ĭ sărăşi,
Pi barbat nu văduvi,
Pi Ilęana n'o omorĭ.

Ci ieu sînzîli ţi l-oţ hę
Şi puterli ţi le-oţ lua.
Şi Ileana a rămînę curată,
Luńinată,
Ca aurŭ strecurat,
Ca arźintu śel curat.

Cu triĭ śeri 'n foc.

Skîlu-Ţuca — Boloşani.
Acceaşi.

XXXIX

— Buna dzîua, apĭ izvoriţoari,
Şę maĭ bunĭ lecuiţoari,
Cu śinstita disfacătoari,
Şę maĭ bunĭ lecuiţoari,
— Muljămesc, Ileanĭ neagrĭ,
Ponçagrĭ;
Nu eştĭ neagrĭ dila Dumnedzău,
Şi eştĭ neagrĭ dila mînĭ di om.
Di dat,
Di fapt,
Di strigari
Şi di faptu śel maĭ marĭ.
— Śinstiţi apĭ albĭ, izvoriţoarĭ,
Cu śinstita disfăcătoarĭ,
Şę maĭ bunĭ lecuiţoarĭ,
Śi curăţaştĭ pi Ileana :
Di fapt,
Di dat,
Di strigari
Şi di faptu śel marĭ.
Tu datuli,
Tu faptuli,
De-ĭ śi dila Dumnedzău,
Śi ti duśĭ pi matei di părău.
Da de-ĭ śi dila śînĭ,
Dila veśini,
Śi ti faśĭ śiung pîrlit,
Śi ti duśĭ rapidi di undi-ai vinit.
Śi ti faśĭ lup turbat,
Śi ti duśĭ pi capŭ cuĭ ţi-o dat.
Tu, datuli,

Biblioteca Universității

Tu, faptuli,
Gîlşevosuli,
Urişîosuli,
Şi ti duşi din vad în vad,
Pi capu cui ti-o dat.
Şinî-o dat faptu pi Ileana,
L-o dat cu mari vesălii
Şi cu mari bucurii,
C'o crezut ci la dinşîi n'a şi mai vii.
Da Ileana s'o căutat,
Cu şinstita disfăcătoari s'o scaldat.
Şi faptu 'napoi ci l-o 'nturnat
Pi capu cui l-o dat.

Cu disfăcătoari (justi buruiani disfăcătoari) şi cu stîblî di boşîoc. Iesti disfăcătoari di grădini şi di cîmp.

Skitu-Duca — Botoşani.
Aceeaşi.

XL.

S'o scutat Ileana duminicî dimineaţî,
S'o 'mbracat.
La irugi c'o plecat.
Cîn ta ţumati di cali
O 'ntîlnit-o trii fărmăcătoari;
Una păru i l-o luat,
Una cu straî di urzîşî o îmbracat-o,
Una cu papuşi di sk'uţ o 'ncalţat-o:
Valeu, rău o fărmăcut-o.
O prins Ileana a plînzi
Şi a si văicăra.
Nimî n'o vidz,
Nimî n'o audză,
Numai Maica Domnului,
Din poarta şerului.
— Di şi plînzi, Ileani,
Di şi ti vnjeari?
— Cum n'oi plînzi
Şi m'oi văicăra?
Dacî m'am scutat duminicî dimineaţî.

M'am îmbracat,
La drugi am plecat.
Cîn la ţumati di cali,
M'o 'ntîlnit trîi fărmăcătoari;
Una părn ńi l-o luat,
Una cu strai di urzîci m'o îmbracat,
Una cu papuşi di sk'inj m'o încalţat.
— Taşi, Ileanî, nu plînzi,
Nu ti văicăra.
Ieu di mîna dreaptî ti-oj luà
Pi cărarea lu Adam,
La fîntîna lu Iordan.
Di trîi ori ţi-oj cufunda,
Di trîi ori ţi-oj scufunda,
Di fapt şi di urît ţi-oj spăla,
Arźint în k'ept ţ-a străluşi,
Soarili pi tini a răsări.
Cu strai di păun ţi-oj îmbraca,
Stivli di bostîoc în mîni ţ-oj da,
Cu papuşi di priviţitoari ţi-oj încalţa
Şi la drugi ci-i plecao.
Cîn la ţumati di cali,
T-o eşît dragoslili
Cu drăgosteţîli,
Mîndrili
Cu mîndreţîli,
Frumoşi
Cu frumuşăţîli.
Di mîna dreaptî te-o luat
Şi 'nainti ci ţi-o dat.
Şi singuri si ńira,
Şi mîndri şi frumoasi ci şera.
Şi Ileana a ramas curatî,
Luńinatî.

Cu stivli di bostîoc, cu para di-arźint şi pani di păun. Duminicî dimineaţî, pîn nu rasari soarili. Si spalî cu apa.

Skitu-Duca — Botoşani.
Aceeaşi

XLI

Cu frigărili sau distînsu frigării

Puj noă h'eri 'n foc ş'o frigari şi zîş aşa :

Plecatu-o Alisandru de-acasî
Pi cali,
Pi caruri
Şî l-o 'ntîlnit frigărli:
Frigări cu 'ntîlnituri,
Frigări cu poşituri,
Frigări cu şeşasu şel răŭ,
Frigări cu trimăs.
Cu noŭzăşi şî nos di frigări,
ŭleş
Din crieri capului,
Din faţa obrazului,
Din sîrcu nasului,
Din melsi okilor,
Din andrelili gîtului,
Din şk'imarea lui,
Din k'eptu luî,
Din inimî,
Di sup inimî,
Din rinzî,
Din osînzî,
Din k'işoarili lui.
Sî rămîi jel curat,
Luńinat,
Ca maicî-sa cîn l-o făcut.
Cum sî sting h'erili aistea
În apî şi 'n yin,
Aşa sî sî stingî zunçiorili
Şî usturimili
Şi arşiţa.
Cum sî sting h'erili aistea,
Aşa sî sî stingî;
Sî rămîi Alisandru
Ca aurul şel curat,
Ca arzintu slrocurat,
Ca maicî-sa cîn l-o făcut,
Ca Hristos sî l-o păzîtu.

Zmuiţ—Covurlui.
Aniţa Tanasî Patriki, 58.

XLII

Duminicî dimineaţî mă sculăi,
Din casî ieşli

S' aud cini lătrîn,
Cucoşîi cîntîn,
Clopotîli trăgîn.
N' audzîi nişi cini lătrîn,
Nişi cucoşîi cîntîn,
Nişi clopotîli trăgîn.
Mă uitai în sus,
Mă uitai în jos,
Mă uitai la răsărit .
Vădzui ursitu cutăruia
Cu-o frigari roşîi îmbuzorată,
În inima cutăruia bagată.
Ieu înainti-i eşii,
Mîna 'n k'ept îi pusăi,
Frigarea din mîni i-o luai ;
Mai tari o 'nroşii,
Mai tari o 'mbuzorii
Şi 'n inima lui înapoi i-o bagăi
Şi pi el îl lasăi
Curat,
Luminat,
Ca maicî-sa si l-o făcut,
Cu Dumnedzău si l-o lasat.

Discînt cu noă h'eri di noă feluri ; cîn vini aséla di-l ardi la inimî, i li stinzi în yin sau în apî. Apa o torni la pragu uşîi undi ti kjamî ; frigarea o 'nh'iti acolo la pragu uşîi. Dacî-l ardi în inimî, ari leac.

Măsiçăni — Covurlui.
Costina Dumitraşcu, 66.

XLIII

Ho ! Ke ! Înăpoi,
Fatî frumoasî,
Vadanî grasî,
Nu-ţ lasî barbat
În barbatu fimei eştia.
Dc-a h'î trimăs di cal,
Sî aî ducî ca calu ;

Dę-a h'i trimăs di buhaț,
Sî sî ducî răgîn cu buhaju ;
Dę-a h'i trimăs di cîni,
Sî sî ducî urîîn cu cîni ;
Dę-a h'i trimăs di frigări,
Sî sî ducî frigărîî
Și trimăsu,
Ca vîntu.
Ieu îl trimăt ca vîntu,
Iel sî sî ducî ca gîndu.
Ițeaua sî mîmîi curaț,
Luminați,
Cumu Majca Domnului a lăsat-o.

Mîndrești — Tecuci.
Maranda Cozocaru, 66.

XLIV

Hăjki !
Fatî grasî
Și frumoasî,
Cî ieu cu maju ți-oi sdrogî.
Cu ușturoju ți-oi împuțî.
În patu cutăruț n'ăi mai h'î.
Du-ți dila patu îi,
Du-ți dila așternutu îi,
Du-ți undi cîni nu latră.
Undi cucoșî nu cîntă,
Undi vaci neagrî nu razî.
Hăjki !
Fatî grasî
Și frumoasî,
Ieu cu ușturoju ți-oi împuțî,
Cu maju ți-oi sdrogî.

Pui trii seri, o frigurî, leica (cu cari faș în țăyi, la țăsut) și'o polcoavî di cal. Li bați în foc, îi stingi în apî. Din apî gustî di trii ori și sî spală.

Bunești — Fălciu.
Catrina Ion Boțan. 70.

XLVII

Dę-a śi faĭ,
Dę-a śi babĭ,
Sĭ-ţ stei minuriĭ,
Sĭ-ş ei gînduriĭ,
Sĭ nu poaĭ faśĭ noveśiĭ ieştia di ureĭtĭ;
Sĭ ieśi nevasta sĭ trăĭască cu soţu ĭi.
Lasat di Dumnedzáu
Şi di Majca Domnuluĭ împreunaţ amîndoĭ.
Împreunaţ sĭ śii,
Pinĭ ĭ-o dispărţĭ Dumnedzáu.

Puĭ noa frigări, di noă ori, în foc şi ĭ stinzĭ în apĭ.

Bruşturi — Baia.
Ioana Toma Catrinii. 65.

XLVI

S'o luat în zorĭ di zori,
Înaintea tuturor.
Pi urmi niumblatĭ,
Pi roţi nicalcatĭ.
S'o 'ntîlnit cu noăzăşi şi noă di urgoĭ.
Cu noăzăşi şi noă di urgoaĭe.
Cu noăzăşi şi noă di făcătgari.
Di k'iśioari l-o 'nk'eiocat,
Di mînĭ l-o legat,
Di gurĭ l-o muţit,
Di nas l-o cîrnit,
Di okĭ l-o kĭorit,
Di urekĭ l-o surdzit,
Cu cămeşi di broască l-o 'mbracat,
În groapa cu sk'inĭ l-o dat,
Cununi di sk'inĭ în cap pusu-ĭ-o.
Ieĭ o înśeput a sĭ căĭna.
A sĭ văĭcara.
Nimi nu l-o vădzut,
Nimi nu l-o audzit,
Numaĭ Majca Domnuluĭ l-o 'ntrebat:
— Şi tĭ văĭcărez,
Şi tĭ căĭnez?
— Cum nu m'oĭ căĭna,
Cum nu m'oĭ văĭcara?

Cî dî k'iştoari m'o 'nk'edecat,
Di mîinj m'o legat,
Di gurî m'o muţit,
Di nas m'o cirnit,
Di okj m'o kjorît,
Di urekj m'o surdzît,
Cu cămeşî di broaset m'o 'mbracat,
Îo groapă cu sk'inj m'o dat.
Cununî di sk'inj în cap pusu-ñj-o".
Maica Domnului di k'iştoari l-o disk'elecat,
Mînîli j-o dislegat,
Di gurî l-o dismuţît,
Di nas l-o discirnît,
Di okj l-o diskjorît,
Di cămeşi di broască l-o dishracat,
Cununa di sk'inj din cap j-o luat,
Din groapa di sk'inj afarî l-o dat,
Şi rămîi curat,
Luñinat,
Cum Maica Domnului l-o lasat.

Călineşţi-Ţenaki — Buia,
Şerşina Ribinşicu, 25.

XLVII

Coasî tăjoasî
Şî 'nveninoasî,
Cum tai erburîli şî li 'ntorşi,
Aşa si tai ursitîli
Şî săjotăturîli
Şî poşiturîli
Dila Ucana;
Şi rămîi curatî,
Luñinatî,
Cum Dumnudzău o lasat-o.

Înh'erbinţ în foc un virv di coasî. Discînţ în apî. Di nouî oţi puj şeru 'n foc şi puj şi noauî cărbunj.

Skitu-Duca — Bolohani.
Vasilica Şiorgi Şiucî, 60.

Al. Vasiliu

FORMELE AUXILIARULUI DE VIITOR: *VA* ŞI *VOM*

Într'un articol publicat în *Dacoromania*, VI, 387 urm., S. Puşcariu a ţinut să arate că pers. a 3-a sg. *va* şi 1-a pl. *vom* dela auxiliarul viitorului nu pot fi decît forme completive, derivînd dela verbul v a d e r e.

Pentru aceasta, d-sa ne spune dela început că verbe des întrebuinţate pot împrumuta forme din conjugarea altor verbe şi dă ca exemplu din l. rom. pe a *fi*, pe urmă lat. s u m — e s s e — f u i; l. germ. *bin* — *sein* — *gewesen* — *war*; l. sl. *esmь* — *byl* etc.; pentru „a umbla", fr. *je vais*, v. *allons*, v. *irons*; irom. *aeg*—*pûn* = *mergi*! *homo* = *să mergem*, *haitle* şi *i-voi* = *voi merge*.

Exemplele însă sînt departe de a fi convingătoare, pentru că verbele înşirate astfel, deşi se deosebesc ca formă, se aseamănă cu înţeles, pe cînd între v a d e r e şi v e l l e, lat. vulg. **v o l e r e*, nu vedem nici o asemănare.

La p. 389, după ce aminteşte că pres. ind. *vreau* etc. se datoreşte analogiei cu inf. *vrea*, Puşcariu adaugă: „Şi în paradigma lui *vreau* se amestecă forme din alte paradigme. Astfel eu conjug de obicei: *eu vreau*, *tu vrei*, *el vrea*, *noi vrem* şi *noi voim*, *voi vreţi* şi *voi voiţi*, iar la pers. a 6-a numai *ei vor* [şi mai ales *ei nu vor*]".

Dar observaţiunea de mai sus îşi are locul şi aici: *vrem*, *vreţi* din lat. şi *voim*, *voiţi* din sl. au acelaşi înţeles, putînd astfel să se amestece o paradigmă cu alta. Mai departe, referindu-se la reflexele lui v e l l e, Puşcariu înlătură afir-

ația lui Streller că pers. 1-ii sg. *oi* din aromînă înregistrată de Weigand ar veni din lat. el. v o l o sau că ar fi o analogie cu pers. a 3-a pl., ca *duc* sg. și pl., ci crede că derivă din v o l e o, însă după ce s'a desiotacisat pe teritoriul aromîn, ca *sar* — în loc de *sal'u* — < s a l i o. Cît despre *veri* [< v e l i s], devenit *vei*, îl explică în fel cu *cei* < *ceri*, și pe *veți* < *vreți* prin disimilație, cînd se găsia în fața unor cuvinte ca *trece*, *prinde*, adăugînd că *veri* cu atît mai ușor a pierdut pe *r* cu cît *vreți* se disimilase în *veți*. Din punct de vedere cronologic constatăm însă o contrazicere, pentru că la pag. următoare, 389, Pușcariu spune că forma *veți*, ca auxiliar, se întîlnește numai de prin secolul al XVII-lea. Se știe însă că forma *vei* este atestată în secolul al XVI-lea în *Palia dela Orăștie*, în *Psaltirea lui P. Tordași* și *Codicele Todorescu*. De asemenea și *veți* este atestat la Coresi [1], deci nu cum ar resulta din afirmația lui Pușcariu, că în textele noastre cele mai vechi ar fi fost întrebuințată exclusiv forma *vreți*, ca auxiliar.

Ajungînd la forma *voi*, Pușcariu spune că toate explicațiile date pînă acum sînt neprobabile. Contestă astfel părerea lui Meyer-Lübke [2] că *voi* ar fi **voi* < **voare*, cu diftongul redus după labială ca în *pocară*, *afară*, particularitate pe care o întîlnim și la Istroromîni și Megleniți, pentru că s'ar opune aromîna cu (*nka*)*foarvă*, unde totuși găsim *oa* ca și în celelalte dialecte. Pușcariu crede că **voi* < **voare* s'a păstrat numai în regionalul *oare oa să fac*, care fiind atonă a devenit *o să fac*. Dar observația nu este întemeiată, pentru că diftongul *oa* îl găsim redus la *o* după *v* și în aromînă, unde întîlnim pronumele pers. *a voo* < **a voauă* [3].

Cu privire la forma *vom*, Pușcariu admite ca și Streller că *vom* vine din *vău*, însă nu admite explicația lui *vău* < **veam*, care s'ar fi născut din *vream*, ca și *veți* din *vreți*, deoarece *vău* ar

---

[1] O. Densusianu, *Hist. l. roum.*, II. 226.

[2] *Rom. Gramm.*, II, § 247.

[3] Th. Capidan, *Dialectul aromîn*, 201.

fi mai vechi decît *veți* și nu ar fi atestată nicăieri forma *vem*; afirmație ce se desminte, pentru că *vim* este atestat ca și *veți* la Coresi[1], iar *vem* de asemenea apare, deși mai rar, în *Psaltirea Hurmuzachi* și *Textele Măhăcene*.

Sprijinit pe afirmațiile de mai înainte, Pușcariu crede că *va* și *văm* (>*vom*) nu se pot explica din formele verbului v e l l e, ci ar fi pers. a 3-a și a 4-a de ind. pres. ale verbului v a d e r e, pătrunse ca forme completive în sistemul de conjugare al lui **v o l e r e*. Admițînd aceasta, Pușcariu crede că nici viitorul cu *voi* nu mai prezintă nici o enigmă în dialectul aromîn, pentru că această formă ar fi pers. a 2-a sg. dela v a d e r e, care s'ar fi generalisat în toate persoanele de sg. și pl.

Nici această explicație nu este acceptabilă, pentru că în arom. apar șase forme de viitor: 1. *va s-cîntu*, 2. *voi cîntu*; 3. *va cîntu*, 4. *vu se cîntu*, 5. *vu se cîntu*, 6. *va si cîntu*[2]. Prima formă se aude la Aromînii din nord și am întîlnit-o în jud. Dolj, cu o mică nuanță de deosebire. A doua *voi cîntu*, *cînți* etc. este întrebuințată numai de Aromînii din sud. În legătură cu *i* din *voi*, Th. Capidan este nelămurit, deși crede că la basa acestei forme trebue să vedem pe *va si* sau *va s-*. Explicația este întemeiată, pentru că observăm că unde viitorul e conjugat cu *voi*, *-si* sau *s-* nu mai apar, deși Th. Capidan mai departe, la p. 497, unde respinge părerea lui Pușcariu că *voi* dela viitor este pers. a 2-a dela v a d e r e, nu mai amintește explicația dată. Acest *-i* epitetic îl găsim, tot în aromînă, și la forma invariabilă *vreai* ca auxiliar al condiționalului, care formă este mai rară decît *vrea*. Altă explicație, demnă de luat în seamă, e aceea dată de T. Papahagi: părerea sa e că *-i* din *voi* e datorit foneticei sintactice: din *va intru*, *va innu* a resultat *voi intru*, *voi innu*[3].

Deci nimic nu ne îndreptățește să presupunem că *voi* ar

---

[1] O. Densusianu, l. c., II, 226.

[2] Th. Capidan, l. c., 466.

[3] *Introducere în filologia romanică*, curs litografiat, 1930.

fi pers. a 2-a dela pres. ind. al lui v a d e r e, ca auxiliar al viitorului.

Drept argument, putînd fi convingător, Pușcariu amintește menționarea verbului v a d e r e ca defectiv în l. roum., în dialectul dr. și ar. (pentru ar. citează inscripția de pe un vas: „acasă si-ți vai"), adăugînd că *va* din expresia drom.: „pînă atunci mai va" nu poate fi decît *va* <v a d i t. Părerea nu e totuși întemeiată, deși a fost exprimată și de Tiktin și de Candrea. Dacă am întreba poporul ce înțelege prin această expresie, va răspunde că înseamnă: *pînă atunci mai vrea timp..... mai trebue timp.* În plus observăm că se aude și *mai vrea pînă atunci*, deci cu *vrea* pentru *va*, ca și în *va să zică* și *vrea, vru să zică*. În cercetările mele dialectale din Dolj am auzit expresia: „vîju aja va mumêită", unde se vede bine că *va* are înțeles de „vrea" și mai ales de „trebue". În legătură cu aceasta avem mărturie sigură și limba veche. Astfel în Coresi[1] găsim: „Că și de înșine, de nemică vinovații, mai va Dumnezeu să fie rugată, decîtă de alții drepți noi", adică „mai vrea, mai trebue Dumnezeu să fie rugat".

De asemenea în arom.: „va un mes"=trebue o lună, „va s-ți iasnă tih'a"=trebue să ai noroc[2]. Aromîna a mers și mai departe: dacă luăm în considerație adv. *iudo*, observăm că este compus din *iu* < lat. h i c + n b i + n l b. *do*, care înseamnă „vrea, trebue"; deci *iudo* e identic cu *vudeva* din drom., care reprezintă pe lat. u n d e + *v o l e t. De unde urmează că nici *aĭem*, *cindva* nu sînt compuși cu verbul v a d e r e, cum crede Pușcariu.

În partea din urmă a articolului, Pușcariu insistă asupra faptului că viitorul perifrastic format cu ajutorul unui verb care înseamnă „a umbla, a merge" se întîlnește în domeniul romanic, dînd exemplele: *elle va mourir, il va pleuvoir*, care se pot traduce cu viitorul nostru. Apropierea e numai în a-

---

[1] *Carte (ce se chiamă Evanghelie) cu învățătură 1581*, ed. Pușcariu și Procopovici, 323.

[2] Th. Capidan, l. c., 490.

parență convingătoare, pentru că în l. fr. acest viitor e o construcție aparte. În fr. viitorul întîi, în mod regulat, nu este peritrastic, și știm că se formează din inf. verbului de conjugat plus terminațiile lui *avoir*, neavînd nici o urmă din v a d e r e în conjugarea sa.

Alături de exemplele din l. fr., Pușcariu citează următorul exemplu din ir.: *meriṁ zutî spelâ?* pe care îl transpune în limba literară: *îmi vei ajuta să spăl?* însă cu nuanța: *vrei să-mi ajuți să spăl?*[1], vrînd să arate cum alt verb, care exprimă mișcarea, *a pe*, ajunge să aibă rolul unui auxiliar. Aceasta își găsește însă analogia, dar nu ca o dovadă pentru v a d e r e la viitor, și în dromi., în vorbirea zilnică. Putem zice: *mergi nu vîi a-mi ajuta să lucrez?* sau cu un verb care nu arată mișcare: *stai a lucra* sau *să lucrezi cu mine?*, dar fără ca *merge* sau *sta* să fi intrat în paradigma viitorului.

Ca să precisăm, forma *va* ca auxiliar se găsește în dr. și ir., numai la pers. a 3-a sg., iar în ar., la toate persoanele. În ir. pers. 1-ii pl. *ren* se vede limpede că nu e decît *vrem* < *v o l e m o s*, astfel că — împotriva teoriei lui Pușcariu — nu poate fi vorba de v a d e r e ca auxiliar la pers. 1-ii pl. nici în acest dialect. Aceasta ne îndreptățește să admitem că nici *va* nu provine din v a d e r e, pentru că formarea viitorului cu *v o l a r e se vede bine că era caracteristică limbei noastre în epoca în care dialectele nu erau despărțite. Știm, pe de altă parte, că în dr. *va* apare des în textele vechi în loc de *vrea*[2], iar în meglenită *va* este singura formă întrebuințată:.... *va nu va, să si ducă și.... să mi glăsea în vrin cari s-mi va*[3], în ar. de asemenea găsim pe *va* pentru *vrea*: *îl dzîțe că a va, că moare ti nică*[4], apoi subj. pres. *s-va*, viit. *va s-va* etc.

Observăm în aceste exemple identitate în toate dialectele. De altfel, atît în dr. cît și în celelalte dialecte — mai ales

[1] *Studii istroromîne*, II, 218.

[2] O. Densusianu, l. c., 247.

[3] Th. Capidan, *Meglenoromînii*, 4/11 și 4/2.

[4] P. Papahagi, *Basme*, 234/29.

în ir. — formele verbului *vreo*, ca auxiliar și independent, au mers și merg paralel, deosebindu-se mai mult sau mai puțin ca formă, însă confundîndu-se ca înțeles, deoarece observăm auxiliarul îndeplinind, cu formele sale proprii, funcțiunea de verb independent cum avem în megl. și ar., unde verbul independent are la pres. ind. numai formele vechi, care au rămas la auxiliar, mai mult sau mai puțin modificate ca formă.

Părerea la care cred că trebue să ne oprim este că formele auxiliarului de azi erau și cele independente în limba veche, iar analogia în legătură cu *vreau, vrei, vrea* s'a întîmplat mai tîrziu. Deci **oa* <**oare* <*v o l e t — pentru că în nici un cas nu ne putem lipsi de explicația lui Meyer-Lübke — la începutul limbei române era întrebuințat și ca independent și ca auxiliar. Întîmplîndu-se analogia, de unde avem obișnuitele forme independente *vreau, vrei, vrea*, sfera lui s'a restrîns, servind mai mult ca auxiliar la formarea viitorului. Ca auxiliar, poziția lui în frasă era mai slăbită și astfel de vreme a putut ca **oare* >*oare* să devie *oa*, reducîndu-se diftongul *oa* după labiala *v*. Aceasta nu poate lăsa îndoială, pentru că am văzut că și în aromînă s'a redus diftongul *oa* după *v* la pronumele personal de dativ *a mo*, care nu poate deriva decît dintr'un **a vomă*. Astfel fiind, cred că *(n)kfoarĕ*, care împiedecă pe Puşcariu să explice pe *oa*<*v o l e t, trebue înlăturat în acest cas. De sigur că pentru forma independentă *oa* din dr. putem admite și evoluția *vrea*>*vra*>*va* sau *vrea*>*vea*> *va*, socotită mai tîrzie decît cea dintîi.

Trecînd la pers. 1-îi pl. *vom*, observăm că numai în dialectul dr. se găsește sub formele *vem, vĕm* și *vom*, ca auxiliar și independent; în celelalte dialecte avem *vrem* (ir. *ren*). De aci deducem — știind mai ales că *vrea* ca auxiliar este foarte frecvent în textele noastre vechi — că disimilația s'a întîmplat numai în dacoromînă. Cît timp *vem, vĕm* sînt atestați alături de *vom* — ceea ce am văzut că e contestat de Puşcariu — nu mai poate fi vorba să explicăm și pers. 1-îi de pl. altfel decît din **v o l e r e*. Și chiar dacă nu am avea pe *vem* atestat, tot nu am putea explica pe *vom* din

v a d e r e, cum susține Pușcariu, pentru că nu înțelegem cum *vom*, care ar reprezenta pe v a d i m u s, ar fi ajuns să înlăture pe *vrem*, pe care singur Pușcariu — cred — îl recunoaște ca formă veche, frecventă în viitor. Înlăturarea lui *vrem* ar rămînea neexplicată cît timp el își găsia un sprijin în forma *v'rjeți* de pers. a 2-a. Apare astfel evident că nici *vom* nu poate deriva din v a d i m u s.

Atîtea considerațiuni, deci, care ne îndreptățesc să rămînem la părerea că și *m* și *vom* nu pot proveni decît din *°v o l e r e*.

Lucia Preda

ÎNSEMNĂRI ŞI RECTIFICĂRI

Rom. *iortoman*

Înainte de a pune în evidenţă originea lui, nu vor fi de prisos câteva atestări — neînregistrate până acum în dicţionare etc.[1] ori amintite numai în treacăt, fără a se releva din ele semnificaţia pe care o au —, pentru ca să rămâie bine stabilit înţelesul lui, cum şi fonetismul dela care trebue să plecăm.

C. Rădulescu-Codin îl dă astfel: „*iortoman*, voinic, chipeş"[2].

La fel e atestat din Dolj: „voinic, bine făcut"[3].

Greşit, de sigur, ripărit (*jurtuman*) apare într'un glosar din Dorohoi, cu explicaţia: „om făcut bine şi cam într'o ureche"[4].

În balade cuvîntul e înconjurat, uneori, în alte precisări; se vorbeşte de „fecior de iortoman", „voinicel de iortoman" venit de departe „cu calul ture"[5]; „*fecior*el de iortoman", „puiuleţ de iortoman"[6]; „ortoman de Ture", „Ture şi ortoman"[7].

Despre cai se zice de asemenea că sînt „ortomani"; astfel în balada *Gheorghiţă Zătreanu* se povesteşte de un Domn şi o Domniţă

---

[1] L. Şăineanu, *Infl. orient.*, II, 217; Tiktin, *Rum.-deutsch. Wb.*, s. v.; D. Caracostea, *Mioriţa în Moldova*, 17-18; G. Giuglea, în *Dacoromania*, V, 542 urm.

[2] *O sumă de cuvinte*, 42.

[3] Costică Ciobanu-Planiţa, *Cuvinţări adînci*, Craiova, 1900, 313.

[4] *Ion Creangă*, VI, 30; tot acolo, VII, 52, înţelesul greşit dat: *roiţoman*.

[5] Al. Vasiliu, *Glutece, scrîtori...*, 41; cf. N. Păsculescu, *Lit. pop.*, 232.

[6] *Educatorul*, I (1883), 222, 291.

[7] Al. Vasiliu, *l. c.*, 33.

...ce mi se plimbă
Pe dol cai voinici,
De nu sînt po-nici...:
Unu-l cal bugeac,...:
Cel mai ortoman
Cumpărat de-un an[1].

Intr'o altă baladă, *Ioean iortoman* (printr'o vagă apropiere de *Ioean Iorgoman*), calificativul e dat în acelaşi timp şi voinicului şi calului care-l duce:

... se înpămîndă şi se pornă
Un voiniceț ortoman
Cu cal mare dobrogean,
Tot ca şi el ortoman[2].

Dintre cele două forme sub care apare nu poate fi îndoeală că trebue să ne oprim la aceea care trebue să fie anterioară celeilalte: *iortoman* putea fi uşor schimbat în *ortoman* cînd era precedat de un cuvînt terminat în *i* (*mai iortoman, şi iortoman*; comp. aferesarea lui *i* în *ugor*, din *iugor*, datorită alăturării lui de la *mai*: *mai iugor* > *mai ugor*), pe cînd adăugarea lui *i-* la *ortoman* nu s'ar putea explica[3].

Restabilirea formei originare a avut-o în vedere I. Şăi-

---

[1] T. Pamfile, *Cîntece de jind*, 43-44; cf. 240.

[2] Răsp. la chestionarul N. Densusianu, Ms. Acad. 4555, f. 260.

Comp. *Iortoman* „nume de loc". în Vîlcea: G. Ciauşanu, G. Fira şi O. Popescu, *Culegere de folkl.*, 166.

Din *iortoman* s'au derivat *iortomănesc*, N. Păsculescu, *l. c.*, 212 (...*chică cubicească — Şi timplă iortomănească*); *Scăiuşeanca*, III, 310 (*Joaşă iortomănească*); *iortomăneşte*, Păsculescu, *l. c.*, 174, 204, 205, 206, 268 (*a ţipa, a striga iortomăneşte*; I. Pîscoiu, *Ţinutul Vrancei*, I, 247, 252; *Furuncu (i)iortomăneşte*); *a se iortomăni*, M. I. Apostolescu, *Balade pop.*, Alexandria, 1912, 48 (*Vaida se iortomăneşte*).

[3] G. Weigand, *Jahresb.*, VII, 84, era decît îndrituit în această cînd credea că forma originară e *ortoman*.

Aceasta, uneori ne mai fiind înţeleasă, a fost schimbată în *otoman*:

Vine-un voinic otoman,

în G. Giuglea şi G. Vîlsan, *Dela Românii din Serbia*, 14:

Sari, hăiloţ otomane...

neanu, dar nu în acord cu semantismul cum trebuia luat în consideraţie: influenţat de versul din *Mioriţa* unde se vorbeşte de ciobanul „mai ortoman", vers greşit interpretat şi de alţii, Şăineanu era de părere că *iortoman* a însemnat întîi „bogat în turme" şi numai pe urmă a primit înţelesul de „voinic, viteaz (despre haiduci)". De aici etimologia pe care o propunea: din cum. *yurt* „mansio", alături de forma identică din alte graiuri turco-tătare şi însemnînd „aşezare ciobănească, cort de păstori nomazi" (trecută în slavă, la Ruşi, Ruteni şi Poloni: *jurt*, *jurta*). Făcînd abstracţie de semnificaţia primitivă atribuită cuvîntului nostru — şi vom vedea că ea a fost alta —, chiar după felul cum e format, cu terminaţia *-man*, avem o indicaţie că el nu poate proveni din *yurt*: terminaţia aceasta ne duce spre o formă adjectivală al cărei înţeles avea să-l întărească, aşa cum o găsim şi altcori.

Semnificaţia adevărată a lui *iortoman* a dat-o Tiktin în dicţionarul său[1]; e aceea de „voinic, viteaz", singura bine atestată, cum se poate vedea şi din citatele de mai sus. Originea lui a întrezărit-o tot Tiktin, cînd făcea următoarea apropiere: „Vielleicht zu türk. *jortmak* „zu Pferde umherschweifen". Dicţionarul lui Radloff[2] ne vine în ajutor ca să precisăm etimologia turco-tătară: din tema *jor-* însemnînd „drum"[3] avem: *jort* (turc., cing., uig. etc.) „a alerga", în special despre cai: „a merge în trap"; *jortak*, *jortok* (cing., kirgh.) „cal care are un mers bun, care merge în trap". Deci, o primă şi sigură indicaţie că partea întîi a lui *iortoman* trebue pusă în legătură cu *jort*; am văzut cum cuvîntul se aplică şi la cai, aşa că *iortoman* s'a zis întîi despre un cal bun, mergînd în galop. Un derivat din *jort*, anume *jortaul*, ne îngăduieşte să

Cel viteaz de otoman...

în *Ark. Ol.*, VI, 326:

Măi voinice otomane.

într'o colecţie inedită din Putna.

[1] Fusese, de altfel, indicată de Ar. Densusianu, în *Rev. crit.-literară*, III, 319.

[2] *Wb. der Türk-Dial.*, III, 427-428.

[3] Cf. H. Vámbéry, *Etym. Wb. der turko-tat. Spr.*, 134.

urmărim şi mai departe istoria cuvîntului; derivatul aceasta e explicat de Radloff prin „ceată de călăreţi mînînd vitele ori căutînd vre-o pradă". O baladă din culegerea lui Al. Vasiliu[1] e semnificativă în această privinţă: e vorba acolo de un baci care vede într'o zi pe un hoţ venind călare la stînă şi cerîndu-i cinci mii de zloţi pe care-i avea din vînzarea oilor; baciul îi răspunde:

Voinic iortoman,
Călare pe cal,
Nu-mi da[2] prada mia.

Un „iortoman" a putut fi deci şi un hoţ ce, călare, năvălin la o stînă, întocmai cum se spune despre cei care se adunau într'o *jortaul*. Putem înţelege astfel partea întîi a cuvîntului nostru: în acord cu turco-tăt. *jort* şi derivate ale lui, el a însemnat la origine „cel mergînd în galop", pe urmă s'a aplicat şi unui călăreţ alergînd pe un asemenea cal. De aici s'a ajuns la accepţiunea de „voinic, viteaz", cum aveau o dovadă în altă formă dată tot de Radloff[3]: *jürügün* însemnînd „mergînd bine, repede" şi „voinic, viteaz".

Partea din urmă e aceeaşi, *-man (-oman)*, ca din alte cuvinte, unele nelămurite pînă acum. Ea reprezintă tema turco-tăt. *man (mon)* exprimînd ideea de „mai mare, stînd în frunte, arătînd într'un grad mai înalt o anumită însuşire"[4]. Adăugată la un adjectiv şi devenită sufix, forma aceasta intensifică înţelesul, ca d. e. în turc. *karaman* „foarte negru" <*kara* „negru", *koğuman* „foarte mare, foarte bătrîn" <*koğu* „mare, bătrîn"[5].

[1] *L. c.*, 68.

[2] De sigur greşit în loc de *ia*.

[3] *L. c.*, III, 604.

[4] Vámbéry, *l. c.*, 214.

[5] J. Deny, *Gram. de la l. turque*, 326.

G. Ghoţea, *l. c.*, 547, a crezut că *-man* ar putea fi de origine greacă, cum se exclus, cum nu poate fi admisă, după cele arătate, nici părerea sa că partea întîi a lui *iortoman* ar reproduce pe lat. *liberta* şi cuvîntul ar fi însemnat la început „om liber" (etimologia e înregistrată cu un semn de întrebare, de Meyer-Lübke în dicţionarul său, ed. a 3-a, n. 5014a). Rămîne atunci ca o simplă presupunere şi etimologia lui Şiadbei, la care s'a gîndit I. Şiadbei, în *Viaţa rom.*, LVI, 368.

Prin adăugarea lui *-măn* la un derivat adjectival din *jort* (am relevat mai sus forma *jortok*) a putut deci resulta *iortoman*.

Astfel cum se presintă, îl putem considera ca împrumutat din epoca atingerilor noastre cu Pecenegii ori Cumanii. El ne evocă viaţa de nomadism a acestora: călare pe cai sprinteni ei cutreerau câmpiile şi astfel au fost văzuţi şi pe la noi [1], lăsîndu-ne cuvîntul al cărui substrat real reiese, cred, destul de limpede.

ROM. *măcăr*

E atestat întîia oară în *Palia dela Orăştie*: *voiu alege mieilele şi pintrăile oi... şi ce va fi pintrain şi măcăr va fi simbriia mea* (*Gen.*, XXX, 32); în textul Vulgatei îi corespunde *maculosus*, iar în al lui Heltai *szeplős* „cu pete". *Lexiconul*

---

[1] Poate că o reminiscenţă de „iortomanii" străini veniţi pe la noi ar fi de interpretat versurile dintr'o baladă publicată de N. Ionaşcu şi M. Mîndreanu, *Poesii populare*, Alexandria, 1897, 78:

Voinic negru iortoman
Pe-un cal sur şi dobrogean.

Totuşi, e posibil ca „negru" să fi fost alăturat la „voinic" numai întîmplător, pentru că în colecţia lui Alecsandri, p. 11, adjectivul se raportă la calul voinicului:

Un vîrcaz de ortoman
Pe-un cal negru dobrogean.

Tot aşa în *Lumina p. toţi*, IV (1858), 747-748:

Dar voinicu-i ortoman
Pe-un cal negru dobrogean.

Comp. la G. Dem. Teodorescu, p. 442:

Voinic mîndru ortoman
Pe-un cal ager dobrogean

şi în *Conv. lit.*, XXXII, 480, 481, 484:

Voinicelul iortoman
Cu calul sur dobrogean.

Indiferent însă de asemenea variante, e semnificativ că în aceste balade, ca şi altcum, e vorba de „iortomani" veniţi mai din spre răsărit, din Dobrogea.

Budan îl explică prin „pestriţ pe obraz" şi, ca termen aplicat la oi, e dat astfel în diferite culegeri: „oaia albă pe bot cu pete ruginii" [1]; „cu mici pete negre", „mosculiţe", pe piept" [2]; „ochieşe, dar nu deajuns" [3], „ţâstruie pe bot" [4]; „cu pete enfenii pe bot" [5]. Urmărindu-l în graiul ciobanilor din Bihor, dinşii mi-au dat aceste înţelesuri: „neagră de tot pe gît"; „neagră pe flit ori pe la urechi"; „neagră pe la ochi". În glosarul său, Viciu dă, după o colindă, şi derivatul *ocărug* „alb şi numai pe bot cu mici pete negre" [6].

Cuvîntul e cunoscut şi Aromînilor, cu terminaţiunea schimbată: *ocărnă* (fără. *ocărîi*) „neagră în cap şi albă la corp" [7].

O înrudire a lui cu *ochieş*, presupusă de Tiktin, nu poate fi admisă, cum arată în primul rînd forma aromînă care exclude să aibă vre-o legătură cu *ouăl'iş*. Th. Capidan [8] referindu-se la forma ar. din Sirneu, *ocrană*, i-a atribuit proveniență slavă pentru că în macedobulgară apare acelaşi termen păstoresc, *okrena;* mai în urmă [9] a renunţat la această explicaţie, înclinînd spre părerea că cuvîntul nostru ar putea fi de origine autohtonă şi deci bulg. *okren* ar fi împrumutat din aromînă. Proveniența slavă nu poate fi într'adevăr susţinută cît timp o temă *okr-* cu semnificaţie corespunzătoare e ne-

---

[1] A. Viciu, *Glos. de cuv. dial.*, 88; *cf. Supl. la „Glosar"*, 6, s. *dupănă*; Bibicescu, *Poezii pop.*, 372.

[2] V. Pâcală, *Mon. ostaşi Răşinari*, 637.

[3] E. Precup, *Păstoritul în munţii Rodnei*, 24.

[4] N. Dragomir, în *Lucrările Inst. de geogr. din Cluj*, II, 309.

[5] În glosarul publicat de Şaineanu şi Belnzeu în acest vol. al revistei, p. 241.

La Păcalescu, *Lit. pop.*, 83, 103, (o)acină (oiată în rimă cu *deapănă*) o explicat în glosar prin... „ţigancă, prefăcută".

[6] Într'o baladă publicată de Păcalescu, *L. c.*, 296, forma *buchere* (vers 2.) o poate fi tot un derivat din *ocăr* şi care a fost alterat, ne mai fiind înţeles; în glosar se spune că ar însemna „linoasă" — explicaţie improvizată pe care şi-a înscris-o *Dicţionarul Academiei*.

[7] Dalametra, *Dicţ. macedoromân.*; Th. Capidan, *Românii nomazi*, 107; Al. Rosetti, *Cerc. asupra graiului Rom. din Albania*, 82.

[8] *Elem. slav în dial. aromîn*, 70.

[9] *Zeitschrift*, IV, 951.

cunoscută în bulgară etc. După C. Diculescu [1] am avea a face cu un element grecesc, *ὤχρινος < ὠχρός „galben", dar am văzut că *oacăr* are alt înțeles: „cu pete negre". Diculescu se referă, de altfel, numai la explicația lui Viciu („cu pete ruginii"), pentru a găsi un sprijin etimologiei pe care a propus-o, dar nici „ruginiu" nu poate fi explicat din ὠχρός.

În acord cu înțelesul lui, *oacăr* crede că poate fi considerat ca latin, și anume ca derivat din a q u i l u s „de culoare întunecată, aproape negru"; alături de acesta a putut exista compusul *o b a q u i l u s (e atestat numai *subaquilus*), după cum avem *obscr* alături de *ater*, cu înțeles apropiat. Forma mai veche rezultată din *o b a q u i l u s a trebuit să fie **oacer* și aceasta a fost schimbat pe urmă în *oacăr*, prin înlocuirea terminațiunei *-er* cu *-ăr*, în *fircer — furcăr*, înlocuire paralelă aceleia a lui *-en* cu *-ăn*, în *ceareăn*, *mesteacăn* < * *cearcen*, * *mesteaven* etc [2]. Arom. *oacăru* trebue privit atunci ca influențat în partea din urmă de *aurum*, iar forma *ocru* din Siracu e refăcută din bulgărește [3].

ASUPRA UNEI „NEDUMERIRI" DE TERMINOLOGIE LINGVISTICĂ

În critica pe care Al. Rosetti [4] a făcut-o broșurei cu regulele ortografice publicată de Academie, una din observațiile sale (p. 364), referindu-se la art. 27, 29 din broșură, caută să rectifice o greșeală ce i se pare gravă: „Asupra definiției „hiatului", Academia ne lasă nedumeriți. După ce ni se spune că vocalele „se întâlnesc" în hiat, ceea ce e inexact, deoarece vocalele în hiat sînt separate de tăietura silabică și, deci, nu se pot întâlni,..., în alt loc (§ 29) hiarul e definit ca un

[1] *Discoromanie*, IV, 441.

[2] V. Candrea-Densusianu, *Dict. etim.*, a-rul 1089.

[3] Pe lîngă aceasta, trecut dela Aromâni, în bulgară apare *oakâ* „cu pete negre la ochi", redînd astfel, sub altă înfățișare de împrumut, pe *oacăr* și corespunzînd sârbo. βάκρο, alături de neogr. βάκρον (v. C. Höeg, *Les Saracatsans*, II, 114; T. Papahagi, *Gr. și suflet.* II, 264; Capidan, *Dacoromânia*, IV, 951).

[4] *Rev. ist. rom.*, II (1932), 364 urm.

triftong *iea*, în *viaţă*)". Pentru că articolele în chestiune au fost redactate de mine—şi au rămas în broşura tipărită de Academie, pe când pentru altele, modificate sau adause fie de S. Puşcariu, fie de alţii, nu pot avea nici o răspundere — în critica lui Rosetti voi obiecta că nu este de loc o „inexactitate" când am spus că vocalele „se întîlnesc" în hiat. E expresiunea pe care am întrebuinţat-o totdeauna şi mă surprinde că Rosetti o găseşte improprie cât timp şi lingviştii francesi se exprimă la fel: e destul să amintesc că J. Marouzeau în *Lexique de la term. ling.*, 92, defineşte hiatul: „rencontre de deux éléments vocaliques". Când, indirect, mi se reproşează că în cuvîntul *viaţă* aşi fi definit hiatul ca un triftong, nu văd de unde ar reieşi aceasta; în articolul din broşură în care se referă Rosetti am spus: „hiatul *iea* se păstrează în forma *viaţă*" — despre „triftong" nu e de loc vorba acolo. Persist a crede că scrierea *viaţă* e cea justificată, în acord cu hiatul *iea* cum se aude, de fapt, în pronunţare, chiar dacă mulţi zic *viaţă*. Dacă am admite că aceasta din urmă e forma corectă, derivatele ei ar trebui ortografiate: *veţui*, *veţuitoare* (cu *ingheţa*, faţă de *ghiaţă*). Tocmai pentru că asemenea forme nu sînt admise nici de cei care cred că scrierea corectă e *viaţă* (ca *ghiaţă* etc.), e o indicaţie că *viaţă* nu e o impunere ortografică neîndreptăţită şi pedantă.

Ov. Densusianu

Rom. *aldau*

Cuvîntul acesta, care apare mai adesea sub forma aspirată *haldau*, alături de *hîldau*, *hîndau*, *hîndar* şi *hâldur* sau *hândor*, însemnează cînepa grosă, cu cotorul bătos, ce se seamănă prin păpuşoaie şi serveşte de sămînţă. Etimologiile propuse pînă astăzi pentru explicarea lui nu sînt de loc mulţumitoare. Nici tema tracică *aldă* „guimauve", propusă de Hasdeu[1], nici ung. *kender* „cînepă", de care-l apropie *Dicţ. Academiei*, nu se pot lua în seamă.

[1] *Etim. magnum*, 770–773.

Forma primitivă trebue să fi fost *hlindan* (comp. mai sus *hlăndan* și *hildan*), a cărui origine nu poate fi decît vslav. **hlodanŭ* <*hlodă* „virga", conservat în ros. *hludŭ*, sîrb. (dial.) *hlûd*, slov. *hlod*, cch. *chlouď*, pol. (dial.) *chłęd*, *chłąd*[1].

Formele *haldar* și *handur* trebue să fi fost alterate de pe urma contaminării cu vre-un alt cuvînt.

Rom. *bîrăta*

Atît înțelesul acestui cuvînt, pe care *Dicț. Academiei* îl traduce prin „grondor, vociférer; faire des remontrances", cît și forma lui ne conduc de-a-dreptul la lat. vulg. *balatrare „crier", înrudit cu balatro, -onis „acteur de bas étage, cabotin", care apare uneori și cu sensul de „flecar"[2]. Verbul latin s'a păstrat, în afară de limba română, în span. *baladrar* „hurler, crier", port. *bradar* (vport. *bramdar*) „crier, vociférer" și nprov. *bradala* „brailler, meugler, braire"[3]. Tot de aci și cat. *baladrejar* „a striga, a șuiera" <* *baladrar* + -izare.

Cît privește fonetismul, observăm, ca în multe alte casuri, disimilarea celui de al doilea *-r-*, întîmplată întîi în **bîrătru* > *bărăt* și generalisată apoi în toate celelalte forme.

Rom. *brcabăn*

Etimologia lui e considerată ca necunoscută. Dicționarele și lucrările de botanică îl înregistrează, alături de diminutivul *brebenel*, *brebenei*, cu sensul de „corylalis". Ca nume topic, îl găsim, sub forma *Brcabănu*, pîrîiaș în jud. Teleorman și *Balta Brebenilor*, în jud. Dolj; apoi sub forma *Brebina* (rîu, deal și sat) în jud. Mehedinți și (vîrouagă cu apă) în Vlașca.

---

[1] Cf. Berneker, *Etym. Wörterbuch*, 390.

[2] A. Ernout et A. Meillet, *Dict. étym.*, 93.

[3] Meyer-Lübke, *Etym. Wörterb.*, ed. a 3-a, n. 895; W. v. Wartburg, *Franz. etym. Wörterb.*, I, 240.

Diminutivul *Brebenelu* apare ca nume de vîlcea în jud. Olt. Alte derivate, ca *Brebeanca* și *Brebenești* își trag originea dintr'un nume de persoană *Breabăn* sau *Brela)bea*[1], pe care-l întîlnim și astăzi în Oltenia și în Țara Hațegului. Numele plantei, ca și cele topice, derivă dintr'o formă adjectivală vslav. **bobrinŭ* < *bobrŭ*, *bibrŭ* sau *bobrŭ* „castor". Acest animal, odinioară foarte comun în țările noastre, dar acum dispărut cu desăvîrșire, a lăsat destule urme în onomastică și în toponimie, sub forma *Brebu* (o baltă în Dolj, un izvor în jud. Bacău, un bulești în jud. Prahova), dar totdeauna unor nume de ape, pe lîngă care trebue să fi trăit acest animal, după obiceiul lui. Pe vremea lui Dimitrie Cantemir, e posibil să mai fi existat castori în ținuturile noastre, căci autorul *Istoriei ieroglifice* îl desemnează cu numele de *Brebul* pe postelnicul Bornaz, după cum a înlocuit cu alte porecle de animale existente numele celorlalte personagii ale *Istoriei* sale. Se știe că și în toponimia altor țări întîlnim adesea numele acestui animal: *Biberach*, *Biberwier*, în Austria, *Bobrina* și *Brebernica*, în Croația, *Biberka*, în Galiția, *Bebrovo*, în Bulgaria, *Bobrova*, în Moravia etc. Tot astfel, numele de *Bibr-arte*, în Galia și *Bièvre*, în Franța, își trag originea dela numele acestui animal.

Ce privește însă numele de plantă *breabăn*, *brebenel*, nu știm de ce poporul o va fi denumit astfel, punînd-o în legătură cu castorul. Constatăm numai că și în vgerm. această plantă se numește *Bibernuz*, dela *Bîber* „castor". Tratatele de botanică ne arată că această plantă crește prin pădurile umbroase, iar nu pe lîngă ape, cum sînt alte plante ale căror nume derivă din acela al castorului. Dintre acestea vom cita în special rus. *bobrovica*, rut. *bobivnyk*, pol. *bobrek*, ceh. *bobřek*, „menyanthes trifoliata", plantă care crește prin lacuri și mlaștini și e numită la noi „trifoi de baltă". Germanii îi zic *Biberklee*, alterat uneori, prin etimologie populară, în *Bitterklee* și *Nieberklee*, iar în unele regiuni din Franța e numită *trèfle*

[1] Cf. Densusianu, *Graiul din Țara Hațegului*, 74.

de castor[1]. Italienii o numesc *trifoglio fibrino*, şi tot astfel în dialecte: piem. *turfòi febrin*, lomb. *trefòi fibrin*, sic. *trifoglju fibrinu*[2], în care constatăm persistenţa vechei forme latine f i b e r sau f e b e r, înlocuită mai tîrziu prin b e b e r > v. it. *bevero*[3].

Rom. *dibui*

Verbul acesta e întrebuinţat astăzi mai mult cu înţelesul de „a căuta pipăind, a pipăi prin întunerec", mai rar „a găsi după multă căutare" (*cînii dibuiră în sfîrşit un taur sălbatic*, Odobescu), sau „a mirosi" (*unchiu-meu, care dibuia foarte bine poreclele, unuia îi zicea „gămălie"*, Ion Ghica). Sensul cel vechi de „a sta în pîndă, a pîndi prilejul" îl regăsim în cronica atribuită lui Mihail Moxa: *păzeşte-te, că fiiu-tău Leont te dibuieşte să te piarză ca să-ţi ia împărăţia*[4]. Înţelesul acesta din urmă îl are şi bulg. *debnja* „lauern, auflpassen, Jmdn. belauern, beschleichen; heimlich, verstohlener Weise tun", pe lîngă acela de „leise gehen, schleichen, sich heranschleichen"[5] sau *debja* „s'approcher furtivement, s'approcher à pas de loup", alături de *debnja* „marcher à pas de loup; guetter, épier"[6]. Din verbul acesta, care apare în vslav. numai sub forma compusă *udĭbnoti* „beschleichen"[7] şi care n'a lăsat urme în celelalte limbi slavice, trebue să derive curînd românesc. Forma primitivă trebue să fi fost **debui*, care a suferit probabil influenţa lui *dibuci*, dacă nu cumva acest adjectiv însuşi, a cărui origine e necunoscută, va fi şi el derivat din acest verb.

---

[1] Ph. A. Nemnich, *Allgemeines Polyglotten-Lexicon*, II, 556.
[2] G. Penzig, *Flora pop. italiana*, I, 209.
[3] Meyer-Lübke, *op. cit.*, 1012; W. v. Wartburg, *op. cit.*, 304.
[4] *Cuvente den bătrîni*, I, 300.
[5] Iv. Miladinov, *Bulgarisch-deutsches* Wört., Sofia, 1927, p. 159.
[6] N. Markoff, *Dict. bulgare-français*, 155.
[7] Berneker, *op. cit.*, 191.

ROM. *dichici*

Aşa se numeşte, în Moldova, unealta cizmarului cu care face flori pe talpă sau pe căpută. Tiktin îl înregistrează cu observaţiunea că originea lui e necunoscută. Termenul acesta, ca şi mulţi alţii întrebuinţaţi de cizmari, e împrumutat din ungureşte, unde *dikics* însemnează „Kneif, Kneip, Schusterkneif, Werkmesser, Schneidekneif[1]". Înţelesul acesta se apropie mai mult de acela care i-a fost comunicat lui Tiktin pentru *dichici* „Art Messer zum Riemenschneiden", diferit de acela cu care e explicat de Al. Vasilin şi Gh. T. Kirileanu, în glosarul scrierilor lui Creangă[2].

ROM. *gripcă*

Ca exemplu de aferesa lui *o-*, confundat cu articolul nedefinit, se cita până acum numai cazul *strachină* < **ostrachină* <gr. (σκάφη) ὀστράκινα.

Un alt exemplu ni-l oferă *gripcă* „racloir", care nu e altul decît bulg. *ogribka* „espèce de racloir" <*ogriban* „racler, nettoyer tout autour".

ROM. *junelnic*

Întrebuinţat de obicei cu înţelesul de „un fel de plasă sau sac de pescuit"[3], mai are însă şi sensul de „un fel de coş mare de nuiele împletite în care se păstrează peştele viu, prins cu alte instrumente"[4]. E deci identic cu bulg. *živelnikă* „locul unde se ţine peştele viu în apă", înregistrat de dicţionarul lui Gerov şi care derivă din *živŭ* „viu".

ROM. *paţachină*

Numele de *paţachină* „rhamnus catharticus", cunoscut şi sub forma *pamachină*, e identic cu cel aplicat ca termen de

---

[1] M. Balázi, *Ungarisch u. deutsches Wört.*, I, 171.

[2] Ed. „Minerva", 1906, p. 424.

[3] Dr. Gr. Antipa, *Pescăria şi pescuitul*, 423, 687.

[4] *Ibid.*, 535.

ocară unei femei desfrînate. Sensul acesta din urmă, egal cu „putoare", e împrumutat dela numele arbustului, al cărui lemn răspîndește un miros foarte neplăcut, din care cauză e și numit de Italieni *legno puzzolente*.

Forma originară a numelui plantei e *pamachină*, cuvînt împrumutat din sîrb. *pasjakovina* „Kreuzbeere, rhamnus catharticus" [1] < *pasjak* „stercus caninum". Dela Croați au împrumutat Friulanii termenul *bazarele* [2], cu care designează acest arbust. E interesant de constatat că forma friulană presintă același *b* inițial pe care-l constatăm și în forma rom. *bapachină*, pe care o găsim la Brătescu-Voinești [3] și la Pamfile [4].

Rom. *seca* „a tăia"

Nu vedem nici un motiv pentru care verbul latin *secare*, păstrat în toate limbile romanice, să fi dispărut numai în limba română. Îl regăsim într'adevăr în locuțiunea *mă seacă la inimă* sau *la ficați*, al cărei înțeles propriu e „simt o durere ca și cînd m'ar «tăia» cineva cu cuțitul la inimă sau la ficați". Că aceasta e sensul adevărat, și nu altul, ne-o dovedește expresiunea sinonimă *mă taie la inimă*, întrebuințată, între alții, de Nic. Gane: *cînd văzui pe tata răzimat de ușorul ușei... simții... că mă taie la inimă* [5]. Această expresiune e identică cu bulg. *sărdce me séče* [6], în care *séče* înseamnează și el „taie". Verbul *seca* < *secare* a dispărut cu timpul din pricina omonimiei cu *seca* < *siccare*.

---

[1] V. Șt. Karadžić, *Lexicon*, s. v.

[2] G. Pontig, *op. cit.*, I, 404.

[3] *Întunerec și lumină*, 14: „restul grădinei e numai tufișuri dese de lemn câinesc, de bățachină și de rugi".

[4] *Cromatica poporului român*, 55: „se iau 50 dramuri cimeș, 8 dramuri *bățachină* și 8 dramuri tirigie".

[5] *Nuvele*, ed. Alcalay, II, 21.

[6] Gerov, *Речникъ*, II, 310.

Rom. *toropală*

Cuvîntul acesta, care însemnează „ciomag, măciucă", e atestat pentru prima oară la Dosoftei: *apoi-l spînzurară şi-l băturâ cu toropale*[1]. Cu acelaşi înţeles îl întrebuinţează adesea Alecsandri, d. e.: *ce v'aşi mai lua cu eu toropala, cotiţenilor, de aşi fi în locul boierului*[2]. Originea lui au căutat-o întîi Cihac, apoi Tiktin, în verbul *toropi* „a dobori", a cărui etimologie n'a fost pînă acum elucidată.

Originea lui *toropală* este însă cu totul alta. Gr. şi ngr. ῥόπαλον, cu articol τὸ ῥόπαλον, însemnează, ca şi cuvîntul românesc, „massue, trique, bâton plus gros par un bout". Noi am împrumutat acest termen dela Greci, în epoca prefanariotă, sau poate cu mult înainte, aglutinîndu-i articolul, întocmai cum am procedat cu *omidă* < ὁ + μίδας.

Forma *toroipan*, întrebuinţată adesea de Ispirescu, şi care are exact înţelesul lui *toropală*, pare a fi o alteraţiune a acestuia din urmă.

L.-A. CANDREA

CU PRIVIRE LA ASIBILAREA LUI *k'* ÎN LIMBA ROMÎNĂ

Într'un studiu consacrat palatalisărei lui *c, g* în latina balcanică, P. Skok se ocupă şi de tratamentul acestor sunete în limba română[3].

Studiul se întemeiază pe întregul material de cuvinte de origine latină intrate în slavă în epoci diferite; o parte din aceste cuvinte sînt atestate în slava comună, iar altele în slava de sud (slovenă şi serbo-croată). O mare parte din cuvintele studiate sînt nume proprii şi toponime, moştenite dela populaţia romanizată de pe coasta Adriaticei.

[1] *Viaţa şi petrecerea sfinţilor*, Oct. 10.

[2] *Teatru*, p. 1658.

[3] *Zur Chronologie der Palatalisierung von c, g, qu, gu vor e, i, y, ĭ im Balkanlatein*, în *Ze. f. roman. Phil.*, XLVI (1927), 385-410; *cf.* Lt., *Zum Balkanlatein*, I şi III, *ibid.*, XLVIII, 398-413; L, 502-512.

Skok împarte materialul de cuvinte în trei categorii, după tratamentul suferit de oclusivele *c* și *g*.

Primele două categorii conțin cuvinte intrate în slavă la epoci succesive; în aceste cuvinte, oclusivele velare latine au suferit întîia și a doua palatalisare slavă:

I. lat. *c* + *e(i)*, *cy* > sl. *č*: lat. c e r e s e a > sl. com. *črěša*, s.-cr. *trešnja*; lat. D y r r a c h i u m > s.-cr. *Drač* (n. top.) [1].

II. lat. *c* + *e(i)*, *cy* > sl. *ts* (notat *c*): lat. a c ē t u m > sl. com. *octŭ*; lat. C y p r i a n u s > s.-cr. *Ciprota* (1372, Zara).

Cuvintele din acest fond sînt, prin urmare, slave comune; ele apar, în afară de slava de sud, și în celelalte limbi slave [2].

Dimpotrivă, cuvintele din categoria a treia, pe care o vom examina mai departe, sînt atestate numai în serbo-croată. În cuvintele din această categorie, oclusiva velară surdă a fost păstrată neatinsă:

III. lat. *c* > s.-cr. *k*: lat. c i r c i n a t a (insula) > s.-cr. *Kȑkmata* (insulă, arhipelagul Zara); lat. C o r c y r a > s.-cr. *Krȑkar* (sec. al X-lea); lat. u r c e o l u s > s.-cr. *orkulić* „sticlă, flacon".

Ce concluzii trebue trase din cercetarea tratamentului diferit suferit de *k* în categoriile de cuvinte înșirate mai sus?

Pentru categoriile I și II, slaviștii sînt de acord să admită că împrumutul de termeni latini s'a făcut atunci cînd

---

[1] S.-cr. *krša* (< c r e s c e m) nu poate fi explicat prin venețiană (Skok, *loc. cit.*, XLVI, 391-393; L, 507), pentru că cuvîntul apare, în afară de serbo-croată, în cehă și în poloneză; cu *g*, *pogača*, atestat în v. slavă (slov., sîrb. *pogača*, pol. *pogácza*), cuvîntul a fost împrumutat prin intermediar germanic: tratamentul lui *k*, în aceste cuvinte, reproduce pronunțarea aspirată și sonorizată a lui *c* în latina medievală vorbită de acei care au transmis aceste cuvinte Slavilor (cf. A. Meillet, *Bulletin de la Soc. de linguistique de Paris*, XXIX (1929), 224; D. Scheludko, *Balkan-Archiv*, III, (1927), 269 urm. și Kr. Sandfeld, *Linguistique balkanique*, Paris, 1930, 54).

[2] Cu excepția numelor proprii și topice de pe litoralul Adriaticei, care se regăsesc numai în sîrbo-croată.

oclusiva velară fusese asibilată [1]. Filiera lui *k* (+ *e*, *i*)[2] fiind (1) *ky*> (2) $k^{i}y$> (3) *ty*> (4) t^{s}_{ts} sau (4) t^{s}_{ts}, slava a împrumutat termenii latini respectivi atunci cînd oclusiva velară se afla în etapa a patra de evoluţie. Dimpotrivă, tratamentul oclusivei velare în cuvintele din categoria a treia probează că Slavii, atunci cînd au pătruns pe ţărmurile Adriaticei, au găsit pe *c* latin neasibilat.

Prezenţa acestui fonetism arhaic chiar în sec. VI-VII, faţă de celelalte regiuni romanice care inovase, s'ar explica, după Skok, prin influenţa limbei vorbite în oraşele romane de pe litoralul Adriaticei, în care pronunţarea cu *k* ar fi fost menţinută de latina scrisă [3]; pe de altă parte, Skok arată că trebue ţinut samă de influenţa pronunţării greceşti, care nu cunoştea asibilarea lui *k*; într'adevăr, dominaţia bizantină s'a menţinut pe litoralul dalmatin pînă în secolul al XI-lea.

În toate cazurile, fonetismul particular al cuvintelor din categoria a treia se explică în mod mulţumitor, dacă ţinem samă de tratamentul lui *c* lat. (+ *e*, *i*) în albaneză şi dalmată [4]; în aceste două limbi, *c* nu a fost asibilat: alb. *kën*, vegl. *knou* <canem; alb. *kjel* <caelum, vegl. *kojna* <cena; alb. *pa'kënë*, vegl. *plaknr* <placere, etc.

Lămuririle lui Skok nu justifică, însă, concluzia sa privitoare la tratamentul lui *c* şi *g* lat. în română; după Skok, asibilarea acestor sunete ar fi posterioară secolului al VII-lea [5]. Afirmaţia aceasta e cu atît mai neaşteptată, cu cît nimic nu ne îndreptăţeşte să tragem o concluzie de ordine cronologică din tratamentul diferit suferit de oclusivele velare, pe de o parte în cuvintele latine din categoria a treia atestate numai

---

[1] Cf. Skok, loc. cit., XLVI, 409.

[2] Palatalizarea lui *k*, în această situaţie, datează din epoca preistorică a latinei; cf. Rosetti, *Recherches* etc., 106.

[3] Cf. G. Weigand, *Balkan-Archiv*, III, 235.

[4] Cf. tratamentul diferit al lat. coccinus> alb. *kuk'* „roşu", s.-cr. *kȍdenjen* (cf. *Kud*, n. pr., 1335 şi adj. *kȍdeno*, Skok, *loc. cit.*, XLVIII, 398), ar., megl. *coaţin* (*coaţ* *coaţină* „nu poate suge pe cap").

[5] Skok, *ibid.*, XLVI, 400; L, 311.

în serbo-croată (v. mai sus) şi, pe de altă parte, în cuvintele latine din limba română, în care oclusivele velare au fost asibilate.

Cauzele neasibilării lui *k*, pe coasta Adriaticei (în Dalmaţia şi în insulele apropiate), reiese din ce am spus mai sus: tratamentul este pur local. Tratamentul din română se explică, în primul rînd, prin criteriul geografic. În consecinţă, păstrarea lui *k* neasibilat, pe coasta Adriaticei, nu probează că oclusiva velară rămăsese neasibilată în limba română, în momentul cînd Slavii au pătruns pe coasta dalmaţină [1].

2. Ocupîndu-se de tratamentul *ts* din aromînă şi meglenită, provenit din asibilarea lat. *c* (+ *e*, *i*), Skok îi atribue o origine grecească [2]: pronunţarea *ts* ar fi fost substituită pronunţării *tš*, din romîna comună, pentru că medio-greaca nu poseda fonemul *tš*.

În afară de consideraţiile de natură fonetică, ce se opun acestei explicaţii [3], ea trebue respinsă pentru motivul că fonemul *tš* există în aromînă (*tšiucă*, *măcătšucă*, etc.). Dacă *tš* ar fi fost necunoscut, în aromînă, ar fi trebuit ca *ts* să fi fost substituit lui *tš* în toate cuvintele care conţineau acest sunet. Păstrarea lui *tš*, în cîteva cuvinte, probează deci că prezenţa lui *ts*, în aromînă, trebue explicată într'altfel.

De fapt, etapele *ts* şi *tš* ale asibilării lui *c* latin nu se explică una prin alta (*tš* > *ts*), ci derivă amîndouă dintr'o etapă comună, precedentă, *ty* [4]: $ky > \overset{\check{}}{ky} > ty \rightarrow \begin{matrix} \overset{s}{ty} > ts \text{ ar.} \\ \overset{\check{s}}{ty} > tš \text{ dr.} \end{matrix}$

---

[1] G. Mayer, *La pronuncia della c latina nei riflessi slavi meridionali*, în *Arch. glottologico it.*, XXIV, sez. neolatina, p. 1-18, care ajunge la acelaşi cunoscut. Am cunoscut acest studiu după redactarea prezentului articol, care era gata de tipar în mai 1932.

[2] *Loc. cit.*, XLVIII, 402, n. 3; 410.

[3] Rosetti, *op. cit.*, 108-109.

[4] Id., *loc. cit.* Problema a fost examinată din nou, în timpul din urmă, de T. Papahagi (*Grai şi suflet*, I, 208-218), Th. Capidan (*Meglenoromînii*, I, 130-132) şi Ov. Densusianu (*Grai şi suflet*, II, 373-376). Singur ar. *ţoarie* ar face dificultate pentru dezvoltarea lui *ts* din *ty*, dacă *ţ* iniţial (< *c*), în

Ar. (şi megl.) *ţ* reprezintă deci o transformare naturală a lui *c* de origine latină, fără ca să fie nevoie să apelăm, pentru a explica acest fonetism, la o influenţă străină.

Al. Rosetti

CONTRIBUŢIE LA „INFLUENŢA ORIENTALĂ"

Cele mai multe din notele care urmează mi-au fost sugerate de diverse expresii întîlnite în studiul Părintelui L. Ronzevalle, *Les emprunts turcs dans le grec vulgaire de Roumélie et spécialement d'Andrinople*, extras din *Journal Asiatique*, 1911 (cifrele citate între paranteze se referă la paginile extrasului, apărut la Paris în 1912).

apa, în interjecţia *hop apa*, cu care se saltă copiii pe genunchi sau se ridică în braţe, nu e, sau cel puţin nu a fost la origine, romînescul *apa*, ci t. *paša*; cf. t. *paša*, ngr. πασᾶ, în expresia *hoppala, paša*, gr. *ἁππαλᾶ, πασᾶ* „petit cri que l'on pousse pour faire lever quelqu'un, surtout un petit enfant, pour le faire danser sur les genoux" (p. 87).

bageac, *bageaci* „cos, horn" este derivat de obicei din t. *bağa*. Terminaţia a fost explicată de Şăineanu, *Dicţ. univ.*, s. v., ca influenţată de *hogeag* (cf. şi *Dicţ. Acad.*). Cu toate acestea, în *Influenţa orientală*, introd., XLVII, L. Şăineanu presupune că trebue să existe şi în turceşte o formă terminată în *-k*. Această formă există într'adevăr : cf. t. *bağak*, ngr. *bαγάκι* „jambe" (p. 43). Pentru diferenţa de înţeles, comp. rom. *furloi* „burlan, picior" şi *turcac*, dacă etimologia dată de Candrea (*Enciel.*, s. v.) e justă (gr. σῦριγξ).

---

acest cuvînt, e dator it într'adevăr asimilării consonantice *s—ti* > *š—ti* (*înnoriţie*); fonetismul lui *pouric* ar atesta, deci, prezenţa lui *ti* (<*k*) în aromînă. Nu este exclus, însă, ca trecerea lui *s* la *š* să poată fi explicată într'altfel; în toate cazurile, acest tratament nu ne obligă să modificăm explicaţia dată mai sus pentru nr. *ţv* (<*ty*). Cf. Kr. Sandfeld, *Ling. balkanique*, 103, care, după ce aminteşte explicaţia lui Skok (loc. cit.), adaugă: „Il faut pourtant observer que l'aroumain a gardé intact *ti* dans les combinaisons *tiu* et *tău* sortis de *tiŭ* et *tiŭ*".

ciochie sau *ciachie* „ențit prost" (*Dicț. Acad.*; mărturisește *ceachie* la N. I. Dumitrașcu, *Bunuiac, povești ostenești*, București, „Ancora", p. 81; auzit și de mine în Ialomița, sub forma *ciachie*; neexplicat pînă acum) reproduce pe t. *čaky*, ngr. τσάκης „couteau de poche vulgaire, acheté à vil prix" (p. 74). Pentru forma *ciochie*, trebue poate să plecăm dela un original grecesc, căci, afară de cei din Rumelia, Grecii nu pot pronunța pe *y*, pe care-l înlocuesc cu *i* (p. 17).

chiosc, cuvînt ales în trebuințat, mai cu sumă în București, cu porecle; neînregistrat de dicționare. Pare să fie t. *köşe*, ngr. κιόσκι; „imberbe ou à poils très clairsemés" (p. 151).

cuşcuş „pastă alimentară în formă de bobițe" este explicat prin t. *kuskus*, dar originea lui *ş* a rămas misterioasă. Grecii din Rumelia pronunță κουσκούσι „pâte en petits grains" (p. 138; cf. și p. 11). E posibil ca ei să fi introdus la noi cuvîntul. Dar s'ar putea susține că *-us* final a fost influențat de sufixul *-uş* și că, la rîndul lui, l-a influențat pe *-us-* din silaba inițială.

geamandură „semn (în genere în formă de butoi) care arată locurile primejdioase într'o apă" (*Dicț. Acad.*, fără explicație). Cf. t. *şamandıra*, ngr. *ζαμανδούρα* (<ngr. vulg. σημαντούρα) „bouée d'amarrage ou d'éclairage" (p. 100).

ghioci „un fel de căruță" e derivat din t. *göč* „mutare, transport". Dar cuvîntul pare să aibă și în turcește înțelesul de „căruță", ca și ngr. *γκιότσι*: „grand chariot, à bords très relevés et évasés, pour le transport de la paille; sert aussi pour les déménagements. Sens premier du mot: déménagement, migration; acception inusitée en grec" (p. 149). Schimbarea de înțeles se explică ușor: „un transport" devine „conținutul unei căruțe", apoi „o căruță".

Alături de *haide*, circulă în Moldova formele *hade*, *hadi*, cu același înțeles. Am auzit adesea *hadi bre*! Comp. t. *hade*, ngr. *ἅδε*, *ἅδι*, *ἄιδε bpt* „allons" (p. 171).

hopşa, interjecție (neînregistrată de dicționare) care se utilisează cînd ajuți un copil să se ridice. Cf. t. *hopşa*, ngr. *ὁπσάλα* „petit cri que l'on pousse pour faire lever quelqu'un, surtout un petit enfant" (p. 87). „Le même terme (*hop*) devient

λώπαλα, quand on a aidé un enfant ou une personne infirme à se lever" (p. 173).

iadeș provine din t. *iades*, dar *ș* rămîne obscur (cf. şi maced. *indeș*). Mă mulţumesc să semnalez gr. rumel. γιαδὲς (p. 173 ; cf. mai sus, sub *cupcaș*).

iavaș „încet", nefiresc înregistrat de dicţionare; v. *iavaşi*, *iavaşi*, Ciauşeanu, *Glosar*, p. 5. Din t. *iavaș*, care se întrebuinţează repetat, ca şi în rominește: *iavaș*, *iavaș*, ngr. γιαβάς, γιαυάς (p. 175).

lastic „un fel de cauciuc din care se făceau haine în secolul trecut". În judeţul Ialomiţa (com. Reviga) am văzut acum vre-o cincisprezece ani un costum de lastic pe care-l păstra un bătrîn pentru înmormîntare. Mai curînd decît din engl. *lasting*, cum susţine Tiktin, trebue derivat din t. *lastik*, ngr. λαστίκι „cauciuc" (p. 154).

E posibil ca *lustru* să fie împrumutat din Occident, cum se pretinde, dar e greu de crezut că *lustragiu* e alt ceva decît ngr. λουστραδόρος „cireur de souliers" (p. 155).

Mai curînd decît din it. *mostra* (Tiktin) sau din germ. *Muster* (Şăineanu, *Dicţ. univ.*), *mostră* vine din t. *mostra*, ngr. μώστρα „échantillon" (p. 166), care la rîndul lor vin din italieneşte.

Alături de *năut* (t. *nuhud*), există şi *nohot*, *nout* (Tiktin), pentru care cf. ngr. νοῦτ „pois chiche" (p. 168). Pentru deschiderea vocalei, se mai poate compara *cobur* <t. *kubur*; *fodul* pentru *fudul* (*Dicţ. Acad.*; cf. şi Şăineanu, *Influenţa orientală*, I, 175); *moflus* <t. *muflus*; *fetil* pentru *fitil* (Ialomiţa); *berlic* <t. *bîrlik*.

otuzbir, *hotozbir* „violent, nebun", cunoscut în toată Muntenia : *ce vii nșu ca otuzbir? A luat-o peste cimp, ca hotozbir*, etc. Se mai spune şi *a porni cu otuzbir* „a întrebuinţa maniera forte". Nu am întîlnit niciodată forma articulată. Dicţionarele nu înregistrează cuvîntul, dar cf. la Şăineanu, *Infl. or.*, II, 158: *otuzbir* „un fel de joc cu 31 de cărţi". Originalul este t. *otuz bir* „treizeci şi unu". Pentru schimbarea înţelesului, se poate compara expresia noastră populară *a trage peste treizeci şi unu* „a da greş, a nimeri prost", care vine tot dela jocul de cărţi.

pisică. Fără a avea pretenția să lămuresc aici originea acestui cuvînt, semnalez paralelele: t. *pisika*, ngr. πσίκα (p. 69), țig. asiat. *pisik*, *pisik*, *poik* (Sampson, *The Dialect of the Gypsies of Wales*, s. v. *maĕka*), breton *bisik*, *pisik*, care trebuie adăugate la Densusianu, *Grai și suflet*, I, 54.

țuhal „sac". Cf. t. *čuval*, ngr. τσουβάλι „sac" (p. 77); cf. și t. *ǒoha* „drap" (p. 78), *čul* „tapis" (p. 79; rom. *țol*?). Dar cum s'ar putea explica ț pentru č? Vezi și *ciolțar* (Șăineanu, *Influ. or.*, I, 131).

Alături de *gardă*, *gardist*, există *vardă*, *vardist*, pe care *Dicț. Acad.* le derivă din rusește sau din ungurește. La Galați, birjarii strigă, sau cel puțin strigau pînă acum vre-o cîțiva ani, *varda!* cu înțelesul de „la o parte". Interjecția aceasta există în turcește, *varda*, și în grecește, βάρδα „gare, attention à vous!" (p. 170).

Trebue să mai amintesc și două cuvinte de origine românească în graiul Grecilor din Rumelia:

βρασάϊ „roiture" (p. 62) pare să fie rom. *Brașov*, *cărută brașovenească*.

mamaliga a fost semnalat în turcește (Șăineanu, *Influ. or.*, introd., XXXV); el există, sub forma μαμαλίγα „farine de maïs bouillie avec de l'eau et du beurre; en général brouet pâteux" (p. 165), și la Greci.

ROM. *frater*

În *Nom d'agent et adjectif en roumain*, 83, am explicat cuvîntul românesc de argot *frater* „poire, bête" prin germ. *Freier* „logodnic".

Ov. Densusianu, în *Grai și suflet*, IV, p. 406, contestă explicația aceasta, pe care o înlocuește prin aceea de „pierdevară, om de nimic", iar pentru etimologie pornește dela germ. *Freiherr* „baron".

Am auzit de nenumărate ori cuvîntul *frater* și totdeauna cu înțelesul de „prost, care se lasă prostit, victimă". Cu această accepțiune l-am întrebuințat și eu totdeauna.

Originea lui nu poate fi germ. *Freiherr*, cît timp *Freier* e cunoscut în l. germanii cu înțeles care poate explica pe *frajer*. Dovadă ce găsim la Erich Bischoff, *Wörterbuch der wichtigsten Geheim- und Berufssprachen*, Leipzig, fără dată; autorul traduce pe *Freier* prin „zu Bestehlender, für den Dieb Vogelfreier (Gaunersprache)". Evident că Bischoff vede, drept etimologie, adjectivul *frei* „liber" (cf. și rom. mold. *fraicomisor*, cu înțelesul de „vraiște").

Explicația mea este însă sprijinită de o formă paralelă pe care o găsesc în același volum: *chûssen* (abr. *chithin*) „Betrügen, Betrugene" (Gaunersprache). Cf. și rom. argotic *hușân* „prost, bleg". Este ușor de văzut cum, într'un anumit mediu, acela care se oferă să ia în căsătorie o femeie este considerat ca o „gîscă de jumulit".

Rom. *iepar*

Discutînd originea cuvîntului *iepar*, am semnalat (*Romania*, LI, 555) prezența lui în Ialomița și Ilfov. Se poate preciza astăzi că acest cuvînt este răspîndit pe o suprafață mult mai mare. În adevăr, el a fost semnalat în Covurlui, în Dîmbovița, în Olt și în Vîlcea, de Sever Pop, *Dacoromania*, V, 201. L-am mai găsit pomenit și într'un lexic din grainl pungașilor, publicat în *Dimineața* din 21 nov. 1906: *iapar* „hoț de cai".

Rom. *neam* „de loc"

Particula *neam*, întrebuințată mai cu seamă în Oltenia pentru a întări o negație, ar putea fi tradusă prin „de loc, cîtuși de puțin".

Se știnie de obicei că acest cuvînt este identic cu *neam* „familie, rudă" și că vine din ung. *nem* „speță, gen". Schimbarea de înțeles ar fi deci asemănătoare cu cea din fr. *pas*, *point* etc. (v. d. e. Tiktin, s. v.).

Exemplele pe care le citează Tiktin par că îndreptățesc următoarea explicație: *nu-i găsi neam de tină*; *făr' de neam de*

ban în pungă. Dar aceste exemple sînt destul de speciale şi s'ar părea că nu sînt alese tocmai ca să susţină etimologia propusă. De obicei, *neam* se întrebuinţează singur, fără *de* înainte : *nu i-a mai dat Turcului neam, nici arnici, nici sare* (Vîrcol, *Grâul din Vîlcea*, 63); *nu ride neam : caută 'n dreapta, caută 'n stînga, neam; cît despre fructe, neam*, etc. Aceasta este valoarea lui *neam* în Oltenia, regiunea care-l întrebuinţează cel mai mult.

După cum se vede, trebue să socotim că *neam* are înţeles adverbial şi că e întrebuinţat independent de restul frasei, ca şi turcescul *âc* sau ţigănescul *camé*. Pornind dela aceasta, îi găsim o etimologie mai verosimilă decît cea admisă; în afară de *neam* „speţă", limba ungară mai cunoaşte forma *nem* „nu", care se ştie că e negaţia obişnuită.

Cît despre expresiile ca *neam de tină, neam de ban*, ele ori sînt independente de oltenescul *neam* şi trebue înţelese ca „nici un soi de ...", ori sînt o imitare greşită a expresiilor oltenești, în regiunile unde *neam* „nu" era necunoscut.

Rom. *stel*

Este numele care se dă animalelor „cu stea în frunte" (Tiktin; Damé, *Terminologia*, 48; în Ialomiţa l-am auzit numai pentru cai). Cum derivatul acesta nu se poate explica în româneşte, e probabil că avem aici un element de origine latină: *stellena, paralel cu stellatus „înstelat".

Expresia „cu capul gol"

Într'un cîntec haiducesc, culeş în judeţul Gorj de T. Gilcescu, întîlnesc expresia aceasta:

Bagă mîna su prîsnel.
Ia la bani cu capul gol [1],

[1] *Grai şi suflet*, V, 115.

Autorul nu dă nici o explicaţie asupra acestei expresii, care nu e prea cunoscută. S'ar putea crede că e vorba de un semn de respect faţă de biserica în care se petrece acţiunea. În realitate, înţelesul este „cu înfrigurare, cu zor, din plin". În judeţul Ialomiţa am auzit adesea fraze ca aceasta: *cară oamenii la ciurlani cu capetele goale*. Vezi şi *Şezătoarea*, XIII, 181: *muncia unchiaşul de zor, cu capul gol* (Vîlcea).

Originea ei trebue căutată, evident, în faptul că ţăranul român nu iese niciodată din casă cu capul gol (afară de cînd i-a murit nevasta). Aşa dar, a face o acţiune cu capul gol înseamnă a o face cu atîta grabă încît să nu-ţi mai rămînă timpul să-ţi iei căciula înainte de a ieşi din casă.

Al. Graur

Formele de imperativ *duce-vă-ţi* etc.

Cîteva din monografiile dialectale au relevat pentru persoana a 2ª pl. de imperativ forme ca *duce-vă-ţi*, *face-vă-ţi*, în care pronumele personal este intercalat între tema verbală şi desinenţă.

Particularitatea aceasta am auzit-o şi eu în Prahova şi Argeş, extinsă la mai multe verbe. În Prahova, la *bate* în expresia: *bate-vă-ţi capul*; *şterge*, în expresia: *şterge-vă-ţi mîinile*; iar în Argeş: *întinde* (cf. *Grai şi suflet*, V, 265: *tinde-vă-ţi*). *Întoarce* apare şi el uneori la fel: *întoarce-vă-ţi*[1]; de asemenea *a plînge*[2]. Se vede deci că în special verbele de conjugarea a treia au primit această intercalare a pronumelui personal.

Într'o şedinţă de seminar, Ov. Densusianu se gîndia la o explicare pornind dela forma inversată de viitor *duce-vi-veţi*, care ar fi favorisat schimbarea lui *duceţi-vă* în *duce-vă-ţi*.

Cred însă că plecînd dela forma inversată de condiţional s'ar putea mai bine explica seria *duce-vă-ţi* etc. Cum *duce-*

[1] Tocilescu, *Mat. folkl.*, 349.

[2] Şandru şi Brînzeu, *Printre ciobanii din Jieţ*, în această revistă, V, 323.

v'afi, face-v'afi, intoarce-v'afi sînt des întrebuințați în expresiuni ca *duce-v'afi mai repede, intoarce-v'afi mai curînd*, s'a putut ușor să devie imperative, cît timp ideea de dorință putea duce spre aceea de poruncă.

Cu timpul, din regiunile în care aceste forme au fost întrebuințate foarte des ele au venit să influențeze și pe cele ce păstrau totuși desinența în mod obișnuit și atunci s'au produs prin încrucișare forme hibride ca acelea înregistrate în Gorj de T. Gilceseu [1]. Mai tîrziu, *să-ți* s'a simțit ca desinență a pers. a 2-a pl., dovadă circulația formelor *spălați-vă-ți* în Gorj, *sculați-vă-ți* în Țara Oltului, pe care de altfel le-am auzit și eu în Prahova.

Fenomenul pare să fi luat naștere peste munți și de acolo s'a întins în Oltenia, Muntenia și Moldova, căci acolo apar mai des formele inversate—mai ales cînd din Țara Oltului s'au înregistrat de T. Dinu [2] și V. Haneș [3] și forme ca *duce-se-ți, aduce-le-ți* ce fără context s'ar putea interpreta drept condiționale.

Rom. *dingă — dingi, pingă — pingi*

Pentru a-i explica cresc că trebue să plecăm dela forme în care *lingă* prin construcțiuni sintactice pierdea pe *l* inițial. Expresiuni ca *adu-l lingă mine* sau *pune-l lingă mine* puteau ușor deveni *adu-l ingă mine*, și mai departe: *stă ingă mine*.

În cazuri cînd acest *ingă* era precedat de *pă* < *pe* atunci *pă ingă* devenia *pingă*; același lucru se întîmpla și cînd avea înaintea lui *dă* < *de*: *dă ingă* > *dingă*. Partea inițială din *pingă* se confunda cu *prin* resultat din *prin* < *prin*, după ce pierduse pe *r* prin disimilație. Ne explicăm atunci și de ce alături de *pingă*, *dingă* circulă forme ca *pingi*, *dingi*, care nu sînt decît reacțiuni de hipercorectism.

Alexandrina Ștefănescu

[1] *Grai și suflet*, V, 88.

[2] *Grai și suflet*, I, 116.

[3] *Din Țara Oltului*, 61.

ROUM. *bindisi*

Du mot d'origine persane *bende*, signifiant exclusivement „serf, esclave" (et non pas „soin, souci", comme l'affirme L. Şăineanu[1]), on n'a jamais formé en turc un verbe qui ait pu donner naissance au verbe roumain *bindisi* „daigner". L'origine de celui-ci doit être cherchée à l'aoriste turc *beyendi* du verbe très commun *beyenmek* „daigner, plaire, agréer".

ROUM. *boştur*

Les Roumains ayant entendu l'expression turque *boš-tur* „il, elle est vide", ils l'ont employée telle quelle, en la prenant pour un simple adjectif signifiant „creux, sec", tandis qu'ils auraient dû en supprimer la dernière partie *tur* „est" et ne maintenir que le mot *boş*, comme adjectif. L'interprétation de L. Şăineanu[2], d'après laquelle *tur* signifierait „ici", doit donc être écartée.

ROUM. *coşcov*

L'origine de ce mot, avec le sens de „creux" et par extension „boursouflé", qui a donné naissance même au verbe *coşcovi*, n'a pu être établie par nos devanciers à cause de leur connaissance imparfaite du turc. La simple consultation d'un dictionnaire n'était pas suffisante pour y trouver l'équivalent de la forme roumaine. Il s'explique pourtant facilement, puisqu'il s'agit d'un superlatif, propre à la langue turque, provenant du mot *kof* „creux, vide". La forme *kos-kof* signifie en turc „tout à fait creux, vide", exactement comme la forme turque archiconnue *kos-koca* „tout à fait grand".

ROUM. *undrea*

Employé aussi sous la forme *andrea*, avec le sens de „grosse aiguille, carrelet", il montre bien par sa forme qu'il

[1] *La Influenţa orientală*. II, 52.

[2] *Ibid.*, II, 50.

a été emprunté au turc. En effet, dans tous les dictionnaires de la langue turque figure *ayĭndăre* ou *ayendere*, signifiant „aiguillon" (l'instrument dont on pique les bœufs). D'ailleurs, pour la notion de „carrelet" les Turcs n'ont pas un mot propre; ils emploient la forme persane *čoval-duz*, dont le sens littéral est celui de „coud-sacs".

Le mot roumain a donc conservé son acception primitive, tandis que le turc *ayĭndăre* ne la connaît plus et n'a actuellement qu'une signification plus restreinte, mais d'une analogie parfaite.

G. Ionu

ASUPRA FORMEI *amirosnă* DIN GRAIUL SĂCELEAN

Cînd Th. Capidan s'a ocupat de această formă [1], a lăsat a se înțelege că, la o întrebare a sa, ași fi pus la îndoială întrebuințarea ei în graiul săcelean. Nu mi se pare atribui această cît timp am vorbit despre *amirosnă* într'o nuvelă pe care am publicat-o în *Semănătorul* și cuvîntul, de tot rar, i l-am comunicat lui S. Pușcariu, cum se poate vedea din *Dicționarul Academiei*, I, 150. Pentru că e pe cale să dispară, viu să aduc alte confirmări pentru întrebuințarea lui deasă altădată [2]. Cu înțelesul de „cucoană mare, care stă toată ziua și nu face nimic, ci numai poruncește" l-am auzit dela răposatul preot Victor Popea, din Satulung, care-l știa dela mama lui, preoteasa Voica Popea, născută la 1810 și moartă la 1900. L-am mai auzit dela mama mea: cînd am întrebat-o odată ce înseamnă o *amirosnă* mi-a spus răspicat: „o cucoană mare, ca o împărătească, care șade toată ziua, cu mîinile pe poale și nu are grije de nimic".

G. Moroianu

MAI-MULT-CA-PERFECTUL ÎN MEGLENITĂ

În lucrarea sa despre *Meglenoromâni*, I, 167, Th. Capidan prezintă astfel aspectele mai-mult-ca-perfectului în megle-

[1] *Junimea literară*, XIV (1925), 290.

[2] Ele completează ce i-a comunicat profesorul N. Colonaș lui Ov. Densusianu; v. *Grai și suflet*, II, 349.

nită : „Ca şi în dialectul aromîn, vechiul mai-mult-ca-perfect, aşa cum se întrebuinţează în dialectul dacoromîn, a dispărut. Numai într'un singur basm am întîlnit forma *zîseasi*, care se reduce la forma latină *dixisset* [*Scurta, fătsoru chinisi dupu boi şi feasi şa cum l'ă zîseasi stăpynu*]". Mai departe, Capidan arată că a cercetat şi a aflat că o astfel de formă nu mai circulă în graiul viu: „Însă în locul acestei forme verbale dispărute, astăzi, pentru exprimarea ei s'a recurs, ca şi în dialectul aromîn, la o formaţiune perifrastică alcătuită din imperfectul verbului ajutător *veari* şi participiul verbului de conjugat:

veam cântat		*veam cîntat*	
veaţ	„ „	*veaţ*	„ „
vea	„ „	*veaţ*	„ „

Originea acestei forme verbale trebue căutată în limbile balcanice şi, în special, pentru dialectul meglenit în limba bulgară, care îşi formează mai-mult-ca-perfectul cu *béš (bouch)*, imperfectul verbului „a fi". De altfel, influenţa limbei bulgare la formarea mai-mult-ca-perfectului se vede şi de acolo că, după cum la perfectul compus pe lîngă forma românească, mai există şi una tradusă din bulgară cu verbul ajutător „a fi", tot aşa şi aici, în afară de formaţiunea cu verbul *veari*, mai există noa, care se întrebuinţează ceva mai rar, alcătuită din imperfectul verbului „a fi" şi care, prin urmare, nu-i decît o traducere a imperfectului bulgar *béh*:

rum mănucat,-ă		*rum mîncaţ,-ţi*	
raĭ	„ „	*raţ*	„ „
ra	„ „	*rau*	„ „ ".

Capidan consideră, deci, ca sigură originea bulgară a mai-mult-ca-perfectului din meglenită şi tot de proveniență balcanică ar fi atunci mai-mult-ca-perfectul perifrastic din aromînă [1].

[1] Comparaţia între meglenită şi bulgară, cum o făcută de Capidan, se aplică, de altfel, direct numai la formele perifrastice din urmă (cum

Părerea aceasta credi că nu poate fi admisă, căci timp forme analoage sînt atestate și în dacoromînă. Pentru limba din secolul al XVI-lea, Ov. Densusianu relevează [1] construcții perifrastice de mai-mult-ca-perfect compuse cu *am fost* etc.; și participiul trecut: *am fost cugetat, am fostu cunoscut* etc., cu *era* etc. și participiul trecut: *era eșit, era grăit, era cătzuți și greșiți, se era lepădați*, iar la p. 225, d-sa înregistrează cîteva forme mai rare ca: *avea agonisit, auzită avea* — forme deci identice cu cele din meglenită și aromînă.

Dialectal, și astăzi asemenea forme sînt întrebuințate în dacoromînă [2].

Dacă, cum se știe, și în alte limbi romanice mai-mult-ca-perfectul e format la fel, cu imperfectul lui *habere* ori *esse* și participiul trecut, nu vedem de ce în limba noastră am avea a face cu o particularitate morfologică de proveniență streină [3]. Concordanțele romanice arată, fără îndoială, o moștenire din latina vulgară.

Maria I. Dumitrescu

---

adzeat etc.; pentru cele dintîi (ușam *adzeat* etc.), analogia cu bulg. (dial. din Macedonia) a relevat-o mai în urmă Kr. Sandfeld, *Ling. balkanique*, 106, dar d-sa crede că particularitatea aceasta ar putea fi de origine greacă.

[1] *Hist. l. roum.*, II, 224 urm.

[2] Cf. P. Heidler, în *Jahresb.* lui Weigand, XVI, 51; T. Papahagi, *Graiul și folkl. Moroș.*, I, XVIII.

[3] Pentru formele construite cu *avea*, nici Kr. Sandfeld, l. c., nu contestă că s'ar putea să avem a face cu un fait de langage roman conservé; adaugă însă: «Il est possible aussi que ce soit une innovation, aşa că, într'o ipoteză ori alta, ar fi să se ție în samă ulus langues voisines dont l'influence a pu conserver ou provoquer cette formation».

DĂRI DE SAMĂ

Psychologie du langage, par H. Delacroix, E. Cassirer, L. Jordan, A. Sechehaye, W. Doroszewski, R. A. S. Paget, K. Bühler, H. Pongs, A. Meillet, J. Vendryes, P. Meriggi, V. Brøndal, N. Trubetzkoy, E. Sapir, J. van Ginneken, A. Sommerfelt, A. W. de Groot, O. Jespersen, Ch. Bally, G. Guillaume, A. Grégoire, M. Cohen, A. Gelb, K. Goldstein ; Paris, F. Alcan ; 1933 ; 408 pag.

Desprins din *Journal de psychologie*, t. XXX, n-rele 1-4, și datorită colaborării savanților din mai multe țări, volumul acesta prezintă — ca și altele cîteva apărute în ultimii ani — rezultatele la care a ajuns lingvistica actuală și, în acelaș timp, lasă să se întrevadă cercetări care de acum înainte vor trebui să oprească atenția specialiștilor. Arată și el multiplicitatea problemelor ce se pun în studiile de lingvistică și cum metodele ei, orcît au cîștigat în ultimele decenii, ogleapădă unele rezultiteri.

Articolul din frunte, *Au seuil du langage*, dă prilej lui H. Delacroix să precisează păreri ale sale, după ce le cunoaștem din cartea-i magistrală *Le langage et la pensée*. Se desprinde din el intenția de a arăta că nu pot fi considerate ca paradoxale concluziile la care au ajuns cercetările din urmă, în sensul că ele „ont cessé de laisser qui sépare l'homme des animaux supérieurs sous le rapport du langage", dar în ce privește inteligența, ele „ont rapproché de l'homme les singes supérieurs". Pe cînd partisanii doctrinei evoluționiste acordau importanță exprimării rudimentare a unor animale, azi nu mai putem lua seamă de ea, fiind că nu ne duce mai departe decît la constatarea unor „reflexe verbale" condiționate de anumite împrejurări. Cum se întîmplă de multe ori, o exagerare duce la alta : evoluționiștii au mers prea departe în aserțiunile lor și, la rîndul său, Delacroix exclude prea categoric însemnătatea pe care o poate avea într'o anumită măsură felul de exprimare a unor animale. Cît timp problemele referitoare la vorbire — acasa, în special, privind originea ei — stau în legătură cu

evoluția inteligenței și manifestarea prin gesturi, cărora lingvistica le recunoaște azi tot mai mult însemnătatea, constatări din viața animalelor pot păstra valoarea lor.

După sugestiuni primite dela W. von Humboldt, articolul lui E. Cassirer, *Le langage et la construction du monde des objets* — titlu care redă numai parțial ideile exprimate — caută să pună în evidență că vorbirea servește ca mediatoare prin excelență în străduința de a cuprinde și organisa sufletește lumea „obiectelor". În formele rudimentare de exprimare, spune Cassirer, se observă în primul rînd curiositatea de a ști „ce este" un lucru și numai pe urmă aceea pentru „cum se numește", iar, de altă parte, achiziționile, prin vorbire, pentru reprezentarea conceptului merg împreună cu organisarea, modelarea ființei noastre sufletești. Vorbirea ne ajută astfel nu numai la exprimarea a ceea ce atinge sufletul nostru, ci este una din funcțiunile esențiale pentru ca să-l desprindem din stări haotice, să-l îndrumăm spre continue limpeziri. În cale, se poate zice, o generalisare de forțe fie că ne înlesnește derivarea luminoasă spre noi a realității obiective, fie că ne dă posibilitatea să afirmăm virtualități ale sufletului nostru.

Mai departe, Cassirer insistă asupra substratului sociologic al vorbirei, deși gradarea expunerei ar fi trebuit să-i dea primul loc, deoarece, cum recunoaște singur: „*Le premier pas que le moi accomplit sur la route de l'objectivité ne le conduit pas dans un monde des objets, des simples „choses"; avant ce monde des choses, avant le monde du „cela", c'est d'abord le monde du „toi" qui est l'objet de son attention*" (p. 38).

Recunoscînd însemnătatea vorbirei și cînd ne raportăm la humus imaginară, Cassirer stăruie asupra jocurilor de copii, exprimîndu-și părerea că atunci cînd copii se joacă cu trotineta să credem că ei vorbesc lucrurilor pentru că le privesc ca însuflețite, ei, dimpotrivă, le socotesc însuflețite pentru că vorbesc cu ele — părere ingenioasă, dar care cred, că nu poate fi totdeauna confirmată, căci timp antropomorfisanț copiilor merge mai departe decît jocurile lor: cînd un obiect îi contrariază, le pricinuește un rău, se năpustesc asupra lui, caută să se răzbune — deci atribuirea că ar fi însuflețit, așa că de ce nu am recunoaște același substrat sufletesc și cînd ei se găsesc în fața jocurilor lor?

Încheierea articolului răspunde la considerațiunile, de altfel ori repetate, asupra insuficienței exprimărei prin cuvinte, condamnată ca nu fie în stare să redea tot cît ne doare. Poezia, obiectează Cassirer, ne compensează de această insuficiență oricum invocată, deoarece creațiunile ei ne revelează adîncuri sufletești ce altfel ar rămînea în umbră, și să-i fim recunoscători pentru aceasta dar ni

ei. Un asemenea elogiu al poeziei într'un studiu de lingvistică arată şi el cum estetica nu mai rămîne, ca altădată, străină de preocupările lingviştilor.

Numai fragmentar putem urmări consideraţiunile lui L. Jordan despre *La logique et la linguistique*, unde sînt resumate vederile pe care le-a expus mai pe larg în cartea apărută în 1932, la München, *Schule der Abstraktion und der Dialektik*. Ele pleacă dela intenţia de a reabilita însemnătatea logicei în studiile lingvistice, după ce a fost discreditată cînd doctrinele gramaticale predominau.

În marginea părerilor altora şi cu adausuri la cele pe care le-a exprimat altădată, A. Sechehaye reia problema: *La pensée et la langue ou comment concevoir le rapport organique de l'individuel et du social dans le langage*. Doctrina pe care nu o împărtăşeşte, şi ţine să afirme dela început, e aceea care admite că limba unui popor ar reflecta firea lui, ar fi în acord cu însuşiri ale rasei. Dacă astfel am privi faptele lingvistice, ar urma, observă Sechehaye, că ori de cîte ori cineva îşi însuşeşte o limbă străină ar deriva spre ea ceea ce caracterizează „tipul său antropologic" — presupunere departe de a fi confirmată, deoarece se ştie că, indiferent de deosebirile de rasă, cu aparatul fonator de care dispunem ajungem să articulăm sunetele cele mai variate, proprii cutărei sau cutărei limbi. Obiecţiunea lui Sechehaye pleacă însă dela luarea în consideraţie numai a particularităţilor fonetice, pe cînd trebue ţinute în seamă şi altele, trădînd anumite înaptitudini de rodare, aşa că teoria combătută de Sechehaye nu poate fi contestată prea categoric — nici chiar pentru schimbările fonetice: totul este să se aleagă din ea ceea ce nu duce la interpretări silite, unilaterale.

Distincţiunile care trebue făcute între factorul individual şi cel colectiv în procesele lingvistice, precum şi măsura în care ei îşi exercită acţiunea în asemenea procese, sînt limpede şi judicios prezentate.

La raporturile lingvisticei cu sociologia se referă şi articolul lui W. Doroszewski, scris cu intenţia de a arăta cum F. de Saussure a fost influenţat de teoriile lui Durkheim.

Sub titlul, prea vag, *L'évolution du langage*, R. A. S. Paget aduce cîteva consideraţiuni în jurul ideei că vorbirea nu este decît o formă a instinctului animal de exprimare prin mimică; incidental atrage atenţiunea asupra unor coincidenţe de sunete în limbile cele mai îndepărtate, coincidenţe care ar fi greşit să le privim ca dovadă de înrudiri lingvistice.

Studiind onomatopeea, K. Bühler dă îndemnuri la revizuiri şi a acestei chestiuni. Privită prea mecanic, pînă acum, ea va trebui încadrată în realităţi de care nu s'a ţinut seamă, înainte de

toate, creaţiunea ei implică mărgini, în sensul că şi din punct de vedere fonetic şi sintactic, orice limbă nu poate trece de anumite limitări, în acelaşi timp, se impune să ne întoarcem la ceea ce a trebuit să fie la început creaţiunea onomatopeică şi pentru aceasta Bühler se referă la sugestiunile pe care le dă teoria „fisiognomonistă" a lui Werner, în sensul că onomatopeile au trebuit să fie la origine sunete semănînd cu înfăţişarea lucrurilor şi pătrunzînd în fiinţa lor intimă pe care au redat-o prin fisionomia lor — deci onomatopeile nu au putut fi simple imitaţii, ci adevărate creaţiuni spirituale.

În *L'image poétique et l'inconscient* H. Ponga, pornind dela părerea lui Vico : „o metaforă este un mit redus", în legătură cu miturile trece în revistă diferitele teorii mai noui asupra visului, ale lui Freud, Silberer, C. G. Jung, pentru a arăta ce poate fi ales din ele cînd e vorba de a explica genesa şi natura metaforelor. Exemplificările, mărginite la opera lui Ibsen, Hoelderlin, Spitteler şi Zweig, îl duc la concluzia că metaforele — s'ar părea că Ponga înţelege toate imaginile poetice, generalisare discutabilă — trebue privite ca resultînd dintr'o colaborare a inconştientului (ca în visuri) şi a „anagogicului" (aspiraţie spre înălţări, visiune idealistă a vieţei).

Articolele de pînă aici sînt încadrate în capitolul *Théorie du langage* ; cele care urmează se referă la problemele de *Linguistique générale, Système matériel du langage, Système formel du langage, Acquisition du langage* şi *Pathologie du langage* — diviziuni care pot deştepta obiecţiuni, căci timp uneori chestiuni prezentate într'un capitol puteau fi trecute în altul şi, de altă parte, cîteva probleme de lingvistică vom vedea că nu li s'a dat locul pe care ne aşteptam să-l aibă alături de altele.

A. Meillet insistă asupra importanţei studiilor cu privire la bilingvism, care aplicate la stări de azi ne-ar îngădui să cunoaştem mai bine, prin deducţiuni, cum s'au produs în trecut înrîuririle unei limbi asupra alteia. Amintind cercetările lui Scerba, care a studiat sub acest raport graiul Sorabilor din Lusucia, şi relevînd cîteva fapte din domeniul francez, lasă să se întrevadă la cîte constatări interesante se va putea ajunge cînd curiozitatea cercetărilor se va îndrepta mai mult şi în această direcţiune.

Consideraţii personale dau prilej lui J. Vendryes să pună în evidenţă importanţa studiilor de lingvistică statică. Multiplicitatea problemelor care se pun şi în asemenea studii ne impune să controlăm mereu metodele de cercetare, să le perfecţionăm, deoarece, cum bine observă Vendryes, ele nu rămîn pînă acum, în multe privinţe, cu nepreciziări, insuficienţe.

O rectificare aduce P. Meriggi la denumirea de „izolante" dată unor limbi; contestînd existența chiar a unor asemenea limbi, examinează particularitățile pe care le prezintă chineza, vai etc., și ajunge la concluzia că aceste limbi trebuc numite mai curînd „grupante", pentru că aspectul gramaticei lor îl fixează gruparea cuvintelor, cu subordinarea fonetică și semantică ce derivă din ea.

V. Brøndal stăruie asupra despărțirei care trebuie făcută între sintaxă și morfologie, susținînd un punct de vedere pe care îl cunoaștem și din alte studii ale sale. O deplină autonomie a sintaxei nu pare totuși că ar putea fi admisă. Între sintaxă și morfologie sînt legături ce nu pot fi contestate. Urmărite istorește, particularități morfologice ne duc adeseori spre sintaxă și chiar în lingvistica actuală s'a ajuns să se recunoască tot mai mult că fonemele nu trebuie privite izolat, autonomia sintaxei impune rezerve. Are deplină dreptate însă Brøndal cînd insistă asupra unor revizuiri ale sintaxei și mai ales să se schimbe atîtea prezentări, deținîții ale ei, în care nefotemeinice derivări din morfologie mai subsistă.

După publicațiile cercului lingvistic din Praga articolul Prințului N. Trubetzkoy, *La phonologie actuelle*, uneori cu săgetări polemice, ne face să cunoaștem cum s'a constituit școala fonologiștilor și care sînt preocupările ei. În încheiere se lasă să se întrevadă că și morfologia, sintaxa, lexicologia vor căuta să-și însușească principiile ei, dar ne întrebăm dacă atunci se va recurge și pentru ele la denumiri nouă pentru a le distinge de orientările dinainte, cînd fonologiștii pun atîta zel ca să schimbe terminologia lingvistică. Perspectiva ce poate fi întîmpinată cu scepticism, cît timp inovațiile nu trebuie să implice numai de cît plotora de termeni noi.

În *La réalité psychologique des phonèmes* E. Sapir ne împărtășește cîteva observații pe care le-a putut face, în cursul anchetelor sale, asupra felului cum unii, vorbind, introduc elemente subiective cînd sînt provocați să-și dea seama de realitatea fonetică; cazurile de „suprapercepțiune" auditivă, cum le numește Sapir, pot duce la constatări interesante.

Pe multe pagini, în care vastele-i cunoștințe în domeniul lingvistic merg alături cu referințe la antropologie, J. van Ginneken reia problema de care s'a ocupat și altcînd, a transformărilor fonetice putînd fi explicate prin amestecuri etnice. Spre deosebire de unii lingviști și întîlnindu-se cu Meillet (s. n., savantul olandez susține cu hotărîre încă că nu se poate concepe ca un popor să-și însușească o limbă nouă fără să nu-i imprime particularități ale

rostirei lui, obișnuințe ancestrale în articularea sunetelor. Titlul articolului, *La biologie de la base d'articulation*, indică apropierea pe care a ținut s'o facă cu științele naturale, relevînd casuri caracteristice de încrucișări studiate de biologiști, și deci nici în lingvistică „încrucișările" nu am avea motive să le excludem, recunoscînd astfel că ele au determinat anumite articulări de sunete. După ce în sprijinul acestei păreri relevează un șir de fapte din diferite limbi, van Ginneken nu pierde din vedere să răspundă la obiecțiunea care i s'ar putea aduce că, dînd această importanță factorului biologic, lasă în o parte pe cel psihologic; la aceasta răspunsul său aduce această precisare: „si c'est la biologie qui explique que, chez un enfant ou berceau, les monologues babillés procèdent toujours d'un ou de plusieurs sons innés déterminés ..., c'est la psychologie seule qui peut nous montrer comment les jeunes gens, en écoutant, apprennent à distinguer, puis à imiter les phonèmes innés de leur entourage" (p. 291). Totuși, intervenția factorului psihologic poate să meargă mai departe: anumite foneme pot întîmpina ostilitate, așa că reacțiunea împotriva lor, din motive psihologice, să le împiedece să se transmită vorbirei rezultate din încrucișări. Astfel ne putem explica, în parte, de ce dintr'un substrat oarecare nu tot și nici chiar cea mai mare parte din ce-l caracterisa foneticește nu a lăsat urme în limba nouă cărei, prin „încrucișare", i-a dat naștere. În limbile unde se poate urmări mai bine acțiunea substratelor ar fi de cercetat și cazurile cînd această acțiune nu se manifestă, pentru ca din constatări negative să se ajungă la deducțiuni care și-ar putea găsi temeiuri în considerațiuni psihologice.

Apropiind lingvistica de antropologie, van Ginneken e dus la stabilirea unei concordanțe între tipul dolihocefal, eurafrican, de o parte, cel brahicefal, eurasianic, de alta, și particularități predominante de articulare a sunetelor la aceia care se disting antropologicește astfel: la cei dinții, ar predomina articularea labială, la ceilalți cea laringală. Vor deștepta rezerve la unii lingviști părerile lui van Ginneken, ca și cînd le-a exprimat întîia oară, dar să nu uităm că o teorie dacă pleacă dela luarea în considerare numai a cîtorva fapte și dela anumite împrejurări nu exclude, pentru aceasta, să i se recunoască, cu vremea, partea ei de adevăr.

A. Sommerfelt arată distincțiunile ce trebue făcute cu privire la palatalisarea consoanelor. Dacă, după cum se știe, *k* și *g* pot fi palatalisați prin acțiunea lui *e*, *i* ce urmează, alteori aceleași consoane sînt palatalisate dinaintea lui *a*: fenomenul se poate constata într'o parte a graiurilor din țara Galilor; acolo *k*, *g* (în *k'ant*, *g'wear* etc.) au fost palatalisați pentru ca să se păstreze caracterul

lui *a*, care, altfel, s'ar fi întunecat ca să se apropie de *a*. În graiurl norvegiene *l*, *n* etc. apar ca *l'*, *n'* când, după schimbările cantitative din vechea limbă, s'a căutat să se evidenţieze în rostirea lor o urmă de valoarea specială pe care o avusese mai înainte.

Cu privire la versificaţie (metru şi ritm) A. W. Groot aduce câteva observaţii subtile, pentru a arăta că într'o poesie chiar atunci când s'ar părea că mâinile nu o ruinează, de faptul că poate fi recunoscută.

La versificaţie se referă şi articolul lui O. Jespersen, întâlnindu-se în parte cu acela al lui A. de Groot; a explicat faptul că în „pentametrul iambic", des întrebuinţat de Chaucer, Shakespeare, Goethe ş. a., un iamb poate fi înlocuit cu un trohaeu, fără ca ritmul să apară alterat; aceasta provine, spune Jespersen, din împrejurarea că intensitatea de accentuare a silabelor nu corespunde exact cu noţiunile tradiţionale, după metrica greacă sau latină: în metrica modernă silabele trebue considerate nu numai după forţa lor absolută, ci după gradaţiunl ale el, aşa că din grupări de silabe cu asemenea gradaţiuni pot resulta efecte ritmice care să se deosebească şi atunci când unităţile care le alcătuesc nu apar identice.

Cu îndreptări din convenţiunile gramaticale şi cu adausuri în spiritul noii lingvistice, Ch. Bally se ocupă de noţiunea de absolut şi de relativ. Din multe exemple, luate mai ales din franceză, arată că între o noţiune şi alta nu sunt întreptăţite distincţiunile prea hotărîte admise de obicei, că absolutul poate cuprinde ideea relativităţei sau invers; de altă parte, sunt luate în sumă cazuri când aceste două noţiuni pot fi introduse drept criteriu de interpretare, cum nu s'a făcut până acum.

Ca încercare a unei teorii psihologice a aspectului verbului G. Guillaume intitulează articolul său *Immanence et transcendance dans la catégorie du verbe*, înţelegând prin „imanenţă" împrejurarea faptul că el a trecut, iar prin „transcendenţă" ceea ce se vesteşte că se va întâmpla; variaţiunile de exprimare prin formele verbale, într'un sens sau altul, sunt, după concluzia la care ajunge Guillaume, resultatul unei progresiuni din care se desprinde tendinţa accentuată de obiectivare a noţiunilor.

Două articole, ale lui A. Grégoire şi M. Cohen, aduc constatări interesante cu privire la vorbirea copiilor.

Cel dintâi, *Acquisition du langage*, îmbogăţeşte materialul informativ asupra felului cum se exprimă copiii în primele luni, cu explicaţii de noţiuni ale unor silabe pe care ei le întrebuinţează dela început. Acel *r(r)* observat de atâtea ori la copii e explicat de Grégoire prin faptul că, având la bază un *r* faringal, el provine

din primele încercări de articulare, când ei, știind culcați, sînt duși să articuleze acest sunet prin respirația ce atinge părțile frînghiei. Printre cele dintîi consoane rostite fiind, cum s'a constatat de mult, și labialele *p*, *b*, Grégoire împărtășește părerea că acestea trebue să se atribuie mișcărei buzelor la supt — uneori însă ar putea fi interpretate și ca gesturi verbale indicînd anumite senzații și sentimente. În asocieri cu vocale, consoanele *t*, *d* apărînd mai tîrziu decît *p*, *b*, ele nu pot fi considerate, spune Grégoire, ca avînd valoare demonstrativă, cum s'a admis de obicei, ci ca manifestarea interesului pe care copiii îl arată pentru un lucru. Spre a înlătura obiecțiuni ce i s'ar putea aduce, Grégoire ține să sublinieze că, pe lîngă factorul fisiologic, acordă importanța cuvenită și celui psihologic.

Articolul lui M. Cohen, *Observations sur les dernières persistances du langage enfantin*, arată cum multe obișnuințe de exprimare se continuă pînă relativ tîrziu și cum vin în conflict cu exprimarea ce li se spune copiilor că este cea corectă, pînă ce ei ajung să și-o însușească deplin. Nu urmează însă de aici, observă Cohen, că asemenea impuneri de adoptare a formelor „corecte" sînt totdeauna recunoscute, chiar în vorbirea mereu controlată: deja o generație în alta ele pot să-și piardă efectul, prin reacțiuni mereu mai puțin manifestate, ajungîndu-se astfel la forme de exprimare ce nu mai apar nefirești. Din amîndouă articolele reies îndemnuri pentru cît mai multe observații asupra vorbirei copiilor și călăuzite de o metodă ce nu a fost totdeauna urmată.

Volumul se încheie cu două articole, de A. Gelb și K. Goldstein, despre patologia vorbirei. Se insistă asupra necesității de a studia cazurile de afazie în legătură cu toate turburările de care e atins un afazic, el apărînd ca „un om schimbat" nu numai în ce privește exprimarea: între afazie și alte manifestațiuni există o „analogie de structură".

Acestei prezentări, așa de bogată, a preocupărilor lingvisticei actuale ar fi fost de sigur locul să i se adauge încă unele capitole având însemnătatea lor. Colateral cu bilingvismul, ar fi fost de insistat asupra atingerilor de vorbiri deosebite în domeniul aceleiași limbi: contactele dialectale și cele care intervin între graiurile locale și limba cultă. Argourile așteptau și ele să fie luate în considerație. De asemenea, raporturile între vorbire și anumite îndeletniciri, cu cîteva precisări ducînd spre psihologie și sociologie: ele pot avea, uneori, mai multă importanță decît considerațiuni asupra etnicului, asupra rasei; nu poate fi, cred, un paradox că ocupațiile clasează oamenii adeseori mai hotărîtor decît însușiri de „rasă"; între un păstor dela noi și cei din alte părți sînt ase-

mănări sufletești pe care nu trebue să le pierdem niciodată din vedere, chiar când știm cât ele se reflectează bine și în limbă. Un alt capitol ar fi putut cerceta mai de aproape problema influenței unei limbi asupra sufletului celor care o vorbesc: felul cum e alcătuită, anumite caracteristici ale ei au înrîuriri asupra psihicului, îi dau conturări, modelări care nu pot fi contestate.

O. D.

M. GRAMMONT, Traité de phonétique; Paris, Libr. Delagrave; 1933; XII-480 pag.

Cum înțelegerea bunei tradiții lingvistice merge rareori alături cu afirmări de păreri personale și adoptarea achiziților datorite altora, tratatul pe care-l publică Grammont va fi prețuit pentru ceea ce aduce astfel, cu largi străbateri în domeniul foneticei. Dacă uneori se adresează și celor ce caută să se inițieze în problemele de lingvistică, mai mult va fi mereu folosit de specialiști, pentru prezentările luminoase și originale, stăruința de a adînci faptele și claritatea expunerei.

În introducere o pusă în evidență însemnătatea foneticei istorice, ca fiind baza lingvisticei — insistență ce nu era de prisos când de multe ori astăzi această parte a lingvisticei e privită ca de unii prezentînd deosebit interes și cei care o cultivă apar ca inferiați.

Tot ce este esențial cu privire la felul cum sînt produse sunetele, la caracteristicile lor în vederea clasificărilor, mijloacele de care dispunem ca să le analizăm etc., e expus în primul capitol, unde, cum se înțelege, e pusă la contribuție și fonetica experimentală, în măsura în care ea ne poate veni în ajutor, și asupra valorei ei Grammont își exprimă răspicat părerea (în p. 15), arătînd greșeli de metodă ale ei și unilateralități pe care cei care o practică ar face bine să le evite.

Capitolul asupra foneticei evolutive pune și mai bine în evidență mulțimea de fapte urmărite și pătrunderea cu care sînt interpretate.

Observațiunile concentrate la p. 150-163 sînt cu deosebire de însemnat pentru ducări mai departe ale cercetărilor asupra caracterului transformărilor fonetice și fazelor succesive care pot explica aspectul lor într'un moment; romaniștii vor găsi acolo bine lămurit fenomenul sonorizărei între vocale a ocluzivelor surde latine în italiană, spaniolă etc., cum în altă parte, la p. 205, e explicată schimbarea în *l* a lui *t*, *d*, *p*, *b*, *c*, la sfîrșit de silabă, din leoneză, particularitate rămasă nelămurită pînă acum.

În ce privește cauzele care provoacă schimbările fonetice, Grammont observă cu dreptate că ele nu se reduc la cît au crezut unii lingviști, în limitări de luare în seamă a realităților. Însemnătate prea mare mi se pare că acordă influenței solului-climatului. Dacă uneori constatăm concordanțe între felul de exprimare a celor ce locuesc în regiuni aspre, la munte, și cei privilegiați de un climat mai blînd, la șes, alteori asemenea concordanțe nu se întîlnesc. Mai mult decît de influența climatului trebue să ținem seamă de alte influențe, cum este aceea a culturei. În anchetele pe care le-am făcut în ținuturi muntoase nu o singură dată am constatat că generația tînără, trecută prin școală, nu mai păstra rostirea aspră a celor bătrîni. Ca și în alte privințe, influența mediului fisic asupra vorbirei poate fi recunoscută, într-o oarecare măsură, în contingente mai primitive de viață.

Legile fonetice sînt considerate de Grammont ca avînd valoare absolută în anumite limite de timp și spațiu (p. 166). Caracterul acesta de riguroasitate a lor, se spune mai departe (p. 183), trebue recunoscut nu numai la schimbările fonetice independente, dar și la cele dependente. Alăturarea celor două categorii apare însă astfel prea directă: schimbări datorite asimilației, disimilației etc. se produc cu multe discordanțe în aceeași serie și la distanțe uneori mari de timp, pe cînd cele independente ating șiruri numeroase de forme și se fixează între anumite limite de timp. Ca o atenuare indirectă la înregistrarea prea categorică a fenomenelor de asimilație, disimilație etc. printre cele determinate de legi fonetice o de privit poate înșirarea cazurilor de disimilație în «formule», nu în «legi», cum Grammont le prezintă altădată.

Partea din urmă e consacrată foneticei impresive, fiind următările onomatopeea, expresivitatea, gestul articulator ș. a., toate pe baza unei informații vaste și cu considerațiuni subtile, plecînd dela fapte curente pînă la exprimarea literară, pentru care știm cum cercetările lui Grammont ne-au adus prețioase precisări.

În referințele la diferite limbi, pe lîngă cele indoeuropene, cele semitice, finо-ugrice, turco-tătare și chiar africane, e luată adeseori în seamă și limba română. La p. 235–253 o bine explicată schimbarea lui *ne* în *ni* după *a* în *acnea* față de păstrarea acelaiași grup consonantic după *o* (*anoia*). *Innade* (vr. *nade*), alături de alte forme românice cu *-n-*, nu poate fi un caz de disimilație *n—n*> *o—n* întîmplată în latina vulgară: *natare*> *notare* (p. 276); derivarea lui din **n a u t a r e*> *n o t a r e* nu întîmpină dificultăți; nici fr. *Noël*, dat ca un alt exemplu de asemenea disimilație, nu poate fi considerat astfel cît timp avem în vechea franceză *Noël* și deci schimbarea lui *a* în *o* e posterioară transformării lui *a* accentuat

în *e*; cît despre fr. *dommage*, pus în aceeaşi serie, mai uşor poate fi explicat prin influenţa labializatoare a lui *m* asupra lui *a*. *Astept* e exclus să fie rezultat din **aspept* <*exspectō* (p. 285), disimilaţia *p—p* > *t—p* fiind necunoscută în foneticmul nostru; înlocuirea lui *p* cu *t* se întîmplase în latina vulgară, cum arată şi unele forme italiene. Cît despre lat. vulg. **adstectare*, pentru *adspectare* (cu înţelesul lui *exspectare*), mai curînd, decît prin asimilaţia *p—t*, poate fi explicat admiţîndu-că forma clasică a fost influenţată în partea întîi de *adstare* (comp. la Cesar: *adstante et inspectante ipso*). De altfel, chiar înlocuirea lui *ex-* cu *ad-* a putut să fie înlesnită de alăturarea celor două forme.

Atît în insistenţele asupra multor amănunte — de altfel, cetitorul e prevenit în prefaţă să nu le privească izolat, ci în cadrul prezentărilor generale —, cît şi în ideile conducătoare regăsim însuşirile din atîtea cercetări cu care Grammont a îmbogăţit lingvistica.

O. D.

N. DRĂGANU, Românii în veacurile IX-XIV pe baza toponimiei şi onomasticei; Bucureşti, Imprimeria naţională; 1933; 682 pag. (vol. XXI din *Studii şi cercetări*, publ. de Acad. rom.).

Încercărilor reînnoite în timpul din urmă de unii învăţaţi, aproape cu aceeaşi pasiune ca pe vremea lui Roesler, pentru a tăgădui continuitatea noastră la nordul Dunării, vine să le răspundă cartea de îndelungate cercetări, de foarte bogată informaţie, în care N. Drăganu a ţinut să dea cuvîntul filologiei, hotărîtor în primul rînd, ca şi altcîndva, pentru înlăturări de păreri chiamat apărate.

Cum alături de dovezile lingvistice nu putea fi lăsată în o parte mărturia Notarului anonim al regelui Bela, e cercetată, în introducere, valoarea ei, de atîtea ori contestată, după interpretări tendenţioase. Eliminînd informaţiile greşite, improvizaţiile, nu se poate să nu recunoaştem că textul Anonimului îşi păstrează însemnătatea cînd vorbeşte de „Blachii" pe care Ungurii i-au întîlnit în înaintările lor spre Apus — şi aceasta o pune bine în evidenţă Drăganu, cînd analizează textul mereu răstălmăcit.

Din documentele cîte ne sînt cunoscute urmează înşirarea multor forme toponimice şi onomastice, dar o alegere mai riguroasă a lor se impunea, pentru ca fapte precise să nu fie întunecate de simple presupuneri, de vagi apropieri, şi aceasta mai ales cînd e invocată onomastica, de atîtea ori nepermiţîndu-ne concluzii sigure. Toponimia cu indicaţii putînd fi mai uşor controlate,

cu identificări mai puțin expuse controverselor, ne poate da mai multă încredere în atestările documentelor.

Se înțelege atunci de ce apar îndoioase mare parte din formele pe care le relevează Drăganu, cele dintîi din Panonia, unde credem că majoritatea numirilor cu caracter românesc ar fi atestate în comitatele din preajma Balatonului. Putem lua în seamă, de sigur, forma *Petra* din diploma dela 1055 publicată de Fejér și Erdélyi, dar foarte problematici apar *Seca* din aceeași diplomă și *Seca* atestat în 1211. După un șir de destoinice identificări onomastice, pe care singur Drăganu le presimte astfel (doar *Fichur*, relevat la p. 66, după un document din 1202-1209, ar fi de reținut, ca formă autentică românească, dacă nu ar fi atestarea cea mai veche a cuvîntului românesc împrumutat de Unguri: *ficsór*), sînt reluate (p. 68) denumirile toponimice din Panonia. În „villa *Bochi*" (a. 1285) am avea o urmă a rom. *bou* „vițel" (și interjecție cu care se chiamă vițeii, cunoscut în Bihor; cuvîntul, ca și altele din Bihor, nu poate fi decît un împrumut din ungurește, unde *bocs* ne îndreaptă spre forme identice fino-ugrice și iranice: este exclus ca *bocs* să fie luat din românește, cum crede Drăganu, așa cu *Boch* — chiar dacă ar fi același cuvînt — nu poate fi pus printre toponimicele de considerat ca românești[1]. *Kecsel*, pe care Drăganu îl socotește identic cu alte nume, ale lui *Kovel* din Mitra și *Chezil*, fiul lui Privina, ducele Moraviei, etc., nu ar fi alt ceva decît rom. *căței* (p. 79 urm.); încercările de a-l deriva din slavă (slov. *kopelj* „cu părul creț, cine încrește" etc.) nu i se par convingătoare, dar tema *kec-* e bine reprezentată în slavă, în special în slovenă, cu toate că raporturile ei cu *kuč-* (de unde vsl. *kučerъ*) nu sînt lămurite; deci *Kecsel* și celelalte forme citate de Drăganu nu ne pot ispiti să le credem de origine românească. În schimb e de privit ca sigur românesc *cheretje* (a. 1248), al cărui înțeles se vede bine că e același cu al lui *ceret* (p. 95). Cu privire la *-mal*, care apare des, din secolul al XIII-lea, în urma de localități (ca *Zerlesmal* etc.), Drăganu aduce (p. 111 urm.) confirmări noui că nu poate fi decît rom. *mal*, cu toate încercările mai din urmă ale lui L. Tremi de a-l explica altfel: înțelesul lui *-mál* reiese limpede din multe documente unde e tradus cu „mons, monticulus, collis", deci tocmai semnificațiile pe care le are cuvîntul românesc.

[1] În legătură cu *Bocs* Drăganu studiază numele pleiadei dela forma *bucă* a cărei origine comună, cum am căutat să arăt în *Grai și suflet*, IV, 149, nu i se pare dovedită, pentru că nu s'ar întemeia „pe un radical atestat"; dar tema *buk-* e bine reprezentată în limbile turco-tătare, cum se poate vedea la Vámbéry, *Etym. Wb.*, 196.

Dacă în maghiară apare forma *mell* — pe care Treml o identifică cu *-mal* din toponimice —, ea nu poate explica partea din urmă a acestora, deoarece înțelesul ei „(piatece" etc.) exclude o asemenea identificare; nici ung. *mell* „piept", considerat de Treml ca un dublet al lui *mäl*, nu poate avea vre-o legătură, cum arată bine Drăganu, cu *-mal* din numele de localități. La p. 145 *Mureș* (a. 1082) e dat ca putînd fi identic cu *mireș*, dar nu vedem cum acest cuvînt ar fi trecut în toponimie: poate ar fi de pus în legătură cu ung. *menedék* „refugiu, asil", *menekedni* „a se refugia". Tot prin maghiară se poate explica mai bine *Kerka* (p. 169), alb. *Kerk* la care se gîndește Drăganu fiind exclus să fi lăsat o urmă izolată în toponimie, cum nu ne putem gîndi la el nici pentru a explica pe *tierc*.

Din Carpații vestici e relevat mai întîi (p. 171) *Stard* (a. 1113), în apropierea Nitrei, care nu poate fi decît rom. *stard*. Ca românesc trebue privit și *Luc* (p. 172), însă *Luth* pare mai curînd să fie slav [1]. Stăruind asupra originei Valahilor din Moravia, Drăganu relevează cîteva fapte dovedind așezările lor acolo într'o epocă anterioară celei admise de unii învățați.

Pentru numele din Bănat și Huniedoara, atestate mai tîrziu decît ne-am aștepta — și Drăganu arată pentru ce motive — sînt de făcut iarăși rectificări și eliminări: *Basarăga* (p. 236) nu poate fi decît *Basarabă*, cum apare și altcori alterat (singur Drăganu înregistrează în altă parte formele variate sub care apare acest nume); *Omuz*, *Womuz* (p. 237) nu e de loc sigur că ar fi *Omuț* = *Jomuț*.

Sînt urmărite mai departe formele atestate din Munții-apuseni, Carpații nord-estici etc., unele, ca *Rotunda* (p. 202), *Alba* (p. 299, 307, 309), avînd valoarea lor, dar altele apărînd de tot problematice.

La prezentările după documente Drăganu adaugă părerile sale asupra originei numelor vechi din toponimia noastră, de atîtea ori discutate.

Pentru *Ampoi* (p. 493) reproduce explicația pe care a dat-o altădată, însă greu de admis că limp în indoeuropeană nu găsim o temă *ampei-* dela care ar trebui să plecăm. Originea lui iraniei, cum am crezut că ar fi de luat în samă, înlătură, și ca fonetism și ca înțeles, dificultăți care subsistă în încercările de a-l explica altfel.

---

[1] Cf. Miklosich, *Die slav. Ortsnamen*, 278; F. Černý a P. Váša, *Moravské jmena místní*, Brno, 1907, 95.

Înregistrînd etimologiile propuse pentru *Criș* (p. 313), Drăganu crede că ar putea fi latin (din c r i s a r e însă o exclus să fie derivat), sau slav (de fapt însă radicalul *kriš-* e inexistent), ori tracodac. Mi se pare că trebue să rămînem la etimologia lui Tomaschek, care îl punea în legătură cu sanscr. *kršnâ-* „negru" (comp. numele de rîu lit. *Kirsna* „rîul negru")[1].

Mureșul (p. 496), redînd formele cele mai vechi atestate Μάρις și Μάρισος, o explicat prin intermediarul slav **Moriš* (cu schimbarea lui *a* în *o* obișnuită în slavă), dar din acesta nu putea rezulta forma românească. Fonetismul cu *-u-* rămîne nelămurit. Cum spuneam în cursul asupra toponimiei și onomasticei noastre, din 1928-1929, în ce privește tema toate etimologiile propuse pînă acum sînt contestabile și atunci, plecînd dela Μάρισ(ος), sîntem îndreptățiți să ne gîndim la derivarea din radicalul *măr-, mār-, mōr-* cu înțelesul de „mare" (adj.), care apare în virl. *mār*, gr. ἐγχει]μερος[2]; deci Μάρισ(ος) ar fi însemnat „rîul mare"; forma scitică *Mar-* a putut fi înlocuită dela o vreme cu alta, *Mor-* (în limba Dacilor), și cînd Slavii, înaintînd din nord, au găsit numele rîului rostit **Moriš* l-au schimbat în **Muriš*, prin fonetismul *o*> *u* cunoscut și în alte forme împrumutate de ei; luînd cuvîntul astfel dela Slavi, noi i-am dat altă terminație, apropiindu-l de formele în *-eș*.

Originea scitică a *Oltului* i se pare lui Drăganu între cîteva admisibilă (p. 598); cred că e singura de luat în considerație, cum a arătat în urmă C. Patsch. Forma veche *Alutus* ne îndreptă spre tema din care derivă și lat. *lutum*, înțelesul ei fiind acela de „murdar, noroios"; în persană avem *ālūdān* „a murdări", pe care H. Hübschmann[3] îl socotește ca provenind din aceeași temă.

Pentru *Someș* (p. 474), Drăganu e înclinat a crede că ar putea fi derivat din sl. *soma* „somn" (peștele), dar nu vedem cum numele rîului ar pleca dela un asemenea cuvînt. Chiar dacă înlăturăm forma dubioasă *Samus*, din epoca latină, cu care a fost pus în legătură *Someșul*, în partea întîi putem recunoaște tema indoeuropeană *sem-, sm-* având, printre altele, înțelesul de „liniște, liniștit"[4]; *Someșul* ar însemna deci „rîul liniștit"; trecînd în Slavi, numele rîului a fost schimbat, prin înlocuirea lui *a* cu *o* ca în alte

---

[1] Walde, *Vergl. Wb. der indogerm. Spr.*, I, 428-429.

[2] *Ibid.*, II, 238.

[3] *Persische Studien*, 8; cf. 188.

[4] Walde, l. c., II, 491-492; cf. Tomaschek, *Die alten Thraker*, II², 98, unde greșit e alăturat la σάρισσα.

cuşuri, şi în ce priveşte terminaţia *-eş* ea poate fi explicată în fel ca în *Mureş*.

Numele *Maramureşului* (p. 389) e desprins între cîtva din vagul explicaţiilor de pînă acum. Drăganu, plecînd dela formele mai vechi *Maramoriaiş*, *Maramorosius* etc., se opreşte la concluzia că în partea întîi avem a face cu *Mara* = *Marie*, numele unei posesoare după care s'ar fi numit apoi şi riuşorul *Mara*, iar în partea a doua cu un derivat al acestuia, *Marăş* (-*oş*). Că numele trebue despărţit în două şi considerat ca primit de noi dela Slavi prin Unguri nu poate fi îndoială, dar nu înţelegem cum ar fi resultat din alăturarea celor două nume de persoană şi de ce nu am fi avut **Maramureş*. Trebue să ţinem semă înainte de toate că *Maramoriaiş* apare în documente ca numele riului *Mara* şi e de presupus atunci că el cuprinde un înţeles pe care-l întîlnim uneori în denumirile de riuri de munte: acela de întunecat, negru. În slavă e cunoscută tema *mor-*, *mar-* tocmai cu acest înţeles [1] şi dela ea putem pleca pentru ca să explicăm partea întîi a cuvîntului [2]. Cît despre partea a doua, ea poate fi un derivat cu *-eš* sau *-iš* din *mor-*, care se ştie că se întîlneşte uneori în nume de riuri; la un asemenea derivat s'a gîndit şi Drăganu, preferind însă explicaţia pe care am văzut-o. Reconstruind deci forma din slavă, am avea **Mar-morišь* (sau *-oš*) «riul întunecat, negru» şi acesteia i-ar corespunde *Maramureş*, *Maramorosia*, cum sînt daţi în documente din sec. al XIII-lea şi al XIV-lea. Ea a fost schimbată apoi de Unguri în *Maramorişŭ* (*-oš*), prin intercalarea lui *o* ilic pentru înlesnirea rostirei grupului *-rm-*, ilic sub influenţa formei *Mara* cunoscută în alte toponimice. Luînd cuvîntul dela Unguri, în riuşorul nostru l-am schimbat în *Maramureş*, după *Mureş*. După ce numele a ajuns să desemneze ţinutul, acela al riului a fost redus la *Mara*, cum se zice azi, prin înlăturarea părţei a doua, după cum, invers, Maramureşenii îşi zic uneori *Mureşeni* [3].

---

[1] Berneker, *Slav. et.* Wb., II, 18.

[2] Ne-am putea gîndi şi la o altă temă, *chmur-*, *chmor-*, cu aceeaşi semnificaţie (v. dicţionarul lui Berneker, I, 301 şi cf. Walde, l. c., II, 223); cu atare în derivatul toponimic *Chmurišť*, şi chiar din Maramureş: A. Petrov, *Karpatorveské pomístní názvy*, Praga, 1929, 26. *Chmur-* ar fi putut să se reducă în *Mar-* chiar numele riului a trecut la Unguri, grupul *chm* suflînd din cauza dificultăţii pronunţării lor. E iarăşi posibil ca *chm-* să se fi schimbat în *m* chiar în slavă, pentru că în cehă alături de *chmurnŷ* apare *murnŷ*.

[3] T. Papahagi, *Gr. şi folkl. Maram.*, 59 (*Moreşan*); cf. *Arh. şch. de folklor*, I, 234. Într'un cîntec publicat de Papahagi (p. 43) se vorbeşte de chiar *Mureş* că fie o reminiscenţă din vremea cînd se zicea *Maramureş*?

Abrudul (p. 488), după altfel etimologii ce i s'au dat, e considerat de Drăganu ca slav, din *obь* + *rudъ*, *ruda* «roșu». Dar cum s'ar explica schimbarea lui *o-* în *a-*?

Pentru *Zărand*, aduce cîteva reserve (p. 387) la originea iranică, cum am admis-o. Părerea sa e că s'ar putea să fi fost mai întîi un nume de persoană, pentru că un astfel de nume, *Zărand*, e atestat la Fejér. Dar acesta ne duce spre altă formă iranică, Ζάρανδος, din inscripțiile grecești publicate de Latychew și însemnînd «batrîn»[1] (cset. *zărunt*[2]). Nu m'am referit la ea cînd m'am ocupat de *Zărand*, pentru că privia onomastica, ale cărei urme la noi, alături de alte iranisme, de același gen, lui îi rezervam să le cercetez altădată[3].

În concluzii — care trec dincolo de un resumat, aducînd cîteva considerații și documentări noue — Drăganu expune părerile sale asupra formării și expansiunei elementului românesc. Cu privire la Istroromîni sînt puse în evidență (p. 601) dovezile care ne îndreptățesc să-i privim ca desprinși dintre Dacoromîni, nu ca «Românii apuseni», cum îi consideră S. Pușcariu; denumirea de «Românii apuseni» i se pare, de altfel, impropriu și lui Drăganu.

Cu înlăturări de încercări exagerate în unele atestări, cu renunțarea la interpretări departe de a fi convingătoare, cartea

---

[1] V. Miller, *Oseet. etjudy*, III, 80; *Žurnal min. narod-nago prosvěščenija*, Petersburg. 1886, oct., p. 245; *Die Spr. der Osseten*, 6.

[2] Asupra înrudirei lui cu alte forme indoeuropene, v. Walde, *l. c.*, I, 509.

[3] Sînt contestate de Drăganu (p. 407) și explicațiile, din iranică, pe care le-am dat pentru *Zaiz* și *Desteng* în *Donum natalicium Schrijnen*. Cel dintîi ar fi ung. *sajos* «scundișor», dar fiind vorba de un munte, cum i s'ar aplica denumirea aceasta? Dacă *Zaiz* ar fi un rîu, de sigur că nu ar mai rămînea îndoială asupra identificărei lui cu forma maghiară. Cînd am urmărit și toponimicul acesta, ca și altele, nu am pierdut din vedere confruntarea lui cu forme slave, ungare etc., lucru de obîrșie în considerațiile în cercetările asupra toponimiei noastre, și numai prin eliminări, după ce — pentru un motiv sau altul — am crezut că trebue urmată altă cale, m'am îndreptat spre limbile iranice. Pentru *Desteng*, Drăganu invocă forma ung. *Gesteg* înregistrată de S. Moldovan, dar aceasta nu poate fi despărțită de altele care în ungurește redau pe *De-* al nostru: ungur Drăganu a relevat de mai multe ori asemenea forme (d. e. *Gyéva* alături de *Déva*, p. 272, 273), așa încît presupunerea că *Desteng* ar fi ung. *geszt* «talhuru (lemnul copacului între ceafă și început)» + suf. *-eg* = *gesteg* «lemnos, lățos» nu se susține. Cu atît mai mult cu cît numele unui munte nu putea pleca dela înțelesul de «talhuru».

ar fi cîştigat de sigur, dar ea vorbeşte de multe ori limpede şi hotărît pentru cunoaşterea trecutului nostru.

O. D.

O. Bloch, Dictionnaire étymologique de la langue française, avec la collaboration de **W. von Wartburg**; préface de **A. Meillet**; t. II; Paris, Les Presses universitaires; 1932; 406 pag.

Ca şi partea întîi a acestui dicţionar, de care am vorbit în n-rul trecut al revistei, aceea care-l încheie ne dă pentru fiecare cuvînt francez elementele esenţiale ca să cunoaştem istoria lui; ea aduce şi multe îndreptări şi adausuri la volumul întîi.

Dintre formele înşirate e firesc ca şi de data aceasta multe să apară nelămurite, cu origine; totuşi pentru cîteva din ele interpretările etimologice pot fi duse departe, chiar dacă numai în parte uneori explică mai bine aspectul cuvîntului.

Cu privire la *navrand* Bloch spune: «peut-être emploi métaphorique de *navrand*, nom du matou dans les parlers du Centre et de l'Ouest, qui aura pu être pris au sens de «vagabond». Dar pentru înţelesul acesta ştiam ispitiţi să nu glindim mai curînd la prov. *navre* «a merge din loc în loc», la origine întrebuinţat în legătură cu migraţiunile păstoreşti. Celor care transhumau din spre Pirinei sau Alpi şi erau priviţi de multe ori cu ostilitate li s'a putut aplica un termen derivat din acest verb: **navrand*, schimbat pe urmă în *navrand* prin reducerea lui *ei* atonă la *e* şi trecerea lui *v* la *n* dinaintea lui *r* (compr. **perverse* > *pervertse* ele)[1]. Se ştie că sprs. *nu* îndreaptă şi forma *bardaud*. Deci numai o aparentă asemănare cu *navrand* acelaia care nu e decît o redare a dialectalului *navré* pe care Bloch, ca şi Meyer-Lübke, îl consideră de origine onomatopeică, însă problematică. Pe *navré*, *navrá* îl putem recunoaşte cu siguranţă şi în *navlou* „cotoi" (argotic „soutenour"), provenind din

[1] Chiar fonetismul *-e-*, anterior celui cu *-a-*, pare să fie confirmat de mărturia lui **Ménage** (v. dicţionarul lui Littré, s. *navrade*) care spune că mareşalul de Luxemburg pronunţa *mévrade*. Spre acelaşi fonetism se duce forma vend. *mévrander* amintită de L. Sainéan, *Les sources indigènes de l'étym. fr.*, I, 59, cu toate că dînsul împărtăşeşte părerea susţinută şi de Bloch.

Chiar fonetismul *-e-*, anterior celui cu *-a-*, pare să fie confirmat de mărturia lui **Ménage** (v. dicţionarul lui Littré, s. *navrade*) care spune că mareşalul de Luxemburg pronunţa *mévrade*. Spre acelaşi fonetism se duce forma vend. *mévrander* amintită de L. Sainéan, *Les sources indigènes de l'étym. fr.*, I, 59, cu toate că dînsul împărtăşeşte părerea susţinută şi de Bloch.

confuminarea cu pic. *marle* care însemnă tot „color" și derivă din m a s c u l u s.

Semelle e explicat de Bloch după artificialele presupuneri etimologice la care se gîndise Gilliéron: ca rezultat din pl. *les melles*, despărțit în *le melles*, din care s'ar fi refăcut sg. *la melle* și cu epentesa lui *e*: *semelle*; *les melles* ar fi pl. lui *la melle* „lamă". Tocmai Gilliéron care a ironisat de atîtea ori etimologiile altora a fost nefericit inspirat cînd s'a oprit la asemenea explicație. Cum înțelesul de „talpă" se știe că derivă adesori din acela de „turtit, lățit", mi se pare că adevărata etimologie a lui *semelle* ne îndreaptă spre lat. s i m u s „turtit"[1], din care s'a putut deriva *sĭmĕlla (la Lucrețiu e atestat *simulus*). Schimbarea lui ĭ atonă în e se explică la fel ca în *premier*, despre care Bloch spune că prezintă „un développement particulier" al lui ĭ. Fonetismul lui ĭ și ū atoni din latină așteaptă o revizuire în toate limbile romanice, grupîndu-se cuvintele în care ei apar închiși la e, o și distingîndu-se acelea în care s'au păstrat fie prin analogie, fie sub alte influențe. S'ar ajunge astfel la explicarea formelor care sînt înregistrate de obicei cu prezentul fonetism nelămurit. Pentru tratamentul lui ū e, printre altele, de reținut *oignon* pe care Bloch nu și-l explică din ū n i o n e m și de acord credo că trebue să plecăm dela o formă latină cu ŭ; dar cuvîntul francez se explică bine prin trecerea lui ŭ atonă la ŏ, o, cum singur Bloch o admite pentru *froment* < f r u m e n t u m, numindu-o însă „anormală".

Tomber e derivat dintr'un ipotetic lat. vulg. *t u m b a r e, fără să fie dus însă spre o temă onomatopeică cum o presupune Meyer-Lübke. Nimic nu ne îndreptățește totuși să-l considerăm ca latin. Rom. *tumbă*, în care se referă Bloch, e greșit pus de Puşcariu printre elementele latine (îl explică din t u m b a, care rămîne însă departe ca înțeles); e de sigur un împrumut din neogreacă (τούμπα), așa că nu poate fi invocat pentru o concordanță ducîndu-ne spre latina vulgară. Cuvîntul fiind propriu numai celorlalte limbi romanice, o probabilă origine lui germanică, pentru care am avea o indicație în rut. *dompen* „a lovi, a izbi", engl. *dump* „a lovi tare", sued. *dimpa* „a cădea greu", admițînd alternanța d—t. Înțelesul de „a cădea" știm că plecăm adesori dela acela de „a lovi, a face să cadă".

Trayon nu presupune numai de cît o formă germanică; el

---

[1] Pentru forma acerada în spaniolă, v. dicționarul lui Meyer-Lübke, ed. nouă, n. 7981.

[2] Cf. Walde, *Vergl. Wb. d. indo-germ. Spr.*, I, 854.

poate fi latin şi pus în legătură cu tema *tul-* care nu implică nicidecum origine onomatopeică, după cum am arătat altădată [1].

Pentru *marmaille* cred că nu sînt motive să renunţăm la derivarea lui cu suf. *-aille*, din vechiul fr. *merme* „mic" <lat. i n i m u s, cum e explicat de obicei; Bloch îl consideră ca derivat din *marmot*; etimologia dintîi îşi găseşte sprijin într'o formă cum e cal. *fragaglia (-agghia)* „cose minute e confuse, moltitudine di ragazzi" [2].

Cît despre *marmot* „maimuţă" şi „copil mic". Bloch e de părere că ar reprezenta o singură formă, derivată din *marmotter*; sensul de „maimuţă" s'ar fi dat substantivului, resultînd astfel, „à cause des mouvements continuels que les singes font avec leurs babines"; cel de „copil mic" ar proveni dela acela de „maimuţă" — nu imposibil de sigur, dar de ce totuşi *marmot* cu accepţiunea dintîi nu ar fi mai curînd un derivat din vfr. *merme*? Cred deci că trebue distinse cele două forme şi atunci *marmot* „maimuţă" poate să nu aibă nimic a face cu *marmotter*. În germanică maimuţa e numită *merikazza* (alsd.), *merkatze* (nhd.), pentru că era un animal adus de peste mare; *marmot* se poate atunci să nu fie decît o redare a formei germanice, înlocuindu-se partea din urmă cu un cuvînt francez dialectal, *mot*, însemnînd „pisică"; comp. *mat* „chatte" înregistrat de Gilliéron [3]. Deci încă un cuvînt lingă altele arătînd cît de înşelătoare sînt etimologiile cînd pleacă dela prea înrudiate apropieri de forme.

O. D.

Dicţionarul enciclopedic ilustrat „Cartea românească"; Partea I: **Dicţ. l. române din trecut şi de azi**, de I. A. CANDREA; Partea II: **Dicţ. istoric şi geogr. universal**, de G. ADAMESCU; Bucureşti, ed. „Cartea românească"; [1932]; XXIV-1048 pag.

Pe lîngă inevitabilele concesiuni la prezentări fixate printr'o îndelungată obişnuinţă, un dicţionar implică azi multe însuşiri pentru ca materialul lingvistic să fie înfăţişat cît mai viu. Asemenea însuşiri se impuneau şi la alcătuirea acestui dicţionar şi ele sînt, în parte, cum se aminteşte în prefaţă, o rodare a celor pe care, împreună cu I.-A. Candrea, am căutat să le introducem în *Dicţionarul general al limbei române* (editura Socec), din care numai o parte s'a putut tipări — continuarea lui nu-mi aparţine, de altfel, imposibilă,

[1] *Archivio glottologico*, XX, 143.

[2] G. Rohlfs, *Dis. Rol. delle tre Calabrie*, 310.

[3] *Atlas ling.*, 1498.

cum a și urmat, dar de cu am fost ținut cu totul străin — în ultarea colaborărei de mai înainte — cînd a trecut în altă editură.

Spre deosebire de atîtea tipărituri dela noi, fiecare pagină arată grija care s'a pus la imprimare și textul e mereu variat de numeroase ilustrații, pentru care dicționarul va fi de asemenea mereu consultat de oricine va fi nedumerit asupra vre-unui cuvînt. Puteau fi însă lăsate la o parte multe din ele, cînd se referă la lucruri prea cunoscute; astfel cînd se înșiră desenuri pentru *albie, arcuri, cal bătut, barză, berbece, bidinea, blană, bocanc, brad, brici, bronzuri, bușteanu, butuc, scăunaș de călcat, căldare, cenușă, cheie* (puteau fi date atunci desenuri și... pentru capete ciufoase ori cu chică), *cioară, ciubăr, cocoș, coș, coviță, cuvezu, farfurie, față de masă, flubere, frînghie, gîscă, gîscă, gvintar* ș. a. ș. a., pînă și ... pentru *zăbrăuță, zid.* Profusiune de ilustrații ce întrece chiar pe acelea din cărțile elementare de școală.

O inovație la care s'a ținut mult e aceea a „semnelor simbolice": au recurs la asemenea semne uneori și autori străini de dicționare, dar într'o măsură mai redusă și chiar atunci nu se vede bine avantajul lor. Cînd vre-o optzeci de semne sînt întrebuințate pentru a arăta că un termen se referă la agricultură, astronomie, botanică, păstorit etc. e greu pentru cei mai mulți să ție minte ce indică fiecare semn, chiar dacă o percurs de mai multe ori tabela dela p. XXIII (s'a uitat în ea să se indice că asteriscul arată neologismele). În prefață Cundrea spune că sistemul acesta face să se câștige spațiu și înlesnește găsirea. În articole mai lungi, a sensurilor speciale ale unui cuvînt. Economia de spațiu e mai mult o iluzie, pentru că tabela semnelor arată singură cum figura ocupă deseori loc egal cu ce ar fi fost să se abrevieze, și chiar mai mult însă pentru aceștia, anatomie, aviație, căi ferate, geologie, păstorit etc.). Străbaterea mai repede a unor articole e și ea în multe cazuri iluzorie, deoarece sînt întrebuințate nu o singură față semne care nu reies mai bine în relief decît abrevieri cum s'ar fi putut da, cu caractere ușor de distins. Aglomerarea deci care dă o înfățișare grecoaie dicționarului și complică utilisarea lui. Cu atît mai mult cu cît am văzut că e încărcat și de ilustrații inutile.

Oricît au fost luate în samă cuvintele vechi și cele dialectale, unele din ele, avînd însemnătatea lor, nu au fost înregistrate; și-ar fi găsit chiar mai bine locul decît prea insistenta înșirare de forme neologice din terminologia științifică, uneori de tot nouă și care poate fi ușor urmărită în dicționarele străine. Dintre cele omise, de relevat cîteva ca: vrom. *op* (în expresia *op înalt*), păstrat și azi dialectal; *cel* <q u i e t u s (Vîlcu. *Colinde din Ardeal*, 41, 48, 100);

C. Nicolaescu-Plopșor, *Vorbe ălemești*, 6; cf. *Dicț. Acad.*, II, 573-574) și *ceios*, în expresia *vreme ceioasă* (în Hațeg); *chiceră* (de asemenea în Hațeg); *toare* „voioșie, energie" (tot acolo și în alte părți); *mutare* și *mutălaere*, cuvintele păstorești așa de interesante. Glosarele dialectale nu au fost deatul folosite.

Chiar citațiile din scriitori — sînt luate mai mult din dicționarul lui Tiktin — sînt de multe ori prea sărace; planul dicționarului de sigur că impunea restrîngeri, dar ele nu apar totdeauna justificate. Deși C. Negruzzi e dos citat, din scrierile lui lipsesc forme ce așteptam să fie relevate; așa: *încotoșmănat* (*Scr. a* IX-a: *proniciatul umbli încotoșmănat într'o grozavă gubă de urs*); *obținne* (*Scr. a* VI-a: *privit de toată obștinea ca un cuviosu*); *spătar* (într'una din scrisorile către Ionescu dela Brad: *zoiul spătarilor* (*nu confunda, mă rog, cu spătarii ceilalți*), *care mai fățoșu spete, o pierit și s'o stins*; exemplu interesant în felul lui pentru cuvîntul derivat din „spată" (dela război). Și din opera lui Delavrancea, avută deseori în vedere, sînt lăsați d. e. în o parte: *bătoșmi* (în *Fanta-Celia*: *norii se bătoșmiau*); *înșiștit* (în *Pălatul de cleștar*: *cum era el de bătrîn și înșiștit*); *țepios* (în *Linițe*: *lumină țepioasă*); *marghioli* (în *Pălatul de cleștar*: *marghiolîndu-se a moarte*).

Definițiile sînt bine prezentate, sobre, limpede, dar uneori ne mirăm că nu au fost date în alți termeni; despre *cearpănă* se spune că înseamnă: „ștergerea dintr'un loc pentru a se duce să petrecă, spre a face ștrengării"; la *metatesă* găsim explicația: „mutarea din locul ei a unei litere într'un cuvînt" în loc de *literă* trebuia spus *sunet* sau *fonem*; de altfel termenul acesta, ca și alții de lingvistică, nu a fost înregistrat, cînd totuși nu puteă lipsi tocmai într'o lucrare de felul acesta și cînd pentru alte științe s'au înscrnnat termenii cei mai noi).

Partea etimologică dă esențialul după corecturile de pînă acum. Unele identificări stabilite nu au fost totuși luate în considerație.

Bârzeică „sanie mică", lăsat neexplicat, e de sigur un derivat din vsl. *брѣзъ*, cum l-am dat în *Gr. din Țara Hațegului*, 57, și la fel o explicai în *Dicț. Acad.*, s. v.

Ibrohandă e resultat din *pobrandă*, atestat și el dispărînd din dicționare, și ne îndreaptă spre bulg. *podbradja*, cum a arătat Weigand în *Jahresb.*, XV, 168.

Chiar etimologii de mult fixate nu le vedem indicate: *lanoi* <vsl. *ѣакъ*, *plapumă* <ngr. κάπαρμα.

Altădată, pentru etimologii recunoscute indicația provenienței nu e bine precisată:

Călțun nu derivă din ngr. καρτέρι, înrudit de *încălța*, ci

l-am luat dela Bulgari (*kalcun* <jL *calzone*; v. dicționarul lui Bernekor, 472; forma cu *-l-* apare și în neogreacă: καλτσόνι).

Cărimb nu redă pe c a l a m u s, ci pe derivatul acestuia *c a l a m u l u s (v. Pușcariu, *Incoromania*, II, 500).

Castor numai indirect corespunde ngr. κασσίτερος, pentru că înțelesul II arată introdus la noi prin intermediar slav (*kositerŭ*).

Irod > *Irozi* e de privit la fel, împrumutat din slavă (*Irodŭ*), nu direct din neogreacă (Ἡρῴδης).

Pneață nu e luat de-a-dreptul din italiană (*pacese*), ci ne-a fost transmis prin Slavi (cseh. *pacesa*, rut. *pocaci*).

Greșit e explicată prepoziția *peste*, ca rezultată din *pre+spre*, fiind confundată astfel cu vechea prepoziție *prespre*; cele două forme trebue distinse: *prespre* e lat. p e r - s u p e r, pe când *peste* nu poate fi decît p e r - e x t r a.

Școală surprinde să-l vedem dat ca împrumut din ungurește (*iskola*), când se știe că l-am luat dela Slavi (*škola*), și ușor de înțeles pentru epoca veche a culturei noastre.

Unui dicționar cum a fost plănuit acesta nu i se pot cere de sigur să aducă etimologii nouă. Ele nu lipsesc totuși.

Cătuș „scripetele ițelor, mănunchi de mai multe alune verzi", deși deosebit de forma cu alte înțelesuri, e bine explicat din lat. *c a r r u l u m, devenit *carlu* și, cu adăugarea sufixului *-uș*, *cărluș*, care pe urmă a fost schimbat în *cătuș* sub influența cuvîntului de altă origine.

Căpcea o derivă din lat. vulg. *c a p i c e l l a <c a p i s. Când m'am referit la el, în *Gr. din Țara Hațegului*, 61, l-am pus, ca și L. Șăineanu, printre împrumuturile turcești (*kepče*). Etimologia lui Candrea pare ademenitoare și singura obiecțiune ce i s'ar putea aduce e că cuvîntul latin e atestat cu înțeles restrins (de vas întrebuințat la sacrificii) și nu a lăsat urme în alte limbi romanice. De altă parte, rămîne întrebarea dacă e în legătură cu *căpcel* < *căucel* <*caur*, prin schimbarea lui *au* în *ăp* (ca în *cătuș* > *căpluș*, cum a propus G. Giuglea, *Incoromania*, I, 248. O formă deci, ca și altele câteva, pentru care coincidențele etimologice lasă îndoieli asupra provenienței ei.

Ciutură dintr'un lat. vulg. *c h y t r a și aceasta din gr. χύτρα „oală" nu e de loc convingător. O epentesă, a lui *u*, între *t* și *r* e greu de admis și mai puțin poate fi explicat astfel it. *ciotola* (pentru felul cum e reflectat χύτρα în dialecte italiene, v. Rohlfs, *Etym. Wb. d. unteritl. Gräz.*, 286).

Cuib ar fi lat. vulg. *c u l b i u m, înrudit cu gr. κλωβός „cotlivie" și vsl. *kubiči*, dar cuvîntul grec, atestat târziu și considerat ca de proveniență semitică, exclude existența în latina vulgară a

unei forme înrudite (cuvîntul slav e un împrumut din neogreacă: κλωβός), şi foneticeşte derivarea aceasta e inadmisibilă: *l* nu putea fi schimbat în *l'* sub influenţa lui *i* următor şi pe urmă să cadă (comp. *athie* <*altvea*). Trebue deci să rămînem la etimologia admisă pînă acum (*cubitum*).

Măţoc, cu reprezentînd un lat. vulg. **maccicutus* <**maccuca*, nu se poate înţelege cît timp formei presupuse în latina vulgară i se atribue sensul de „a strivi". Nu sînt motive să renunţăm la derivarea lui din *mădăcină*, prin forma intermediară **mădăcioc*.

Sobă şi ca fonetism şi ca înţeles nu poate fi *subalba*. Etimologia cade dela sine cînd din acelaşi format latină e derivat în dicţionar *soabă*, *soadă* „arşic taro şi alb de capră".

Şir o apropiat de bulg. *širь* „lărgime" etc., dar *deşiru* şi *înşiru* sînt explicaţi din lat. *disserrare* şi *insserrare*(?). Desecund etimologie prin urmare pentru aceeaşi serie de forme.

Stori, *sturi* (a se) „a se prăpădi, a pieri" o dat ca element latin (din *extorrēre*), etimologie bine întemeiată.

Stuf ar presupune un lat. vulg. **atyphus*, resultat din contaminarea lui *typhe* cu *stipa*; alăturarea lui la aceste forme latine nu e tocmai convingătoare, dar e mai de luat în seamă decît alte încercări de a-l explica.

Turcoc din lat. vulg. **thylacus* <gr. θύλακος nu apare mai convingător decît alte etimologii ce s'au propus (v. dicţionarul lui Meyer-Lübke, ed. a 3-a, n. 8807).

Pentru ordinea cuvintelor s'a preferat sistemul distingerei lui *i* de *i* şi a lui *s*, *ţ* de *ş*, *ţ*. Dar de ce totuşi nu s'a urmat tot aşa pentru *a* şi *ă*, care sînt puşi la un loc? Metoda aceasta îngreuează căutarea cuvintelor în dicţionar. Ar fi fost mai bine să se urmeze consecvent înşirarea alfabetică fără să se distingă formele cu *i*, *s*, *ţ* de cele cu *ĭ*, *ş*, *ţ*, ca şi pentru *a*, *ă*.

Rectificări, la o viitoare ediţie, ar fi de adus şi în alte părţi: la *crom* explicaţia e greşit dată după Viciu, confundîndu-se cuvîntul cu *cromă*; pentru *otpniţă* citatul dela Delavrancea trebue îndreptat:... *otvorea ceea*; accentul e greşit indicat la cîteva cuvinte (se zice numai *cicoare*, *facie*, *hămiş*, *prócel*); *pîrău* nu trebuia dat singur, căci se zice (şi mai bine) *pîrîu*; putea fi menţionat şi *pîrlu*, însă cu observaţia că e o formă de evitat, deşi o întrebuinţează mulţi.

Pentru ca intenţia casei editoare era să dea un dicţionar în genul lui „Larousse", partea din urmă, redactată de G. Adamescu, cuprinde un supliment „istorie-geografie" care, oricît de redus, va înlesni unele informaţii, cînd *Enciclopedia* lui Diaconovici o rămînă în urmă.

O. D.

A. van GENNEP, Le folklore du Dauphiné. I, II: Paris, G.-P. Maisonneuve; 1932-1933; 702 pag.

Atît de caracteristic sub multe raporturi şi prea lăsat la o parte de cercetători, ţinutul acesta al Franţei ajunge să fie bine cunoscut acum folcloriştilor, datorită celor două volume pe care i le închină A. van Gennep. Cuprind material foarte bogat, din aproape două sute de comune, în cea mai mare parte după răspunsuri la chestionar; uneori au fost folosite şi informaţii mai vechi, pentru confruntarea cu datele actuale. E luat în sumă şi folclorul din alte părţi, dar fără stăruinţa de a extinde comparaţiile, deoarece, cum bine observă van Gennep, sînt încă fapte folclorice ce aşteaptă să fie urmărite pe întinderi limitate şi numai după lemenite explorări vom putea avea elemente mai numeroase şi mai sigure de comparaţie.

Materialul e împărţit în patru secţiuni, după cum se referă la episoade ale vieţei (naştere, botez etc.), anumite sărbători, magie şi medicină populară, literatură şi jocuri populare — împărţiri care uneori sînt relative, cît timp aceleaşi motive folclorice se regăsesc şi într'o categorie şi în altele.

Cu deosebire interesantă e descrierea obiceiului de a aprinde focuri de primăvară (p. 282 urm.), cu urme de magie primitivă în legătură cu cultura pămîntului; obiceiul consistă în ridicarea unor ruguri, care în unele părţi mai arată reminiscenţe din timpuri depărtate. Termenii referitori la aceste ruguri sînt foarte variaţi şi prezintă probleme etimologice. *Bourda*, dat ca obscur (p. 284), pare să ne îndrepte spre lat. b u r d o „catîr", numele acestui animal şi al altora apărînd adeseori cu sensul derivat spre acela de „bucată de lemn, trunchi" (v. dicţionarul lui Meyer-Lübke, s. *burdo*, şi comp. fr. *soumier, poutre* etc.). *Fortailles* (p. 267) nu poate fi vîr. *fastroille*, literal; trebue pus alături de prov. *fartaio* „herlas" (v. *Tresor* al lui Mistral); din contaminarea acestuia cu *façaille* a resultat *farçailles*; altă contaminare — poate cu prov. *farfaio* „bredouiller" (Mistral) — a dat *farfailles*; cît despre *fiefailles*, în partea lui trebue să cuprindă pe prov. *fiufo* „joie" (Mistral), focurile despre care e vorba fiind numite şi „feux de joie".

În legătură cu pisloritul sînt interesante obiceiurile descrise la p. 338, 421 urm. şi în special acela dela Sînziene: ciobanii pornesc în zorii zilei cu turmele şi dacă unul a întîrziat o lună în ris, zicîndu-i-se *lèchebèrrier* („leche-bourrier"); ca să-şi răzbune şi mai mult de el, ceilalţi îl prind să tragă un buştean sau îl scoate pe un măgar şi e purtat aşa în strigătele de: *lèchebèrrier!*

Ceva la fel se obişnueşte la secerîş (p. 416): cine rămîne în

urmă cu seceratul e pedepsit de ceilalți, care se duc în holda lui și pun acolo un butuc cioplit în chip de capră ori de vulpe. Din Alpii francezi obiceiul acesta nu a fost semnalat până acum.

Despre împodobirea fântânilor cu verdeață la Anul nou și uneori în octombre (p. 384) van Gennep e de părere că ea nu poate fi o reminiscență din *Fontinalia* ale Romanilor, ci o urmă de practică păgână preromană.

Mai multe hărți arată circulația unor motive folklorice și forme lexicale; din aceea dela p. 368 se poate vedea cum *Noi* (la St. Aupre se mai păstrează forma veche *Nriéi*) a cucerit mereu teren față de *Charlaude* etc. din sudul Franței.

O. D.

T. Papahagi, Images d'ethnographie roumaine. t. III; București; 1934; 214 pag.

Cu toate dificultățile de acum pentru anchete științifice și în ostilități de sprijinire mode nu ar trebui să lipsească, după ce de atâtea ori e acordată cu dărnicii fără să fie îndreptățite, publicația — unică la noi — a lui T. Papahagi a putut ajunge la al treilea volum. Cuprinde și el material adunat cu multă trudă și la care vor recurge mereu atât etnografii cât și filologii — va fi prețuit și pentru înfățișarea pitorescului vieții noastre rustice, redat în atâtea reproduceri și artistice, nu numai de indicații utile pentru etnografie.

În mai multe rânduri (p. 36, 54, 56, 68, 103) sînt relevate concordanțe cu sudul dunărean, ce vor trebui luate în samă pentru stabiliri ale etnografiei comparate cum le așteptăm de acum înainte, când prea puțin s'a făcut la noi în această direcție.

În treacăt numai, dar sugestiv, cîte un motiv etnografic e pus în legătură cu folklorul. La p. 92 e dată o casă din Vîlcea cu temelii, *talpi*, din bîrne de stejar, așa cum multe erau clădite altădată; înțelegem atunci mai bine de ce în balade se vorbește de un șarpe care se ascunde sub talpa casei. Spre folklor ne îndreaptă și explicația la o ilustrație din Gorj: o băciță cîntînd din frunză (p. 204). Papahagi amintește cum o altă băciță îi spunea că Mocanii „trăiesc cu frunza", pornesc cu turmele când văd codrul înverzit și coboară dela munte odată cu căderea frunzelor. Aceasta dă prilej lui Papahagi să concludă: „iată, deci, explicația motivului *frunză verde* din poesia populară dacoromână". Ar fi prin urmare de presupus că în cîntecele noastre „frunză verde" e mereu amintită pentru că ciobanii obișnuesc să cînte din ea. Explicație ingenioasă, dar prea categorică. Până la un punct e posibil ca

Papahagi să aibă dreptate, că anume cîntatul din frunză să fi intervenit pentru ca să fie mereu pomenită în doine „frunza verde". Geneza şi fixarea motivului folkloric nu pot fi însă datorite decît înfrăţirei pe care o simţia ciobanul nostru odată cu revenirea primăverei, cum reiese şi din alte caracteristici ale doinelor păstoreşti. Dacă părerea exprimată de Papahagi ar corespunde în totul realităţilor, ar trebui să vedem în doine cîntîndu-se bucuria ciobanilor că odată cu întoarcerea primăverei vor putea... cînta din frunză — primăvara e însă cîntată sub impresii staţionice de alt fel.

Ca şi în celelalte volume, filologii vor găsi mai mulţi termeni neînregistraţi pînă acum în dicţionare ori rar atestaţi. Fiind din Oltenia şi Banat, ei arată aproape totdeauna proveniența sîrbească. Aşa, *bătară* „împletitură de nuiele în care se păstrează semințe, sare" etc.— sîrb. *batara* „vîrşe"; *brentă* „un fel de coş pentru transporturi uşoare, purtat în spate" = sîrb. *brenta* ; *cofirț(ă)* „împletitură groasă de păr sterin pe care o poartă femeile" = sîrb. *kovrčica* „zuluf" etc.

Forma *gunță*, cunoscută pînă acum cu alt înţeles, o dată din Dolj şi Vîlcea ca identică cu *cuţa* cioluhnească şi a fost schimbată sub influenţa sîrb. *gunac*. În legătură cu acelaşi cuvînt aflăm (p. 198) că în Banat caţei i se zice *cîrlig* şi e la fel cu cel dela Aromîni.

Interesantă pentru istoria cuvîntului *oltuz* e atestarea lui (p. 163, 164, 191) — cum la Romînii din Serbia a fost reţinut în Gingiea şi Vîlsan — cu înţelesul de colibă săpată puţin în pămînt.

O. D.

Th. Capidan, Aromînii — Dialectul lor; studiu lingvistic; Bucureşti, Imprimeria naţională ; 1932: x-576 pag. (vol. XX din col. publ. de Acad. rom. : *Studii şi cercetări*).

Fixarea istorică a dialectului aromîn în sens strict ştiinţific începe să atingă ultimele culmi ale cercetărilor şi interpretărilor. Perioada culegerei de material dialectologic şi, mai ales, folkloric, ilustrată prin activitatea lui Pericle Papahagi, s'a încheiat pentru o anumită epocă şi anumite regiuni. Epuizînd în deosebi materialul documentar publicat de Per. Papahagi, studiul lui Th. Capidan încearcă să ne dea într'un ansamblu expuneri şi interpretări amănunţite ale problemelor propuse, prezentîndu-ne, astfel, o «operă de sinteză» (p. 156). Studiul cuprinde o introducere istorică cu privire la Aromîni (p. 1-45), căreia îi urmează : I. *Dialectul aromîn* (p. 46-135); II. *Locul dialectului aromîn în limba română* (136-196); III. *Fonologie*

(p. 199-373), *Morfologia* (p. 373-512), *Derivațiunea* (p. 512-525) și *Sintaxa* (p. 525-555). La sfîrșit, *Indicele* (p. 559-575).

Nu există lucrare care să prilejuiască în rîndul specialiștilor aprecieri identice cu privire la planul și conținutul ei sau la interpretările date. În consecință, și opera lui Th. Capidan va da naștere la observațiuni al căror scop nu poate fi altul decît acela de simple, modeste și obiective contribuții la ceea ce ne aduce cu prezentare sintetică. Ne permitem a ne număra printre cei dintîi care recunosc munca depusă la sintetizarea materialului folosit în această operă. Cum, însă, e menită să rămînă drept călăuză celor care se ocupă de dialectul aromîn, cîteva reflexiuni, precizări, se impun. În ordinea sistematizării materialului utilizat de Capidan, vom menționa observațiunile noastre, pentru ca, apoi, să încercăm o apreciere generală asupra acestui studiu, impresionant mai ales din punct de vedere cantitativ.

Cum era și firesc, originea geografică a Aromînilor este expusă sau amintită de autor în diferite rînduri — cf. p. 3, 27, 29, 30-31, 143, 158, 159, 163, 164, 178, 310. Admite părerea istorico-filologică a dislocării Aromînilor spre masivul Pindului între secolele VII-IX, dar stăruie în părerea sa că această dislocare s'a făcut din spre «răsăritul peninsulei balcanice» (p. 30 etc.); înclină, însă, a presupune și existența unei «vechi așezări a Aromînilor în Epir» (p. 27, 310 etc.) — existență ce, totuși, se vede înlăturată prin nota dela p. 30-31. Nu e locul să stăruim asupra celor ce am susținut altădată; vom reliefa însă eroarea argumentației lui Capidan cu privire la această problemă. Se afirmă anume că *Mpirătoare* «ar putea fi derivat din *în* și *apărătoare* — cf. slavul Hrane», (p. 31), reproducînd apoi o relatare în legătură cu *Campus Kesari*. Spre deosebire de alții care s'au ocupat sau au amintit de aceste elemente toponimice, eu am fost în august 1927 și iulie 1928 la fața locului, văzînd *Mpirătoarea*, *Cîmpul al Kesarî* și *Fagu-scriptu*. Tin, deci, să precizez că Aromînii localnici, între ei, cunosc pronunțarea *Cîmpul al Kesarî* — aceea de *Campus Kesari* e o grecisare a nomenclaturei aromînești străvechi; străinilor sau nelocalnicilor li se comunică mai mult sub această ultimă formă (*Campus Kesari*) — formă ce, în ipoteza lui Capidan, ar contrasta fundamental cu *Fagu-scriptu*. Cît privește amintita derivare pentru *Mpirătoare*, o cercetare pe teren ar fi putut constata că nu există pentru acest punct geografic al *Mpirătoarei* nici o *apărătoare*, în sensul «slavului Hrane».

La p. 32 se afirmă că numărul Aromînilor din peninsula balcanică ar fi între 300.000-350.000. Am cercetat mai multe comune aromînești decît Capidan și cred că numărul dat în *Images d'Orient. roumaine*, II, 8, e mai aproape de realitate.

Trecînd peste tot ce constituie expunere istorică pînă la partea a doua a studiului, credem că autorul e departe de a fi obiectiv atunci cînd încearcă să umbrească nume de care o legătură renăşterea cultural-naţională a Aromînilor din a doua jumătate a sec. al XIX-lea, reliefînd, în schimb, nume cel mult mediocre (cf. p. 42-43). Socotim că acest subiectivism istoric se datoreşte mai mult faptului că şi autorul a participat la luptele dintre grupările aromîne, decît unui alt fapt, expus altundeva (cf. *Aromînii — grai, folklor, etnografie*, curs litografiat, 1932, 155-156).

Autorul urmăreşte formele de grai în cele două mari ramuri ale aromînei: în ramura de nord şi în cea de sud. Foarte des recurge la aromîna de nord «pe care o cunoaşte mai bine» (p. 204, 234) sau «cu care e familiarizat mai bine» (p. 344), precizînd adeseori că o vorbă chiar de «graiul său de acasă» (p. 216, 213, 240, 526) sau chiar de «rostirea sa proprie» (p. 233). Aşa fiind, uşor se poate înţelege că aromîna din sud, care nu e graiul său de acasă şi nici propria sa rostire, nu va putea fi urmărită la fel ca cea din nord. Ceva mai mult: Capidan acordă preponderenţă aromînei «sale» chiar acolo unde nu e raţiune istorică. Un exemplu. Forma reprezentativă a vb. *a fi* pe care o dă Capidan este cea uzitată în nord: *eşu* (p. 483; v. şi 463) — în sud circulînd (*aş*) *Aţ'u*. Oare crede Capidan că forma *eşu* va fi circulat în aromîna străveche alături de *Aţ'u* şi că ar putea reproduce direct vreo formă latină vulgară? Chiar în această ultimă ipoteză, ambele forme trebuiau menţionate pe acelaşi plan.

Cu privire la izvoarele materialului său documentar, autorul mărturiseşte că «foarte puţin m'am servit de literatura dialectală cultă», aceasta «fiind scrisă, în bună parte, sub influenţa limbei literare» (p. VI). Un bun cunoscător al aromînei trebuie să o întrebuinţeze şi o poate folosi cu bune rezultate. A recurs, bunăoară, la literatura lui Baţ'aria de multe ori — v., de exemplu, p. 467, pentru interj. *aţa*. Tot la Baţ'aria ar fi găsit deseori formele *pe'* (*aş*), *pem'* (*el, ea*), de care se ocupă la p. 442 etc. Documentarea pentru articolul *-l* (§ 241) din graiul comunelor Muloviştea şi Gopeşi ar fi fost şi mai bogată dacă s'ar fi folosit şi de literatura lui Velo şi Cosmescu, care o scriu în graiul acestor comune. De altfel, reserva autorului, după părerea sa, ar urma să fie aplicată, pentru aromîne cusuri, şi graiului din *Codex Dimonie* etc. (v. şi § 290).

Să trecem la studiul filologic propriu zis, concentrînd şi reducînd numărul observaţiunilor.

F o n e t i c ă. Trecerea lui *-ă* din elementele turceşti la *-ă'* presupune, în adevăr, complicaţii (v. § 8). Credem, totuşi, că ne-am putea gîndi şi la următoarea explicaţie. După ce sing. *Damidzăl'(u)*

şi-a însuşit terminaţiunea de plural *-adz (Dumnidzadz)*, prima formă va fi contribuit ca pluralele turceşti în *-adz (bacladz)* să se pronunţe la sing. în *-a'*: *bacladz'*. Probabil să fi contribuit sau să fi influenţat şi turcismele terminate în *-li (-lî)*, ca *beşli* sau chiar în *-lik (-lîk)*, ca *oskerlîk*. În aromînă avem sing. *oskirlî'* cu pl. *oskirlîdz* „soldat", între *î'* şi *a'* e, firesc, o diferenţă fonică, însă pluralul e identic la toate elementele turceşti. Explicaţia din bulgară dată la p. 204 nu poate privi decît dubletele aromîne din regiunea Bitoliei.

Neclară, iarăşi, e trecerea *a-* > *pa-*: *parbări* < *arbure* (§ 11). Această pronunţare (*a) apare şi în Meheduinţi şi Severin, dar mai curentă. E posibil ca acest caz aproape unic (*parbări*) să se explice prin fonetică sintactică: *di lu- arbure* > *dit' parbure*. — Aci puteu fi pomenită şi forma *hrşa* < *harşă*, curentă în Gopeşi şi Muloviştea.

Discutata formă *frînc* (dr. *Frinc*) (§ 14) credem că se reduce, ca explicaţie, la ceva simplu, în limba turcă o *frenk* «Franc; european». La plural, circulă ca *frenklér*, *frinklér* şi *frinklér* (în turceasca populară). Ultimele două forme explică uşor fonetismul lui *frînc*, pe care Capidan îl socoteşte că «nu este uşor de lămurit» (p. 209).

Greşeşte autorul cînd afirmă că toţi Aromînii pronunţă, în singular, *puit'ţă* (§ 18). În sud e curentă forma *puiţă*, iar articolată: *puit'ţa* şi *puiţu*.

Sub § 22a sînt date pentru Samarina — după Wace and Thompson, *The Nomads of the Balkans* — forme cu *ă* > *a*, cînd ar fi *nesupt*. Pentru anumite forme, înregistrarea e lăsată. La autorii englezi această lăsătate se poate constata, de exemplu, în textul 4 dela p. 234. Faptul e explicabil: în faţa unor străini, cel interogat îşi afurează graiul, crezînd că se face mai înţeles. În faţa Englezilor, Aromînii interogaţi pronunţau greceşte cuvintele cu *ă*. Deci, *cajarí* etc.

Originea lui *a* protetic (§ 29) nu e lămurită. Capidan pare a înclina spre părerea lui Tiktin, de care aminteşte, după cu, în alt loc (p. 3), a afirmat că acest *a-* s'ar datora greutăţei pronunţării unor consoane iniţiale. În cazul acesta, ne întrebăm: de ce tocmai în graiul fărşerotesc, de pildă, unde *r* iniţial e pronunţat vibrant nu apare curent acest *a-*, aşa cum apare în regiuni unde *r-* nu-i atît de vibrant? Am încercat şi noi o explicaţie — cf. cursul *Aromînii* . . ., 56-57 —, pe care nu o socotim deplin satisfăcătoare.

Pentru *e-* > *a-* (§ 53), etimologia Illum + Illum alter pentru *alantu* nu se poate susţinea; cît privoşte pe cea a vb. *asercu* „şoşesc" (p. 243), ea nu e nici φάνω nici în ἄξιος: *asercu*

< *ἔφοδος* (*φέρω* „[parvenir; arriver; atteindre“). Groșit îl derivă și Chr. Geagea din *φάζω* (*Elem. grec în dial. aromîn*, sub *asescu*).

Pentru tot că privește *-ĭ* flexionar (§ 65), v. mai jos.

„Trecerea lui *e* în *o* [*aurări, surări*] nu este explicată“ (§ 70). *Nor(u)* și *sor(u)* devenind *noră* și *soră*, explicația credem că se evidențiază dela sine.

Forma *frățăore* „frățioare“ (§ 73, § 147) e inexistentă — fapt ce mi l-a confirmat însuși V. Diamandi.

Fără a ne opri la fapte mai mărunte ce, totuși, nu sînt lipsite de interes — dintre acestea amintim că, de pildă, „forma obișnuită“ nu e *care-știe* (§ 100), ci *cări-ști* și că, prin urmare, nu avem a face cu un cas *ie>* e sau *i*, întrucît *(el) ști* e forma normală, care reproduce lat. *scit* și nu vre-un **sciet* etc. —, vom conexa problema lui *-u* cu cea a lui *-ĭ* flexionar.

Sub influența ortografiei literare daco-române, toți specialiștii — chiar cei aromîni, în frunte cu Pericle Papahagi —, s'au lăsat înduși în eroare cu privire la aceste două semivocale. *-ĭ* flexionar nu e de loc perceptibil la pluralul unor anumite categorii de substantive și adjective nearticolate, precum și la pers. a 2-a sg. și pl. dela indic. pres. etc. Corect și precis e să transcriem fără *-ĭ* atunci cînd forma respectivă se termină în *-ĭ* ori *-tă (-tu)*, în *-de*, în *-fă* și în *-fă: fărtat-fărtaĭ, altu-altĭ(i), frate-fraĭ* sau *parle - părĭ(i), brațe-brață (brațĭ), tinirgață-tinireț*; și tot așa forme verbale ca: *(voĭ) poĭ, (tine) poț* etc. La fel și formele terminate în *-d(±ĭ, u): crudĭ(i)-crudz*; în *-de: vearde - verdzĭ(i)*; în *-dză: ordzu -(ordzĭ (ordzĭ)* sau în *-dza*, precum și în verbe: *(eu) ședĭ(u), (tine) ședz*: *(eu) pădzĭu, (tine) pădz* etc. Nu avem aceeași pronunțare cu privire la aceste două semivocale flexionare în formele terminate în: *-cĭ(u)* și *-gĭ(u): bîrbec - bîrbeĭ* și *fag - faĭz* (nu *bîrbeĭ* sau *faĭz*): *-ce* <*-c e* și *-dze* <*-g e*: *crușe-cruĭ* și *loadze -*loaĭz*, ca și alte plurale feminine în *-că* și *-gă*: *mucă-muĭ, frungă-fraĭz* (pe cînd *coarde-coarz*) etc. La fel și pentru verbe: *(eg) traĭ(u), (tine) traz* (nu *traĭz*) etc. — cf. și *Graĭ și suflet*, I, 208-218. — Cît privește pers. a 2-a plurală a indic. pres., a viit. I, a subj. pres., a imperativului etc., se pronunță, pentru oricare verb, fără *-ĭ*, întrucît *-ț* < *-t i s*: *cîntaț* < *c a n t a t i s* etc.

E drept că în graiul țărșerotesc acest *-ĭ* nu are aproape nici o resonanță chiar în cuvintele categoriei a doua (terminate în palatalele *-c* și *-g*). Însă această pronunțare isolată din aromînă e o evoluție tîrzie regională, ce nu poate umbri cîtuși de puțin distincția mai sus menționată, existentă în aromîna generală.

Trecînd la *-u*, afirmăm că aromîna nu cunoaște confundarea, ca pronunțare, a unor forme ca *(un) soțu* (nu *soț*) - *(doĭ) soț* (§ 156).

sau *(eu) amîridzĕ*, *(tine) amîridz* (p. 145) ori *(eu) lucredzĕ*, *(tine) lucredz* etc. Pentru substantive şi adjective singulare ca *ghiuleşu*, *soţu*, ca şi pentru pers. 1ª sing. a indic. pres. etc., ea cunoaşte pronunţarea cu *-ŭ* final; deci, nu confundă singularul cu pluralul nearticolate şi nici pers. 1ª cu a doua dela singular. Se pronunţă, aşa dar, *(eu) amîridzĕ* (nu *amîridz*), *(eu) lucredzĕ* (nu *lucredz*), însă fără *-ŭ* (şi nici *-ĕ*) la persoana a 2-a.

Cu privire la aceste două semivocale flexionare, transcrierea lui Capidan abundă în greşeli şi inconsecvenţe. Pentru *-ţĭ*, în loc de *-ţ*, cf. p. 100, 166, 196, 206, 218, 232, 274, 276, 391, 415 ..... 485, 486, 487, 490 ..... 536, 549 etc. Pentru *-dzĭ*, în loc de *-dz*: p. 202, 205, 233, 264, 373, 375, 376, 379, 390, 438, 446, 471 etc.

Ca să încheiem cu vocalismul, căruia, de altfel, autorul i-a dat o mare desvoltare—ca şi consonantismului—, vom observa că i-a scăpat din vedere înregistrarea *Foneticei sintactice*, pe baza căreia nu-ar fi presenţial fonetism ca: «um anu nbreg», «ditu nclo», «cumu-ţ» etc.

Pentru *ps* > *fs* (§ 115 *d*), autorul poate găsi tot în *Cod. Diu.* şi *ashitifsescu* (*Iber.*, VI, 138) alături de *ashitîpsescu* (VI, 136). — Cît priveşte afirmaţiunea categorică — şi nu e singura — că *alughescu* e «cuvînt rar, înregistrat numai la Dal.» (§ 116), forma apare şi în Cosmescu, *Poezii aromâneşti*, 94 şi 25 (*alăghescu*) etc.

După ce aflăm că o consoană (cum e *ĭ* <*n*) poate fi «accentuată» şi «neaccentuată» (§ 128); după ce ne spune că din *Dacoromania*, IV, 1551 am arătat că cuvîntul [*dis(ă)*] vine tot din alb., însă din *dsa* provenit din *di-sas* (§ 138), în timp ce în *Dacoromania* stă scris all ceva şi anume: sar. *diz* „junătate" <lat. de - ipsu (plur. *dis*) cf. alb. *dsa*»; după ce menţionăm că, bunăoară, *ergaştic* (§ 144 *a*) e curent şi în regiunea căreia aparţine autorul; că *f* (pentru *ĕ* (*fifor*, § 147) sau *dz* pentru *ģ* (*adzung*, § 152 *a*) apar şi pe valea Bîrlui-alb (Aspropotam); că se contrazice la § 154, unde *dĭ* < *di-ŭ* devenit *ţ* nu se împacă cu formularea *ģ* > *ţ*; că în latină avem perf. m ă r s i şi t o r s i — fără palatalele *c* şi *g* —, deci nu nu rost formele **hercşu*, **mulcşu*, **torcşu* (§ 163); că cuvîntul *vintu* „simt" (§ 185 dela p. 341) nu e întrebuinţat numai în Siracuse (§ 52), cf. şi *Calendarul Graiu bun*, 87 — vom face şi aci o serie de constatări.

Sub § 204 Capidan se ocupă şi de dispariţia lui *-l* din grupul consonantic *rl*. Raportînd cele formulate în acest paragraf cu cele ce autorul le expune şi la § 200, § 207, § 241, § 245, contrazicerea este evidentă.— Pentru evoluţia şi soarta lui *l* şi *n* din grupurile *rl* şi *rn*, cf. Per. Papahagi, *Scriitori aromâni*..., 199 (sub *cupărd* şi *curnu*), precum şi cursul nostru *Aromânii*..., 72. În *Dacoromania*, II, 497-499, s'au strecurat şi inadvertenţe.

Cîteodată şi amănuntele, la care autorul recurge des, au importanţă lor. Cu atare, de completat că *ş* > *s* (§ 217) se arată nu numai la Muloviştе, ci şi la Gopeşi. Ceva mai mult. Cîteazâ din Mihăileanu *sare* „curaj" pentru *barbă*. Nu am găsit aşa ceva la Mihăileanu. Ar fi putut cita din Mihăileanu (71) *bisgă* < *bibă* „rectum"; sau *sinigă* (469) „vîrful acului", cu derivatul său *sinigos* „cu vîrful ascuţit" *(sinigă* < *misigă* < *mibigă* — cf. gr. μυγγός „chiquenaude (sur le nez)"; iar dacă ar fi reţinut la literatura cultă, ar fi înregistrat şi forme ca acestea: *case-un* < *cabe-un* „fiecare" (Cosmescu, *Şcoala nedl'e*, 18, 60 şi 61); *simisire* < *bimi(n)ire* „aducere aminte" (Cosmescu, *Prezii armînedzeşti*, 29) etc.

Rectificările se pot înmulţi surprinzător. Cîteva dovezi. Ne miră afirmaţia că *ugofe* (§ 225) e întrebuinţat prelutindeni fără *h*, de vreme ce în Pind circulă forma *cuşafe* (cu *c*) — cf. şi Dalametra, 74. — Tot aşa: *scăiut* în Epir, pentru *cucăt* la nord (§ 226); dar în Pind circulă aproape numai *cucăt*. Pentru această formă credem că nu se va recurge la ce găsim la Per. Papahagi, *Scriitori aromînî*, sub *cucut* (204), căci mai toate formele acestui cuvînt din *Basme* dovedesc pronunţarea *cucăt*. — Cu privire la schimbarea accentului dela formele verbale afirmative la cele negative, ar putea susţinut, unii, autorul o pronunţare cu aceasta: *cundacu, nu cănoscu*? de vreme ce afirmă că această schimbare de accent se observă şi la celelalte verbe (începătoare cu consoană)» (p. 373).

Ca şi fonetismul şi cu consonantismul, vom releva cîteva completări — casuri ce nu există la autor.

pi (gr. πι) > *pl'* (gr. πj): *cumăplie, hăpha, phenstru, phgat, phită, sipăgă* etc. — Cf. la autor § 67 *b*.

mi (gr. μι) > *mn'* (gr. μν): *hemn'e, călămn'eapă, lemn'e, omn'ao, hămn'eamă, hămn'eată* etc.

-c- şi *-g-* dispăruţi: *vodjau (vodjauo); bag (bagă), fag (fagă), Goo (Gogo), Gau (Gogu)* — fonetism al comunelor Muloviştе şi Gopeşi.

dj > *ry*: *puryeand*.

În fine, de remarcat că ordinea expunerei consoanelor nu e riguros respectată. Exemple: *h'* > *f* (§ 119*a*) priveşte pe *h* (§ 225); *c* > *h'* (§ 172*a*) interesează *c* sau *g*? Dar *h'* > *c* (§ 172*b*)?

Morfologie. — Trecînd şi aci peste multe amănunte — un singur exemplu de lipsă de transcriere uniformă: serie pl. *fiăorli* (dela *fiăor*), p. 300 şi *foarnile* (dela *foaur*), p. 301 —, vom înregistra şi aci lipse ce nu cadrează cu tendinţa de a i se fi dat acestui studiu impresionantă ampioare ştiinţifică.

Sub § 251, autorul dă substantive feminine ce la gen. -dat.

sg. se termină în *-ă* și în *-e* (*i*), atingînd astfel problema gen.-dativului sg. feminin în limba romînă — problemă de care ne-am ocupat și noi (cf. *Grai și suflet*, I, 218-224). Relevează forme ca: *a lĭ feștă* și *a lĭ feșteĭ*, *a lĭ feșteĭ* și *a feștiĭ'eĭ*, și ajunge la concluzia că numărul gen.-dativelor în *-e* «o relativ mai mare decît acela în *-ă*» (p. 393). Dar și aci constatăm mai întîi o gravă scăpare din vedere. În rîndul subst. fem. de decl. I[a] — singura declinare care interesează problema — autorul inserează și subst. de decl. a III-a, cum ar fi: *fălcare*, *oaspe*, *vulpe*, *lumi'e*, *lume*, *moarte*, *călcare* etc. În al doilea rînd, că numărul celor în *-e* e mai mare, o o impresie dată de aromîna nordică. Ceva mai mult: era locul ca autorul să menționeze că nici un substantiv (și adjectiv) de decl. I[a], terminat la nom. în *-că* și *-gă* — cum ar fi: *băseărică*, *bucă*, *cracă*, *dăscă*, *dască*, *fercă*, *furcă*, *fustă*, *fască*, *muscă*, *ngarcă*, *nucă*, *n'ică*, *poarcă*, *puscă*, *sarică*, *teacă* etc., sau *cărcoagă*, *fugă*, *mușchi*, *rugă*, *vcargă* etc. —, nici unul nu face gen.-dativul sg. în *-e*, ci toate în *-ĭ*: *a lĭ băseărică* sau *a băseărică'ĭ*. În această categorie intră și cele terminate în *-ră*, *-fă* etc.; deci: *a ngarcă'ĭ* sau *a lĭ ngarcă*, *a gl'eafă'ĭ* sau *a lĭ gl'eafă* etc. — niciodată *a lĭ gl'eafi* sau *a lĭ ngari* etc.

Cu privire la numărul verbelor latine repartisat la cele 4 conjugări, Capidan ține să fie precis în cifre (cf. p. 430-432).

La conj. a IV da 44 verbe. La acestea noi mai adăugăm și următoarele, fără a le însoți de indicații bibliografice: *acrească* „acresc", *afiresce* „feresc", *arăfesce* „recesc", *arușesce* „rosesc", *auțesce* „îmbătrînesc", *azaufă* „asmut", *bezâ* „bâs", *gărăsce* „ciripesc", *țirinesce* „a face viermi", *h'iveseu* „mă apuc frigurile", *mărească* „măresc", *mulțăsce* „înmulțesc", *murdzesce* „murgesc", *nnverzesce* „devin viteaz", *ogrisesce* „mîrîi", *neințăsce* „înveninez", *neștidzăsce* „vestejesc", *pat* „pățesc", *prindu* sau *prindzu* „prinzesc", *stik'esce* „scuip", *strak'esce* „sec", *șirucesce* „tai cu ferestrăul", *urțiesce* „urlesc", *vid'esce* (dar și *vid'edzĭ*) „învechesc". Deci încă 24 verbe.

La a III-a menționează 75, la care mai adăugăm încă 5: *crească* „cresc", *adreg* „dreg", *scriu*, *străpunge* „străpung", *tindu* „întind".

La a II-a înșiră «numai 10». Noi mai adăugăm încă 5: *am* (*amgere*), *par* (*pargere*), *plac* (*plăcgere*), *șed* (*șidgere*) și *tac* (*tăcgere*).

În fine, la I-a conjugare repartisează 220. La acestea vom adăuga un mare număr de verbe — în total 103 —: *acumlin* „contenesc", *alil'ĭn* „respir", *afundu* „înfund", *amiridză* „odihnesc la muriz", *alăptedză* „lăptez", *andzămedză* „apar", *anghedză* „înviez", *anzar* „dau sau pun sare", *arăpidinedză* „color panta", *arușinedză* „rușinez", *ascușirâ* „fulgeră: scapărĭ", *ascapă* „înghit: apun", *asculț'ă* „scuip", *ascutur* „scutur", *asumbredză* „umbresc", *averdză*

„mîcoresc", *azbun* „consolez", *berfi*) „sfîrîi". *brumędzã* „pîcă brumă", *cuc, căyun(ędzã)* „căşunez", *crişţinędzã* „creştinez". *curan* „curm". *curundędzã* „grăbesc", *custu* „am spor, cost", *dărim* „dau jos, zdrobesc", *diuz'ędzã* „deochez", *dizvatã* „scot mațele", *dizosc* „desghioc", *flitur* „fluture", *fuldzirã* „fulgeră", *fur* „fur". *furtikędzã* „foarfec", *gălinędzã* „a se găina", *gîrnufędzã* „a se umple de bube", *ţiuredzã* „înviorez", *ghumpl'ędzã* „înjunghi", *il'ędzã* „umplu șoldurile", *l'eptin* „piept", *leagin* „leagăn", *lişin* „leșin", *liguredzã* și *ligurędzã* „ușurez", *lumînędzã* „luminez", *l'ung*, „lung", *mărinţędzã*), „milmesc", *mbair* „înșir", *mbuțu* „pun buțul", *mbrățişędzã* „îmbrățișez". *mdur* „matur", *mîncînędzã* „spun mincinos", *mîncătędzã* „subțiez", *mpirusędzã* „provoc fiori, călduri", *mpiturędzã* „întind foi (de plăcintă)", *mpul'ędzã* „împuiez", *murzic* „vermeș", *muşc'ędzã* „prind mușchi", *mut* „mut", *mţărun* „cununez". *neruşędzã* „încrucișez", *ndriptędzã* „îndreptez". *ndzmînędzã* „îngemănez", *ndzuędzã* „a-i apuca ziua", *nfărnędzã* „înfăinez", *nfumil'ędzã* „am familie, copii", *nfuştędzã* „bat cu vargă", *ngl'eţã* „înghit", *ngrușędzã* „îngroș", *ngustędzã* „îngustez". *nhi'ędzã* „înfiez", *nhînędzã* „înfior". *nigurędzã* „se lasă negură", *nisumnędzã* „nu dorm", *nk'iutędzã* „lovesc cu dumbla", *nprad* „prad", *nsărşînędzã* „însărcinez", *nsarinędzã* „expun la soare", *nşarpic* „îngrozesc ca un șarpe" (și *nşirpilędzã*), *nşi(u)ędzã* „pun șeaua", *ntunnędzã* „mă apucă sau petrec lumina". *ntunic* „întunec", *nţertu* „cert", *nţirc'ędzã* „încercuiesc", *nuptędzã* „înnoptez". *nvărtuşędzã* „întăresc", *nvirdzã* „petrec vara". *nvirinędzã* „întristez". *ńicurędzã* „micșorez", *orĭ* „urez", *puriatu* „mașină de dulce", *puşc'ędzã* „ejumez", *saltu* „salt", *sănędzã* (și *sănătuşędzã*) „însănătoșesc" (v. la autor *anatu*), *scintil'ędzã* „scânteiez", *sfuldzirã* (v. *fuldzirã*), *smurlic* „sfoară", *strig* „strig", *suplirędzã* „suplez". *surtędzã* „scurtez", *ţirpikędzã* (v. *nţarpic*), *tunel* „tună", *ţin* „cinez", *ulmic* „miros, simt", *umlędzã* „fierb în clocote", *urdzie* „urzic", *uric'ędzã* „urechez". *zuiunt* „furim" (v. *miuredzã*), *zuintur* (și *cintur*) „vînt".

Prin urmare, la numărul total de 340 verbe latine dat de Capidan, mai încă 137 în plus — excepțind cele ce au putut scăpa și nouă sau care nu ne sînt cunoscute. De remarcat că și noi am dat aci cîteva forme verbale ce nu reproduc direct verbe latine, ci derivări din forme declinabile.

Dar, inadvertențele autorului sînt prea dese și, uneori, cam de mirat. Lăsînd la o parte verbele ce nu le putem socoti latine, vedem repartisate la conj. III verbe aparținînd altor conjugări: *ausar* „sar" (IV), *aţermu* (III), *nţep* „încep" (III), *prindu* „prinzesc" (IV), iar la a III-a : *dzac* „zac" (II), *plac* (II). Ceva mai mult. La p. 444, vorbind de conj. a IV-a, afirmă categoric: «în spre deo-

sebire de dialectele dacoromîn şi megleno-romîn. În dialectul aromîn lipsesc, la această conjugare, verbele în *-ire* — cea ce nu corespunde realităţei, întrucît şi autorul îşi va aminti că şi aromîna cunoaşte verbe în *-ri* ca *andrire, aurire, gîrire, zburire* etc. În legătură cu acest tel de verbe, autorul ne dă în indic. pres. şi forme ca: *andrîscu* (p. 432), *limpidzîscu* (p. 434), *zburdzîscu* (*zburîscu*)» (p. 434), *urdzîscu* (p. 445) etc. — cf. şi *audrupîscu* (p. 478). Nu ştim din ce grai — regional sau, poate, personal — va fi înregistrat atari forme; noi cunoaştem numai pe cele în *-îscu*, nu în *-îscu*, deci: *andrîscu* etc.

Observaţiunile şi cu privire la morfologia verbală s'ar putea uşor înmulţi. Le vom reduce la prea puţine.

Nu putem împărtăşi părerea autorului ci mai-mult-ca-perfectul aromîn ar fi de origine balcanică, mai precis, grecească (p. 464).— Originea «neclămurită» a lui *-ţ* din *aţ* care formează viitorul (p. 466) se explică uşor prin fonetică sintactică: *ea înnu* > *aţ înnu*. — Traduceri ca: *nu vrea s' mărită, vrea s' arcă n fie* etc. (p. 475-476) sînt greşite, întrucît aci verbele sînt reflexive; deci, trebuia transcrise astfel: *nu vrea s' s' mărită* = „nu vrea să s' mărită", *vrea s' s' arcă* = „vrea să s' arcă".

Nu sînt rare nici explicaţiile necontrolate sau grăbite. Adv. *năparte* îl derivă din *ana* < ? şi *parte»* (p. 501), cînd, de fapt, avem *'n* + *a* + *parte*, ca şi *nal'ţurea* < *n* + *al'ţurea*, *nastîngu* < *n* + *a* + *stîngu* etc. *Cînda* (p. 504) se explică din *că* + *înda*. — E o confusie în înregistrarea formei *ţoară* cu sensul de „acum" sub *hîm* (p. 502), întrucît ea e identică cu *ţ'oară*. — Ne mîră faptul că autorul nu cunoaşte sensul expresiunei *di-'nă -cale* (p. 501), căreia îi atribue înţelesul de „de departe", cînd ea înseamnă „dintr'odată, imediat" (cf. şi *Bibl. sup. a Arom.* I, p. xvi). Şi casul acesta se repetă în p. 528, unde aceeaşi expresie o traduce prin „din depărtare". În timp ce, în *Basme*, de unde reproduce citatul, Per. Papahagi îi precisează sensul prin „dintr'odată" (556[5-6]).

Conj. *cîrn* (p. 509) nu poate fi derivată din *ară* + *crî* (*ară*)», ci reproduce direct relativul *care*, după cum vom dovedi altădată. — Sub paragraful conjuncţiunei Capidan dă şi forma *gole* „nefericit" (p. 509). La pag. 576, jos, corectează astfel: *ogole* ţine de § 301», adică îl socoteşte adverb. Oare, să fie chiar adverb, cînd conjuncţie acest *gole*? După cum ne mai întrebăm: *aneşi* şi *calaşi* să fie adverbe? (p. 502).—Tot aci (p. 509-510), autorul crede că în formele *s' fureşt că-l...* am avea a face cu conj. *şi* şi de aceea scrie: *s' fiare -şi*. Greşit. *S' fureşt* e însăşi pers. a 2-a sing. de optativ, de care aminteşte şi Capidan la p. 487 şi pentru care ne scutim de a da material documentar.

Pe basa adj. *zăndărat* din *Banat arom.*, Capidan formează un verb *arar: zăndărescu* (p. 520)—cu *ă*, nu cu *ă'*—, să zicem de tipul vb. *hasca-hăscat(ă)*. Riscat din toate punctele de vedere. Adj. *zăndărat* ar putea fi pref. *să* + adj. *marată*.

S i n t a x ă. — Observaţia fundamentală ce s'ar putea face cu privire la acest capitol e că e sumar tratat în raport cu precedentele capitole. E departe de a îmbrăţişa varietatea şi bogăţia documentară a problemelor, iar paginile consacrate nu sînt, nici ele, lipsite de scăpări din vedere sau de alte greşeli.

Autorul nu e familiarisat cu toate subtilităţile sintactice, semantice etc. ale aromînei — fapt care e oarecum şi explicabil, întrucît nu a trăit viaţa dialectului în regiuni variate şi reprezentative, vîrsta fragedă petrecînd-o într'o localitate unde aromîna nu putea fi decît aromînească faţă de celelalte limbi eterogene din aceeaşi localitate. Nu a trăit într'o comună exclusiv aromînească, cu viaţă proprie sub raportul etnic. Aşa se explică, în bună parte, şi proporţiile date de autor studiului său — fapt ce, din punct de vedere al psihologiei ştiinţifice, e firesc să se petreacă astfel.

Sub § 308, 1 face o remarcă în legătură cu sb. *unăiva*. Şi totuşi, exprimarea din citatul dat e curentă. Se zice des: *vin'e Costa, fur di mărîe*, sau: *C., hasca di Pîrîeap, vin'e acasa*. — Întrebuinţarea prep. *di*, ca în citatul dat de autor: *di soţe di amărăţuf* (p. 527), e cunoscută aromînei. — La p. 529, în legătură cu pron. *a mei, a mea*, afirmă că «pentru plural lipsesc formele analoage [de gen.-dat.] pentru amîndouă persoanele». Şi totuşi, ele sînt curente în Pind şi sînt înregistrate şi de autor la p. 417. — Nu ni se explică articularea unor pronume adjectivale nehotărîte (p. 529-530), articulare care e curentă în dacoromînă şi care nu are nici o raţiune istorică.

«Superlativul din stilul biblic... nu pare a fi cunoscut în graiul popular» (§ 310, p. 534). Totuşi, şi el e cunoscut — cf. şi *Antol. arom.*, 113 [2] etc.

Postpunerea pron. pers. enclitic de nom. şi gen. — nu şi de dativ —, în construcţii ca: *sunta-l'i acasă, di margo-di vreare* etc., autorul o socoteşte ca fiind o «influenţă greacă» (§ 312; v. şi p. 195 şi 419). Aceeaşi părere o găsim şi la Chr. Georgea, *Elem. grec în dial. aromîn*, 44. O altă părere e formulată în cursul *Aromînii...* 88-89, curs apărut înaintea acestor două publicaţiuni. — Capidan afirmă (p. 537) că «o singură dată a întîlnit în literatura populară pronumele personal de dativ şi acuzativ în enclisă. De vom fi înţeles precis gîndul său, atunci noi adăugăm măcar cîteva cazuri: *aţi-fi yeva* „fii atunci", *pînă aţia-i* „pînă aci (pentru tine)", *bună-sta seară, a luţ-şi agrul, a luţ-şi ţmearlu* etc. — Pron. nehotărît

tărît *vîrtă*), *vîrâ* nu se poate explica din *vîrnu, vîrnă*, aşa cum indică autorul (p. 538), adică cu *rn* > r, pentru că el o cunoaşte pretutindeni, nu numai în graiul Fărşeroţilor. Explicaţia nu-o dă fonetica sintactică, pe care nu o găsim nici la consonantism — v. mai sus, p. 13 —, şi anume : *vîrnu nu (vine)* > *vîrnă nu ...* > *vîrn nu ...* > *vîr nu ...*

Întrebuinţarea infinitivului lung în aromână în construcţii ca : *mortu di dîlgare, cu l'irtare* etc. (p. 548–550), e atribuită sintaxei bulgare. Credem că, istoriceşte, bulgara a avut mai pronunţat contact cu dacoromîna decît cu aromîna. Totuşi, o dovadă lemnească cum că folosirea infinitivului lung din româna veche e de origine bulgară nu cunoaştem — cf. şi cursul *Aromînii* ..., 93-94. Şi dacă am ţinea seamă şi de ce ne oferă limbile romanice, evident că părerea lui Capidan ar rămînea o simplă diversiune.

Forma reflexivă gerundivală — tip *vădzîndu-se* — (p. 553) şi astăzi circulă în aromână, dar mai rar. Cît priveşte afirmaţiunea că asemenea forme au fost întîlnite de autor de două ori în *Din lit. pop.* (fără a da pentru formă a doua pagina care e 704) şi o singură dată în *Basme aromîne*, menţionăm că în *Basme* mai apar şi următoarele: *ni-aflîndatîş-nit pin tro-upirîle*, 443[3-10]; *Di-ştiptîndatîş-si*...., 12[20-4]; *fumlu, mutîndatîş-u* 232[12]; *mutîndatîş-se Dzîna* 182[32]; *Turnîndatîş-se vetu*, 180[38] şi *mintuîndatîş-se la*... 356[9].

La viitor, negaţiunea *nu* se întercalează şi astăzi în părţile sale componente, nu numai în trecut (§ 315). Cf. şi *Bibl. unif. a Arom.*, II, p. xv.

Prepoziţiunile (§ 316) sînt prea sumar tratate şi cu lipsuri. Exemple. Pentru *a* < *ad* nu ni se dă mai nimic; adăugăm noi cîteva casuri: *una cale apucă a-adrepta, alantă acaţă a-alîtga*: *Basme*, 434[6-7]; *atun' o cărâ a mare, ibid.*, 441[36]. — Cu privire la *di* (p. 555), în afară de insuficienţa varietăţei sale sintactice, ca o interpretată şi greşit. Capidan crede că *di* din aromînă vine dintr'o veche formă *dia*. Eroare. Reproduce direct lat. *d* e. Cel puţin limba română veche, la care a recurs din cînd în cînd, şi care abundă în construcţii ca : *de toate părţile* = arom. *di tute părţîle* etc. — cf., şi cursul *Aromînii*..., 95-96 —, îl putea edifica.

Nu poate cădea în sarcina acestei dări de seamă de a completa toate lipsurile, mai ales cele din capitolul sintaxei. Vom trece, însă, la o ultimă categorie de constatări, care să privească într'o caracterizare generală opera lui Capidan şi care să completeze pe cele menţionate în paginile precedente.

Din cuvintele latine, înscrate nealfabetic la pag. 170–172, despre care autorul afirmă că nu există în aromînă, relevăm că sînt

cunoscute aromînei următoarele: *pus, sut*, sb. *stătut* „stat", *strat* și *șes*.

Lipsa de control suficient și o oarecare pripeală au contribuit ca să se strecoare în această operă înregistrări ce nu pot rămînea, măcar parțial, neprecisate. La p. 12 dă forma *Culo*. În loc de *Culéu* — de altfel, tot aci, are și formulări inadmisibile, căci Samarina nu e «pe muntele Zmolica», după cum nici «pe munții Vasiliță» etc. nu sînt așezări de sate. Ocupîndu-se și de studiul meu *Dispariții și suprapuneri lexicale*, Capidan îmi dă bunul sfat că «la toate aceste încercări se cere multă atenție în analisa faptelor și mai puțină grabă în tragerea conclusiilor» (p. 154). În adevăr. Atingînd și problema originei Mulovișlonilor (p. 19-20), autorul afirmă că nu «cît am stat la Muloviște nu am putut vedea niciunul cu ... umerii obrazului ridicați ...». Evident că nu a putut vedea, întrucît în cele cîteva ore cît a stat la Muloviște (cf. *Fărșerotii*, 6-9) nu putea avea timp să cerceteze și mahalaua Gucinca a descendenților megleniți.

La p. 232 [1] afirmă că forma *mădui* o «atestată în Basmele — ceea ce noi nu putem găsi. În schimb, s'ar fi putut cita și formele *mădui* și *mădulți* din dicționarul lui Nicolaide. — La 235 [1] spune că *perdeș spesă* înseamnă „părul de pe frunte des"; de fapt, *perde* înseamnă „pleie". — 238 [1] estimă ca «*jară* e formă rară în graiul Românilor din sud», cînd autorul trebuia să relateze tocmai contrarul. Citatul e reprodus greșit, așa că și transpunerea e inexact redată. — Greșit transpune vb. *si-astrapse* (p. 553 [1]) prin „se retrase"; dacă nu-i cunoștea sensul, îl putea găsi chiar în glosarul *Basmelor*.

Cuvîntul *căsare* îl derivă din c a s e a r i a (p. 275), iar la p. 543 din c a s e a l i s.

Găsim și repetări sau desvoltări ce puteau fi sau concentrate sau evitate. Ce e dat la p. 188 (sus) *ajure*, ca fond, și la p. 189. Rîndurile 2 și 3 de la p. 458 apar și la p. 462 [27-29]. — Expuneri inutile în desvoltarea lor nu lipsesc. Dovadă? La § 45 e dat ca titlu: *en (in)*: *e*, iar la § 47: *en (în)*: *e*. P. 217, 234, 249 etc. au aceeași caracteristică. — Constatăm și repetări ce nu au nici un rost. În *Meglenoromînii*, I. 193, în nota, autorul relevă greșeala de sens dată de Per. Papahagi cuvîntului meglenit *pîrtălus* în studiul său *Meglenoromînii*, II, 106. Aceeași observație, cu privire la aceeași formă meglenită, Capidan o reia și o desvoltă în această lucrare care nu mai privește pe Megleniți. Și fiind că această lucrare privește numai pe Aromîni, era bine ca să nu fi stărnit asupra acestei observațiuni repetate, întrucît Per. Papahagi, în *Basme aromîne*, sub *pertel* (p. 673), înregistrează tocmai ce-i impută Capidan, adică sensul de „sdrențăros, coate-goale".

După cum s'a putut vedea și în paginile precedente, Capidan se arată des prea categoric în afirmări de felul acesta : «*mundă*... apare o singură dată în *Luminae*, VI, 4,11» (p. 281), vrînd, de sigur, să arate prin aceasta că a cercetat toate publicațiunile cu grai aromîn. Dar dacă ași menționa și aci că *mundă* apare, întîmplător, și în *Din lit. pop. a Arom.*, 1038?

La altfel constatări vin să se adauge și altele.

Vorbind de data scrisorilor lui Daniil, Capidan găsește «surprinzătoare» scăparea din vedere ce o constată în Per. Papahagi în această privință (p. 58). Asemenea sublinieri mai găsim la Capidan. În legătură cu *zdrumia* (= *zdrumia*), afirmă că în glosarul *Bosnelor* «se dă cuvîntul, însă nu există la p. 155[4], 230, 251[10], unde este trimis cotitorul» (p. 279). Ce ar zice autorul dacă, controlînd bine, ar constata că, totuși, formele există și că trimiterile sînt exacte? Dar, fiind că e vorba de trimiteri precise, vom releva cîteva din cele greșit date de Capidan. La p. 212[31] citează *Dmvovennaia*, IV, 388 ; trebuia III, 388. La 218[44] citează din Wace..., p. 903 ; trebuia 913. La p. 253[8] trimite la § 136, în loc de § 137. La 294[31] dă pentru *afundzi* trimiterea 73 b/2, care e inexistentă = e o trimitere rătăcită și care, probabil, privește *Codex Dim.* La 282[16] dă trimiterea § 71 în loc de § 89. La 302[23] dă numai §. La 378[18] dă § 56.5 în loc de § 57.5. La 321[41], în loc de § 208[b] dă 98[b]. Trimiterea I. nr. 2. p. 7 dela p. 539[17] nu există. Încurcate trimiteri la 540[24,26,32]. E inexistentă și trimiterea 137[31] dela p. 544[7], unde *ma* nu însemnează „numai": la fel și cea dela p. 554[8], iar cea dela 554[12], adică § 267, trebuia corectată în § 302.

Ceva și mai grav: § 96 dela p. 300 trebue corectat în § 69, iar § 178 — § 187 dela p. 333-337 se mai repetă, ca cifrație, și la p. 337-343; § 280 dela p. 464 trebuia înaintea § 281 dela p. 440. Nu găsim § 314, întrucît dela § 313 (p. 539) sare la § 315 (p. 553) ; și totuși, la p. 460[18], autorul trimite la acest paragraf.

Cu privire la transcriere, credem că nu e de loc fericită alăturarea lui *a* la formele pronominale ca: *amieu, aieu, alui, aoua* etc., în loc de *a mieu, a tiu, a lui* etc. (cf. pag. 332, 354, 372, 373,... 414, 415, 416, 417, 418, 424 etc.). Ortografiind astfel, ar trebui să scriem și, de exemplu, *aunul* în loc de *a unul, aunuilui* pentru *a unuilui* etc.

O hartă explicativă, cu privire la repartisarea geografică măcar a aromînei de sud și a celei de nord — dacă nu și a regiunilor intermediare și subdialectale —, era absolut necesară la acest studiu.

În fine, cu privire la mînuirea întregului vin ai dialectului aromîn, sub toate manifestările sale, Capidan nu se arată stăpîn

desăvîrşit — de altfel ar fi fost greu oricui. Autorul mînueşte mai des, şi de obicei pe baza de texte, aromîna de nord. Din această cauză, circumscrie rodul geograficeşte problemele atinse, sau le pune într'o lumină difuză etc. Pentru aceste motive, studiul se resimte adînc în foarte multe părţi.

Concluzia?

Cercetînd atent şi amănuntit studiul lui Capidan, cetitorul rămîne profund impresionat de imensitatea materialului documentar folosit. Dar, în ultima lui analisă, desiluzia nu e mică: neîncăpîndu-i cuvenitul trăiaş de material, bună parte din el constitue balast inutil. De altmintreli, această caracteristică — de a da proporţii impunătoare unui studiu, în loc de a-l concentra — aparţine mai întregei şcoale clujene. Şi e regretabil, căci, şi sub raportul financiar, nu oricînd se poate tipări un atare studiu. Ceva mai mult. Lipsa de concentrare are şi ea cortegiul ei. Şi iată apărînd sau, numai, transpirînd pripeli şi inadvertenţe, contradicţii şi repetări, nepreciziі şi lipsă de control etc. De aci şi şirul de observaţiuni schiţate din paginile de mai sus. Din cauza acestor inconveniente, aromîna e menită să fie reprezentată printr'o operă ale cărei scăderi autorul uşor le-ar fi putut înlătura sau atenua măcar, dacă ar fi ţinut la ea e exclusiv al ştiinţei pentru asemenea prezentări ce vor să rămînă unice şi definitive. Firesc, nu putem contesta neprecupeţitul folos ce-l aduce autorul prin prezentarea a tot ce aparţine aromînei într'un ansamblu unitar. Opera lui Th. Capidan deschide înaintea cercetătorului nearomîn un foarte bogat şi variat cîmp filologic; dar, spre a-i evita erorile de care e străbătută, parcurgerea ştiinţifică a ei va trebui făcută adesea cu precauţiune chiar de către cel prevenit, fotru cîteva, în acest sens.

Tache Papahagi

Chr. Geagea, Elementul grec în dialectul aromîn: Cernăuţi. 1931; 236 pag. (extras din *Codrul Cosminului*, VII).

Lucrarea aceasta a lui Christu Geagea, concepută după planul lucrărei lui Th. Capidan, *Elementul slav în dialectul aromîn* — pentru care cf. *Grai şi suflet*, II, 394-402 —, priveşte filologiei romanice şi în special celei romîno-balcanice o însemnată parte din lexicologia aromînă. Faţă de lucrarea lui Capidan, căruia autorul ţine să-i mulţumească «pentru îndrumările şi lămuririle preţioase» (p. 8) ce i-au fost date la alcătuirea lucrărei sale, studiul lui Chr. Geagea e cu mult mai bogat şi mai concentrat în materiul

documentar — ceea ce nu poate vedea cu ochiul liber nici măcar cel mai atent cititor al lexicului (p. 93-230), ci și din cele ce-l precedă.

Partea introductivă cuprinde următoarele capitole: *Influențe gramaticale* (p. 16-51); *Schimbări semantice* (52-67); *Anexe în frazeologie* (68-77); *Cuvinte grecești în limbile balcanice* (78-92).

Abstracție făcînd de planul lucrării, vom aduce în ordinea capitolelor cîteva observații și completări.

O constatare ce se desprinde din acest studiu e că Geagea acceptă pentru multe probleme soluțiile ce apar și în studiile lui Th. Capidan — indiferent dacă aceste studii sînt sau nu anterioare ca apariție.

Precizia și mai ales consecvența transcrierei fonetice nu sînt pretutindeni respectate, pentru ca să nu zic că sînt neglijate, ca și la Capidan. Cîteva exemple. La p. 12[2] transcrie *ăruntă*, iar la p. 20[19] *ăăruntă*. Pentru pers. I și 2 sing. și 2 pl. dulu indic. pres. sînt greșite redări ca: *(eu) aedz* 58[7], în loc de *(eu) aedză*; *ținîtsi* 47[31], în loc de *(voi) ținîts*; *potsi* 85[4], în loc de *poț*; sau substt. și adj. plurale ca: *tutsi* 96[15], 99[1], în loc de *tuț*. Contrar, ne-am fi așteptat ca autorul să scrie *sgîrlîtsi*, nu *sgîrlîts* cum e transcris la p. 68[12] etc. Aceeași observație și cu privire la *dz(ă)* și *dz(i)* etc. — cf. mai sus, p. 372. La nota 1 dela p. 10 ni se atrage atenția că *γ* a fost înlocuit cu *g*. Și aci apar scăpări din vedere. La p. 16[20] cetim *gîera* — cuvînt care nu e înregistrat la lexic —, iar la p. 220[20-25] cetim *acruγal'aγă*: transcrierea nu corespunde pronunțării reale; trebuia pus și aci după *γ* un *e* sau *i*: *acruγeal'aγă*.

Din punct de vedere al aspectului tehnic, se vede iarăși o lipsă de meticuloasă atenție și de consecvență. Forme de explicat apar des și pe aceleași pagini cînd cu litere cursive, cînd cu drepte. Ceva mai mult: același sunet apare cules cînd cursiv, cînd gras. Pentru asemenea cazuri, cf. bunăoară p. 18-22. Această ultimă observațiune, ce se poate aplica des publicațiunilor școalei clujene, trebue atenuată pentru cele din Germănii, date fiind greutățile tehnice ce le întîmpină.

Utilizînd materialul documentar, Geagea precisează faptele, fără a da, pentru toate cazurile, și explicația.

Deci avem *u* în loc de *o(u)* în *arcuand* (p. 14), cred că acest *u* se explică prin forma verbală *arcumcrez*.

Pentru *-ă* > *-ă'* din elementele grecești și turcești (p. 17), cf. aci, p. 369-370.

Cazul *-e-* > *-o-* (*lakiśomonit*), p. 26, e al unui scriitor, nu al graiului popular.

Fonetismul *-i-* > *-o-*: *hipuriță* > *hîpuriță* (p. 27) cred că se explică prin analogie, poate, cu *cucoșă* și sub influența adj. *urîță*.

Cazul *-o-* > *-a-* : *apostul* (p. 31) e identic cu ce ne presintă forme ca *agronâmul* etc. Acest fonetism apare şi în greaca epirotă, aşa că e posibil să avem a face cu un direct împrumut fonetic grecesc.

Pentru ἀτ > ατ (p. 35), ar fi de luat în seamă şi pronunţarea dialectală dacoromînă cu *ts* < *dz*: *arsecut*.

Cu privire la formele conjuncte pronominale (p. 44), ca şi la originea mai-mult-cu perfectului (p. 47), cf. mai sus, p. 376.

În capitolele II şi III sînt presentate interesante paralelisme semantice şi frazeologice aromîno-greceşti, aprofundîndu-se anumiţii unele forme. Asemenea fapte nu pot fi întru nimic surprinzătoare, dată fiind bilingvitatea Aromînilor din apropierea regiunilor greceşti. Cele mai multe cazuri de asemenea paralelisme au, de sigur, origine grecească. Problema, însă, poate avea şi alte aspecte, ce ar interesa direct filologia greacă. Anume: dacă vor fi şi paralelisme aromîno-greceşti, cunoscute graiului grecesc epirot şi necunoscute altor regiuni greceşti, atunci ne-am putea gîndi şi la originea aromînă a unor atari paralelisme în grecească epirotă.

Oprindu-ne ceva mai mult în capitolul fundamental al studiului lui Geagea, şi anume la *Lexic*, trebue să recunoaştem valoarea lui, al cărui fond documentar e, cu bogăţie şi varietate, superior studiului din care s'a inspirat. Şi totuşi, această varietate şi bogăţie nu epuizează tot ce constitue sursa de grai aromîn. Nu vom da aci completări morfologice şi nici semantice pentru cuvintele înşirate de autor; nu vom da nici îndrumări bibliografice. În afară de cîteva observaţiuni, vom aduce cîteva adăugiri cu element lexical.

De remarcat că autorul înregistrează în acest capitol şi nume proprii (onomastice şi toponimice), cum ar fi *Aŭrini*, *Mirmingi*; *Castaléi* etc. Înregistrează şi cuvinte de origine străină, intrate în aromînă prin filieră grecească, cum ar fi *timinie* etc. În fine, după multe cuvinte, autorul adaugă în paranteză menţiunea *grecism* sau *grecism în sud*.

În lista elementelor lexicale ce urmează nu vom da nume proprii. Vom releva însă şi cuvinte străine împrumutate prin intermediul limbei greceşti. Cît priveşte menţiunea de *grecism*, e ceva inutil şi fără rost. Formele ce urmează lipsesc din lexicul lui Geagea, deşi mare parte din ele sînt curente în aromînă.

ă ð i c. -ă. *nedrept; şi adv.* **ă ð i c a**, *pe nedrept. Cf. şi dicţionarul* lui Nicolaide, II. *Gr.* ἄδικος *şi* ἄδικα *„injuste, injustement"*.

a f l i ó n, *aflon*. Mihăileanu, *Dict.*, 8, şi **a f l i o n**: *satelîţ* carî trag aflone, *Luminia*, V, 212. *Gr.* ἀφιόνι *„opium"*.

a f u r n ' i s ê a c u, *izif*: *«cu .... ei zgrimă tru nare cu zeazitele*

mărghile, narea s'afurn'iseaşte», *Lumina*, V, 113. *Gr.* ἀφομαλίζω „*irriter*".

á g a l m ă, *statue* (*Lumina*, I, 149). *Gr.* ἄγαλμα „*statue*".

a g n ĭ, *caret, pur*: ulzuna easte agni apâ». *Gr.* ἁγνεία „*pureté*".

a b u ó, *fieri, fiinţă*: oaſĭi altŭ gâl'ina aluo, di cu toĭ znoultsă», *Lumina*, II, 75. *Gr.* ἀχνὸς „*vapeur; fumée; bufarĭ*".

a h n o á l ă, *aerul cald expirat din gură; vapori*. *Gr.* ἄχνη „*souffle; respiration*".

a l a, *bun, dar*. *Cf. şi* Mihăileanu, *Dicţ.*, 17. *Gr.* ἀλλά „*mais*".

a m á ă ă, *urgiaĭ mare*. *Cf. şi* Nicolaide, *Dicţ.*, 25. *Gr.* ἀμάθα „*poĭet*".

a n ó g a, *pod, mansardă*. *Cf. şi* Nicolaide, *Dicţ.*, 54. *Gr.* ἀνώγι „*grenier*".

a n ó i l, -ă *şi* **a n o i e i a**, *nesimţitor; nesimţire*: *Şi la* Nicolaide, *Dicţ.*, 50. *Gr.* ἀναισθία „*sotise*", ἀνάγκες „*insensé*".

a n t á r t u, *rebel; conăltupiu*. *Cf. Bibl. naţ. a Arom.*, II, 120. *Circulă şi pluralul* andârcean'i. *Gr.* ἀντάρτης „*rebelle*".

a n t i r i u, Mihăileanu, *Dicţ.* 32 *etc.* *Gr.* ἀντρί „*long habit*".

a p ó s t i m ă, Nicolaide, *Dicţ.*, 62. *Gr.* ἀποστήμα „*abcès*".

a p u c u p s é s c u, *a înfăşura*: «este ghine s' fumĭ apucupsirea fi-clocliulu», *Lumina*, I, 185. *Gr.* ἀκολάπτω „*serrer un enfant*".

a p u h i e, *moment, occasie*. *Gr.* ἀπόχη „*trouble*".

a r á ' l e, *pl.* arâ'lĭ, *raft de bibliotecă*: «Pri ma multe arâhi cărţile eara bâgate cîte duŭă uraz pri unâ arafe», C. I. Cosmescu, *Biografia luĭuĭ Dimitri Gina Gheorci Cosmescu*, 1912, p. 33. *Gr.* ῥάφι „*planche, tablette*".

a r a p ó s i t e, *poroncă*. Nicolaide, *Dicţ.*, 70. *E şi forma* **a r á p u s i t**. *Gr.* ἀραποσίτης „*maĭor; bîé de Turquie*".

a r a i s t e, *moment favorabil*. *Cf.* Dalametra, *Dicţ.*, 22. *Gr.* ῥάστη „*facilité*".

a r g o s, *pus în disponiblităţe*: «ăli ficâ s' nu-l bucă argos, tricu...», Cosmescu, *Biografia ...*, 29. *Gr.* ἀργὸς „*désœuvré; interdit*".

a s f á l s é s c u, *asigur*. *Gr.* ἀσφαλίζω „*mettre en sûreté*".

a s m á d ă (Per. Papahagi, *Din tit. pop ...*, 124). *V.* amădă.

c á l p i c, -ă *şi* **c á l p u**, *fals; focăĭ* (Nicolaide, 186). *Gr.* κάλπικος „*faux*".

c á l á i (s), *cositor*: «ducrul di cálaĭe nu kearo», *Lumina*, II, 316. *Gr.* κασσίτ „*étain*".

c ă l i m i r é s c u, *salut*. *Gr.* καλημερίζω „*saluer*".

c á t u h i e, *stăpînire*. *Gr.* κατοχή „*possession; jouissance*".

d i n a m e, *putere, tărie* (*cf. Codex Dion.*, în *Iber.*, VI, 98). *Gr.* δύναμις „*force*". — *V. în antor* adinamie.

f l ó g ă *şi* **f l ó g ă**, *arşiţă*. *Gr.* φλόγα „*flamme*".

g á n u m ă *şi* **g á n u m ă**: «vecargă gannumă». *Lumina*, V, n-rele 11-12, p. 26. *Gr.* γάναμα „*étamure*".

γεâcă, *gît, cerfă*: al-lo di γeucă», Papahagi, *Din lit. pop.*, 703. *Gr.* γιαϊδα „*cerb*".

γir și γiur, *tiroi*; *dîrd* (cf. și *Bibl. naț. a Arom.*, II, 8[1]; *Calendarul Grain bun*, 56 etc.). *Gr.* γῦρος „*dă'tour*".

hărvăl, -ă, *paragină, în ruină*: «hanea era multu hurvalâe, *Grain bun*, I, n-rul 2, p. 25, „easă vouclă, hurvală ș' mare", *Lumina*, II, 199. *Gr.* χάρβαλον „*ruine; patrouque*".

hăș, -ă, și hășcu, -ă, *de prima calitate*: „di halcuma țen husă", *Antol. arom.* 448. Gr. χάσιμος „*de première qualité*".

hașé, *plasă*. *Gr.* χαΐς „*toile de coton*".

hăsumări, *pierdere de timp*. *Gr.* χασομέρι. Și vb. hăsumirăsescu, *mi pierd timpul* (cf. și *Calendarul* 1911, p. 206). *Gr.* χασομερῶ „*perdre sa journée*".

hîmbluséscu, *a se lăsa în jos, în adîncime*. V. *Lumina*, II, 253. *Cf.* și *Grai* și *suflet*, III, 241. *Gr.* χαμηλόνω „*abaisser*".

hîrbă, *dă încaltă întru pulmă*. *Gr.* φάσσα „*crevasse de la main*".

ipuhrénes, *oblicțiune* (Nicolaide etc). *Gr.* ὑποχρέωσις „*obligation*".

kinimă, *mișcare*: vsearu, nprindu kinimâe, *Lumina*, III, 180. *Gr.* κίνημα „*mouvement*". — *V. la autor* kinise.

lastic(ă), *quasi*; *biberon*: „si-l'l si da luptile... cu lasticul". *Lumina*, III, 56; *praștie* (cf. Per. Papahagi, *Din lit. pop.*, 173). *Gr.* ἐλαστικός „*élastique*".

lélic și lilé, *bersă* (Dalametra, 119). Gr. λίλεκας „*cigogne*".

lipon, *ago dar*. Gr. λοιπόν „*donc*".

livădé, *tinete* (*Lumina*, I, 119; Per. Papahagi, *Basme*, 629 etc.). *Gr.* λειβάδι „*prairie*".

livándă, *parfum*. *Gr.* λεβάντα „*lavande*".

ména, *pare-mi, dar*: „mena turlă cuidă nu-ț frimlam?", *Lumina*, II, 201. *Gr.* μὲν „*à la vérité; certes*".

mirușăt, -ă și mirudzeață (Nicolaide, 333). *Gr.* μαρωλάτος „*odorant*" și μαρωλιά „*odeur*".

misărcașă, *loc amurat între două holde*, Părintele Murnu, *Dictionar macedoromân* (*manuscris în 4 volume la Academia română*), III, 148; *vezi*: aprit surinuri ș' misărcele, *Bibl. naț. a Arom.*, II, 52[29] și p. XVI. *Gr.* μεσάρι „*demi-hectare*".

mol, *chei de mare*: „pi mol si-adunâ multă lume", *Lumina*, V, 190. *Cf.* și Zicu Araia, *Enoh Arden*, 1911, p. 26. *Gr.* μόλος „*quai*".

mâhlă, *mucegaiă*: „stizmile anTurzea ca di muhlă", *Calendarul Grain bun*, 34. *Gr.* μαῦχλα „*moisissure*". *De aci și vb.* muhlidzăsescu, *a mucegăi*: „pînea muhlidzi". *Gr.* μαυχλιάζω „*moisir*".

mulțâhă, *mălai*. *Cf.* Zicu Araia, *Enoh Arden*, 6; *Lumina*, IV, 135; Per. Papahagi, *Din lit. pop.*, 239, 240. *Gr.* μολόχα „*mauve*".

mușună, *unacă*. Păr. Mumu, *Dicț.* (*citat*), III, 170. *Gr.* μασσιόνα „*mașină*".

ómcu, *jurământ* (Nicolaide, 380). *Gr.* ὅρκος „*serment*".

paráxin, -ă, *surprinzător*. *Gr.* παράξενος „*étrange; étonnant*".

paramázmă, *vînt*: „Vea paramazmă", *își face vînt*. *Gr.* παραμάρτημα „*action de se rompre*".

pélag și pélargu, *mare de apă*: „pelargul di apă", *Luminа*, II. 155. *Cf.* și Nicolaide, 420. *Gr.* πέλαγος „(pleina) mer".

pitómin, -ă, *sburător* (*Codex Diac.*, în *Jbr.*, V, 240). *Gr.* πετώμενος „*qui vole*".

plictisésc, *plictisesc* (Mihăileanu, 419 etc.). *Gr.* πλήκτω *οπιπιιρεσο.*

plixo, *plictisesc*. Păr. Mumu, *Dicț.* (*citat*), III. 278. *Gr.* πλῆξις „*ennui*".

pónir, *nichem*. *Gr.* πονηρός „*pervers*". — *V. la autor* puniripsit.

prop, *înfățișare, arătare frumoasă*: „om cu prop", *om presentabil*. *Gr.* πρέπον „*la bienséance*".

proácă, *cui dulu tălpile înveșmîntelor*. *Gr.* πρόκα „*petit clou*".

próskir, -ă, *vremelnic*. Păr. Mumu, *Dicț.* (*citat*), III, 265. *Gr.* προσκαίρως „*pour quelque temps*".

psóră, *rîie*. Nicolaide, 506. *Gr.* ψώρα „*gale*".

psurgéar, -ă, *ritos*. *Ibid.* *Gr.* ψωριάρης „*galeux*".

pușúlă, *răsaș*, Mihăileanu, 432; *bușolă*; Per. Papahagi, *Bucine*, 688. *Gr.* (μ)πούσουλας „*boussole*".

rumatico, *reumatism*. *Calendarul Grelu bun*, 19. *Gr.* ῥευματικός „*rhumatique*".

sărcuésc, *înțeleg*. *Gr.* καταλάβω „*prendre choir*".

scur, -ă, *de culoare închisă*. Păr. Mumu, *Dicț.* (*citat*), IV, 51. *Gr.* σκοῦρος „*foncé*".

scurpidă, [*sens nepreciset; probabil ca țesătoare* „*balaur*"]: «Fug [featile] ca spida ș' ca scurpidău, *Calendarul Grelu bun*, 61; «fîn intra huiera scurpida lăngo», *ibid.*, 62. *Gr.* σκορπίδι „*crapaud de mer; scorpène*".

sfindánu(e), *arțar*. Păr. Mumu, *Dicț.* (*citat*), IV, 60; «sfindanlu curi ascunde și musca di turșafen», Zicu Araia, *Emin Arelon*, 1911, p. 28; «tu-umbra di-un sfindan», *Bild. mal. a Aromî*, II, 14[se] și p. xvii. *Gr.* σφένδαμνος „*érable*".

sfungu, *burete*, Mihăileanu, 462; *Luminа*, III, 382. *Gr.* σφογγάρι *«éponge»*.

simigéle, *amidon*. Nicolaide, 475. *Gr.* σαμιγδάλι *«gruau; semoule»*.

símvulie, *consfătuire, contract*, Nicolaide, 517. *Și vb.* símvulipséscu. *Gr.* συμβούλιον, *cu sensul de «contract»*.

símțer „*interes*. *Gr.* σαμφέρον *«intérêt»*.

sirmaiĕ, *capital*. Dalametra, 191; Per. Papahagi, *Basme*, 698. *Gr.* σωρεγιά «*fronda, capitale*».

sirmatiró, *fir de aur*: «dimse pala lucrată tu sirmatiro», *Tiraia hun*, 97. *Cf. gr.* σωρμάτινος «*de fil de fer*».

sirtu, *zăvor cu care se lucuie uşa*. *Lumina*, V, 177; Per. Papahagi, *Din lit. pop.*, 382. *Gr.* σύρτης «*verrou; pêne (de serrure); tiroir*».

spérmă, *sămînță*. *Gr.* σπέρμα «*semence*».

stifuséscu, *ghemuesc; îndemnesc*: «nsitlu în stifusiu», *Frățilea*, I. 190. *Gr.* σταιβάζω «*entasser*».

stihăre, *veşmînt preoțesc*. Păr. Murnu, *Dicț. (citat)*, IV, 96. *Gr.* στιχάριον «*tunique de prêtre*».

stinuhurie, *strîmtorare*. Nicolaide, 509. *Gr.* στενοχωρία «*espace étroit; gêne*». *Circulă şi vb.* stinuhuréscu <στενοχωρῶ.

stol, *flotă*: «prit amare vu si s' ducă stolu», *Calendarul Graiu hun*, 21. *Gr.* στόλος «*flotte*».

sturnáre, *cremene*: «va ti bilescu cu sturnarea». Per. Papahagi, *Din lit. pop.*, 603. *Şi derivatul* sturnáróa, -oásă «*cu cremene*» (Păr. Murnu, *Dicț.* IV, 108). *Gr.* στομφάρι «*silex*».

suțlimă', *carne friptă la frigare*. Păr. Murnu, *Dicț. (citat)*, IV, 112. *Gr.* σουβλί «*brochette*» — cu *-mă' analogic, după* căpămă' «*capnia*».

sulină, *un fel de scaun în formă de leagăn*. Păr. Murnu, *Dicț. (citat)*, IV, 114. *Gr.* σουλήνα «*manche de cuillère*».

şcvlíru, *ață*. Păr. Murnu, *Dicț. (citat)*, IV, 127. *Gr.* σκυλῆρος «*cruel*».

şulinări, *scurgere; conduct de apă; jgheab de ciment*. Per. Papahagi, *Din lit. pop.*, 357; Mihăileanu, 485. *Gr.* σωλινάριον «*petit tube; canalicule*».

távlă, *tavă*: «tavlă mare ş' pungă goală». Per. Papahagi, *Din lit. pop.*, 905. *Gr.* τάβλα «*planche*».

tăgăre, *tunică*. *Circulă şi forma* tăgăr: «un tăgar di cărbuni'», *Lumina*, III, 369. *Cf. şi mtă din*: *Grai şi suflet* I, 327. *Gr.* ταγάρι «*sac; besace*».

trom, *groază*. *Circulă şi formele* cutróm (*Lumina*, II, 200; *Lilicea Pindului*, I, *n-rul* 4, *p.* 81) *şi* cutrumurédzŭ, *zgudui, înspăimînta* (*Codex Dim. în Iber.*, IV, 158). *Gr.* τρόμος «*épouvante*».

țimusescu, *(mă) înfurii*. *Gr.* θυμόω «*mettre en colère*». — Cf. *Grai şi suflet*, IV, 166-167.

țriskie, *credință, religie*. *Gr.* θρησκεία «*religion*». — *V. la autor* țriscu.

țicnă, *miros de lapte afumat*. *E şi vb.* țicnuséscu <τσιγνίζω «*roussir*». *Gr.* τσίγνα «*odeur de brûlé*». — *La Aromînii din*

Pînă e folosit ca interjecție de către copiii ce, primăvara sau toamna, pleacă împreună grupuri de familii în transhumanță.

v a r é l ' e, *balonaș. Circulă și* v a r é l ă (Mihăileanu, 581). *Gr.* βαρέλα «*tonneau*».

v l ă p s é s c u, *stric, aluc.* Dalametra, 221. *Gr.* βλάπτω *«nuire».*

v u l é r ă < vurelă < vărelă < βαρέλι: «huleră, leu, huleru, guliș ținîu dîl vulerâ», *Calendarul Grain bun*, 65.

v u ț é l ă, *cui de lemn pentru apă (cf. Images d'Ethnographie roumaine*, II, 200 *a*). *Gr.* βατσέλο *«cuisseau de tigre».*

z a c o n ' i ț ă, *obicei.* Nicolaidis, 167. *Gr.* ζακόνι *«habitude». De relevat și formele* z ă c o n u e (Mihăileanu, 544), z ă c o n: «zăconiu a fatului» (*Codex Dim.* în *Iher.*, IV, 162) *și* z a c u n i (*ibid.*, IV, 148). Menționăm că în lista de cuvinte înserate pînă aci nu am dat toate elementele grecești cunoscute aromînei. Iată, totuși, o altă listă de elemente, nelnregistrate de autor și pe care le înserăm fără nici o explicație: *arpă, arpaș, birdipsescu, căpă, cărdum, comită, căsăre, ctitur, culăne, cumpe, ăsenă, ăsnerie, fitipsescu, flyă', flise, ţudie, ipukinesu, lehăne, ăste, parichise, piriursescu, sustină tirţisescu, zinţil* etc.

Recunoaștem că studiul lui Gengeu e foarte amănunțit, și totuși, din punct de vedere al variantelor lexicale — ca formă și sens — credem că și mai bine ar fi fost dacă autorul ar fi cresent bogăția și varietatea materialului său documentar. Pentru a da cîteva exemple, vom menționa cîteva forme, culese spațiat, dînd în parentese cele menționate de autor: a n v ó n e *(amonu)*, c a l á n d e *(călindie)*, c ó h i ŭ *(cohe)*, c u d i s é s c u *(cundupsescu)*, ț r u m i n é s c u *(fronim)*, h a r é i *și* h r o ă *(haraă)*, l á h t ă r *(lăhtaro)*, l u ñ i ă ă *(nu'idă)*, m u l á m e *(milonc)*, ó m n ' ę a *(ompie)*, p ă r m ă t á r *(prămătie'iu)*, s i m ă s i e *(simăsescu)*, s p i l ' ę á ŭ *(spilee)*, s t i ț a l é t ă *și* s t i v a l é t ă *(stivalle)*, t i h i r ó *(tihe)* etc. — toate aceste forme circulînd mai mult în aromîna de nord.

Din punct de vedere etimologic, sînt cîteva cuvinte asupra cărora nu putem împărtăși părerea autorului.

Chr. Gengeu derivă vb. *acalpit* — element caracteristic în aromînă — din gr. σκαπτῶ (pag. 113 și 59); trebue însă derivat din e x c a p i t a r e (cf. *Bulet. soc. filologice*, II, 11), mai ales că sensurile din aromînă apar și în dacoromînă. În Maramureș am înregistrat *scapitul soarelui*, iar în Poiana-Sibiului: «scoloi deal; după deal nu să vede nimic: acela să cheamă *scapătu*.

Derivarea formei *ayiantu* „sfințit" p. 116, din *ayiasi*, nu poate fi exactă: avem a face cu înlănțuirea formelor *ayiu* „sfînt" + *siantu* „sfînt".

bumbuneidză (p. 118), cuvînt onomatopeic, poate fi aromînism în grecește.

rqurâ (p. 127) nu are origine clară. Cf. V. Bogrea în *Dacoromania*, IV, 801.

Sub raportul bibliografic — mai ales al ordinei citărilor, cronologiceşte vorbind —, vom releva câteva scăpări. Autorul citează des ştiinţele publicaţiuni periodice, dar nu pune consecvenţă perfectă în citarea numelui autorilor. Sub *fluturâ* (p. 146), alături de autorii citaţi, trebuia menţionat şi Per. Papahagi. — Sub *ligudeár* (p. 165), era bine să se menţioneze articolul *Cătugerii sau Arnăuţeasa* în Aromânii al lui Per. Papahagi din *Grai şi Suflet*, I, 83-88. — Sub *scutic* (p. 190), pentru forma megleno-română ordinea citărilor nu e cea cronologică.

Sînt cuvinte care au fost menţionate în partea introductivă a studiului şi care nu scăpat atenţiei autorului de a fi înserate şi în lexic (lasă *tnodrâ*, p. 20, *ţicnâ*, p. 228 etc.).

Cuvinte ca *mindzâbrâ* (p. 174), *prâcâ* (p. 192), *sinanâdzâ* (p. 201) etc. aparţin şi graiului comunei Avdela de unde e originar şi autorul.

La sfîrşitul lucrării se dau şi „observaţiuni la lexic". Nu toate cuvintele înşirate sînt cunoscute numai Aromânilor din sud. Elemente cum sînt: *arâmnâ, dţandu, cundâtc, hâţi, cupâtească, dreptpeatrâ, gnu, lăgdavi, mdzâdzâ, peteă, sulie* etc. sînt curente şi în graiul din nord. Interesant ar fi fost ca autorul să ne dea şi forme cunoscute numai în nord.

Regretînd, împreună cu autorul, întîrzierea *erată* de la finele lucrării — pentru tehnica tipografică din Cernăuţi această lucrare a trebuit să fie o foarte grea încercare —, voiu sublinia că studiul lui Geagea, întrecînd modelul pe care l-a urmat, e rezultatul unei munci neprihpite şi vine să îmbogăţească un capitol însemnat din lexicologia aromîno-balcanică.

Tache PAPAHAGI

*

AL. ROSETTI. Limba română în secolul al XVI-lea; Bucureşti. Ed. „Cartea românească"; [1931]; XVIII-158 pag.

Ca şi prin *Cursul de fonetică generală*, Rosetti a ţinut să pună în îndemîna studenţilor un manual de orientare în studiul vechei noastre limbi. E astfel bine venit, cînd la noi lipsesc asemenea cărţi. Un manual trebue să fie însă cît mai uşor de consultat, să evite complicaţii inutile, şi aceasta nu s'a avut-o destul în vedere Rosetti. Pentru ce încărcarea textului cu atîtea paranteze pătrate în sunetele studiate? Procedeul e derivat din publicaţii de dialectologie şi e urmat numai de cîţiva lingvişti. Aplicat la prezentarea particularităţilor romînei vechi, nu-l văd justificat.

*

Expunerea o reduce la relevarea faptelor esențiale și în ce privește fonetica ea urmează alte grupări decît cele din studii anterioare — rămîne însă întrebarea dacă nu sînt de preferat acestea într'o expunere istorică. Criteriul geografic e luat în considerație, în măsura în care ne permit textele secolului al XVI-lea. În interpretarea unor fapte Roseti redă părerile pe care le-a exprimat altădată, amintind însă în note divergențele față de explicațiile admise de alții.

În ce privește fonetismul formelor aferesate ca *părat* = *împărat* (p. 40) se poate obiecta că nu sînt luate în sumă cele care presentau fol un *în*, *în* inițial, dar de altă proveniență; d. e. *înger* care în legături ca *un înger* nu aparo redus la *ger*. Schimbarea lui *nece* în *neci* nu e datorită trecerei lui *e* atonă la *i* (p. 33), ci foneticei sintactice (ca și *ci* < *ce*, *cîrt* < *cînd*). *Menciunos* a devenit *mîncinos* nu prin analogie cu *mîncă* (p. 57), ci prin reducerea lui *în* atonă la *i* ca în alte cazuri. *Fepse* e greșit dat ca formă de mai-mult-ca-perfect (p. 106), cînd este de perfect simplu. Nu se înțelege de ce *cînd* e trecut printre formele adverbiale (p. 108). Inconsecvențe au făcut ca unele forme adverbiale să fie relevate în același timp la morfologie și la vocabular, pe cînd altele de același fel să fie amintite numai o dată: așa *acieea*, *ninte* la p. 107 și 139, pe cînd *aceea*, *ino* numai la p. 108. Nu văd cum scrieri ale lui Petru Șchiopul ca *pitata*, *sutugt* ș. a. = *pitată*, *stugă* ar arăta influență ortografică slavă (p. 20). Prea influențat de limba franceză, Roseti întrebuințează cuvinte ca *cucombrat* (p. 152) și-i dă lui *refăce* o construcție falsă: „refăcut pe *dzle*" (p. 39; trebuia *după*). Măcar filologii să reacționeze împotriva neologismelor ori inutile ori greșit redate. O cruță se impunea, mai ales la un manual care trebue să înlăture orice nedumeriri (de îndreptat astfel la p. 19, unde *plos* e greșit dat; la p. 35, unde e vorba de *u* și „alternanțe"; la p. 37, unde în rîndul al 2-lea trebue citit *ș*, *j* în loc de *s*, *z*).

O. D.

I. IORDAN, Introducere în studiul limbilor romanice: Evoluția și starea actuală a lingvisticei romanice; Iași, Ed. „Inst. de fil. română"; 1932; VIII-480 pag.

Subtitlul, care putea fi pus în frunte dacă nu e introvăzută o urmare a cărței, răspunde numai în parte intenției de a da, pentru studenții universităților noastre, o introducere în romanistică — aceasta cere mai mult, o prezentare în genul *Einführung*-ului lui Meyer-Lübke. Pentru înțelegerea directivelor romanisticei sînt arătate, de o parte, într'o expunere sumară, ideile care au călăuzit lingvistica generală,

dela întemeietoa ei ca știință, și între cît se îi este tributară, iar, de alta, inovațiile datorite chiar ei, cu repercusiuni, la rîndul lor, în lingvistica generală. Diferitele teorii actuale sînt bine prezentate și cu multe referințe care vor înlesni urmărirea lor, criticile în care au dat loc. La ele se adaugă și criticile autorului, căutînd să păstreze obiectivitatea. Înșiruirea de nume și de opere i se pot obiecta unele inconsecvențe și lipsuri de a fi relevate cum se impunean. După opera lui Diez, aceea a lui G. Paris treimia mai bine pusă în evidență; tot așa aceea a lui Tobler, amintită mai mult în treacăt, deși i se recunoaște că dela ea pleacă, într-o vreme, școala lui Vossler. „Idealismul" acesteia e înfățișat ca o notă de exagerată bună apreciere, deși sînt arătate rătăciri ale lui. Apologia nouă care i se aduce nu-i va ajuta însă mult, căci dilentantismul lui apare irremediabil — de lingvistică românțită. La p. 100 nu fără surprindere mă văd trecut printre adepții vosslerismului, pentru că în articolul publicat de mult (în 1905), *Limba noastră ca izvoară a vieții culturale*, ași fi exprimat idei ce se asemănă cu ale profesorului dela München, și în *Viața pășunească* „ași fi aplicat principiile" acestuia; articolul meu e cu totul străin de *Puristicismus*... apărut în 1904 și cu atît mai mult de *Frankreichs Kultur im Spiegel seiner Sprachentwicklung*, ce s'a tipărit, în prima ediție, la 1913; sînt întîmplătoare întîlniri, ca și aceea, amintită la p. 88, între titlul revistei, *Grai și suflet*, și acela al unui articol al lui Meringer, *Sprache und Seele*; numele revistei plăsmă dela o conferință pe care am ținut-o în 1907 — din greșeală s'a tipărit 1909 în vol. I, 22 — și cu el s'a întîmplat să coincidă titlul pe care Meringer l-a dat articolului său publicat în 1921; nici în *Viața pășunească* nu am avut de ce să urmez pe Vossler; am scris-o în acord cu interpretări ale folclorului cum de mult am crezut că trebue introduse în studierea lui.

Cu toate că principiul omonimiei al lui Gilliéron a primit în urmă alaturi ce-l clatină din încredere care, prea ușor, i s'au dat, Iordan îl consideră ca valabil în multe cazuri. Pentru limba noastră dă cîteva exemple, printre care: *înalt*, înlocuind pe **alt* <a l t u s, pentru că acesta se confunda cu *alt* < a l t e r (p. 193; cf. 455); dar forma compusă cu *in-* apare și în alb. *(nalt'e)*, it. dial. *(naute)*, prov. *(aunt)*, fără ca în aceste limbi omonimia să fi putut interveni, deoarece ori nu apare forma corespunzătoare lui a l t e r, ori ea nu se confundă cu cea rezultată din acesta; dispariția numeralelor u n d e c i m, d u o d e c i m, t r e d e c i m etc., pentru că partea lor din urmă s'ar fi confundat cu *zece*, *zeci* (p. 194); Iordan pierde din vedere că u n d e c i m etc. ar fi dat în română **undece*, **dudece*, **tredece* (sau *-ă*); *d* ne mai găsindu-se dinaintea lui *e* accentual, ca

în d ê c o m. nu putea trece la z. Pentru fr. *fait* „făpt" nu văd iarăşi de ce ar fi invocată omonimia (p. 187), presupunîndu-se că el trebuia distins de *fait* „făcut"; rostirea cu *-t* a celui dintîi poate proveni din obişnuinţe ale oratorilor de barou sau de adunări politice; se ştie cum avocaţii şi oamenii politici ţin să rostească într'un anumit fel unele cuvinte, pentru ca să le pună mai bine în relief.

Cartea dovedeşte emancipare de vocabularul filologic şi de stilisarea greoaie a lui Philippide, dar de ce mai e mereu întrebuinţat termenul de „alunecarea sunetelor"? E neştiinţific, cum e neiliterar acel *sâbiciune* pe care îl aflăm de cîteva ori (p. 18, 25 etc.). Nu pot fi admise nici scrieri ca: *pedeoparte* (p. VI), *pedeallăparte* (p. 6 şi în alte locuri), *pedealta* (p. VI), *prinurmare* (p. IV), *depildă* (p. III; atunci de ce nu şi *dezemplu*?). Sînt barbarisări ortografice pe care le vedem des de cîtva timp, dar pe care un filolog trebuia să le evite.

O. D.

P. Caraman. Obrzęd kolędowania u Słowian i u Rumunów. Studjum porównawcze; Krakowia, Naktad. polsk. Akad. umiejętności; 1913; VIII-630 pag. (în *Prace Komisji etnograficznej*, nr. 14).

Oricît s'a scris asupra colindelor, un studiu comparativ, arătînd de aproape cum se înfăţişează ele în folklorul nostru şi al popoarelor învecinate, era aşteptat de mult, aşa că lucrarea publicată de P. Caraman va avea îndreptăţită bună primire din partea folkloriştilor. Sînt cercetate în primul rînd colindele noastre în legătură cu cele ruseşti şi bulgăreşti, fiind dată marea asemănare dintre ele, dar motivul folkloric, atît istoriceşte, cît şi ca extensiune, e urmărit mai departe, cu punerea în evidenţă a aspectelor lui caracteristice.

Bibliografia, foarte bogată mai ales pentru Slavi, putea fi totuşi dusă mai departe; revistele noastre de folklor în care s'au tipărit atîtea colinde nu au fost utilizate pentru o mai întinsă documentare; tot aşa, unele culegeri (cum este aceea a lui Daul).

În partea întîi sînt înşirate diferitele genuri de colinde, se relevează particularităţi ale lor, analogii de exprimare, versuri care apar mai mult sau mai puţin la fel în folklorul din diferite părţi, şi sînt descrise practicele obişnuite la colindat; concordanţe multe ale folklorului nostru cu cel slav sînt aici bine puse în lumină.

Partea a doua e consacrată originei colindelor. Ele sînt urmărite în legătură cu cultul păgîn, cu transmisiuni greco-romane ş. a., unele recunoscute de mult, altele admise după cercetări noui; cu

derivări spre creştinism, substratul colindelor e arătat ca îndreptîndu-no spre sărbătorile păgîne *Brumalia*, *Saturnalia*, *Calendae januarii* şi, într-o măsură, *Lurentalia* etc., cum şi spre cultul lui Mithra (*Dies natalis Solis invicti*). La p. 325 e relevată o concordanţă interesantă între colindele slave (poloneze, bielorusse) şi ceea ce caracterisa, cum se ştie, Saturnaliile: se spune anume în ele că la Crăciun nu se mai face deosebire între cei de sus şi cei de jos, e deplină egalitate între toţi: „orice stăpîn este stăpîn" (*każdy pan panem*). Privite în total, colindele nu trebuie însă reduse la substratul anumit, nu fi să le privim prea unilateral, observă Caraman (p. 337-338)—urmînd părerea lui W. Klinger —, dacă nu am admite că ele cuprind şi alte elemente, străvechi şi greu de determinat: prin însuşi caracterul lor şi ţinînd samă de variaţiuni pe care le prezintă, în marea lor extensiune, ele presupun un şir de condiţiuni, din care numai cîteva pot fi stabilite.

Mai departe e arătat motivul dela care pornesc colindele — urări de sănătate, de belşug — şi sînt indicate cîteva raporturi ale lor cu magia, cu care nu putem presupune că nu are vreo-o legătură reflexul din colindele noastre *Florile dalbe* — originea lui e lăsată însă nelămurită. Din punct de vedere filologic să, *kolędo* e explicat ca provenind din lat. c a l e n d a e prin intermediar romînesc, * *călendă*, ceea ce nu se poate admite, cum nici forma noastră dialectală *corindă* nu poate fi rezultată direct din *colindă* (p. 389); avem motive să credem că lat. c a l e n d a e s'a păstrat la noi, dînd **cărindă* (comp. **cărindar* < c a l e n d a r i u s) şi acesta s'a întîlnit cu *colindă* luat dela Slavi, iar din contaminarea ambelor forme a rezultat *corindă*.

Alte aspecte ale colindelor, schimbări prin care au trecut adeseori datorite influenţelor exercitate asupra lor de unele genuri folkloreice, sînt studiate în partea din urmă. La p. 326 urm. se poate vedea cum plugurşorul a ajuns să fie un motiv folkloric caracteristic la noi şi îşi găseşte multe asemănări la Slavi.

Asupra caracterului agrar al colindelor Caraman insistă în multe rînduri, nu numai cînd cercetează geneza lor, dar şi cînd arată în ce fel se prezintă ele astăzi, la noi sau în alte părţi. Colindele păstoreşti aşteaptă însă să fie analisate mai de aproape; se spune despre ele la p. 114-122 şi, incidental, în alte părţi o greu puţin. Ele trebuiau studiate mai mult în legătură cu viaţa păstorească reflectată-se în creştinism, pentru ca să reiasă şi mai bine elementele din care sînt alcătuite şi să se înţeleagă, în parte, de ce colindele îşi păstrează adeseori prestigiul cu deosebire printre păstori.

O. D.

INDICAȚII BIBLIOGRAFICE

J. Marouzeau, *Lexique de la terminologie linguistique*; Paris, P. Geuthner; 1932; 206 pag. — Pentru atîția termeni întrebuințați de lingviști — singuri neștiind de acord uneori în înțelesurile pe care li le atribue sau în preferințele pe care le arată cînd se folosesc de ei — de mult se simțea utilitatea unui asemenea dicționar și alături de el se anunță un altul, redactat de lingviști germani. Ca un început, „lexicul" pe care-l publică J. Marouzeau va ajuta la urmărirea acestor termeni, și mai ales a celor care au fost introduși nu de mult ori sînt întrebuințați mai rar. Lipsuri se vor observa negreșit, dar unele ne așteptam să nu se întîlnească; astfel nu a fost înregistrat *toponymie*, cînd nu trebuia să lipsească alături de *toponomastique*; de asemenea: *désemantisation*; la *dérivation* nu e amintită derivația *propre* și *impropre*, termeni care nu au de ce să fie excluși; dacă se vorbește de vocală *entravée*, nu trebuia să rămîie nemenționat *entrave*. În prefață Marouzeau ne provine că a omis termeni cu cari sînt de întrebuințare curentă, în special acela care sînt inovațiuni la care țin unii lingviști. Mi se pare totuși că nu trebuiau sistematic eliminați; printre ei e d. e. *semantisme* pe care l-au adoptat unii lingviști; îl întrebuințez și eu de mult și nu mi se pare impropriu; față de alți termeni, propuși mai în urmă, dar apărînd mai greoi sau inutili, îl cred îndreptățit să fie definitiv admis. — O. D.

Jos. Schrijnen, *Charakteristik des altchristlichen Latein*; Nijmegen, Dekker van de Vegt; 1932; 55 pag. (fasc. 1 din *Latinitas christianorum primaeva*). — Dela început Jos. Schrijnen ține să rectifice confusia care se face de obicei între „latina creștină" și cea „bisericească": cea dintîi reprezintă vorbirea celor mai de jos, pe cînd prin a doua trebue să înțelegem limba cultă și apărînd numai ca o parte a vechei latine creștine. Aceasta din urmă trebue privită ca o formă specială a latinei de mai tîrziu și cîteva particularități ale ei sînt relevate de Schrijnen la p. 14, 32: forme care se întîlnesc numai în cărțile bisericești; altele, de întrebuințare curentă, dar care au fost înnoințate în sens creștin, unele din ele caracteristice prin proveniența lor din straturile de jos; chiar termeni militari se arată derivați spre creștinism, așa cînd deja o vreme vedem apărînd expresia *militia Christi*; la p. 39 observații interesante găsim cu privire la *refrigerium*: după ce în sens profan însemnase „înviorare", la scriitorii creștini apare cu înțelesul de

„liniște cerească, fericire veșnică". În trecut sînt amintite (p. 14, 41) și particularități morfologice ori sintactice proprii latinei creștine.

Prezentînd, într'o expunere concentrată, rezultatul multor cercetări, studiul învățatului olandez fixează bine unele puncte și arată drumul ce ar fi de urmat pentru contribuții noui la cunoașterea latinității de mai tîrziu. — O. D.

C. Uhlenbeck, *De jongste denkbeelden over den oorsprong der Basken*; Amsterdam; 1932; 10 pag. — În comunicarea aceasta la Academia din Amsterdam, C. Uhlenbeck rezumă părerile mai noui asupra problemei bascilor: după cercetările lui T. de Aranzadi și P. Bosch Gimpera, din punct de vedere antropologic Bascii trebue priviți ca urmași ai locuitorilor din părțile occidentale ale Pirineilor și deosebiți de Iberi; în ce privește limba lor, asemănările pe care le prezintă cu limbile hamitice apar așa de semnificative încît nu pot fi niciodată trecute cu vederea. Comparația cu limbile caucaziene s'a arătat mai săracă în constatări de luat în seamă. Oricît de complexă ar apărea problema bască, ea e departe de a mai fi privită ca altădată și expunerea lui Uhlenbeck vine să pună în evidență cît au cîștigat, în timpul din urmă, și studiile asupra ei, prin directivele nouă care li s'au imprimat. — O. D.

G. Dumézil, *Introduction à la grammaire comparée des langues caucasiennes du nord*; Paris, H. Champion; 1933; XVI-152 pag. (t. XIV din *Bibl. de l'Inst. français de Léningrad*). — Pornind dela intenția de a înfățișa unele aspecte ale graiurilor caucaziene, studiul acesta al lui G. Dumézil, după altul apărut acum doi ani, se întemeiază pe materialul făcut cunoscut pînă acum de Uslar. Dire ș. a. și pe cercetări personale asupra avarei, cecenei și ingușei. O constatare la care ajunge Dumézil, în ce privește structura graiurilor pe care le studiază, e aceea a predominanței noțiunei de «persoană» în cele din nord-vest și de «clasă» în celelalte. Altă constatare, care o numai indicată — studii ulterioare ar urma să o pună în evidență — e că vocabularul lor prezintă mult mai multe concordanțe decît se admite de obicei. În capitolul din urmă e reluată problema asemănărilor bascei cu caucaziana. Stăruința de a găsi asemănări cu caucaziana din sud, observă Dumézil, nu a dus în resultate de luat în considerație, pe cînd concordanțele cu caucaziana din nord, în ce privește structura gramaticală, ar fi în multe cazuri semnificative. Mare parte din particularitățile comune înșirate de Dumézil au fost relevate și de alții, dar ele ne îndreptăță și în alte direcții. Nici asemănările lexicale date la p. 137 urm.

nu apar concludente, cît timp pentru unele din ele s'a arătat că și limbile africane cunosc forme similare. — O. D.

G. Pedrotti-V. Bertoldi, *Nomi dialettali delle piante indigene del Trentino e della Ladinia Dolomitica*; Trento, Tip. G. Manauni; [1930]; XII-588 pag. — Pentru termenii botanici, adunarea de material și interpretarea lui lingvistică în monografii toponimice au fost prea puțin avute în vedere și oft rămîne de făcut în acest sens arată lucrarea publicată de G. Pedrotti și V. Bertoldi, putînd fi luată ca model pentru cercetări de acest gen. Dintr'o regiune relativ redusă sînt înregistrate aute de forme, foarte caracteristice de multe ori pentru felul cum imaginația populară le-a ales ca denumiri botanice (v. d. e. termenii referitori la *pinus silvestris* și *rubus saxatilis*, p. 283, 340). Unele din ele pun probleme complicate de etimologie, fiind considerate de obicei ca elemente preromane și de o parte din ele s'a ocupat Bertoldi în studii anterioare; astfel, *dovesso* „almus viridis", *zipi* „genista radiata", *cimbro* „pinus cembra" etc. (p. 30, 174, 270). La p. 31 e relevată coincidența lui *caldrede* „aquilegia atrata" cu rom. *căldărușe*. Un caz interesant de influență a folklorului asupra termenilor botanici e *calcavecle* „măcieșe" (p. 332): numele acesta vine dela credința că măcieșul ară darul de a alunga duhurile rele. În *Atlasul lingvistic* al lui Jaberg și Jud, la formele pentru „rosa canina" (vol. III[b], f. 605, 606), cuvîntul nu e înregistrat — încă un exemplu, pe lîngă atîtea altele, de cest ce rămîne departe de anchete ale geografiei lingvistice și ne e mai bine cunoscut din alte izvoare. — O. D.

D. Al. Nanu, *Poezia militărici și a Crăciunului de pe Valea Argeșului; studiu estetic de folklor inedit*; Pitești, Tip. P. Mitu; 1933; 63 pag. — Materialul la a cărui adunare a fost ajutat de către elevii săi — cum se spune în introducere — nu este numai din ținutul argeșean, ci și din alte județe: Olt, Romanați, Ialomița. Ne-am fi așteptat să aducă mai mult pentru folklorul ținutului acestuia, mai ales cînd se relevează că tocmai această regiune a rămas necercetată față de altele.

În ce privește contribuția estetică a Argeșului, este greu de sesisat originalitatea tocmai din acesto genuri de poesie, cîntecele ostășești avînd o circulație foarte întinsă și fiind supuse la fluctuațiuni ușor de înțeles, iar colindele, ca poesie religioasă mai artificială, de origine cărturerească, rămînînd streine de ce este mai caracteristic sufletului celor dela țară.

Se recunoaște contribuția de gingășie și lumină a sufletului feminin în creațiunea unor cîntece, iar ca notă a lirismului arge-

ședut se relevează aceea de rațiunalism care predomină aceștori asupra fondului sentimental. — A. Iordănescu

Bulletin linguistique, publ. par A. Rosetti, I (1933); Paris, Libr. Droz; București, Ed. „Cultura națională"; 122 pag. — Cînd atîtea reviste de lingvistică au apărut în ultimii ani, e încă un semn al însemnătății pe care a luat-o în preocupațiunile științifice și al zelului cercetătorilor. Aceea pe care a început să o tipărească Al. Rosetti dă și ea prilej de bună întîmpinare, arătînd, la rîndul ei, cum studiile lingvistice au ajuns și la noi să nu rămînă departe de înalte metode și își întind mereu perspectivele. Ar fi fost însă mai potrivit alt titlu: *Bulletin linguistique* ne face să ne gîndim la un cuprins de lingvistică generală, deci mult mai mult decît al revistei laboratorului de fonetică experimentală din București. Cadrele ei sînt precizate prin specificarea din frunte, dar dela ea se abate conținutul primului număr: sînt tipărite articole, dar de soiul, ce puteau apărea în orice altă revistă de lingvistică. Dela sine ar urma deci ca viitoarele numere să aibă în vedere numai fonetica experimentală sau, să zicem, cea generală — altfel revista nu-și va justifica mai bine intenția apariției; chiar și astfel, va rămînea inconsecventul față de titlul prea general ce i s'a dat.

În articolul întîiu, Rosetti, plecînd dela interpretarea dată de Doroszewski faptelor fonetice, precizează termenii de *fonetică* și de *fonologie* în sensul că prin cea dintîi trebue să se înțeleagă studiul *sunetelor* ca unități neautonome (ca „sunete analizate"), iar prin cea de a doua studiul *fonemelor*, sunetelor autonome („neanalizate"). Distincțiuni de felul acesta, cu stăruința proconisate, cum se știe, de școala din Praga, pot să fie justificate pînă la un punct, după natura faptelor cercetate de lingvist; dar consecvența ar impune să fie transpuse în terminologie și altcevi, ceea ce ar duce, cum am observat și altădată, în prea complicate întrebuințări de termeni. Fonetica poate cuprinde și fonologia și aceasta să fie distinsă prin simpla adăugare a unui alt termen la cel dintîi, ca în alte cazuri cînd se specifică anumite ramuri ale foneticei.

Forme curioase și altele mai rar alegiate sînt prezentate de J. Byck și A. Graur în articolul: *De l'influence du pluriel sur le singulier des noms en roumain*; se referă la ceea ce unii lingviști numesc *morfoneme*; termenul nu și l-au însușit autorii articolului, și au avut dreptate, cînd nu are de ce să fie acceptat. Pentru *semănă* se dă explicația că ar fi refăcut după pl. *semănă* (p. 17), dar de fapt o datorește alternanței *ă* — *e* din *sară* — *seară*, cum a fost explicat lobleanu (*semănă* apare din sec. al XVI-lea, cînd se zicea *sămie*, nu

seni, cum se și relevează la p. 39), *Sprincenă*, *sprâncene* (p. 21) nu poate fi un caz analog lui *strâmt* — *strâmți*; i provine din l atonă dinaintea lui *e*. Presupunerea că *fag* ar fi forma primitivă și *fagăr* reflectat după pl. (p. 28) nu se susține: l a v u a nu putea da *fag*; intercalarea lui *-g-* era posibilă numai în derivatul *l a v u l u s.

Constatări interesante, precisînd și completînd pe cele făcute prin acum, aduce al doilea articol al lui Rosetti, *Remarques sur la détente des occlusives roumaines en fin de mot*; reiese din înregistrări pe care le-a făcut el în limba noastră rostirea oclusivelor finale se produce de multe ori cu o emisiune vocalică (fie de un timbru nehotărît, fie ca un *ă* mai mult sau mai puțin aparent), și chiar în cazuri cînd nu o bănuim; această emisiune nu e de vocale șoptite, ci arată o articulare cu vibrațiuni glotale; elementul explosiv e constatat prin fonetica experimentală și în corpul cuvîntului, în grup de consoane (*Țepțe*). Cu acest prilej Rosetti revine asupra chestiunei lui *u* final în textele din secolul al XVI-lea: după ce în *Recherches*.., contesta valoarea fonetică a însemnărilor cînd cu *ŭ*, cînd cu *ъ*, *ь*, acum crede că ea poate fi recunoscută, însă în sensul că elementul vocalic final nu mai era pe cel latin sau de altă proveniență, ci era o revenire, deoarece, după observațiuni ce i s'au comunicat de M. Pop dintr'o anchetă făcută la Drăguș, un *u* final mai tare sau mai slab rostit se aude la cei mai tineri și la copii, pe cînd nu apare în pronunțarea bătrînilor; constatare ce e de luat în considerație, dar rămîne întrebarea dacă nu cumva particularitatea nouă observată la Drăguș nu e o transmisiune din ținuturi ale Făgărașului unde ea o tradițională.

Asupra graiului din Basarabia (Nișpoveni și Cornova), D. Sandru aduce informații succinte, dar interesante (d. e. păstrarea lui *frînghie*, formele *să fiu*, *să știu*, *a să numitre* „a se numi", p. 94-95); urmează mai multe texte transcrise după înregistrări la fonograf; transcrierea fonetică putea fi simplificată sau mai consecventă; *g* e întrebuințat în cazuri ca *g-e* din *ge*.., dar e pus *i* în *gi-au*, *ši-o*; se putea generalisa *i* sau mai bine *ĭ* (acesta și la sfîrșitul cuvintelor), cu atît mai mult cu cît sînt întrebuințați *ea*, *ge* ; dacă s'a păstrat *j*, de ce a fost preferat *ž*? Cînd atîtea texte interesante pot fi culese dela țărani, surprinde să vedem cîteva care nu trebuiau lipsite.

Închinărei din fruntea buletinului nu urma să-i răspundă mulțumirile mele, dar ele sînt contrariate de neglijarea în sarcina a obicinuit de a cere asentimentul cui îi gîndești să-i pui numele pe o carte; dacă mi-ai fi întrebat, răspunsul meu ar fi repetat dezaprobarea omagiilor care de cîtva timp a invadat și filologia. — O. D.

Anuarul Arhivei de folklor, publ. de I. Mușlea, I; Cluj, „Cartea românească"; 1932; 254 pag. (ca publicație a Academiei române.) — Inaugurînd colecția Academiei *Din viața poporului rom.*, anuarul acesta își propune să publice, pe lîngă material, și studii de folklor, recenzii și o bibliografie anuală — recenziile lipsesc deocamdată. În prefață I. Mușlea schițează ce se datorește Academiei pentru folklor, în cursul de mai multe decenii, și pentru că amintește de colaborarea mea trecătoare acolo, o explicare de ce nu am mai putut-o continua cred că e la locul ei. Propunînd, acum vreo cincisprezece ani, să se dea altă direcțivă publicațiilor folklorice ale Academiei, am stăruit, printre altele, să se copieze din revistele și zisele poesiile populare, pentru ca să se tipărească o culegere din acest material, ramas de atîtea ori necunoscut cercetătorilor. Percurgînd înainte de război renumăratele publicații periodice, chiar pregătiam *Viața poporului* și *Flori alese*, putusem vedea cît ar folosi folkloriștilor materialul risipit în ele. Cu copierea poesiilor populare am însărcinat cîțiva studenți, dar după vreo doi ani mi s'a atras atenția că retribuirea muncei lor ar încărca prea mult cheltuelile Academiei, cu toate că nu se ajunsese decît la o sumă foarte modestă față de altele pe care ea le-a acordat cu dărnicie în scopuri mai puțin utile. Am renunțat atunci și multe din foi copiate au rămas în arhiva Academiei, dacă cumva nu au trecut acum la Cluj, după ce ea și-a mutat sediul folkloric acolo și pentru „Anuarul" ce apare, sub auspiciile ei, alocarea de anto de mii de lei mi o consideră ca o povară, cum i-a părut foarte redusa contribuție a ei la inițiativa pe care o lansasem.

După ziarele în care A. Gonovei anunță cum s'a înființat revista *Semănătorea* și a putut să apară în cursul de 37 de ani, se tipăresc două comunicări făcute de V. Bogrea, în 1924, la «Societatea etnografică» despre musca columbacă în folklorul nostru și cel din Sardinia, «Pietrele-scrise» etc., cu referințe la multe izvoare cum le întîlnim în toate studiile sale. Pentru epica noastră, articolul lui P. Caraman, *Contribuții la cunoașterea și geneza baladei populare la Românî*, aduce un șir de considerații generale asupra acestui gen și caută să explice geneza baladei *Mioriței-Păst.* Nu putem fi întrutotul de acord cu părerile prea sentențios exprimate; așa chiar (p. 62) Caraman susține că: «producțiile poetice au cu atît mai mare valoare de document pentru realitatea a căror ecou sînt, cu cît sînt mai slabe, ca realizare artistică» — pentru valoarea documentară, în cazul acesta, un *nu* ori *da* sînt foarte relativi din punct de vedere estetic. Substratul real al baladei e identificat de Caraman cu o expediție a Turcilor în Polonia (1498-1499); cît despre numele eroului ei, *Mioriț* etc., ținînd seamă de

mărturiile cronicarilor, el nu poate fi decît o alterare a lui *Malcoci*, cum îi zicea generalului ce a comandat armata turcească și a văzut desastrul ei în timpul unei ierni grele. Pentru variante trebuiau avute în vedere mai multe decît cele indicate de I. Dinconu, în *Țiganiul Vrancei*, I, 221; astfel, aceea dată de Ștăulescu-Codin, *Imperul Românului*, 320, unde «pașa bătrîn» e numit Marcoci (aceeași formă în expresia „gerul lui Marcoci", relevată de T. Pamfile, *Văzduhul*, 9).

Articolul, de onomastică, al lui Șt. Pașca relă fugitive adnotațiuni la răspunsuri de chestionar și atinge numai în parte folclorul.

Pentru Țara Oașului, material adăugîndu-se la cel dat de I. A. Candrea publică I. Mușlea. În chip de vestire a altor orientări în studiile de folklor, Mușlea ține să spună în primele rînduri ale articolului său că pînă acum «culegerile noastre de folklor au fost însoțite aproape totdeauna, cînd le-au întreprins oameni de știință, de cercetări filologice ...; filologiei i s'a dat în aceste lucrări locul de cinste, folklorul rămînînd mereu pe al doilea plan». S'ar părea deci că mult nu a folosit folklorului nostru intervenția filologiei, cum am înțeles-o totdeauna. Cînd nu în cuvinte de frazeologie sînuos improvizată se vor face drepte deosebiri, se va recunoaște totuși că tocmai dela filologie au pornit îndrumările pentru corectarea altfel a folklorului nostru. Chiar în textele publicate de Mușlea se recunoaște, tacit, că stereotipările dinainte, numai cu basme, doine etc., trebue înviorate de culegeri cum le-am dat în *Graiul nostru* etc. Anchete ori studii tipărite și de alții au arătat înșiși cum înțelegem folklorul, în vreme ce directive noui pentru constatarea lui nu le-am văzut, ani de-a-rîndul, venind dela Cluj.

Din ancheta lui Mușlea reiese că balada e aproape inexistentă în Oaș — totuși vitalitatea ei altădată o arată cîntecul fetei care și-a pierdut oile (p. 168); cele mai bine reprezentate genuri sînt doinele și mai ales strigăturile, colindele — chiar *Mioriția* a trecut în șirul lor, fiind schimbată în *Colinda păcurarului*, ca în alte părți — și descîntecele. Un obicei, nesomnalat pînă acum la noi și apărînd ca împrumutat dela Ruteni, e al fugei din biserică în noaptea Învierei (p. 134, 144, 148). Bine păstrat, în legătură cu păstoritul, e „focul viu" (p. 146). Pentru mitologia populară va fi de luat în samă ce se spune despre „Omul-nopței" (p. 143, 221), relevat din Maramureș și de T. Papahagi. Textele sînt urmate de un glosar, în care filologii vor găsi mai multe forme rare ori neatestate pînă acum; așa: *are trelui* 162, *ari cîntu* 180, *are creșle* 222; *descumpetrare*; *fâci „cuiĭ"* (poate lat. vulg. **fabica* <*fabă*?); *grindinar* „care poartă grîndina"; *înfăcu* „învelĭ" (<*înfăbicare*); *sîm* „sîntem". Au fost uitați însă să fie înregistrați: *bulcinș* (134), *Coldolese* (146), *roit* și *uiog* (127) — O. D.

INDICE

ROMÎNĂ

Daco-romînă[1]

Abrud 357
acariță 52
aldan 320
amiroană 339
Ampoi 354
andrae 60, 69
apărătuire 44, 48
arcaș 49
arvocat 333
așa 330
așteptu 352
baci 333
băgeae 330
bărâia 321
bărbărături 55
băț moșănesc 53
bătari 367
bătător 50
berbec di rudi 54
berbecar 64
bindisi 338
bîrîbîri 45
bîșt 54
bîzbîiali 61
boali di h'eri 62
boagel 54
boni 353
burżoăș 65
bogtur 338
boini 53
bolyași 54
buși 62
brenban 321
brebenel 321
brentă 367
buducci 50
buduș 46
bulcing 400
bundă 63
burin 52
căldărușe 396
Căldulexe 400
calen rătăcitî 72
căluș 363
cămășaș 67
cămerică 60
cămeșoa 363
cerșnel 70
cașă 52
cetnu 367
cet 361
cetos 362
chiome 331
ciachie, ciaclie 331
ciapar 53
ciplecagi 54
circei 61
cîrdănar 64
cîrlig 367
cîrniel 54
cîșlă 46
cîșlîș 60
clămgurăturl 58
cîuntăturl 55
cintură 363
clampon 55
coatră 58
codi 59
codîturi 59
coftrță 367
cogălîță 72
comarnic 48
cumpără 72
copădiel 51
corindă 393
cortatu 49
corlon 51
corubană 230
coroviui 249
coșcoc 338
colef 48
colmagiall 62
colreampă 52
crimă 50
Criș 355
cruțe 72
cufureală 62
cuib 363
cujne 52
cupi 49
curătuire 50
curmeziș 47
cușcuș 331
cuzbi 51
dangă 55
deschîeri 249
desairni 249
desumpărare 400
desmuli 249
Desteag 357
dibui 323
dichiei 324
dîhul 61
dingă 337
dobrîli 72

[1] V. și glosarul dela p. 382.

dragă 52
drace-ai-ți 336
dulaș 65
durnac 62
durnăcșall 62
fără 400
fapt 249
fetișcâne 62
fire 241
frater 333
frigări 249
frimde 398
Frimu 300
fultuc 61
gunfă 367
garniță 49
geamandură 331
Geamănu 45
ghiocă 331
ghiocâcă 127
ghiogea 113
golagoș 56
gripă 324
hmele 320
haldan 320
haldur 320
hamdur 320
hățaș 65
hrestătușre 47, 49
hildan 320
hîrzob 50
hîrzoș 69
hîrzunkan 320
hîrzuchur 320
hupalu 331
hura 72
hutuzdr 332
husăn 334
ludeș 332
lunaș 332
lupar 334
lunhuțiuna 249
lupăța 59
în vînt 55, 65
lnalt 391
infiren 400
lnlcegătoare 50
lnnota 351
lngira 364
lnspina 96
lnsumeca 251
lnzăleziturâ 150
lnzilizit 362
iortoman 313
iortumănoc 314
iortumănegle 314
iortumâni 314
jumâtate 324
kăpțăndi 60
kicur 45
kiebo 60
kirkăriți 61
lamoste 101
lămostească 101
lămuti 104
lăpțări 46
lnatic 332
lăuturu 72
Ler împărat 114
liuiel 67
lulaki 59
lnțepțăruțăținese 72
lnțeafăru porțese 72
lumit 92
lungițrț 47
lustragiu 332
mut 353
mămățîgă 333
mmmmd 45
Muramureș 356
mățurat 364
mersătuni 249
mersutrit 249
mînătur 60
mînucar 62, 70
mîntgun 68
mînuri'ile 249
mînzătur 61
mînzare 53
mîșeln 251
mostră 332
murințlu 52
mulgaș 63
Mureș 355
murț(în) 251, 252
neam 304
nioara 54
ținoriet 54
nohuț 332
numdra (n sd) 398
nunță 92
oacăr 317
ouă di ființină 45
ocatruț 318
Ou 355
orlunan 313
ufunnan 314, 315
nănăbr 332
pă sub vînt 65
pălți 252
partal 63
pațach nă 324
perdea 45
pingă 337
pișteri 333
plecătoare 46
pnlenți 60
pornigar 51
porneare 72
pozîți 69
prenlușea 55
prenlușiel 55
prepelușe 66
prospre 363
prosușel 52
procopții 60
rățuș 51
rarițili 72
răsfug 62
rotear 51, 57
răzăgăi 56
rbunin 55
rnt 400
rostofol 67
ractac 54
rudrîșea 54
să fibă, să știbă 398
snțîni 364
nața 44
nămi 400
supornițel 146
nonpăl 399
scrun 350
scoglit 55
scutar 66
seca 325
sfredelu 72
sfulț rotuni 61
sinoca 234
șir 364
șiștar 50
Șomeș 353
upitur 362
spinatică 53
stămîna cîțelli 65
stărăsată 45
stărkli 46
stei 335
șturgătuare 46
sterpur 64
știri 54

sfoară 364
sfrenătoare 69
sfrigură 52
sfrigurâ 61
sfuf 364
sub sînt 55, 73
sugar 45
sugărel 45
sugurl 46
sugurlei 45
guțuturi 55
supărătățune 62
surbă 44
țicălog 53
țambrel 49
țandăr 44
țărcuitoare 49, 53
țâușar 54
țengură 52
țeșgon 50
țiitră 354
țigăiță 72
țirhat 66
țiriiș 43
țirțîr 54
țîțîț 57
țurălucă 52
ful 333
toroipan 326
toroșală 326
trupă 52
țuliaș 333
tumbă 359
turene 330, 364
tugăndari 61
ulog 400
undrea 330
urdar 51
urdă 58
urdinare 62
urgie 282
vardă 333
vardiaș 333
vătuf di cîrd 64
vîrteș 49, 55
vîrzuliț 69
vîțebac 53
zbuga mucalnare 45
zermar 52
zăgărnă 51
Zaiș 357
zăleji 158
zăldăi 159
zălezeală 163
zălezi 158
zălezitură 158
Zanț 56
Zințul 56
Zapcă 46, 61
Zărnaș 357
zăpădar 51
zăpădi 49
zbîrcii 56
zburdăi 45
Zgîrh 50
Zug 49

Aromînă [1]

-ă 360
ăglutu 388
ăsumpĕ 388
asasca 371
bisi(u) 373
cimdu 376
cara 376
Cîmpul al Kesari 368
frincu 370
mărăgă 373
mărĭ(ĕ)ță 373
Mpirătoare 368
nalĭtarem 376
neparte 376
nustinga 376
ouairu 318
ouaștiș 318
ourbări 36
oersani 3180
pas 379
perĕe 360
sal 379
sar 379
sinigră 373
sințigra 373
stătui 376
strat 379
tură 379
vĕr(u) 704
zănărat 376

RETOROMANĂ

bazaveie 325

ITALIANĂ

calmucco 326
cinque 363
fragrante 360
legno puzzolente 325
trifoglio fibrino 323

FRANCEZĂ

bradant 356
dommage 352
marmot 358
marle 359
marton 356
marmaille 360
marmot 360
mélrandier 359
mot 360
Noël 351
oignon 359
premier 359
semaille 359
tombet 359
trèfle de castor 322–323
tuyau 359

PROVANSALĂ

bourda 350
bradalá 321
farfalá 365
farfalo 365
finfo 365
mélrá 360

CATALANĂ

balandrejar 321

SPANIOLĂ

balandrar 321

PORTUGHEZĂ

bra(a)dar 321

[1] V. și formele date alfabetic la pag. 383.

LATINĂ

**adulterare* 332
aquilus 319
**balatrare* 321
balteus 321
burdo 365
crinare 553
** excapitare* 331
exturrēre 364
** fubica* 400
fiber 323
** infabricare* 400
** mantare* 351
** obsapullus* 319
securo 325
** simella* 339
sinus 359
**stellare* 335
** stuphus* 364
** thylacus* 364
** tumulare* 359

GREACĂ

ἑτεοδί|μωρος 360
ἰδίκαιος 364
κάμινος 355
χύτρα 363
ὑχρός 319

Neogreacă

ὀδε 331
βαβάκι 330
βάκρινα 319
βάκκα 319
βάρβα 333
βρυδάρι 333
γυαλάδι 332
γαστάδι 331
κιστιές 331
κλειάκκαβι 331
λαστίκι 332
λουστράρης 332
μπαλίκα 331
μυτζάκι 371
μώστρα 332
νταλάρι 332
παχά 330

SLAVĂ

вітіко 333
ґвалтъ 326
дырдавъра 331
оврантоўра 331
свистѣ 388
оўзъ 371
тоўрпа 359
тѣкаў 331
тоўндѣлъ 339
ѣдинсакъ 331

CELTICĂ

mīr 355

TRACĂ

aldā 320

SLAVĂ

bitiera 367
bobri 322
**bobrina* 322
bobrinnyk 322
bobrok 322
bobtok 322
bobrovica 322
bratu 367
Chmarnik 356
(ob)mamiti 356
debja 323
gmaun 367
**klopotuša* 321
klopši 321
*jur*a)* 315
lmotf 353
hvorišen 367
mlumuus 101
ogribka 321
okrana 318
prajahnotina 325
rudъ 360
sonъ 360
sopernica 146
udalbmati 325
vukalo 319
zalezati 153
Zlodimiki 324

LITUANĂ

Kirsna 355

LIMBI GERMANICE

Biberkiel 322
Biberwurz 322
chiksen 334
dampa 359
dump, dumpen 359
Freier 334
merikatzo 360

LIMBI IRANICE

ātaēlan 355
bawā-dhaz 339

SANSCRITĂ

kṛṣṇá- 355

UNGARĂ

ditics 324
gesztr 357
kender 320
-mál 353
meszedik 354
nem 334
zajos 357

LIMBI TURCO-TĂTARE

bujak 330
beyenmek 338
boš-tur 331
čaky 331
čukur 333
čut 333
čumul 333
gōš 334
kede 331
hoppala 331
kulas 332
kuvaš 332
jurt 315
jartak 315
jurtaul 315
jortok 315

jirugán 316
kos-kof 338
kõse 331
kuskus 331
lastík 332
-man, -men 316
mostra 332
okus dir 332
öyllendire 339
pisa 330
pistka 333
šamandura 331
verda 333
yurt 315

CUPRINSUL

	Pag.
Candrea A. I., Glosar megleno-român, III	161
Densusianu Ov., Limba descîntecelor, III	75
Istrătescu Alexandrina, Lirica populară din Argeș	1
Pișoda I., Formele auxiliarului *do* viitor: *nu* și *nom*	305
Sandru D. și Heinzel F., Printre ciobanii din Jiuri, II	193
Stoian I. I., Păstoritul în Rîmnicul-sărat	41
Vasiliu Al., Descîntece din Moldova	248

INSEMNĂRI ȘI RECTIFICĂRI

Candrea A. I.	Rom. *aldău*	320
	Rom. *bîrdău*	321
	Rom. *brudău*	„
	Rom. *dîlui*	323
	Rom. *dichiți*	324
	Rom. *grîpni*	„
	Rom. *junetnie*	„
	Rom. *junechiuri*	„
	Rom. *seca* „a tăia"	325
	Rom. *torojabă*	326
Densusianu Ov.	Rom. *iertenum*	313
	Rom. *oacăr*	317
	Asupra unei „nedumeriri" de terminologie lingvistică	319
Dimitrescu I. Maria	Mai-mult-ca-perfectul în meglenită	329
Graur Al.	Contribuție la „influența orientală"	330
	Rom. *frotier*	333
	Rom. *iepar*	334
	Rom. *neam* „de loc"	„
	Rom. *stei*	336
	Expresia „cu capul gol"	„

		Pag.
Iordan G.	Roum. *lindixi*	338
	Roum. *lostur*	»
	Roum. *ospeov*	»
	Roum. *uodova*	»
Istrătescu Al.	Formele de imperativ *duce-vă-ți* etc.	336
	Rom. *dingă* = *dingi*; *pingă* = *pingi*	337
Mioland G.	Asupra formei *omiroană* din graiul săcelean	339
Rosetti Al.	Cu privire la asibilarea lui *h'* în limba română	326

DĂRI DE SEAMĂ

Bloch O., *Dictionnaire étymologique de la langue française*, II (O. D.) 358
Capidan Th., *Aromânii — Dialectul aromân* (T. Papahagi) 367
Caranum P., *Obrzęd kolędowania u Słowian i u Rumunów* (O. D.) 392
Dicționarul enciclopedic ilustrat „Cartea românească" (O. D.) 360
Drăganu N., *Românii în veacurile IX-XIV* (O. D.) 352
Georgea Chr., *Elementul grec în dial. aromân* (T. Papahagi) 381
Gennep van A., *Le folklore du Dauphiné* (O. D.) 365
Grammont M., *Traité de phonétique* (O. D.) 350
Iordan I., *Introducere în studiul limbilor romanice* (O. D.) 390
Papahagi T., *Images d'ethnographie roumaine*, II (O. D.) 360
Psychologie du langage (O. D.) 342
Rosetti Al., *Limba română în secolul al XVI-lea* (O. D.) 389

Indicații bibliografice

Annuaire Archives de folklore 399
Bulletin linguistique 397
Dumézil G., *Introd. à la gram. comparée des langues caucasiennes* 395
Marozeau J., *Lexique de la terminologie linguistique* 394
Nanu Al. D., *Poezia militărească și o Cărticică de pe Valea Argeșului* 396
Schrijnen J., *Charakteristik des altlateinischen Lateins* 394
Pedrotti G.-Bertoldi V., *Nuovi dial. delle piante ind. del Trentino e della Ladinia Dolomitica* 396
Uhlenbeck C., *De jongste denkbeelden over den oorsprong der Basken* 395

BIBLIOTECA UNIVERSITATII IASI